FILOCALIA

248.211

Stăniloae, Dr. Dumitru: *Filocalia.* Colecție din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși. — Tipografia Arhidiecezană, Sibiu 1948, IV vol. (14 X 20), tiraj 4000.

Scrierile Sfinților Părinți: Talasie, Isichie Sinaitul, Filotei Sinaitul, Ioan Carpatiul, Filimon, Ioan Damaschin, Teodor al Edesii, Teognost, Ilie Ecdicul, Teofan (din v. 7—9), cu indemnuri pentru supravegherea gândurilor și sfaturi despre rugăciune.

FILOCALIA

sau culegere din scrierile sfinţilor Părinţi cari arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi

Volumul IV

Tradusă din greceşte de
Prot. stavr. Dr. DUMITRU STANILOAE
Profesor la Facultatea de teologie din Bucureşti

SIBIU, 1948
TIPOGRAFIA ARHIDIECEZANĂ

Prefață

Cu vrerea și cu ajutorul Milostivului Dumnezeu iese la lumina tiparului românesc acest al IV-lea volum al Filocaliei. Cu el se încheie primul volum din Filocalia greacă (ed. II), care cuprinde două volume. Arătasem în „Cuvântul înainte" la primul volum românesc că în primul volum grec se cuprind următorii autori în ordinea aceasta: Antonie cel Mare, Isaia Pustnicul, Evagrie Monachul cu 3 scrieri, Ioan Casian cu 2 scrieri, Marcu Ascetul cu 3 scrieri, *Isichie Preotul*, Nil Ascetul cu 2 scrieri, Diadach al Foticeii, *Ioan Carpatiul cu 2 scrieri*, *Teodor al Edesei cu 2 scrieri*, Maxim Mărturisitorul cu 3 scrieri, *Talasie*, *Ioan Damaschin*, *Filimon*, *Teognost*, *Filotei*, *Ilie Ecdicul* și *Teofan Monachul*. In volumul de față dăm pe autorii scriși cu cursive, după ce în cel dintâi i-am dat pe ceilalți, cu excepția Sf. Maxim Mărturisitorul dat în al doilea și al treilea volum.

Ar urma ca în volumul V să dăm pe primii autori din vol. II al Filocaliei grecești, începând cu Petru Damaschin, scriitor din veacul al 12-lea. Dar probabil că vom intercala în 2 sau 3 volume (V—VII) scrierile lui Simion Noul Teolog, marele sfânt și scriitor duhovnicesc din v. al 11-lea, și anume

cuvântările dintr'o traducere neogreacă, iar imnele din textul grec vechiu, original.[1]

Autorii cuprinşi în volumul de faţă sunt puţin cunoscuţi în ce priveşte viaţa lor. Dar scrierile lor au fost foarte gustate în mânăstirile din Răsărit şi în timpul din urmă au devenit obiectul unor atente cercetări.[2] Ele cuprind cele mai preţioase norme concrete pentru realizarea idealurilor de viaţă duhovnicească, prezentate în scrierile anterioare în chip mai mult speculativ. De aceea ele şi-au şi pus pecetea caracteristică pe viaţa monachală a Răsăritului. Mulţimea de manuscrise dela Academia Republicii Populare Române, în care se cuprind, arată cât de mult se ceteau şi în mânăstirile noastre.

Tipărirea lor în aceste vremuri nu e un act prea ciudat, precum s'ar părea la prima vedere. Preţul nesfârşit ce-l dau ele omului ca om, indiferent de condiţiile exterioare accidentale ale poziţiei lui sociale şi ale stuaţiei lui materiale, lupta neîndurată şi necurmată ce-o pretind împotriva patimii iubirii de avuţie, a mândriei, a întristării, le face azi chiar mai înţelese păturilor largi ale poporului, decât în timpurile anterioare. când se socotea că virtuţile opuse acelor patimi (neaverea, dragostea de om mai presus de orice, negrijea, slujirea obştei, bucuria, sentimentul de egalitate), sunt posibilităţi rezervate în deplinătatea lor numai monachilor.

---

[1] Ed. în Veneţia la 1790, care cuprinde întâi cuvântările în trad. neogreacă a lui Dionisie Zagoreul, apoi 55 imne, editate de Nic. Glyki. Noi avem ediţia a II-a din Siros, 1885.

[2] O frumoasă expunere a ideilor din scrierea lui Talasie e cea a lui Th. M Disdier, Le témoignage spirituel de Thalasius le Lybien, în Etudes Byzantines, tom. II, 1946, p. 79—118, cunoscută de noi după încheierea volumului de faţă.

Greutăților materiale ale tipăririi le-am putut face față în mare măsură prin ajutorul dat de I. P. Sf. Patriarh Iustinian, care a binevoit, cu o promptă înțelegere, să dispună plasarea a trei sute exemplare din primele 3 volume (câte o 100 din fiecare) între preoții din Arhiepiscopia Bucureștilor, act pentru care îi exprim întreaga mea gratitudine. P. S. Episcopul Nicolae al Clujului de asemenea a angajat pentru eparhia Sa 100 exemplare. Un însuflețit sprijinitor și răspânditor al cărții s'a arătat P. C. Păr. Dr. Ilarion Felea, rectorul Academiei teologice din Arad, la îndemnul P. S. Sale Episcopului Andrei.

Iar P. C. Păr. Ieromonach Arsenie, cu binecuvântarea I. P. S. Mitropolit Nicolae, a continuat să dea același sprijin hotărîtor prin abonomentele făcute.

Tuturor le aduc cele mai călduroase mulțumiri în Domnul.

Prot. D. STĂNILOAE

Talasie Libianul

Talasie a fost egumenul unei mânăstiri din pustia Libiei, cu care s'a împrietinit Sf. Maxim Mărturisitorul în drumurile sale prin Africa, după anul 626. Către el avem mai multe scrisori ale Sf. Maxim.[1] Lui îi adresează Sf. Maxim pe la 631—633 şi marea sa scriere „Răspunsuri către Talasie", în care interpretează în sens ascetico-mistic o listă de 65 locuri grele din Sf Scriptură, trimisă de acela.

După părerea lui Viller şi Rahner, Talasie a alcătuit cele 400 de capete „Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte" pe la 650. Tot aceştia îl socotesc pe Talasie un ucenic a. Sf Maxim, deşi cel din urmă se socoteşte pe sine ucenic al lui Talasie.[2] De fapt se observă o strânsă înrudire între sentinţele lui Talasie şi între scrisul Sf. Maxim şi cum Sf. Maxim este mult mai adânc şi cugetarea lui mult mai închegată, nu încape îndoială că Talasie e dependent de Maxim şi nu invers. Întâlnim la Talasie aceeaş ordine a virtuţilor (IV, 61), aceeaş idee despre „înţelesurile simple" (I 54), aceeaş asemănare a raportului dintre minte şi simţire cu o căsătorie [II 27], aceeaş dialectică a plăcerii şi durerii (acrostihul la suta III), aceeaş deosebire între contemplaţia naturală ca faza a doua a urcuşului duhovnicesc şi teologia ca faza a treia (IV 62), deşi Talasie nu stărue aşa de mult asupra acestui punct ca Maxim. Un termen nou la Talasie este cel al isichiei, al liniştii.

[1] Epist. 9 (P. G. 91, 445); 26 (P. G. 91, 616); 40—42 (P. G. 91, 633—637).
[2] Aszese und Mystik in der Väterzeit. Fr. i. Br. 1939, p, 244.
[3] P. G. 91, 29D, 449A.

Dar deşi sunt mai simple, cele 400 de capete ale lui Talasie observă par'că o ordine mai riguroasă în înşiruirea lor, ca de pildă cele 400 de capete despre dragoste ale lui Maxim. Aproape fiecare sentinţă reia ideea din cea anterioară, urmărindu-se printr'un grup întreg de sentinţe desvoltarea aceleeaşi teme.

O notă caracteristică a acestor 400 de capete este că literele iniţiale ale tuturor sentinţelor dintr'o centurie, dau o propoziţie cu un oarecare înţeles, aşa zisul acrostih. [1]

[1] Un Talasie, egumen al mânăstirii zisă a Armenilor din Roma, înaintează la 649 Sinodului din Lateran, împreună cu alţi egumeni şi monachi din Răsărit, sosiţi mai de mult şi mai de curând la Roma, un memoriu cerând traducerea actelor Sinodului în limba greacă. Se prea poate să fie Talasie al nostru, care să fi venit împreună cu Sf. Maxim la Roma după ce pe la 640 Egiptul căzuse sub Arabi. (Mansi, Amplissima coll. concil. tom. 10, 1901, p. 904, 909).

Cuviosul și de Dumnezeu purtătorul Părintele nostru

TALASIE LIBIANUL ȘI AFRICANUL

Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte către Pavel presbiterul[1]

SUTA INTÂIA

Al cărei acrostih este acesta: Fratelui duhovnicesc și iubitului Domn Pavel, Talasie, la arătare isihast, iar în realitate căutător de slavă deșartă

1. Dorul întins întreg spre Dumnezeu, leagă pe cei ce-l au, cu Dumnezeu și întreolaltă.

2. Mintea, care a dobândit dragoste duhovnicească, nu cugetă despre aproapele cele ce nu se potrivesc cu dragostea.

3. Cel ce binecuvintează cu gura, dar disprețuește cu inima, ascunde fățărnicia sub chipul dragostei.

4. Cel ce a dobândit dragoste, rabdă fără să se turbure supărările și suferințele ce-i vin dela dușmani.

5. Singură iubirea unește zidirea cu Dumnezeu și făpturile întreolaltă în acelaș cuget.

6. Dragoste adevărată a dobândit acela care nu sufere bănueli și vorbe împotriva aproapelui.

[1] Filocalia greacă, ed. II, vol. I, p. 328—341; P. G. 91, 1427—1470.

7. Cinstit în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor este acela care nu încearcă nimic pentru surparea dragostei.

8. De dragostea nefăţarnică ţine cuvântul adevărat, pornit din conştiinţa cea bună.

9. Cel ce aduce fratelui la cunoştinţă ocările altuia, ascunde pisma sub înfăţişarea bunăvoinţii.

10. Precum virtuţile trupeşti îşi atrag slava dela oameni, aşa cele duhovniceşti, pe cea dela Dumnezeu.

11. Dragostea şi înfrânarea curăţesc sufletul, dar mintea o luminează rugăciunea curată.

12. Bărbat puternic este acela care alungă păcatul prin făptuire şi cunoştinţă.

13. Cel ce a dobândit nepătimirea şi cunoştinţa duhovnicească, a aflat har la Dumnezeu.

14. De vrei să birui gândurile pătimaşe, câştigă înfrânarea şi dragostea faţă de aproapele.

15. Păzeşte-te de neînfrânare şi ură, şi nu vei întâmpina piedică în vremea rugăciunii tale.

16. Precum nu se pot vedea aromate în mocirlă, aşa nici bunămireasma dragóstei în sufletul celui ce ţine minte răul.

17. Stăpâneşte cu vitejie mânia şi pofta şi te vei izbăvi de grabă de gândurile rele.

18. Slava deşartă o stingi făptuind în ascuns; iar mândria o izgoneşti nedispreţuind pe nimeni.

19. De slava deşartă ţine făţărnicia şi minciuna, iar de mândrie, părerea de sine şi pisma.

20. Povăţuitor este acela ce se stăpâneşte pe sine şi-şi supune sufletul şi trupul raţiunii.

21. Sinceritatea prietenului se arată la vreme de cercare, dacă ia parte la necaz.

22. Asigură-ţi simţurile cu chipul [modul] isichiei şi cumpăneşte gândurile cari stau în inimă.

23. Intâmpină fără pomenire de rău gândurile de supărare; iar faţă de cele iubitoare de plăcere arată-te cu vrăjmăşie.

24. Liniştea [isichia], rugăciunea, dragostea şi înfrânarea, sunt o căruţă cu patru roate, care suie mintea la ceruri.

25. Topeşte-ţi trupul cu foamea şi priveghierea, şi vei alunga gândul josnic al plăcerii.

26. „Precum se topeşte ceara de faţa focului", aşa gândul necurat de frica lui Dumnezeu.

27. Rea pagubă este pentru sufletul înţelept să zăbovească mintea multă vreme într'o patimă de ocară.

28. Rabdă întâmplările de întristare şi de durere, că prin acestea te curăţeşte purtarea de grijă [Providenţa] a lui Dumnezeu.

29. Dacă ai aruncat materia şi te-ai lepădat de lume, lapădă-te acum şi de gândurile rele.

30. Lucrarea proprie a minţii e să se ocupe neîncetat cu cuvintele lui Dumnezeu.

31. Precum lucrul lui Dumnezeu este să cârmuiască lumea, aşa al sufletului este să-şi cârmuiască trupul.

32. Cu ce nădejde vom întâmpina pe Hristos, dacă am slujit până acum plăcerilor trupului?

33. Plăcerea se stinge prin reaua pătimire şi prin întristare, fie prin cele de bună voe, fie prin cele aduse de Providenţă.

34. Iubirea de argint este o materie a patimilor, întrucât face să crească plăcerea generală.

35. Lipsa plăcerii naşte întristarea: iar plăcerea e împreunată cu toată patima.

[1] Ps. 67. 3.

36. Cu măsura cu care măsori trupului tău, ți se va măsura întors din partea lui Dumnezeu.

37. Fapta judecății dumnezeești e răsplătirea dreaptă a celor săvârșite în trup.

38. Virtutea și cunoștința nasc nemurirea; lipsa lor e maica morții.

39. Intristarea după Dumnezeu stinge plăcerea; iar stingerea plăcerii înseamnă învierea sufletului.

40. Nepătimirea este nemișcarea sufletului spre păcat. Dar ea nu se poate ajunge fără mila lui Hristos.

41. Mântuitorul sufletului și al trupului este Hristos. Cel ce pășește pe urmele Lui se slobozește de păcat.

42. De vrei să dobândești mântuirea, lapădă-te de plăceri și ia asupra ta înfrânarea și dragostea, împreună cu rugăciunea stăruitoare.

43. De nepătimire ține dreapta socoteală adevărată [discernământul]. Urmând acesteia, fă totul cu măsură și rânduială.

44. Domnul și Dumnezeul nostru este Iisus Hristos; mintea, care urmează Lui, nu va rămâne în întunerec.

45. Adună-ți mintea și păzește-ți gândurile; și pe cari le vei afla pătimașe, războește-le.

46. Trei sunt căile prin cari primești gânduri: simțirea [lucrarea simțurilor], amintirea și starea mustului [amestecarea] din trup. Dar cele mai stăruitoare sunt cele din amintire.

47. Cel căruia i s'a dat înțelepciune, cunoaște scopurile celor netrupești și care este începutul și sfârșitul lumii.

[1] Sunt ceie două etape generale ale vieții duhovnicești.

48. Nu uita de făptuire, şi ţi se va lumina mintea ta. „Comori ascunse şi nevăzute, zice, îţi voi deschide ţie în chip ascuns".[1]

49. Cel ce s'a slobozit de patimi, a aflat har la Dumnezeu, şi cel ce s'a învrednicit de cunoştinţă, mare milă.

50. Mintea slobozită de patimi, se face în chipul luminii, luminându-se neîncetat de contemplaţiile lucrurilor.

51. Lumina sufletului este sfânta cunoştinţă, de care fiind lipsit cel fără de minte, umblă în întunerec.

52. Cel ce petrece în întunerec, este lipsit de minte. Pe el îl ia în primire întunerecul neştiinţii.

53. Cel ce iubeşte pe Iisus, se va slobozi de păcat. Iar cel ce urmează Lui, va vedea cunoştinţa adevărată.

54. Mintea slobozită de patimi, vede gândurile simple,[2] atât când veghiază trupul, cât şi în somn.

55. Mintea curăţită la culme, se simte strâmtorată de lucruri şi vrea să fie mereu afară de toate cele create.

56. Fericit este cel ce a ajuns la nesfârşirea fără margini; şi a ajuns acela care a trecut peste cele mărginite.

57. Raţiunile lui Dumnezeu le cercetează acela care-L cinsteşte pe El. Dar le află cel îndrăgostit de adevăr.

58. Mintea ce se mişcă din dreptate, află adevărul. Dar cea care se mişcă din vreo patimă, nu-l va afla.

59. Precum în fiinţă Dumnezeu este necunoscut, aşa în măreţie este fără margini.

[1] Is. 45, 3.

[2] E ideea Sf. Maxim. E vorba de înţelesurile sau de icoanele lucrurilor cari au mai sunt asociate cu patima.

60. Fiinţa care nu are început şi sfârşit, nu poate fi înţeleasă după firea ei.

61. Mântuirea fiecărei făpturi stă în purtarea de grijă, mai presus de orice bunătate, a Făcătorului.

62. Domnul sprijină pe toţi cei căzuţi în stări vrednice de milă şi ridică pe toţi cei frânţi.

63. Hristos este judecătorul viilor şi al morţilor şi răsplătitorul faptelor fiecăruia.

64. De vrei să-ţi stăpâneşti sufletul şi trupul, tae de mai înainte pricinile patimilor.

65. Uneşte-ţi puterile sufletului cu virtuţile, şi le vei despărţi cu siguranţă de toată pornirea patimilor.

66. Struneşte cu înfrânarea pornirile poftei; iar pe ale iuţimii, cu dragostea duhovnicească.

67. Liniştea [isichia] şi rugăciunea sunt cele mai mari arme ale virtuţii, căci acestea curăţind mintea, o fac străvăzătoare.

68. Numai întâlnirea duhovnicească foloseşte. Iar decât toate celelalte, mai de preţ este liniştea [isihia].

69. Dintre cele cinci feluri de întâlniri, alege trei; pe al patrulea să nu-l obişnueşti des, iar de al cincilea îndepărtează-te

70. Liniştea o iubeşte cel ce nu pătimeşte faţă de cele ale lumii.

71. Conştiinţa este un învăţător sincer. Cine ascultă de ea, petrece fără greşală.

72. Conştiinţa numai pe aceia nu-i judecă ce au ajuns la culmea virtuţii, sau a păcatului.

73. Nepătimirea cea mai înaltă face gândurile simple. Iar cunoştinţa cea mai înaltă stă înaintea Celui mai presus de cunoştinţă.

74. Intristarea cea de ocară e pricinuită de lipsa plăcerilor. Cel ce le dispreţueşte pe acestea, petrece neîntristat.

75. Intristarea, peste tot, este lipsa plăcerii, fie a celei după Dumnezeu, fie a celei după lume.

76. Impărăţia lui Dumnezeu este bunătate şi înţelepciune. Cine le dobândeşte pe acestea, vieţuieşte în ceruri.

77. Om nenorocit este acela, care preţueşte prin fapte trupul mai mult decât sufletul şi lumea mai mult decât pe Dumnezeu.

78. Dragoste deopotrivă faţă de toţi a câştigat acela, care nu pismueşte pe cei strădalnici, iar de cei răi are milă.

79. După adevăr ar trebui să conducă acela, care impune mai întâi sufletului şi trupului său legile virtuţii.

80. Neguţător duhovnicesc este acela, care pentru cele viitoare se lapădă deopotrivă atât de cele plăcute, cât şi de cele acre ale vieţii.

81. Sufletul se întăreşte prin dragoste şi înfrânare; iar mintea, prin rugăciunea curată şi vederea [contemplarea] duhovnicească

82. Auzind un cuvânt folositor, nu judeca pe cel ce-l spune, ca să nu te lipseşti de sfatul folositor.

83. Socotinţa vicleană gândeşte rele şi preface vredniciile aproapelui în scăderi.

84. Nu crede gândului care judecă pe aproapele. Căci numai cine are vistierie rea gândeşte cele rele.

85. Inima bună poartă gânduri bune. Căci precum este comoara ei, aşa sunt şi gândurile ei.

86. Păzeşte-ţi gândurile şi fugi de păcat, ca nu cumva, întunecându-se mintea, să vezi unele în locul altora.

87. Intăreşte-te gândindu-te la Iudeii cari, orbiţi de pismă, L-au socotit pe Domnul şi Dumnezeul nostru, drept Beelzebul.

88. Bănuiala rea întunecă cugetarea şi te face să vezi în loc de cale, cele alăturea de cale.

89. Păcatele stau alături de virtuţi, şi de aceea cei răi iau virtuţile drept păcate.

90. Mintea zăbovind în plăcere sau în întristare, cade repede în patima trândăviei [acediei].

91. Conştiinţa curată ridică sufletul. Iar gândul murdar îl doboară la pământ.

92. Răscolindu-se patimile, alungă slava deşartă; iar de sunt înlăturate, aceea iarăşi se întoarce.

93. De vrei să te izbăveşti de toate patimile, apucă-te de înfrânare, de dragoste şi de rugăciune.

94. Mintea zăbovind prin rugăciune la Dumnezeu, izbăveşte şi partea pasională a sufletului de patimi.

95. Dumnezeu dând fiinţă făpturilor, a legat totodată toate prin purtarea Sa de grijă [prin Providenţă].

96. Iar fiind Stăpân şi făcându-Se rob, a arătat zidirii culmea purtării Sale de grijă [culmea Providenţii Sale].

97. Căci Dumnezeu şi Cuvântul întrupându-Se neschimbat, s'a unit cu toată zidirea prin trup.[1]

98. Minune străină se întâmplă în cer şi pe pământ, că Dumnezeu este pe pământ şi omul în ceruri

99. Ca unind pe oameni cu Ingerii, să dăruiască totodată întregei zidiri dumnezeirea.

100. Cunoştinţa Sfintei şi celei de o fiinţă Treimi, este sfinţire şi îndumnezeire pentru Ingeri şi pentru oameni.

101. Iertarea păcatelor este slobozire de patimi Cine n'a fost încă slobozit prin har, n'a dobândit încă iertarea.

[1] Cap. 95—97 alcătuesc un întreg.

SUTA A DOUA

Al cărei acrostih este acesta: Roagă-te pentru mine, frate preacinstite, că mari rele aştept, vrednice de mine, întristări pentru suflet şi dureri pentru trup.

1. De vrei să te izbăveşti dintr'odată de păcate, lapădă-te de iubirea de sine, maica tuturor relelor.

2. Sănătatea sufletului este nepătimirea şi cunoştinţa. La ea nu poate ajunge cel ce slujeşte plăcerilor.

3. Infrânarea cu răbdare şi dragostea cu îndelungă răbdare uscă plăcerile trupeşti şi sufleteşti.

4. Inceputul relelor din suflet este iubirea de sine. Iar iubirea de sine este iubirea de trup.

5. E propriu celui raţional să se supună raţiunii şi să-şi strunească şi robească trupul.

6. Este o ruşine pentru omul raţional să se supună părţii neraţionale şi să slujească poftelor urîte ale ei.

7. Este o faptă rea a sufletului raţional să părăsească pe Ziditorul şi să se închine trupului.

8. Ţi s'a poruncit să ai trupul slujitor, nu să slujeşti plăcerilor lui, împotriva firii.

9. Rupe legăturile iubirii faţă de trup şi să nu dai nimic slugii ceea ce nu-i de neapărată trebuinţă.

10. Inchide simţurile în cetatea liniştii, ca să nu tragă mintea spre poftele lor.

11. Cele mai bune arme ale celui ce se linişteşte cu răbdare, sunt înfrânarea, dragostea, rugăciunea, atenţia[1] şi citirea.

12. Nu va înceta mintea să se învârtească în jurul plăcerilor, până ce nu se va îndeletnici cu contemplaţia, după ce va fi pus stăpânire peste trup.

[1] Filocalia greacă.

13. Să luptăm pentru porunci, ca să ne isbăvim de patimi; şi pentru dumnezeeştile dogme, ca să ne învrednicim de cunoştinţă.

14. Neturburarea [nemurirea][1] sufletului stă în nepătimire şi cunoştinţă; de ea nu se poate împărtăşi cel ce slujeşte plăcerilor.

15. Pune stăpânire pe trup stingând plăcerile, şi eliberează-l de robia cea grea.[2]

16. Fiind zidit slobod şi chemat la slobozenie, nu răbda să fii rob patimilor necurate.[3]

17. Dracii leagă mintea de cele supuse simţurilor, prin întristări şi plăceri, pofte şi temeri.

18. Frica Domnului stăpâneşte poftele şi întristarea după Dumnezeu alungă plăcerea.

19. Pofta după înţelepciune disprețuieşte frica şi plăcerea cunoştinţii izgoneşte întristarea.

20. Scripturile cuprind acestea patru: poruncile, dogmele, ameninţările şi făgăduinţele.

21. Pofta e oprită de înfrânare şi osteneală; şi e micşorată de linişte şi de dragostea dumnezeească.

22. Să nu înţepi pe fratele cu vorbe de ghicituri; căci nu vei răbda când vei primi cele asemenea.

23 Mânia e oprită de îndelunga răbdare şi de nepomenirea răului; şi e micşorată de dragoste şi de împreuna pătimire [compătimire].

24. Cui i s'a dat cunoştinţă, i s'a dat lumina înţelegerii. Iar cel ce primind-o o necinsteşte, va vedea întunerec.

25. Păzirea poruncilor lui Dumnezeu naşte nepătimirea; iar nepătimirea sufletului păstrează cunoştinţa.

[1] Filocalia greacă.

[2] Trupul trebue să stea sub una din cele două robii: a minţii sau a plăcerilor.

[3] In Filocalia greacă: să slujeşti fără rânduială necuraţiei. παραθεσιν s'a născut probabil din transcrierea greşită a lui πάθεσιν.

26. Ridică cele supuse simţurilor la o vedere cu mintea [la o cotemplare inteligibilă], şi vei înălţa simţirea deasupra celor supuse simţurilor.

27. Femeea sensibilă închipueşte sufletul activ, cu care însoţindu-se mintea,[1] naşte virtuţile.

28. Cercetarea cuvintelor lui Dumnezeu îi aduce cunoştinţa de Dumnezeu celui ce o caută întru adevăr, cu evlavie şi cu dor.

29. Ceea ce este lumina pentru cei ce văd şi pentru cele văzute, aceea este Dumnezeu pentru cei ce cugetă şi pentru cele cugetate.

30. Tăria sensibilă [cerul] închipueşte tăria credinţii, în care strălucesc toţi sfinţii ca nişte luminători.

31. Ierusalimul[2] este cunoştinţa cerească a celor netrupeşti. Căci în ea se contemplă vederea păcii.

32. Nu uita de făptuire. Căci uitând de ea se împuţinează cunoştinţa, şi făcându-se foamete, te vei coborî în Egipt.

33. Libertatea spirituală [mintală] stă în izbăvirea de patimi. La ea nimenea nu ajunge fără mila lui Hristos.

34. Pământul făgăduinţii este Impărăţia Cerurilor, pe care ne-o câştigă nepătimirea şi cunoştinţa.

35. Egiptul spiritual este întunecimea patimilor. La el nimenea nu coboară dacă nu cade la foamete.

36. Obişnueşte-ţi urechea să asculte des cuvinte duhovniceşti şi mintea ta se va depărta de gândurile necurate.

37. Singur Dumnezeu e bun şi înţelept prin fire. Dar se face şi mintea prin împărtăşire, dacă se străduieşte.

[1] Sufletul (ψυχή) în greceşte e femenin, iar mintea (νοῦς) e masculin. O comparaţie apropiată găsim în Răsp. 25 către Talasie, Filocalia rom. III, p. 81.

[2] În greceşte Ierusalimul e femenin.

38. Stăpâneşte-ţi stomacul, somnul, mânia şi limba; şi nu vei lovi de piatră piciorul tău.

39. Nevoeşte-te să iubeşti pe tot omul deopotrivă şi vei alunga deavalma toate patimile.

40. Vederea [contemplarea] celor supuse simţurilor este o lucrare comună a minţii şi a simţirii. Dar cunoştinţa celor inteligibile este numai a minţii.

41. Este cu neputinţă minţii să se îndeletnicească cu cele inteligibile, de nu va tăia afecţiunea faţă de simţire şi faţă de cele supuse simţurilor.

42. Simţirea e dusă de o împătimire firească spre cele supuse simţurilor şi fiind atrasă de acelea trage după sine şi mintea.

43. Incovoae simţirea spre slujirea minţii şi nu-i da vreme ca să o tragă ea pe aceea spre sine.

44. Când se întâmplă ca mintea să se îndeletnicească cu cele supuse simţurilor, atrage simţirea la ea, ridicând în minte cele ce stau în faţă.[1]

45. Semnul că mintea se îndeletniceşte cu cele inteligibile îl avem în aceea că dispreţueşte toate cele ce desfătează simţirea.

46. Când mintea e deschisă spre vederea celor inteligibile, are faţă de ele o plăcere cu anevoe de pierdut.

47. Când mintea se îmbogăţeşte de cunoştinţa Unităţii, a pus cu totul stăpânire şi pe simţire.

48. Impiedecă-ţi mintea să se învârtească în jurul celor supuse simţurilor, ca să nu-şi rodească prin ele plăceri şi întristări.

49. Cele cu cari se îndeletniceşte mintea întru cele dumnezeeşti, îşi fac şi din partea pătimitoare [pasională, afectivă] armă dumnezeească.

[1] Vezi şi Maxim Mărturisitorul, Ambigua, P. G. 91, 1113.

50. Este cu neputinţă minţii să se pătrundă de cunoştinţă,[1] de nu-şi va fi apropiat[2] mai înainte partea pasională din sine prin virtuţile sale.

51. Mintea se face străină de cele ale lumii, atunci când îşi tae orice afecţiune faţă de simţire.

52. De firea părţii raţionale a sufletului ţine să se îndeletnicească cu cunoştinţa lui Dumnezeu; iar de a celei pasionale, să îmbrăţişeze dragostea şi înfrânarea.

53. Este cu neputinţă minţii să zăbovească la un lucru supus simţurilor, dacă n'a câştigat o patimă faţă de el.

54. Minte desăvârşită este aceea care s'a îmbibat de cunoştinţă; iar suflet desăvârşit este acela care s'a ţesut cu virtuţile.

55. Afecţiunea minţii faţă de simţire o face roabă plăcerilor trupului.

56. Mintea e clintită din locul cunoştinţii, când partea pasională [afectivă] a sufletului iese din virtuţile sale.

57. Am luat putere să ne facem fii ai lui Dumnezeu. Dar nu ne vom face, de nu ne vom desbrăca de patimi.

58. Nimenea să nu-şi închipue că a ajuns fiu al lui Dumnezeu în chip actual, dacă nu a dobândit încă în sine trăsăturile dumnezeeşti.

59. Asemănarea în purtare[3] cu binele sau cu răul, face sau fii ai lui Dumnezeu, sau fii ai satanei.

60. Bărbat chibzuit este cel ce ia aminte la sine şi se grăbeşte să se despartă de toată întinăciunea.

---

[1] Să se prefacă prin cunoştinţă.

[2] Textul din Migne are πελάσει=a apropia. Cel din Filocalia ἀγελάσει: a alunga. Sensul prim par'că ar fi mai solidar cu ideea din cap. 49.

[3] După mod.

61. Sufletul împietrit, când e bătut nu simte, iar pe binefăcătorul său nu-l recunoaşte.

62. Haina murdară scoate pe ce-l ce-o poartă afară dela nunta dumnezeească şi-l face părtaş de întunerecul de afară.

63. Cel ce se teme de Domnul, se îngrijeşte de sufletul său şi se isbăveşte pe sine de tovărăşia cea rea.

64. Este cu neputinţă să dobândească mila lui Dumnezeu, cel ce L-a părăsit pe El şi slujeşte plăcerilor.

65. Chiar dacă nu vrem să credem, Iisus a zis că nimenea nu poate sluji la doi domni.

66. Sufletul întinat de patimi, s'a împietrit şi nu primeşte să creadă fără tăeri şi arsuri.

67. Pe cei învârtoşaţi îi iau în primire probe înfricoşate. Căci fără dureri, nu primesc să se înmoaie.

68. Bărbatul chibzuit se îngrijeşte de sine şi prin dureri de bună voie ocoleşte pe cele fără voie.

69. Grija de suflet se arată în reaua pătimire şi în smerenie, prin cari iartă Dumnezeu toate păcatele.

70. Precum poftele şi mâniile înmulţesc păcatele, aşa înfrânarea şi smerenia le şterg.

71. Intristarea după Dumnezeu frânge inima; iar întristarea e născută de frica de munci.

72. Intristarea după Dumnezeu curăţeşte inima şi depărtează dela ea întinăciunile plăcerilor.

73. Răbdarea este iubirea de osteneală a sufletului. Iar unde este iubirea de osteneală, s'a scos afară iubirea de plăcere.

74. Orice păcat se face pentru plăcere şi orice iertare vine pentru reaua pătimire şi pentru întristare.

75. Cel ce nu vrea să se pocăiască prin osteneli de bună voie, cade, potrivit Providenţii, în osteneli fără voie.

76. Hristos este Mântuitorul lumii întregi şi a dăruit oamenilor pocăinţa spre mântuire.

77. Pocăinţa naşte păzirea poruncilor; iar păzirea poruncilor aduce curăţia sufletului.

78. Curăţia sufletului înseamnă izbăvirea de patimi; iar izbăvirea de patimi naşte dragostea.[1]

79. Suflet curat este acela care iubeşte pe Dumnezeu; iar minte curată, aceea care s'a despărţit de neştiinţă.

80. Luptă pentru poruncile lui Hristos până la moarte; căci curăţindu-te prin ele, vei întra în viaţă.

81. Foloseşte-te de trup ca de un slujitor al poruncilor, păzindu-l cu toată puterea nesupus plăcerilor[2] şi fără boală.

82. Răscoala trupului vine din neglijarea rugăciunii, a dietei şi a liniştii celei bune.

83. Liniştea cea bună naşte roade bune: înfrânarea, dragostea şi rugăciunea curată.

84. Cetirea şi rugăciunea curăţesc mintea; iar dragostea şi înfrânarea, partea pasională [afectivă] a sufletului.

85. Păzeşte aceeaşi înfrânare totdeauna, ca să nu cazi, prin neegalitate, în cele contrare.

86. Cel ce-şi pune legi sie-şi, să nu se facă neascultător sie-şi. Căci cel ce se nesocoteşte pe sine, pe sine se amăgeşte.

87. Sufletele pătimaşe sunt apusuri spirituale, căci acestora le-a apus Soarele dreptăţii.

---

[1] O bună definiţie a nepătimirii: curăţia sufletului. Iar dacă după toţi Părinţii nepătimirea e urmată de dragoste, se poate spune că dragostea e născută de curăţia sufletului.

[2] Fără durere, în Migne.

88. Fiu al lui Dumnezeu este cel ce s'a făcut asemenea lui Dumnezeu, prin bunătate, înţelepciune, putere şi dreptate.

89. Deprinderea păcatului este boala sufletului. Iar păcatul cu lucrul este moartea lui.

90. Nepătimirea desăvârşită este sărăcia spirituală, la care ajungând mintea, se desparte de cele de aici.

91. Păzeşte într'o armonie virtuţile sufletului; căci din aceasta se naşte roada dreptăţii.

92. Zic Părinţii că vederea celor inteligibile este netrupească, fiind cu totul liberă de materie şi formă.[1]

93. Precum cele patru stihii sunt din materie şi formă, aşa şi trupurile plăsmuite din ele sunt din acelea.

94. Cuvântul făcându-Se trup, din iubirea de oameni, nici ceea ce era n'a prefăcut, nici ceea ce a devenit n'a preschimbat.

95. Precum zicem că Hristos cel unul este din dumnezeire şi omenitate şi în dumnezeire şi omenitate, aşa zicem că este din două firi şi în două firi.

96. Mărturisim un singur ipostas al lui Hristos în două firi, unite neîmpărţit.

97. Slăvim neîmpărţit ipostasul cel unul al lui Hristos şi mărturisim neamestecată unirea firilor.

98. Ne închinăm unei Fiinţe a dumnezeirii în trei ipostasuri şi mărturisim Sfânta Treime cea de o fiinţă.

99. Proprietăţile deosebite ale celor trei ipostasuri sunt: cea de Tată, cea de fiu şi purcederea. Iar comun cele trei ipostasuri au: fiinţa, firea, dumnezeirea şi bunătatea.

---

[1] Sf. Maxim Mărturisitorul, cap. gnost. I 84—85, Filocalia II, p. 159.

SUTA A TREIA

Al cărui acrostih este acesta: Dar rele cu adevărat nu sunt cele cari întristează trupul, dar sufletul îl curăţă, ci cele cari întristează conştiinţa, iar trupul îl desfătează.[1]

1. Despre Cel din fire bun, cugetă cele bune. Şi despre tot omul gândeşte numai bine.

2. In ziua judecăţii ne va cere Dumnezeu să dăm socoteală pentru cuvinte, fapte şi gânduri.

3. Deprinderea virtuţii sau a păcatului ne mişcă să gândim, să grăim, sau să săvârşim cele bune sau cele rele.

4. Mintea stăpânită de patimi cugetă cele ce nu se cuvine. Iar cugetarea aceasta o fac arătată cuvintele şi faptele.

5. Gândului rău îi premerge patima. Iar pricina patimii este simţirea [percepţia prin simţuri], precum pricina relei întrebuinţări a acesteia este mintea.

6. Incue simţirea şi războeşte închipuirea [prejudecata]; şi desrădăcinează patimile cu armele poruncilor.

7. Păcatul învechit cere nevoinţă [asceză] îndelungată. Căci obişnuinţa învârtoşată nu poate fi clintită din loc dintr'odată.

8. Nevoinţa stăruitoare în înfrânare şi dragoste, prin răbdare şi linişte scoate cele înrădăcinate.

9. Mişcă-ţi mintea necontenit la rugăciune şi vei împrăştia gândurile cari stăruesc în inimă.

10. Nevoinţa are trebuinţă de răbdare şi de îndelungă răbdare. Căci numai prin osteneală îndelungată se izgoneşte iubirea de plăcere.

[1] Acrostihul e un rezumat al răsp. 58 către Talasie, Filoc. III, p. 300 urm.

11. Te vei deda uşor cu ostenelile nevoinţii, de vei face toate cu măsură şi cu rânduială.

12. Păzeşte aceeaşi măsură în nevoinţă şi să nu deslegi canonul fără trebuinţă.

13. Precum dragostea şi înfrânarea curăţesc gândurile, aşa contemplaţia şi rugăciunea, toată înălţarea trufaşe.

14. Conştiinţa curată o fac ostenelile nevoinţii, ca postul, priveghierea, răbdarea şi îndelunga răbdare.

15. Cel ce rabdă loviturile încercărilor fără voie, se face smerit la cuget, bine nădăjduitor şi cercat.

16. Răbdarea este iubirea de osteneli a sufletului. Ea constă din osteneli de bunăvoie şi din încercări fără de voie.

17. Păcatul e vestejit de stăruinţa în suferinţe şi e ars deplin de răbdarea până la capăt.

18. Venirea ostenelilor îndurerează simţirea; iar venirea întristării înlătură plăcerea.

19. Patru sunt patimile [afectele] cele mai generale, pe cari le foloseşte Providenţa cu înţelepciune una împotriva alteia.

20. Venirea întristării strâmtorează plăcerea; iar frica de chinuri vestejeşte pofta.

21. Mintea chibzuită îşi întăreşte sufletul şi-şi deprinde trupul la toată nevoinţa.

22. Străduieşte-te să faci monah nu numai pe omul din afară, ci şi pe omul dinlăuntru, izbăvindu-l de patimi.

23. Prima lepădare este lepădarea de lucruri; a doua şi a treia, este lepădarea de patimi şi de neştiinţă.

24. Uşor se izbăveşte cineva, dacă vrea, de lucruri. Dar nu cu puţină osteneală de patimile[1] faţă de ele.

[1] Filocalia greacă — de gândurile despre ele.

25. Stăpânindu-ţi pofta, vei birui şi mânia; căci ea este pricina care stârneşte mânia.

26. Oare ne-am izbăvit de gândurile pătimaşe şi ne-am apucat de rugăciunea curată şi nematerială, sau nu?

27. Mare este mintea care s'a isbăvit de patimi şi s'a despărţit de făpturi şi petrece în Dumnezeu.

28. Cel ce înaintează, filosofează în acestea trei: în porunci, în dogme şi în credinţa Sfintei Treimi.

29. Mintea izbăvită de patimi se află în acestea: în gânduri simple, în contemplarea făpturilor şi în lumina veşnică.[1]

30. In sufletele noastre se ascund patimi foarte rele. Ele se dau însă pe faţă abia atunci când se arată lucrurile.

31. Se întâmplă uneori ca mintea să rămână nesupărată, bucurându-se de oarecare nepătimire; dar nu e cercată, din pricină că lipsesc lucrurile.

32. Patimile sunt stârnite de acestea trei: de amintire, de starea mustului din trup (χρᾶσις) şi de simţire [percepţia simţuală], precum s'a zis.

33. Mintea care a închis simţirea şi şi-a făcut egală starea mustului din trup,[2] nu mai are războiu decât cu amintirea.

34. Patimile sunt stârnite de simţire, atunci când nu e de faţă înfrânarea şi dragostea duhovnicească.

35. Postul cumpătat, priveghierea şi cântarea de psalmi, fac egală starea trupului.

38. Acestea trei schimbă în rău starea trupului: lipsa de regulă în hrană, schimbarea aerului şi atingerea dracilor.

[1] Migne=ἐν τῷ ἀϊδίῳ φωτί. Filocalia greacă=ἐν τῷ ἰδίῳ φωτί, în lumina sa.

[2] Cel ce ţine mereu acelaş regim înfrânat, nu produce stări inegale în trup.

37. Amintirile pătimaşe sunt făcute simple[1] prin rugăciune, citire, înfrânare şi dragoste.

38. Închide întâi simţirea prin linişte şi apoi luptă cu armele virtuţilor împotriva amintirilor.

39. Păcatul cu cugetul este reaua întrebuinţare a gândurilor; iar păcatul cu fapta, este reaua întrebuinţare a lucrurilor.

40. Reaua folosire a gândurilor şi a lucrurilor stă în a nu te folosi de ele cuvios şi drept.

41. Patimile de ocară sunt lanţuri ale minţii, cari o ţin în lucrurile supuse simţurilor.

42. Nepătimire desăvârşită are acela, care nu e împătimit nici de lucruri, nici de amintirile lor.

43. Sufletul bun face bine aproapelui. Iar de i se răspunde cu nerecunoştinţă, se poartă cu îndelungă răbdare şi rabdă pătimind cele ce-i vin dela acela.

44. Gândurile rele sunt avuţii rele; cel ce nu se lapădă de ele, nu va ajunge la cunoştinţă.

45. Cel ce ascultă de Hristos, se călăuzeşte pe sine spre lumină; iar cel ce-I urmează Lui, se îndreaptă pe sine.

46. Amintirea răului este o lepră a sufletului; şi i se întâmplă aceasta din necinstiri, din pagubă, sau din bănuiala gândurilor.

47. Domnul orbeşte mintea pătimaşă; căci se întristează pe nedrept pentru cele bune ale aproapelui.

48. Sufletul bârfitor are în loc de limbă spine: căci se vatămă pe sine, pe ascultător şi uneori şi pe cel grăit de rău.

49. Uită răul acela care se roagă pentru cel ce l-a întristat; şi se izbăveşte de pomenirea răului, cel ce nu cruţă darurile.

[1] ψιλοῦνται se poate traduce în două feluri: 1. sunt făcute simple, adică se desfac de latura pătimaşă; 2. se subţiază, se slăbesc.

50. Ura față de aproapele este moartea sufletului. Iar aceasta o are și o face sufletul bârfitorului.

51. Trândăvia vine din neglijența sufletului; și e neglijent sufletul care boleşte de iubirea plăcerii.

52. Cel ce iubeşte pe Iisus, se deprinde cu osteneli; iar prin stăruința în osteneli, izgoneşte trândăvia.

53. Sufletul se întăreşte prin ostenelile nevoinții; iar făcând toate cu măsură, alungă trândăvia.

54. Cel ce-și stăpâneşte pântecele, veştejeşte pofta și mintea lui nu slujeşte gândurilor de curvie.

55. Mintea celui înfrânat este biserică a Duhului Sfânt; iar mintea lacomului este sălaș al ciorilor.

56. Săturarea naşte pofta după feluri multe de mâncări; iar lipsa îndulceşte și pâinea simplă.

57. Cel ce se bucură în chip ascuns împreună cu cel pismuit, se isbăveşte de pismă; iar cel ce ascunde pe cel pismuit, izbăveşte [și pe alții] de pismă.

58. Indepărtează-te de cel ce vieţueşte cu nepăsare, chiar dacă a dobândit nume mare la mulți.

59. Câştigă-ți prieten pe bărbatul iubitor de osteneală și îl vei afla acoperemânt greşalelor tale.

60. Nepăsătorul s'a vândut multor stăpâni; și cum îl poartă, aşa umblă.

61. In vreme de pace îți este binevoitor ca un prieten; iar în vremea de încercare te războeşte ca un dușman.

62. Își pune sufletul său pentru tine înainte de stârnirea patimilor; iar când se stârnesc, îți ia sufletul tău.

63. Pământul nelucrat s'a umplut de mărăcini, și sufletul nepăsător, de patimi necurate.

64. Mintea chibzuită își înfrânează sufletul, își chinuieşte trupul și-și struneşte patimile [își stăpâneşte afectele].

65. Mişcările dela arătare sunt semnele celor dinlăuntru, precum roadele produse sunt semnele unor pomi necunoscuţi.

66. Cuvintele şi faptele vădesc pe făţarnic şi scot la arătare pe proorocul mincinos ascuns.

67. Mintea nesocotită nu-şi povăţueşte [disciplinează] sufletul şi-l depărtează dela dragoste şi înfrânare.

68. Pricina gândurilor netrebnice este deprinderea rea, care se naşte din slavă deşartă, din mândrie şi îngâmfare.

69. Proprii celor spuse înainte sunt făţărnicia, viclenia, uneltirea, ironia şi minciuna, care e cea mai rea.

70. Slujesc celor spuse înainte: pisma, cearta, mânia, întristarea şi ţinerea minte a răului.

71. Aceasta e calea celor ce vieţuesc în nepăsare şi aceasta comoara celor ascunse în mine.

72. Sufletul se mântueşte prin reaua pătimire şi smerenie. Ele îl izbăvesc din patimile mai înainte pomenite.

73. De gândul chibzuit ţine cuvântul de folos; iar de sufletul bun, făptuirea virtuoasă.

74. Mintea luminată scoate cuvinte înţelepte şi sufletul curat cultivă gânduri dumnezeeşti.

75. Gândurile celui strădalnic se îndeletnicesc cu înţelepciunea, iar cuvintele lui luminează pe cei ce ascultă.

76. Când sălăşluesc virtuţile în suflet, cultivă gânduri bune; iar când sălăşluesc păcatele, naşte gânduri netrebnice.

77. Sufletul pătimaşului e fabrică de gânduri rele; şi din vistieria lui scoate cele rele.

78. Vistieria cea bună este deprinderea virtuţilor; şi mintea bună scoate din aceasta cele bune.

79. Mintea lucrată de dragostea dumnezeească produce gânduri despre Dumnezeu; iar lucrată de iubirea de sine, face dimpotrivă.

80. Mintea mişcată de dragostea către aproapele gândeşte neîncetat cele bune despre el; la dimpotrivă, bănueşte cele rele

81. Pricinile gândurilor bune sunt virtuţile; ale virtuţilor, poruncile; iar a lucrării acestora, voia liberă.

82. Virtuţile şi păcatele venind şi trecând, fac starea sufletului bună sau rea, mişcându-l spre gânduri corăspunzătoare.

83. Pricinile gândurilor rele sunt păcatele; a păcatelor, neascultarea; a neascultării, înşelăciunea simţirii; iar a înşelăciunii acesteia, negrija minţii de a o păzi pe aceasta.

84. In cei ce înaintează, dispoziţiile spre cele protivnice se schimbă uşor; în cei desăvârşiţi, deprinderile în amândouă părţile sunt greu de clintit.

85. Tăria sufletului este o deprindere a virtuţii anevoe de clintit, la care cel ce a ajuns zice: „Cine ne va despărţi pe noi de dragostea lui Hristos“, şi celelalte.[1]

86. Tuturor patimilor le premerge iubirea trupească de sine; iar la urma tuturor vine mândria.

87. Cele trei gânduri mai cuprinzătoare ale poftei se nasc din patima iubirii de sine.

88. Inţelege, de sigur, gândul lăcomiei pântecelui, al slavei deşarte şi al iubirii de argint, cărora le urmează toate gândurile pătimaşe, dar nu toate în comun.

89. Gândului lăcomiei pântecelui îi urmează cel al curviei; gândului de slavă deşartă, cel al mândriei. Iar celelalte, în comun celor trei.

90. Urmează în comun celor trei: gândul întristării, gândul mâniei, al pomenirii de rău, al pismei, al trândăviei şi celelalte.

[1] Romani 8, 35.

Rugăciune

91. Stăpâne al tuturor, Hristoase, slobozeşte-ne pe noi de toate acestea, de patimile pierzătoare şi de gândurile ce se nasc din ele.

92. Pentru Tine am fost făcuţi, ca să ne desfătăm, aşezaţi fiind în Raiul sădit de Tine.

93. Dar ne-am atras nouă necinste, alegând în locul desfătării fericite, stricăciunea.

94. A cărei plată am luat-o în noi înşine, schimbând viaţa veşnică cu moartea.

95. Acum, deci, Stăpâne, precum ai căutat la noi, caută până la sfârşit; precum te-ai întrupat, aşa ne şi mântuieşte pe noi toţi.

96. Căci ai venit să ne mântuieşti pe noi cei pierduţi. Să nu ne desparţi pe noi de partea celor ce se mântuesc.

97. Ridică sufletele şi mântuieşte trupurile. Curăţeşte-ne pe noi toţi de toată întinăciunea.

98. Rupe legăturile patimilor cari ne stăpânesc pe noi, Cel ce ai rupt cetele dracilor.

99. Şi ne isbăveşte pe noi de asuprirea lor, ca numai Ţie să-Ţi slujim, luminii celei veşnice.

100. Inviind din morţi şi cântând împreună cu Ingerii cântarea fericită, veşnică şi nesfârşită.

SUTA A PATRA

Al cărei acrostih este acesta: Cu toate acestea, roagă-te stăruitor către Domnul Dumnezeul nostru, să ne izbăvească pe noi şi din relele adevărate şi din cele neadevărate, dar socotite adevărate

1. Cel ce şi-a desfăcut mintea de dragostea faţă de trup şi de mângăierile lui, acela a omorît cu duhul cel viu faptele trupului.

2. Nu socoti că te-ai despărţit de afecţiunea faţă de trup, până ce mintea se mai îndeletniceşte cu cele ale trupului.

3. Precum cele ale trupului sunt simţirea şi cele supuse simţurilor, aşa cele ale sufletului sunt mintea şi cele inteligibile.

4. Retrage-ţi sufletul dela simţirea celor supuse simţurilor şi mintea se va afla în Dumnezeu şi în cele inteligibile.

5. Înrudite cu dumnezeirea sunt fiinţele cugetătoare, cunoscute numai cu mintea; iar simţirea şi cele supuse simţurilor au fost create ca să slujească minţii.

6. Simţirea şi cele supuse simţurilor să-ţi slujească spre vederea [contemplarea] duhovnicească şi să nu întorci simţirea şi cele ale ei spre pofta trupului.

7. Ţi s'a poruncit să omori faptele trupului, ca să învii prin osteneli sufletul omorît prin plăceri.

8. Lasă-te stăpânit de Dumnezeu şi stăpâneşte-ţi simţirea şi nu te lăsa tu, care eşti mai bun, stăpânit de cel mai rău.

9. Dumnezeu este veşnic, nemărginit, nehotărnicit [indefinit], şi a făgăduit bunuri veşnice, nemărginite şi negrăite celor ce ascultă de El.

10. Ţine de firea minţii să petreacă în Dumnezeu, să cugete despre El, despre purtarea Lui de grije şi despre judecăţile Lui înfricoşate.

11. Ai puterea de-a înclina spre amândouă părţile; fii al părţii mai bune şi vei supune pe cea mai rea.

12. Bună este simţirea şi bune sunt cele supuse ei, ca lucruri ale Binelui Dumnezeu. Dar nu se pot asemăna câtuşi de puţin cu mintea şi cu cele inteligibile.

13. Dumnezeu a zidit fiinţa raţională şi mintală în stare de-a primi duhul[1] şi cunoştinţa Lui. Iar simţirea şi cele supuse simţurilor le-a făcut spre trebuinţa ei.

14. Precum slugii netrebnice îi este nebunie să se supună stăpânului bun, aşa este nebunie ca mintea raţională să se facă roabă trupului stricăcios.

15. Mintea, care nu-şi stăpâneşte simţirea, cade prin ea în cele rele. Căci înşelată de plăcerea celor supuse simţurilor, îşi naşte sie-şi netrebnicie.

16. Stăpânindu-ţi simţirea, te asiguri din partea aducerii aminte. Căci amintirile, trezite prin simţire, mişcă patimile.

17. Asupreşte-ţi trupul şi roagă-te mereu; şi te vei izbăvi repede de gândurile aduse de amintire [de prejudecată].

18. Indeletniceşte-te neîncetat cu cuvinte dumnezeeşti. Căci osteneala cu ele mistue patimile

19. Cetirea, privegherea, rugăciunea şi psalmodia opresc mintea dela rătăcirea în jurul patimilor.

20. Precum primăvara mişcă plantele ca să odrăslească, aşa şi nepătimirea mişcă mintea spre cunoştinţa făpturilor.

21. Păzeşte poruncile şi vei afla pace; iubeşte pe Dumnezeu şi vei afla cunoştinţă.

22. In osteneală, în robotire şi în sudoarea feţii ai fost osândit să mănânci pâinea cunoştinţii.

23. Negrija l-a adus pe strămoş la călcarea poruncii şi, în loc de desfătarea Raiului, l-a osândit la moarte.

24. Stăpâneşte şi tu pe Eva[2] şi ia seama la şarpe, ca nu cumva, fiind amăgită, să-ţi dea şi ţie din pom.

[1] Filocalia gr. toate.

[2] Eva e simţirea; şarpele e diavolul.

25. Precum sufletul face viu trupul după fire, aşa şi virtutea şi cunoştinţa, sufletul.

26. Mintea înfumurată, purtată de duhul slavei deşarte şi al mândriei, e nour fără apă.

27. Stăpânindu-ţi iubirea de slavă deşartă, ia aminte dinspre curvie, ca nu cumva, fugind de cinstiri, să cazi în necinste.

28. Fugind de slava deşartă, caută spre Dumnezeu; iar de nu, vei cădea desigur în părerea de sine, sau în curviè.

29. E propriu slavei deşarte să-şi arate destoinicia; şi e propriu mândriei să dispreţuiască şi să se oţărască.

30. Fugind de lăcomia pântecelui, păzeşte-te de dorinţa de-a plăcea oamenilor, care vrea să arate un obraz palid la vedere.

31. Postul frumos este cel ce se bucură de mâncare puţină şi simplă şi nu caută să placă oamenilor.

32. Postind până seara, să nu mânânci atunci până te saturi, ca să nu zideşti iarăşi cele ce le-ai dărîmat odată.

33. Când nu bei vin, să nu te saturi de apă; iar de nu, îi dai curviei aceeaşi materie.

34. Mândria ne face să ne depărtăm de ajutorul dumnezeesc, să ne încredem în noi înşine şi să ne înălţăm împotriva oamenilor.

35. Impotriva mândriei sunt două leacuri; cine nu le primeşte pe acestea, va avea un al treilea, foarte aspru.

36. Ca să înlături mândria, trebue să te rogi cu lacrimi, să nu dispreţueşti pe nimeni şi să primeşti necazurile cele fără de voie.

37. Povăţuirea prin încercări este un toiag duhovnicesc. Ea învaţă pe cel ce se înalţă fără minte, să cugete cu smerenie.

38. Ţine de firea minţii să nu sufere gândul ce bârfeşte în ascuns pe aproapele.

39. Precum grădinarul, dacă nu plivește buruienile, înecă legumele, aşa şi mintea, dacă nu curăţeşte gândurile, pierde ostenelile.

40. Bărbat chibzuit este acela care sufere sfatul şi mai ales pe Părintele duhovnicesc, care-l sfătueşte.

41. Cel omorît de patimi nu ascultă sfatul şi nu sufere câtuşi de puţin mustrarea şi povăţuirea duhovnicească.

42. Cel ce nu primeşte sfatul, nu îşi îndreaptă căile sale, ci e dus pururea spre prăpăstii şi râpe.

43. Mintea, care s'a lepădat de simţire[1] şi nu mai sufere nici să vadă gând de plăcere, este monah.[2]

44. Mintea, care s'a tămăduit pe sine însaşi şi tămăduieşte şi pe alţii cu cele ce s'a vindecat pe sine, este doftor.

45. Caută virtutea şi păstreaz-o nevătămată, ca să nu trăeşti urît şi să mori jalnic.

46. Domnul nostru Iisus Hristos a dăruit tuturor lumina, dar cei ce nu ascultă de El se întunecă pe ei înşişi.

47. Să nu socoteşti lucru mic pierderea virtuţii; căci pentru ea a intrat moartea în lume.

48. Ascultarea poruncii înseamnă învierea morţilor; căci virtuţii îi urmează după fire viaţa.

49. Omorîtă fiind mintea prin călcarea poruncii, a urmat cu necesitate şi moartea trupului.

50. Precum Adam neascultând a căzut în moarte, aşa Mântuitorul ascultând a omorît moartea.

51. Omoară păcatul, ca să nu învii mort şi ca să nu treci dela o moarte mică la una mare.

[1] De percepţia prin simţire.

[2] Mintea în greceşte e de genul masculin.

52. Mântuitorul s'a întrupat pentru neascultarea lui Adam, ca deslegând osânda, să învie pe toţi.

53. Din viaţă la viaţă trece acela, care şi-a omorît patimile şi s'a despărţit de neştiinţă.

54. Cercetează Scripturile şi vei afla poruncile; şi fă cele zise şi te vei izbăvi de patimi.

55. Ascultarea poruncii aduce curăţia sufletului; iar curăţia sufletului aduce împărtăşirea de lumină.

56. Cunoştinţa de Dumnezeu este pomul vieţii, de care împărtăşindu-se cel curat, rămâne nemuritor.

57. Începutul făptuirii este credinţa în Hristos; iar sfârşitul ei, dragostea lui Hristos.

58. Iisus este Hristos şi Domnul şi Dumnezeul nostru, care, dăruindu-ne credinţa în El spre viaţă.

59. Ni s'a arătat prin suflet, trup şi dumnezeire, ca să izbăvească din moarte şi sufletul şi trupul ca un Dumnezeu.

60. Să câştigăm credinţa, ca să venim la dragoste, din care se naşte luminarea cunoştinţii.

61. Bunului credinţii îi urmează pe rând acestea: temerea de Dumnezeu, înfrânarea dela plăceri, răbdarea ostenelilor, nădejdea în Dumnezeu, nepătimirea şi dragostea.[1]

62. Din dragoste sinceră se naşte cunoştinţa naturală. Iar acesteia îi urmează cel din urmă bun dorit. Acesta eate harul cunoştinţii de Dumnezeu [al teologiei].[2]

63. Mintea, care-şi stăpâneşte patimile, le stăpâneşte desigur din frică, crezând lui Dumnezeu cu privire la cele ce a nădăjduit[3] şi cu privire la cele ce i-au fost făgăduite.

---

[1] Aceeaş ordine a virtuţilor ca la Sf. Maxim, Cap. drag. I 2, Filoc. II, p. 37.

[2] Cunoştinţa naturală e cea dobândită prin contemplarea naturii, din ziua a doua a urcuşului duhovnicesc. Mai sus decât ea este cunoştinţa de Dumnezeu.

[3] Filocalia greacă: cu privire la ameninţări.

64. Căruia i s'a dat făgăduința, i se cere înfrânare. Aceasta dăinuind, naște răbdarea, care este o deprindere mult iubitoare de osteneală.

65. Semnul răbdării este dragostea de osteneli. Mintea îndrăsnind spre ele, nădăjduește să dobândească cele făgăduite și să scape de amenințări.

66. Așteptarea bunurilor viitoare unește mintea cu cele așteptate; iar zăbovind mintea în ele, uită de cele de față.

67. Cel ce a gustat din cele nădăjduite, aruncă cele de față. Căci tot dorul și l-a golit în acelea.

68. Dumnezeu este Cel ce a făgăduit bunurile viitoare. Crezând Lui, cel înfrânat dorește cele viitoare ca [altul] cele de față.

69. Semnul că mintea petrece în bunurile nădăjduite, este că a uitat cu totul de cele de aici și se lărgește în cunoștința celor viitoare.

70. Bun este adevărul pe care îl învățăm prin Dumnezeul adevărului, care umple încă de aici de încredințare sufletul iubitor de Dumnezeu.

71. Bunurile cari așteaptă pe moștenitorii făgăduinții sunt mai presus de veacuri și mai înainte de orice veac și mai presus de minte și de cuvânt.

72. Să ne supunem pe noi înșine canoanelor evlaviei, ca nu cumva, abătându-ne în patimi, să cădem dela nădejde.

73. Iisus este Hristos, cel unul din Treime, al cărui moștenitor vei fi și tu.

74. Cel ce a învățat cunoștința făpturilor dela Dumnezeu, nu va fi necredincios Scripturii cu privire la cele spuse mai înainte.

75. Duhul Sfânt, aflând mintea golită de patimi, o învață tainic, potrivit cu puterea ei, despre toate cele nădăjduite.

76. Sufletul primeşte cunoştinţa celor dumnezeeşti pe măsura curăţiei minţii.

77. Cel ce şi-a disciplinat trupul şi petrece în cunoştinţă, e curăţit tot mai mult de cunoştinţa însaşi.

78. Mintea, care începe să se înţelepţească [să filosofeze] în cele dumnezeeşti, începe dela credinţă şi, trecând prin cele dela mijloc, sfârşeşte iarăşi la credinţa cea mai de sus.

79. La începutul înţelepciunii e văzută frica care e la urmă. Iar la sfârşit, iubirea care e la început.

80. Mintea începând să se înţelepţească [să filosofeze] dela credinţa cea apropiată, sfârşeşte la teologia [cunoştinţa de Dumnezeu] de dincolo de orice minte, care este credinţa ce nu se mai uită şi vederea celor nevăzute.

81. Raţiunile cu privire la Dumnezeu sunt contemplate de sfinţi nu din El Insuşi, ci din cele din jurul Lui.

82. Iar raţiunile din jurul lui Dumnezeu se cugetă unele prin afirmare, altele prin înlăturare.

83. Fiinţa, dumnezeirea, bunătatea şi toate câte se zic pozitiv sunt prin afirmare. Iar neîncepătoria, nemărginirea şi nedefinirea şi toate câte se zic negativ, sunt prin negare.

84. Dumnezeirea ascunsă, mai presus de minte şi de cuvânt a Sfintei Treimi fiind una, cele spuse mai înainte şi cele asemenea sunt cele contemplate în jurul ei.

85. Precum spun [sfinţii] o singură dumnezeire a Sfintei Treimi, aşa măresc trei ipostasuri ale dumnezeirii celei una.

86. Cele spuse mai înainte prin afirmare şi negare, le cugetă comune Sfintei şi celei de o fiinţă

Treimi, afară de cele proprii fiecărui ipostas, cari şi ele se zic cele mai multe prin afirmare, iar altele prin negare.

87. Cele proprii ipostasurilor dumnezeeşti îndeosebi, spun că sunt acestea: însuşirea de Tată, însuşirea de Fiu, purcederea şi toate câte se zic îndeosebi.

88. Iar ipostasul hotărăsc că este o fiinţă cu proprietăţi deosebite. De aceea fiecare ipostas are şi fiinţa comună şi ceea ce-l deosebeşte ca ipostas.

89. Cele spuse mai înainte în comun prin negare despre Sfânta Treime le socot mai proprii decât cele spuse prin afirmare. Dar nu aşa şi în privinţa proprietăţilor deosebitoare, deşi se zic şi ele, cum am spus înainte, unele prin afirmare, altele prin negare, ca însuşirea de a fi născut şi însuşirea de a nu fi născut şi cele asemenea. Căci însuşirea de a nu fi născut se deosebeşte după înţeles de însuşirea de a fi născut. Fiindcă cea dintâi însemnează că Tatăl nu s'a născut, iar a doua, că Fiul s'a născut.

90. Pentru lămurirea raţiunilor contemplate în jurul fiinţei Sfintei Treimi, ne folosim, cum s'a zis, de cuvinte şi nume. Dar nu tot aşa pentru cele ale fiinţii. Căci acestea sunt cu totul necunoscute de nici o minte şi negrăite prin nici un cuvânt, fiind cunoscute numai Sfintei Treimi.

91. Precum zic că fiinţa cea una a dumnezeirii e întreită în ipostasuri, aşa mărturisesc că Sfânta Treime e de o fiinţă.

92. Tatăl e cugetat ca fără de început şi ca început [principiu]. Fără de început ca nenăscut. Iar început [principiu], ca cel ce naşte şi purcede pe Cei ce sunt din El după fiinţă şi sunt în El din veşnicie, adică pe Fiul şi pe Duhul Sfânt.

93. Unitatea mişcându-se, după ei, până la Treime, rămâne unitate; iar Treimea adunându-se iarăşi până la unitate, rămâne Treime, ceea ce este lucru minunat.[1]

94. Înţeleg iarăşi pe Fiul şi pe Duhul, nu fără de principiu, dar veşnice. Nu fără de principiu, ca unele ce se rapoartă la Tatăl ca principiu şi izvor; dar veşnice, ca unele ce sunt din veşnicie împreună cu Tatăl, unul prin naştere, celalalt prin purcedere.

95. Păzesc dumnezeirea cea una a Treimii, neîmpărţită şi păstrează cele trei ipostasuri ale dumnezeirii celei una, neamestecate.

96. Proprietăţi deosebitoare ale Tatălui, zic că sunt acelea de-a fi fără de început şi nenăscut; ale Fiului, de a fi în început [în principiu] şi de a fi născut; iar ale Duhului Sfânt, de a fi cu începutul [principiul] şi de a fi purces. Iar începutul Fiului şi al Duhului, nu îl zic temporal. Căci cum ar fi aşa? Ci prin el arată cauza din care, ca lumina din soare, îşi au din veşnicie existenţa. Căci din El [din principiu] sunt, după fiinţă, deşi nu după El.

97. Proprietatea deosebitoare a ipostasurilor se păstrează iarăşi, după ei, nemişcată şi neschimbată. Iar fiinţa comună sau dumnezeirea, neîmpărţită.

98. Mărturisesc unitatea în Treime şi Treimea în unitate, ca una ce se împarte neîmpărţit şi se uneşte împărţit.

99. Ştiu pe Tatăl ca începutul [principiul] cel unul al tuturor: al Fiului şi al Duhului, ca născător şi ca izvor veşnic, împreună veşnic, împreună nesfârşit, nehotărnicit, deofiinţă şi nedespărţit; iar al făpturilor, ca Făcător, Proniator şi Judecător, prin Fiul adică şi în Duhul Sfânt. „Căci din El şi prin El şi spre El sunt toate; Lui fie slava în veci. Amin".[2]

[1] E un loc din Grigorie de Nazianz. Orat. I de Filio, cap. 2, comentat de Sf. Maxim Mărturisitorul în Ambigua, P. G. 91, 1036.

[2] Romani 9, 36.

100. Pe Fiul şi pe Duhul Sfânt le zic iarăşi împreună veşnici cu Tatăl, dar nu împreună fără de început [principiu]. Impreună veşnici cu Tatăl, ca fiind împreună cu Tatăl din nesfârşit. Dar nu împreună fără de început, nefiind fără cauză. Căci sunt din El, deşi nu după El, ca lumina din soare, precum s'a spus mai 'nainte. Le zic, iarăşi, şi fără de început, când se înţelege începutul din timp, ca să nu fie cugetate sub vreme cele din cari este vremea. Deci nu sunt fără de început în privinţa cauzei, dar sunt fără de început în privinţa vremii, fiind mai înainte de orice vreme şi de orice veac şi mai presus de veac şi de vreme, prin ele fiind tot veacul şi toată vremea şi cele din veac şi cele din vreme; şi ele fiind, precum s'a spus mai 'nainte, împreună veşnice cu Tatăl, Căruia împreună cu ele I se cuvine slava şi stăpânirea, în vecii vecilor, Amin.

Isichie Sinaitul

Monachul Isichie din mănăstirea Rugului (τῆς βάτου) de pe muntele Sinai este autorul celor două sute de capete „Despre trezvie și virtute".[1] In Patrologia lui Migne ele sunt date sub numele lui Isichie Presbiterul din Ierusalim. Dar pe nedrept. Căci Isichie din Ierusalim a trăit în veacul V, pe când autorul acestor două sute de capete a trăit mai târziu, dat fiind că reproduce de mai multe ori nu numai din Marcu Ascetul[2] ci și din Ioan Scărarul[3] și Maxim Mărturisitorul[4] cari au trăit pe la mijlocul v. VII.

Virtutea principală la Isichie este trezvia (νῆψις), care se va bucura în scrierile ascetice de după el de multă prețuire. Ba se poate spune că după Isichie toată viața spirituală se reduce la trezvie sau atenție, că ea e metoda durabilă prin care omul întâi se purifică de toate cuvintele și gândurile pătimașe, ca pe urmă să dobândească cunoștința tainică de Dumnnzeu (Suta I, cap. 1). Prin ea săvârșește omul urcușul duhovnicesc de-alungul tuturor treptelor din faza activă și contemplativă. E atenția necontenită la sine care duce pe om la toate virtuțile (I, 3), până la cunoașterea lui Dumnezeu. Pentru prima dată găsim la Isichie identificarea ei cu curăția inimii (I, 1), sau cu liniștea inimii isichia (I, 3). Ea mai e numită și paza minții (I, 3), având să ia seama la atacurile ce sunt aruncate de Satana în

[1] λόγος ψυχωφελής περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς.

[2] Isichie cap. I 55, 56, 57, 58, 59=Mc. As. Legea Duh., 115, 116—17, 101, 102, 103; Isichie I 79, 80, 81, 82=Mc. As. Despre cei ce-și închipue 2—3, 4-5, 6—7, 8.

[3] Isichie I 99=Scărarul P. G. 88, 1112.

[4] Isichie I 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75=Maxim Mărt., Cap. despre dragoste IV 58, 64, 65, 50, 51, 52, 64, 72.

suflet, ca să nu provoace în noi gânduri pretinoase faţă de ele. Definiţia atacului o ia Isichie literal dela Marcu Ascetul (I, 2). După o caracterizare frumoasă, trezvia este „fixarea stăruitoare a gândului la poarta inimii, ca să privească gândurile hoţeşti cari vreau să vină înăuntru" (I, 6).

Ajutorul cel mai însemnat al trezviei este chemarea neîncetată a numelui lui Iisus (I, 21; I, 28; I, 41; I, 62; I, 96—97; II, 72: II, 80; II 94; II, 86—87). Mai înainte găsim această accentuare a chemării numelui lui Iisus la Diadoch. La Isichie chemarea acestui nume devine preocuparea principală.

După J. Hausherr, Isichie face parte, împreună cu Diadoch, Ioan Scărarul, Filotei Sinaitul, din spiritualitatea sinaită, care, spre deosebire de spiritualitatea ce coboară dela Sf. Vasile cel Mare sau de cea constantinopolitană din mănăstirea Studiţilor, e mai pasivă, punând mai puţin preţ pe virtuţile active şi atribuind rolul cel mai mare harului dumnezeesc, dintr'o convingere despre neputinţa omenească. De aci accentul pe care îl pune această spiritualitate pe liniştea interioară (ἡσυχία), obţinută prin rugăciune şi paza minţii de orice gânduri şi năluciri (λογισμοί, φαντασία).

Mai just ar fi poate să se spună că spiritualitatea sinaită e mai interioară, sau atrage atenţia în mod deosebit asupra cauzelor interioare ale păcatului şi asupra metodelor de combatere a lui dela origine. Căci trezvia şi atenţia continuă, prin care devine harul eficace, este şi ea o încordare extraordinară, poate mai mare decât oricare alta; numai pasivă nu poate fi numită această virtute. Sau poate şi mai just e că, presupunând condiţiile inferioare ale ascezei exterioare împlinite, Isichie în această scriere se ocupă cu treapta mai înaltă a curăţirii păcatului dinăuntru. Dovadă că Scărarul, care e tot din spiritualitatea sinaită, descrie la început asceza exterioară şi abia pe treptele ultime virtuţile interioare.

Expunând doctrina lui Isichie, Hausherr desprinde două principii dominante: unul psihologic şi altul dogmatic. După cel psihologic, tot păcatul începe printr'un gând (λογισμὸς), iar după cel dogmatic, fără Iisus nu putem face nimic. De aci rezultă toate

consecințele doctrinei spirituale a lui Isichie. După el, asceza exterioară (postul, înfrânarea, culcarea pe jos) nu ajunge.

Ea împiedecă doar păcatul cu fapta (II, 8). Singură atenția (προσοχὴ) se opune păcatului din cugetare. Testamentul Vechiu simbolizează asceza exterioară, Testamentul Nou trezvia (νῆψις). Primul e pedagog spre ultimul (II, 10). Prin activitate nu se câștigă unirea cu Dumnezeu decât în aparență; pentru unirea adevărată e de trebuință virtutea atenției, care e paza minții, sau liniștea lipsită de nălucirl (II, 13).

Regulele războiului interior, pe care-l poartă trezvia pentru a ajunge la liniștea neturburată de gânduri și închipuiri, sunt următoarele:

1. Respingerea gândului dela prima lui arătare, adică dela atac, sau momeală (προσβολή), care nu e produsul nostru, ci al Satanei (II, 71,72). Aceasta înseamnă a păzi capul șarpelui (II. 76). Atacul pare la început nevinovat: e gândul sau închipuirea unui lucru sensibil (II, 78). Intâi e trimis porumbul, ca pe urmele lui să se furișeze șarpele (II; 61). Deci nu trebue deosebit între gând bun și rău (εὔλογος și ἄλογος), ci omul trebue să respingă pe toate (I, 49), mai ales până nu este desăvârșit. Odată ajuns însă la desăvârșire, mintea poate lăsa puțin gândurile să se miște, cum lasă un câine iepurele, mai nimerit cum lasă pisica șoarecele pentru a-l examina mai bine.

In această respingere a gândului dela prima apariție, rolul principal l-a avut atenția (προσοχή).

2. Dar dacă cu toate acestea gândul a pătruns, rolul de-a lupta cu el îi revine împotrivirii (ἀντίρρησις). Aceasta trebue să zdrobească capul sarpelui (II, 50; I, 34).

3. Dar fără numele continuu al lui Iisus, toată sârguința noastră e zadarnică (II, 50; II, 68). Deci atenția (προσοχὴ) și împotrivirea (ἀντίρρησις) trebue să fie unite cu rugăciunea neîncetată.

Dar pentrucă diavolul se poate travesti în înger al luminii, amestecând gânduri la început cuvioase în rugăciunea noastră, ca să ne împrăștie mintea, trebue ca rugăciunea să constea

într'un singur cuvânt sau gând (μονολόγιστος ευχή), în cel al lui Iisus (II, 72).[1] Aceasta e rugăciunea lui Iisus. Ea trebue să devină obişnuită ca respiraţia, „lipită de respiraţie", după formula lui Ioan Scărarul (P. G. 88, 1112 C). Rugăciunea aceasta respirată continuu (II 87) va curăţi aerul inimii de nourii întunerecului (II, 73). Atunci ca într'o oglindă ne vedem pe noi înşine, dar şi feţele negre ale Etiopenilor spirituali (I, 23). Cu numele lui Iisus putem zdrobi pruncii vavilonești, adică gândurile născute de Satana cu noi (II, 50; II, 56).

Mintea curăţită de închipuiri (φαντασίαι) şi gânduri (λογισμοί), naşte acum înţelesuri (νοήματα) dumnezeeşti (II, 54). Pe urmă vede o lumină care la început e ca o candelă atârnată înăuntrul minţii, apoi ca o lună, în sfârşit ca un soare cu lumină nesfârşită, iar acesta e Iisus însuşi (II, 64). Acum am devenit văzători (θεωρητικοί). Intrucât călăuza care ne duce până acolo e paza minţii, aceasta poate fi numită născătoare de lumină, născătoare de fulger, născătoare de foc (II, 64).

In starea aceasta, inima îl are pe Iisus însuşi ca Stăpân care îi spune în chip tainic voia Lui (II, 84). Acesta e cerul Isichiei, în care a intrat mintea (II. 98). Aşa devenim îngeri în Hristos Iisus, prin trezvie şi înălţare în dragoste (II, 99)[2].

[1] Hausherr traduce expresiunea aceasta aşa: „Une invocation toujours répétée à Jésus, le nom de Jésus". Dar cred că dela o vreme ea înseamnă şi numai o repetare a gândului la Iisus,

[2] La prezentarea aceasta am folosit în mare măsură pe I. Hausherr, La méthode d'oraison hésychaste, in Orientalia Christiana 9, 2 (Nr. 36) (1927), p. 138—140. Apoi pe Marcel Viller S. I. und Karl Rahner S. I., Aszese und Mystik in der Väterzeit, p. 164—166. In sfârşit pe A. Ehrhard la K. Krumbacher, Geschichte der byz. Literatur[2] (München 1897), p. 147. Că Isichie a fost în mânăstirea Rugului, deci e altul decât Isichie din Ierusalim, a dovedit-o cel din urmă pe baza titlului ce-l poartă scrierea aceasta a lui Isichie în cod. Vallicell. E. 21, sec. XIV, f. 260 v. şi în alţi cod. manuscrişi.

ISIHIE SINAITUL

CĂTRE TEODUL

Scurt cuvânt de folos sufletului și mântuitor despre trezvie și virtute

Așa numitele cuvinte despre împotrivire și rugăciune [1]

SUTA ÎNTÂIA

1. Trezvia e o metodă duhovnicească durabilă, urmărită cu râvnă, care, cu ajutorul lui Dumnezeu, izbăvește pe om cu totul de gânduri și cuvinte pătimașe și de fapte rele; urmărită astfel, ea îi dăruește apoi cunoștința sigură a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu putință, și deslegarea tainelor dumnezeești și ascunse. Ea împlinește toată porunca lui Dumnezeu din Vechiul și Noul Testament și aduce tot binele veacului ce va să vie. Ea e propriu zis

[1] Filoc. gr. ed. II, vol. I, p. 82—91; P. G. 93, 1480—1544. Între textul din Filoc. gr. și cel din P. G. sunt destul de multe deosebiri. Dar în general cel din Filoc. gr. este cu mult mai bun, dacă nu aproape perfect. De aceea noi ne-am ținut mai mult de el. De altfel din variantele marginale se vede că editorul a consultat mai mulți codici. Ciudat e că uneori traducerea latină din P. G. urmează un text asemănător celui din Filoc. gr. De pildă: II, 2, P. G. =103 Filoc. gr.; II, 21, P. G.=123 Filoc. gr. Dar de cele mai multe ori urmează textul din P. G.

Numărătoarea capetelor este iarăși deosebită între cele două versiuni, începând dela I, 80. In textul din Filoc. gr. sunt 203 capete și de multe ori materia e parcă mai bine repartizată în ele. Totuși am luat numărătoarea în 200 capete a textului din P. G., pentru că citatele din ele, date în opere străine, să fi mai ușor urmărite astfel, textul din P. G. fiind mai accesibil.

curăţia inimii, care, din pricina măreţiei şi a frumuseţii ei, sau mai bine zis din neatenţia şi negrija noastră, e azi atât de rară printre monahi. Pe aceasta o fericeşte Hristos, zicând: „Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu". Aşa fiind, ea se cumpără foarte scump. Trezvia dăinuind mult în om, se face călăuză a vieţii drepte şi plăcute lui Dumnezeu. Iar urcuşul în aceasta ne deprinde cu contemplaţia şi cu felul cum trebue să punem în mişcare, în chip cuvenit, cele trei părţi ale sufletului şi să ne păzim fără greşală simţurile. Ea sporeşte în fiecare zi cele patru virtuţi generale, în cel ce se împărtăşeşte de ea.

2. Marele legiuitor Moise, mai bine zis Duhul Sfânt, arătând lipsa de cusur, curăţenia, lărgimea cuprinzătoare şi puterea înălţătoare a acestei virtuţi, şi învăţându-ne cum trebue să o începem şi să o deprindem, zice: „Ia aminte la tine, să nu fie vreun cuvânt ascuns în inima ta". Cuvânt ascuns numeşte arătarea, ca simplu gând, a vreunui lucru rău, urît de Dumnezeu.[1] Pe aceasta Părinţii o numesc momeală [atac] aruncată în inimă de diavolul. Indată ce aceasta se arată minţii, îi urmează gândurile noastre, cari intră în vorbă cu ea în chip pătimaş.

3. Trezvia e calea a toată virtutea şi porunca lui Dumnezeu. Ea e numită şi liniştea inimii [isihia]. Iar desăvârşită până la golirea de orice nălucire, e tot ea şi pază a minţii.

4. Cel ce s'a născut orb, nu vede lumina soarelui. Tot aşa cel ce nu e călăuzit de trezvie, nu vede cu

[1] ἡ μονολόγιστος ἐμφάνεια πράγματος πονηροῦ, e o definiţie a atacului, luată dela Marcul Ascetul „Despre Botez". Filoc. rom. vol. I, ed. II, p. 298. Sf. Marcu îi zicea μονολόγιστος pentru că apare la început ca un gând simplu, inofensiv, la care nu ne-am lipit încă cu plăcerea trezită în noi. Isichie îi zice aşa pentru că e primul ce apare în noi din altă parte, căruia urmează să-i răspundă gândurile noastre.

îmbelşugare razele harului de sus, nici nu se va slobozi de lucrurile, de cuvintele şi de gândurile rele şi urîte de Dumnezeu. Acesta la moarte nu va scăpa liber de căpeteniile tartarului.

5. Atenţia e liniştea neîncetată a inimii faţă de orice gând. Ea răsuflă şi cheamă pururea şi neîncetat numai pe Hristos Iisus, Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu, şi împreună cu El se împotriveşte cu bărbăţie vrăşmaşilor. Şi numai Lui se mărturiseşte, care are toată puterea să ierte păcatele. Dar îmbrăcându-se neîncetat, prin această chemare, în Hristos, care singur cunoaşte în chip ascuns inimile, sufletul încearcă în tot felul să ascundă de toţi oamenii dulceaţa lui şi lupta dinăuntru, ca nu cumva vicleanul să facă să înainteze răutatea lui şi să surpe, pe nebăgate de seamă, lucrarea cea bună.

6. Trezvia e fixarea stăruitoare a gândului şi aşezarea lui în poarta inimii, ca să privească gândurile hoţeşti cari vin şi să asculte ce zic şi ce fac ucigaşele şi care este chipul făurit şi înălţat de diavoli, care încearcă să amăgească mintea prin năluciri. Insuşindu-ne aceste osteneli, ele ne învaţă, cu multă ştiinţă, iscusinţa războiului minţii.

7. Frica îndoită, părăsirile din partea lui Dumnezeu şi întâmplările povăţuitoare ale încercărilor dau naştere atenţiei ca supraveghetoare continuă în mintea omului, care încearcă astfel să astupe izvorul gândurilor şi faptelor rele. Pentru ea sunt deci şi părăsirile şi încercările neaşteptate din partea lui Dumnezeu, pentru îndreptarea vieţii noastre. Şi mai ales pentru cei ce au gustat odihna acestei bunătăţi, dar pe urmă sunt fără grijă. Iar continuarea naşte deprinderea; iar aceasta o îndesire firească a trezviei; în sfârşit aceasta, prin însuşirea ei, face cu putinţă contemplarea liniştită a războiului de mai înainte. Ei îi

urmează rugăciunea stăruitoare a lui Iisus şi liniştea dulce şi fără năluciri a minţii şi starea care vine din Iisus.

8. Cugetarea fixându-se şi chemând pe Hristos împotriva vrăşmaşilor şi căutându-şi scăparea la El, ca o fiară înconjurată de mulţi câini, şi aşezându-se pe sine înăuntrul cetăţii, priveşte cu mintea de departe asalturile spirituale ale nevăzuţilor vrăşmaşi; iar prin faptul că stă mereu cu Făcătorul de pace Iisus împotriva lor, rămâne nevătămată de ei.

9. Dacă eşti veghietor, ţi s'a dat să fii şi văzut prezent din orele de dimineaţă, dar să şi vezi pe alţii. Ştii ce zic; iar de nu, fii cu luare aminte şi vei înţelege.

10. Corpurile mărilor constau din apă multă. Iar fiinţa şi fundamentul trezviei, al atenţiei, al liniştii sufleteşti adânci şi abisul vederilor fericite şi negrăite, al smereniei recunoscătoare, al dreptăţii şi al dragostei constă din trezvia cea mai deplină şi din rugăciunea fără gânduri a lui Iisus Hristos, care trebue făcută strâns şi des, neîncetat şi cu osteneală, fără să slăbeşti.

11. „Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne, va intra în Impărăţia cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu".[1] Iar voia Tatălui aceasta e: „Cei ce iubiţi pe Domnul, urîţi cele rele".[2] Aşa dar, deodată cu rugăciunea lui Iisus Hristos, să urîm şi gândurile rele; şi iată că am făcut voia lui Dumnezeu.

12. Domnul nostru şi Dumnezeu cel întrupat ne-a pus înainte ca pildă a toată virtutea şi ca model al întregului neam omenesc şi ca ridicare din vechea cădere, viaţa Sa a tot virtuoasă în trup, ca pe o zugrăvitură. Iar împreună cu toate virtuţile Sale, pe

[1] Mat. 7, 21.
[2] Ps. 96, 10

cari ni le-a arătat, este şi aceea că după Botez, suindu-se în pustie, începe lupta mintală cu post, diavolul apropiindu-se de El ca de un om simplu. Şi prin acest mod al biruinţii, Stăpânul ne-a învăţat şi pe noi nevrednicii, cum trebue să purtăm lupta faţă de duhurile răutăţii, adică în smerenie, cu post, cu rugăciune şi cu trezvie; El care n'avea trebuinţă de ele, ca cel ce era Dumnezeu şi Dumnezeul Dumnezeilor.

13. Iar câte sunt, după mine, felurile [modurile] trezviei, în stare să cureţe mintea treptat de gândurile pătimaşe, iată nu mă voiu lenevi să ţi le însemnez într'un graiu neîmpodobit şi nemeşteşugit. Căci n'am socotit că, asemenea povestirilor de război, să ascund în acest tratat folosul prin cuvinte, mai ales pentru cei mai simpli. Iar tu, fiule Teodule, ia aminte la cele ce citeşti.

14. Aşa dar, un fel [mod] al trezviei e să-ţi supraveghezi des fantazia,[1] adică atacul, ca neavând fantazia la dispoziţie, Satana să nu poată făuri gânduri mincinoase, pentru a le înfăţişa minţii spre amăgire mincinoasă.

15. Altul constă în a avea pururea inima tăcând adânc şi liniştită de orice gând; şi să ne rugăm.

16. Altul, să chemăm cu smerenie neîncetat pe Domnul Iisus Hristos în ajutor.

17. Alt mod stă în a avea în suflet neîncetat amintirea morţii.

18. Toate aceste lucrări, iubitule, împiedecă gândurile rele, ca nişte portari. Iar despre trebuinţa de a căuta la cer şi a socoti pământul ca nimic, lucru de folos împreună cu altele, voiu grăi în alt loc mai pe larg, dacă Dumnezeu îmi va da cuvânt.

19. Dacă tăiem numai pentru puţină vreme pricinile patimilor şi ne ocupăm cu vederile duhovni-

[1] Imaginaţia.

ceşti, dar nu stăruim în ele, făcând din aceasta lucrul nostru, cu uşurinţă ne întoarcem iarăşi la patimile trupului, fără să culegem alt rod de acolo, decât întunecarea desăvârşită a minţii şi abaterea spre cele materiale.

20. Cel ce se luptă înlăuntru, trebue să aibă în aceeaşi clipă aceste patru: smerenie, atenţie deplină, împotrivire şi rugăciune. Smerenie — fiindcă lupta lui este faţă de dracii cei mândri, potrivnici smereniei; şi ca să aibă în mâna inimii ajutorul lui Hristos, pentru că Hristos urăşte pe cei mândri. Atenţie — ca să-şi facă inima pururea fără niciun gând, chiar bun dacă ar părea. Impotrivire — pentru ca atunci când ar cunoaşte cu agerime pe cel ce vine, îndată să se opună cu mânie celui viclean. „Şi voiu răspunde, zice, celor ce mă ocărăsc:[1] oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu?“[2] Rugăciune — ca îndată după împotrivire să strige către Hristos într'un suspin negrăit; şi atunci cel ce se luptă va vedea pe vrăşmaş risipindu-se prin numele sfânt şi închinat al lui Iisus Hristos, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se mistue, împreună cu nălucirile lui.

21. Cel ce nu are rugăciune curată de gânduri, nu are armă pentru luptă. Iar rugăciune numesc pe aceea care se lucrează necontenit în adâncurile sufletului, ca prin chemarea lui Iisus vrăşmaşul ce se luptă într'ascuns să fie biciuit şi ars.

22. Tu eşti dator să priveşti cu o căutătură ageră şi încordată a minţii, ca să cunoşti pe cei ce intră. Iar cunoscându-i, îndată să zdrobeşti, prin împotrivire, capul şarpelui. Şi odată cu aceasta, strigă cu suspin către Hristos şi vei simţi ajutorul nevăzut dum-

[1] Ps. 118, 42.
[2] Ps. 61, 1.

nezeesc şi atunci vei vedea luminând departe curăţia şi dreptatea inimii.

23. Precum cel ce ţine în mână o oglindă, dacă stă în mijlocul multora şi se priveşte în ea îşi vede faţa aşa cum este, dar vede şi pe a altora, cari se apleacă spre aceeaşi oglindă, tot astfel cel ce se apleacă spre inima sa îşi vede starea sa în ea, dar vede şi feţele negre ale Arapilor spirituali.

24. Dar mintea nu poate să biruiască nălucirea drăcească numai prin sine. Să nu cumva să îndrăznească aceasta. Căci fiind vicleni, se prefac că sunt biruiţi, dar pe de altă parte o fac să cadă prin slava deşartă. Prin chemarea lui Iisus Hristos însă, ei nu rabdă să stea şi să te înşele nici măcar o clipă.

25. Vezi să nu-ţi faci păreri înalte despre tine, ca Israel cel de odinioară, şi să te predai şi tu vrăşmaşilor spirituali. Căci acela, fiind izbăvit de Egipteni prin Dumnezeul tuturor, şi-a născocit sie-şi ca ajutor idol turnat.

26. Iar prin idol turnat să înţelegi mintea noastră slabă, care, câtă vreme cheamă pe Iisus Hristos împotriva duhurilor răutăţii, le izgoneşte uşor şi cu ştiinţă măiastră pune pe fugă puterile nevăzute şi războinice ale vrăşmaşului. Dar când îndrăzneşte nesăbuită să se razeme cu totul pe sine, se rostogoleşte ca pasărea zisă Oxypteros [repede sburătoare]. „Spre Dumnezeu, zice, a nădăjduit inima mea şi am fost ajutat; şi a înflorit iarăşi trupul meu".[1] Sau: „Cine, afară de Domnul, mă va ridica pe mine şi va sta împreună cu mine împotriva nenumăratelor gânduri uneltite cu viclenie?"[2] Iar cel ce se nădăjdueşte în sine şi nu în Dumnezeu, va cădea cădere jalnică.

[1] Ps. 27, 9—10.

[2] Ps. 93, 16.

27. Chipul şi rânduiala liniştii inimii, acesta este: Dacă vrei să lupţi, să-ţi fie mica gânganie a păianjenului pururea pildă. Iar de nu, încă nu te-ai liniştit cum trebue cu mintea. Acela vânează muşte mici. Iar tu, dacă faci aşa şi vrei să-ţi câştigi liniştea sufletului cu osteneală, nu înceta să ucizi pururea „pruncii babilonești". Căci pentru această ucidere vei fi fericit de Duhul Sfânt, prin David.

28. Precum nu e cu putinţă să se vadă marea Roşie pe cer în mijlocul stelelor şi precum nu poate omul să umble pe pământ fără să respire aerul acesta, aşa nu e cu putinţă să ne curăţim inima noastră de gânduri pătimaşe şi să izgonim pe vrăşmaşii spirituali din ea, fără chemarea deasă a lui Iisus Hristos.

29. Dacă petreci pururea în inima ta cu cuget smerit, cu pomenirea morţii, cu învinuirea de sine, cu împotrivire şi cu chemarea lui Iisus Hristos şi umbli cu luare aminte în fiecare zi cu aceste arme, pe calea strâmtă, dar aducătoare de bucurie şi de desfătare a minţii, vei ajunge la sfintele vedenii [contemplaţii] ale Sfinţilor şi ţi se vor lumina taine adânci de către Hristos, „în care sunt ascunse comorile înţelepciunii şi ale cunoştinţii"[1] şi „în care locueşte toată plinătatea Dumnezeirii trupeşte".[2] Căci vei simţi lângă Iisus că Duhul Sfânt saltă în sufletul tău. Pentru că dela El se luminează mintea omului să privească cu faţa descoperită. „Căci nimenea nu numeşte pe Iisus Domn, fără numai în Duhul Sfânt",[3] care adevereşte în chip tainic pe Cel căutat.

30. Dar iubitorii de învăţătură trebue să mai ştie şi aceea că pismaşii draci adeseori ascund şi retrag dela noi războiul, pismuindu-ne vrăşmaşii pentru folosul, cunoştinţa şi urcuşul spre Dumnezeu ce le-am

[1] Colos. 2, 3.
[2] Ibid. 9.
[3] I Cor. 12, 3.

avea din război şi pentru ca, nepurtând noi de grijă, să ne răpească fără de veste mintea şi să ne facă iarăşi neatenţi cu cugetul. Căci scopul necontenit şi lupta lor este să nu ne lase să fim cu luare aminte la inima noastră, cunoscând bogăţia adunată în suflet din atenţia de fiecare zi. Dar noi să ne ridicăm atunci cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos spre vederi [contemplaţii] duhovniceşti şi războiul iarăşi vine în minte; dar toate să le facem numai cu sfatul, ca să zic aşa, al Domnului însuşi, şi cu smerenie.

31. Căci petrecând în chinovie, trebue să tăiem toată voia noastră din proprie hotărîre şi cu dragă inimă, însuşi Dumnezeu fiind cu proestosul nostru. Şi aşa să ne facem şi noi ca nişte lucruri de vânzare, lipsite de voinţă. Iar ca metodă în acestea se cuvine să nu ne punem în mişcare iuţimea fără judecată şi împotriva firii, şi pe urmă să ne aflăm fără îndrăsneală în războiul nevăzut. Căci voia noastră, netăiată de noi de bună voie, obişnueşte să se mânie pe cei ce încearcă să o taie fără să vrem. Iar din aceasta, iuţimea stârnindu-se cu lătrături rele, nimiceşte cunoştinţa luptei, pe care abia cu multă osteneală am putut-o dobândi. Căci iuţimea are putere stricătoare. Dacă e mişcată spre gânduri drăceşti, le strică şi le omoară pe acelea; dacă iarăşi se turbură împotriva oamenilor, strică gândurile cele bune din noi. Aşa dar iuţimea, precum văd, e stricătoare a oricăror fel de gânduri, fie rele, fie de-a dreapta, dacă se nimeresc. Căci ea ni s'a dat de Dumnezeu ca armă şi ca arc, dacă nu e folosită în amândouă părţile. Iar dacă lucrează în chip diferit, e stricătoare. Căci eu am cunoscut un câine, de altfel îndrăzneţ împotriva lupilor, care sfâşia şi oile.

32. Astfel trebue să fugim de semeţie, ca de veninul de aspidă şi să ocolim multele întâlniri, ca pe

nişte şerpi şi pui de vipere. Căci acestea pot să ne ducă repede la desăvârşita uitare a războiului celui dinlăuntru şi să coboare sufletul dela bucuria înaltă, pe care o are inima din curăţie. Fiindcă blestemata uitare se opune atenţiei ca apa focului şi în toată vremea o răsboeşte cu putere. Căci dela uitare ajugem la negrijă, iar dela negrijă la dispreţ, la lâncezeală şi la pofte necuviincioase. Şi aşa ne întoarcem iarăşi îndărăt, ca şi câinele la vărsătura sa. Să fugim aşa dar de semeţie, ca de un venin de moarte. Iar răul uitării şi cele ce izvorăsc din ea le vindecă sigur paza minţii şi chemarea neîncetată a Domnului nostru Iisus Hristos. Căci fără El nu putem face nimic.

33. Nu se întâmplă şi nu e cu putinţă să te împrieteneşti cu şarpele şi să-l porţi la sân, nici să desmierzi, să slujeşti şi să iubeşti în tot chipul trupul — afară de cele de trebuinţă şi de nevoe — şi să îngrijeşti totdeodată de virtutea cerească. Căci şarpele muşcă pe cel ce-l îngrijeşte, iar trupul întinează în plăceri pe cel ce-l slujeşte. Când trupul greşeşte, să fie lovit fără cruţare ca un rob fugar, plin de must, să cunoască pe stăpânul biciului. Să nu petreacă în crâşmă; ţărâna stricăcioasă, roaba şi întunecata să nu uite pe stăpâna nestricăcioasă.[1] Până la moarte să nu te încrezi în trupul tău. „Voia trupului este duşmană lui Dumnezeu",[2] căci nu se supune legii lui Dumnezeu; şi „trupul pofteşte împotriva duhului".[3] „Iar cei ce sunt în trup, nu pot plăcea lui Dumnezeu".[4] Noi însă nu suntem în trup, ci în duh.

34. Lucrul înfrânării e să mişte pururea mânia spre războiul dinlăuntru şi spre dispreţuirea de sine; al înţelepciunii, să mişte raţiunea spre trezvie deplină

[1] Roaba e trupul (σάρξ), stăpâna e sufletul (ψυχή).
[2] Rom. 8, 7.
[3] Gal. 5, 17.
[4] Rom. 8, 8.

şi necontenită şi spre contemplarea duhovnicească; al dreptăţii, să îndrepte partea poftitoare spre virtute şi Dumnezeu; iar al bărbăţiei, să călăuzească - cele cinci simţuri şi să le păzească să nu se întineze prin ele omul nostru cel dinlăuntru, care este inima, şi cel dinafară, care este trupul.

35. „Peste Israil mărirea Lui;"[1] adică peste mintea văzătoare coboară frumuseţea slavei lui Dumnezeu, pe cât e cu putinţă. „Şi puterea Lui în nouri", adică în sufletele luminoase, cari privesc în dimineţi spre Cel ce şade deadreapta Tatălui şi le trimite lumină, aşa cum îşi trimite soarele razele sale în nourii curaţi, arătându-şi frumuseţea sa.

36. Păcătuind unul, zice dumnezeeasca Scriptură, va pierde bunătate mare, adică păcătuind mintea, pierde mâncările şi băuturile de ambrozie din capitolul dinainte.

37. Nu suntem mai tari ca Samson, nici mai înţelepţi ca Solomon, nici mai cunoscători ca David. nici mai iubitori de Dumnezeu ca Petru verhovnicul, Să nu ne încredem, aşa dar, în noi. Căci zice Scriptura: „Cel ce se încrede în sine, va cădea cădere jalnică".

38. Să învăţăm dela Hristos smerită cugetare; dela David, umilinţă; iar dela Petru, să plângem pentru căderile ce ni se întâmplă. Dar să nu desnădăjduim ca Samson, ca Iuda şi ca Solomon cel prea înţelept.

39. „Căci diavolul umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită",[2] împreună cu puterile sale. Prin urmare, să nu înceteze niciodată atenţia inimii, trezvia, împotrivirea şi rugăciunea către Hristos Iisus, Dumnezeul nostru. Căci ajutor mai mare, afară de

[1] Ps. 67, 35.
[2] I Petru 5, 8.

Iisus, nu vei afla în toată viaţa ta. Fiindcă numai Domnul singur cunoaşte, ca Dumnezeu, vicleniile, meşteşugirile şi înşelăciunile dracilor.

40. Aşa dar sufletul să se încreadă în Hristos şi să-l cheme pe El şi să nu se înfricoşeze nicidecum. Căci nu luptă singur, ci cu înfricoşatul Impărat Iisus Hristos, Făcătorul tuturor celor ce sunt, trupeşti şi netrupeşti, sau văzute şi nevăzute.

41. Precum ploaia cu cât mai multă cade pe pământ, cu atât îl înmoaie mai mult, aşa şi sfântul nume al lui Iisus, strigat de noi fără gânduri, cu cât îl chemăm mai des, înmoaie pământul inimii noastre şi îl umple de bucurie şi veselie.

42. Cei neîncercaţi e bine să ştie şi aceasta, că noi cei greoi şi povârniţi spre pământ cu trupul şi cu cugetul nu putem în nici un alt chip, decât prin necontenita trezvie a minţii şi prin chemarea lui Iisus Hristos, Dumnezeul şi Făcătorul nostru, să biruim pe vrăjmaşii netrupeşti şi nevăzuţi, cari ne vreau răul şi sunt iscusiţi în a ni-l face, cari sunt ageri şi uşori şi încercaţi în războiul pe care-l poartă din anii dela Adam şi până astăzi. De aceea celor neîncercaţi rugăciunea lui Iisus Hristos să le fie mijlocul de a proba şi de a cunoaşte binele. Iar celor încercaţi, să le fie făptuirea, probarea şi liniştea cel mai bun mod şi învăţător al binelui.

43. Precum copilul mic şi fără răutate, văzând pe vreun făcător de năluciri, se bucură şi se ia după el din nevinovăţie, aşa şi sufletul nostru, fiind simplu şi bun — căci aşa a fost creat de bunul Stăpân — se desfată de momelele nălucilor diavolului; şi amăgit, aleargă spre cel rău ca la cineva bun, precum aleargă porumbiţa spre cel ce întinde curse puilor ei. Şi aşa îşi amestecă gândurile sale cu nălucirea momelii diavoleşti. Dacă întâlneşte faţa unei femei frumoase, sau

altceva oprit cu totul de poruncile lui Iisus Hristos, voieşte să plănuiască ceva cu ele, ca să prefacă în faptă ceea ce i s'a arătat frumos. Şi atunci, căzând la consimţire, preschimbă, prin mijlocirea trupului, în faptă nelegiuirea din cugetare, spre osânda proprie.[1]

44. Acesta-i meşteşugul vicleanului; şi cu aceste săgeţi otrăveşte tot sufletul. De aceea nu e fără primejdie să lăsăm să intre în inima noastră gândurile, înainte ca mintea să ne fi fost mult cercată în războiu, şi mai ales la început. Fiindcă într'o clipă sufletul nostru se încântă de momelile diavoleşti, se îndulceşte de ele şi le urmează. Ci trebue numai să le înţelegem şi îndată să le tăiem de cum răsar şi ne atacă [ne momesc]. Dar după ce, prin războire îndelungată în acest lucru minunat, mintea s'a exercitat în el şi-l înţelege şi a dobândit deprinderea neîncetată a războiului, încât pătrunde cu adevărat gândurile, şi cum zice Proorocul: „Poate stăpâni uşor vulpile cele mici", atunci trebue să lase gândurile să vină înăuntru, apoi să le războiască în Hristos, să le vădească cu ştiinţă şi să le doboare.

45. Precum e cu neputinţă ca printr'un şanţ să treacă foc şi apă deodată, tot aşa este cu neputinţă să intre în inimă păcatul, de nu va bate mai întâi în uşa inimii prin nălucirea momelii viclene.

46. Intâi este momeala [atacul]; al doilea, însoţirea sau amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni;[2] al treilea, consimţirea [învoirea] minţii de a se afla între cele două feluri de gânduri ce se

[1] E ordinea în care momeala devine păcat cu fapta.

[2] Traducere literală: „însoţirea sau gândurile noastre şi ale dracilor vicleni devenite amestecate". E repetată ideea din cap. 43: „Şi aşa mintea îşi amestecă gândurile sale cu nălucirea momelii diavoleşti". Aceasta se produce prin „îndulcirea" (ἡδεται) noastră de momeală (cap. 44). Indulcirea aceasta e un cleiu care face să se însoţească, să se lipească, să se unească (copulatio,

sfătuesc în chip păcătos;[1] al patrulea este fapta dinafară, sau păcatul. Dacă, prin urmare, mintea va fi atentă prin trezvie, prin împotrivire şi chemarea Domnului Iisus, va pune pe fugă nălucirea momelii dela răsărirea ei, cele ce urmează din ele rămânând fără împlinire. Căci cel viclean, fiind minte netrupească, nu poate amăgi altfel sufletele, decât prin nălucire şi gânduri. Despre momeală David zice: „In dimineţi am ucis pe toţi păcătoşii pământului"[2] şi celelalte; iar despre consimţire, marele Moise zice: „Şi nu te vei învoi cu ei".

47. Mintea cu minte se încaeră la luptă în chip nevăzut; mintea drăcească cu mintea noastră. De aceea e de trebuinţă să strigăm către Hristos ca să depărteze mintea drăcească, iar biruinţa să ne-o dea nouă, ca un iubitor de oameni.

48. Chip al liniştii din inimă să-ţi fie cel ce are o oglindă şi se uită în ea; şi atunci vei vedea cele scrise spiritual în inima ta, rele şi bune.

49. Ia seama să nu ai niciodată în inima ta nici un gând, nici neraţional, nici raţional, ca aşa să cunoşti cu uşurinţă pe cei de alt neam, adică pe cei întâi născuţi ai Egiptenilor.

50. Cât de bună, de plăcută, de luminoasă şi de dulce, cât de frumoasă şi de strălucitoare virtute este

---

zice traducerea latinească) gândurile noastre cu gândul simplu (neîndulcit încă de aderenţa noastră) aruncat de Satana. Definiţia momelii şi ideea că transformarea ei în păcat se face prin aderarea gândurilor noastre la ea, e luată după Marcu Ascetul (Despre legea duhov. 140, Filoc. I 243; Despre Botez, Filoc. I, 285 ş. a.). Dar schema celor patru momente o găsim pentru prima dată la Isichie (momeală, însoţire, consimţire, faptă).

[1] In faza „însoţirii" (συνδυασμός) răspund numai gândurile noastre momelii; în faza consimţirii ne dăm aprobarea şi noi înşine, ca subiect al gândurilor (mintea), de a lua parte la sfatul păcătos al celor două feluri de gânduri.

[2] Ps. 50, 8.

trezvia, călăuzită de Tine, Hristoase, pe drum bun şi umblând cu multă smerenie a minţii omeneşti, care veghează. Căci îşi întinde până la mare şi până în adâncul vederilor ramurile ei şi până la râurile tainelor desfătătoare şi dumnezeeşti, mugurii ei; şi adapă mintea, arsă de multă vreme, din pricina necredinţii, de sărătura duhurilor rele şi a cugetului duşmănos al trupului, care este moarte.

51. Trezvia se aseamănă scării lui Iacov, deasupra căreia stă Dumnezeu şi pe care umblă sfinţii Îngeri. Căci şterge din noi tot răul. Ea taie vorbăria, ocărîrea, clevetirea şi toată lista relelor văzute, neîngăduind să fie lipsită, din pricina lor, nici măcar pentru puţină vreme de dulceaţă proprie.

52. Să o cultivăm, fraţii mei, pe aceasta cu râvnă. Şi sburând în vederile ei cu cuget curat, împreună cu Iisus, să începem a ne privi păcatele noastre şi viaţa de mai înainte. Ca frânţi şi umiliţi de amintirea păcatelor noastre, să avem nedeslipit de noi ajutorul lui Iisus Hristos, Domnul nostru, în războiul nevăzut. Căci de ne vom lipsi de ajutorul lui Iisus, prin mândrie, sau slavă deşartă, sau iubire de noi înşine, vom pierde curăţia inimei, prin care Dumnezeu se face cunoscut omului; fiindcă pricină a bunului al doilea, precum ni s'a făgăduit, este cel dintâi.

53. Mintea atentă la lucrarea ei ascunsă, va dobândi împreună cu celelalte bunuri, cari izvorăsc din lucrarea neîncetată a păzirii de sine, şi izbăvirea celor cinci simţuri de relele din afară. Căci fiind neîncetat atentă prin virtutea şi prin trezvia sa, şi vrând să se desfăteze cu gândurile cele bune, nu îngăduie să fie furată prin cele cinci simţuri, când se apropie de ea gândurile materiale şi deşarte. Ci cunoscând înşelăciunea lor, le retrage de cele mai adeseori înlăuntrul său.

54. Stăruie înlăuntrul minţii, şi nu vei obosi în ispite; dar dacă pleci de acolo, rabdă cele ce-ţi vin asupra.

55. După cum celor ce s'au hrănit fără socoteală le foloseşte absintul amar, aşa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele.

56. Deci de nu vrei să pătimeşti rele, să nu vrei nici să faci rele. Pentru că lucrul dintâi urmează fără abatere celui de al doilea. Căci ceea ce seamănă fiecare, aceea va şi secera. Semănând deci cu voia cele rele, şi secerându-le fără voe, suntem siliţi să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu.

57. Mintea se orbeşte prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava deşartă şi prin plăcere.

58. Cunoştinţa şi credinţa, tovarăşele firii noastre, nu se slăbesc pentru nimic altceva, decât din pricina acelora.

59. Iuţimea, mânia, războaiele, uciderile şi toată lista celorlalte rele, din pricina acelora s'au întărit atât de mult între oameni.

60. Cel ce nu cunoaşte adevărul, acela nu poate nici să creadă cu adevărat. Căci cunoştinţa premerge după fire credinţii. Cele spuse de Scriptură n'au fost spuse numai ca să le înţelegem, ci ca să le şi facem.

61. Să ne apucăm deci de lucru. Căci înaintând aşa, pas cu pas, vom afla că nu numai nădejdea în Dumnezeu, ci şi credinţa tare, cunoştinţa mai lăuntrică, izbăvirea de ispite, darurile harismelor, mărturisirea din inimă şi lacrimile stăruitoare, le vin credincioşilor numai prin rugăciune; dar nu numai acestea, ci şi răbdarea necazurilor ce vin peste noi, iertarea sinceră a aproapelui, cunoaşterea legii duhovniceşti, aflarea dreptăţii lui Dumnezeu, cercetarea Duhului Sfânt, darea comorilor duhovniceşti şi toate câte le-a

făgăduit Dumnezeu să le dea oamenilor credincioşi, atât aici cât şi în veacul viitor. Scurt vorbind, este cu neputinţă ca sufletul să se arate după chipul lui Dumnezeu altfel, decât prin darul [harisma] lui Dumnezeu şi prin credinţa omului, stăruind în minte cu multă smerenie de cuget şi cu rugăciunea ce nu se împrăştie.

62. Am spus din experienţă că este cu adevărat un mare bun, ca cel ce voeşte să-şi curăţească inima, să cheme necontenit pe Domnul Iisus împotriva vrăjmaşilor spirituali. Dar iată cum se acopere cuvântul spus de mine din experienţă cu mărturiile Scripturii: „Pregăteşte-te, zice, Israile, să chemi numele Domnului Dumnezeului tău". Iar Apostolul zice: „Rugaţi-vă neîncetat".[1] Domnul nostru de asemenea zice: „Fără de Mine nu puteţi face nimic; cel ce rămâne întru Mine şi Eu întru el, acela aduce rod mult".[2] Şi iarăşi: „De nu va rămânea în Mine, se va scoate afară ca mlădiţa".[3] Mare bun este rugăciunea. Căci ea cuprinde toate bunurile, ca una ce curăţeşte inima, în care Dumnezeu se face văzut celor credincioşi.

63. Bunul smereniei e greu de câştigat. Aceasta fiindcă e aducător de înălţare şi iubit lui Dumnezeu şi pierzător aproape al tuturor relelor urîte de Dumnezeu şi aflătoare în noi. Vei afla uşor într'un om lucrările parţiale ale altor multe virtuţi. Dar căutând în el mireasma smereniei, anevoe o vei găsi. De aceea trebue multă trezvie pentru a dobândi bunul acesta. Scriptura zice că diavolul este necurat, fiindcă a lepădat dela început acest bun al smeritei cugetări şi a iubit mândria. De aceea e şi numit duh necurat în toate Scripturile. Căci ce necurăţie trupească poate să-şi adune cel ce este cu totul necorporal, netrupesc.

[1] I Tes. 3, 17.
[2] Ioan 15, 5.
[3] Ibid. 6.

neaşezat într'un loc, ca să i se zică, din această lature, necurat? Este vădit că din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din Inger curat şi luminos, s'a arătat pe urmă spurcat. Căci necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalţă cu inima. Fiindcă primul păcat este, zice, mândria. De aceea a zis şi mândrul Faraon: „Pe Dumnezeul tău nu-l ştiu şi pe Israil nu-l voi lăsa să plece".[1]

64. Sunt multe lucrările minţii, cari pot să ne aducă darul bun al smeritei cugetări, dacă vom fi cu grijă la mântuirea noastră. De pildă, amintirea păcatelor cu cuvântul, cu fapta şi cu gândul şi alte multe ajută la sporirea smeritei cugetări, dacă sunt adunate în contemplaţie. Smerenie adevărată câştigă cineva şi când măreşte în sine faptele săvârşite în fiecare zi de cei apropiaţi între cari petrece şi le pune alături cu ale sale. In felul acesta, văzând mintea puţinătatea propie şi cât e de departe de desăvârşirea fraţilor, omul se va socoti pe sine pământ şi cenuşe şi nu om, ci un câne oarecare, ca unul ce e mai prejos şi mai puţin în toate decât toţi oamenii raţionali de pe pământ.

65. Zice gura lui Hristos, stâlpul Bisericii, marele nostru Părinte Vasile: „Mult ne ajută să nu păcătuim, nici să cădem în ziua următoare în aceleaşi greşeli, ca, după încheerea zilei, să cercetăm în conştiinţa noastră noi înşine cele ale noastre: ce am greşit şi ce am săvârşit după dreptate? Aceasta o făcea şi Iov pentru sine şi pentru copiii săi. Căci socotelile din fiecare zi luminează ceea ce se face sau e de făcut în fiecare ceas". Şi iarăşi tot el zice: „Măsura e lucrul cel mai bun".

66. Iar altul dintre înţelepţii în cele dumnezeeşti a zis: „Inceputul rodirii este floarea şi începutul făp-

[1] Ieşire 5, 2.

tuirii înfrânarea". Prin urmare, să ne înfrânăm; iar aceasta, cu măsură şi cu cântar, cum ne învaţă Părinţii. Toată ziua celor douăsprezece ceasuri să o petrecem întru păzirea minţii. Căci făcând aşa, vom putea să stingem, cu Dumnezeu, păcatul şi să-l micşorăm printr'o anumită silă. Deoarece silită este şi petrecerea virtuoasă, prin care se dă Impărăţia Cerurilor.

67. Calea spre cunoştinţă este nepătimirea şi smerenia, fără de cari nimenea nu va vedea pe Domnul.

68. Cel ce se ocupă neîncetat cu cele dinlăuntru, este cumpătat. Dar nu numai atât, ci şi contemplă, cunoaşte pe Dumnezeu şi se roagă. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: „Umblaţi în duh, şi pofta trupului să nu o săvârşiţi".[1]

69. Cel ce nu ştie să umble pe calea duhovnicească, nu poartă grije de cugetările pătimaşe; ci toată preocuparea lui se mişcă în jurul trupului. Iar urmarea e că sau petrece în lăcomia pântecelui, în desfrânare, în întristare, în mânie şi pomenirea răului şi prin aceasta îşi întunecă mintea, sau se dedă la o nevoinţă fără măsură şi-şi tulbură înţelegerea.

70. Cel ce s'a lepădat de lucruri, de pildă de femee, de bani şi de cele asemenea, a făcut pe omul din afară monah, dar încă nu şi pe cel din lăuntru. Dar cel ce s'a lepădat şi de înţelesurile pătimaşe ale acestora, l-a făcut şi pe cel din lăuntru, care este mintea. Pe omul din afară uşor îl face cineva monah, numai să vrea; dar nu puţină luptă se cere pentru a face pe omul dinlăuntru monah.

71. Cine s'a izbăvit atunci în neamul acesta cu totul de înţelesurile pătimaşe şi s'a învrednicit pentru totdeauna de rugăciunea curată şi nematerială, ceea ce este semnul monahului dinlăuntru?

[1] Gal. 5, 16.

72. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre. Ele se dau pe față abia atunci când apar pricinile.

73. Nu-ți închina toată atenția ta trupului, ci hotărește-i lui nevoință după putere. Și toată mintea ta întoarce-o spre cele dinlăuntru. Căci, „nevoința trupească la puțin folosește, iar evlavia spre toate e de folos".[1]

74. Când patimile s'au potolit, vine mândria. Iar aceasta se întâmplă fie pentrucă n'au fost tăiate pricinile, fie pentrucă s'au retras dracii cu viclenie.

75. Smerenia și reaua pătimire slobozesc pe om de tot păcatul. Cea dintâi tae patimile sufletului, cea de a doua pe ale trupului. De aceea zice Domnul: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu",[2] adică pe El și visteriile ascunse în El, când se vor curăți pe ei prin dragoste și înfrânare. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât vor întinde curățirea.

76. Păzirea minții e un turn din care pot fi privite rațiunile fiecărei virtuți, precum turnul de odinioară al lui David preînchipuia tăierea împrejur a inimii.

77. Precum privind cu simțurile cele vătămătoare, ne păgubim, așa se întâmplă și cu mintea.

78. Precum cel ce a rănit inima plantei, a uscat-o întreagă, așa să înțelegi și despre inima omului. Trebue să fii cu luare aminte chiar în clipa aceea, pentrucă tâlharii nu stau fără lucru.

79. Domnul, vrând să arate că toată porunca trebue împlinită, pe de altă parte că înfierea s'a dăruit oamenilor în sângele Său, zice: „Când veți face cele poruncite vouă, ziceți că robi netrebnici suntem

[1] I Timotei 4, 8.
[2] Mt. 5, 8.

şi ceea ce am fost datori să facem, aceea am făcut".[1] De aceea Impărăţia Cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului gătit slugilor credincioase. Iar sluga nu cere slobozirea ca plată, ci mulţumeşte, ca un îndatorat, şi o primeşte după har.

80. Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi, şi celor ce slujesc Lui bine, le dărueşte slobozirea. Căci zice: „Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puţine ai fost credincioasă, peste multe te voiu pune; intră întru bucuria Domnului tău".[2] Dar încă nu e slugă credincioasă cel ce se bazează numai pe cunoştinţă, ci cel ce crede prin ascultare lui Hristos care a poruncit. Căci cel ce cinsteşte pe Stăpân, face cele poruncite de El. Iar greşind sau neascultând, rabdă cele ce vin asupra sa ca cele ce i se cuvin. Fiind deci iubitor de învăţătură, fă-te şi iubitor de osteneală. Căci cunoştinţa simplă îngâmfă pe om.

81. Incercările ce ne vin pe neaşteptate, ne învaţă cu bun rost să ne facem iubitori de osteneală.

82. E propie stelei lumina din jurul ei; tot aşa e proprie cinstitorului şi temătorului de Dumnezeu simplitatea şi smerenia. Căci nu este alt semn, care să facă cunoscuţi şi să arate pe ucenicii lui Hristos, ca cugetul smerit şi înfăţişarea umilită. Aceasta o strigă toate cele patru Evanghelii. Iar cel ce nu vieţueşte aşa, adică întru smerenie, cade din părtăşia Celui ce s'a smerit pe Sine până la cruce şi moarte, care este şi legiuitorul cu fapta al dumnezeeştilor Evanghelii.

83. „Cei însetaţi, ziceţi, mergeţi la apă",[3] iar cei însetaţi de Dumnezeu, umblaţi întru curăţia minţii. Dar cel ce sboară spre înălţime prin curăţia ei, trebue să

[1] Lc. 17, 10.
[2] Mt. 25, 23.
[3] Isaia 55, 1.

privească şi spre pământul puţinătăţii sale, fiindcă nimenea nu e mai înalt ca cel smerit. Căci precum când lipseşte lumina, toate sunt neguroase şi întunecate, tot aşa lipsind smerita cugetare, toate ale noastre sunt deşarte şi toate silinţele noastre după Dumnezeu sunt putregăioase.

84. „Iar sfârşitul cuvântului tot, auzi-l: teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile Lui“ [1] şi cu mintea şi cu simţirea. Căci dacă te sileşti să le păzeşti cu mintea, puţină trebuinţă vei avea de osteneli trupeşti ca să le păzeşti. Căci zice David: „Voit-am să fac voia Ta şi legea Ta în mijlocul pântecelui meu“.[2] De nu va face omul în mijlocul pântecelui, adică în mijlocul inimii, voia lui Dumnezeu şi legea lui, nu o poate face cu uşurinţă nici în afară. Şi va zice către Dumnezeu cel fără trezvie şi nepăsător: Nu vreau să cunosc căile Tale. Desigur o va spune aceasta pentru lipsa iluminării dumnezeeşti, de care e plin cel părtaş de ea, devenind tot mai neclintit în cele dumnezeeşti.

85. Precum sarea cea văzută îndulceşte pâinea şi orişice mâncare şi păstrează vreme îndelungată nestricate unele cărnuri, aşa să înţelegi că face şi păzirea minţii cu dulceaţa ei spirituală prin lucrarea ei minunată. Căci îndulceşte în chip dumnezeesc şi pe omul dinlăuntru şi pe cel dinafară şi izgoneşte puterea gândurilor rele şi ne păzeşte necontenit în cele bune.

86. Din momeală ies multe gânduri, iar din acestea fapta văzută cea rea. Dar cel ce stinge îndată cu Iisus pe cea dintâi, a scăpat de cele următoare şi se va îmbogăţi în dulcea cunoştinţă dumnezeească, prin care va afla pe Dumnezeu, care este pretutin-

[1] Ecl, 12, 13.
[2] Ps. 39, 9.

denea. Iar sprijinindu-şi oglinda minţii în El, se luminează necontenit, ca un geam [vitraliu] curat de soarele văzut. Şi atunci mintea, ajunsă la cel mai de pe urmă bun dorit, se va odihni în El de orice altă privire [contemplaţie].

87. Deoarece tot gândul întră în inimă prin închipuirea [nălucirea] vreunor lucruri sensibile, lumina fericită a dumnezeirii va lumina mintea atunci când aceasta se va odihni de toate şi va părăsi orice formă ce vine din acestea. Căci strălucirea aceea se arată minţii curate când dispar toate gândurile [chipurile].

88. Cu cât eşti mai atent la cugetare, cu atât te vei ruga cu mai mult dor lui Iisus. Şi iarăşi, cu cât îţi cercetezi cugetarea cu mai puţină grijă, cu atât te vei depărta mai mult de Iisus. Precum primul lucru luminează desăvârşit văzduhul minţii, aşa căderea dela trezvie şi dela dulcea chemare a lui Iisus îl întunecă cu totul. Că lucrul este firesc să fie aşa, precum am spus, şi nu altfel, o vei afla prin experienţă, din probarea cu lucrul. Căci virtutea şi mai ales o lucrare ca aceasta, născătoare de lumină şi de desfătare, nu se poate învăţa decât prin experienţă.

89. Pricina pentru care se cheamă necontenit Iisus, cu dragoste plină de dulceaţă şi de bucurie, este faptul că văzduhul inimii este plin de bucurie şi de linişte, datorită atenţiei desăvârşite. Iar pricina pentru care se curăţă desăvârşit inima este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu, pricinuitorul şi făcătorul bunătăţilor. „Eu sunt, zice, Dumnezeu Cel ce face pace".[1]

90. Sufletul, care s'a umplut de binefaceri şi s'a îndulcit de Iisus, răsplăteşte pe binefăcător cu bucurie şi dragoste, prin mărturisire, mulţumind şi

[1] Isaia 45, 7.

chemând cu voluptate pe Cel ce-l umple de pace; căci îl vede în mijlocul său spiritual, împrăştiind nălucirile duhurilor rele.

91. „Şi a privit, zice David, ochiul minţii mele întru vrăşmaşii mei“[1] spirituali; „şi întru cei vicleni ce se răscoală împotriva mea va auzi urechea mea“. Şi am văzut răsplata păcătoşilor, făcută de Dumnezeu în mine.

92. Iar când nu sunt în inimă năluciri, mintea se ţine în starea cea după fire, fiind gata să se mişte spre toată vederea [contemplaţia] desfătătoare, duhovnicească şi de Dumnezeu iubitoare.

93. Aşa dar, precum am spus, trezvia şi rugăciunea lui Iisus se susţin una pe alta. Căci atenţiunea supremă vine din rugăciunea neîncetată; iar rugăciunea, din trezvia şi atenţiunea supremă.

94. Pedagog bun şi al sufletului şi al trupului este pomenirea neîncetată a morţii, prin care, trecând peste toate cele de până atunci, să privim de acum la ea însăşi mereu, la patul pe care vom sta aşezaţi în preajma morţii, şi la celelalte.

95. Nu trebue, fraţilor, să îmbrăţişeze somnul cel ce voeşte să rămână mereu nerănit. Ci trebue să aleagă una din două: sau să cadă şi să se piardă după ce a fost desbrăcat de virtuţi, sau să stea pururea cu mintea înarmată. Căci şi vrăşmaşul stă pururea cu oastea sa în linie de bătae.

96. Din pomenirea şi chemarea neîncetată a Domnului nostru Iisus Hristos se naşte o anumită stare dumnezeească în mintea noastră. Aceasta, dacă nu neglijăm rugăciunea neîncetată a minţii către El, trezvia strânsă şi lucrarea de supraveghere, ci, săvârşind pururea şi la fel acest lucru, chemăm pe Domnul Iisus Hristos, strigând cu ar-

[1] Ps. 91, 11.

doarea inimii, încât sfântul nume al lui Iisus să se aşeze în mijloc. Căci continuarea este maica deprinderii, fie că e vorbă de virtute, fie de păcat. Iar aceasta stăpâneşte pe urmă, ca şi firea. Ajungând mintea în starea aceasta, caută pe vrăjmaşi, ca un câine care vânează[1] un iepure în tufişuri. Căci aşa caută şi mintea gândurile cele rele. Dar acela ca să-l mănânce, iar aceasta ca să le risipească.

97. Deci oricând şi oridecâteori se întâmplă să se înmulţească în noi gândurile rele, să aruncăm în mijlocul lor chemarea Domnului nostru Iisus Hristos şi le vom vedea îndată împrăştiindu-se ca fumul în văzduh, cum ne învaţă experienţa; iar mintea rămânând singură, să înceapă iarăşi lucrarea atenţiei şi a chemării neîncetate. Şi de câte ori pătimim aceasta în urma împrăştierii, să facem aşa.

98. Căci precum nu e cu putinţă a intra în luptă cu trupul gol, sau a înota în apă mare cu vestmintele, sau a trăi fără a respira, aşa este cu neputinţă a învăţa războiul cel mintal şi ascuns, a-l urmări cu meşteşug şi a-l împrăştia, fără smerenie şi necontenită rugă către Hristos.

99. David cel prea mare în făptuire zice către Domnul: „Puterea mea prin tine o voiu păstra".[2] Aşa dar puterea de a păzi în noi liniştea mintală a inimii,[3] din care nasc toate virtuţile, ne vine din ajutorul Domnului, care a dat şi poruncile şi care, strigat de noi neîncetat, alungă dela noi uitarea păcătoasă, care strică liniştea inimii, ca apa focul. De aceea, monahule, să nu dormi spre moarte din negrije, ci biciu-

[1] θηρευτικός. In P. G. e λακωνικός. Hausherr, neavând decât textul din P. G., îi zice „câine laconic". Op. c. p. 139.

[2] Ps. 58, 10.

[3] Aşa e în P. G. In Filoc. gr. e liniştea din minte şi inimă.

este pe vrăşmaşi cu numele lui Iisus; şi cum a zis oarecare înţelept,[1] să se lipească numele lui Iisus de răsuflarea ta[2] şi atunci vei cunoaşte folosul liniştirii.

100. Când ne învrednicim, nevrednicii, cu frică şi cu cutremur de dumnezeeştile şi preacuratele taine ale lui Hristos, Dumnezeul şi Împăratul nostru, atunci şi mai mult să arătăm trezvia, păzirea minţii şi osârdia, ca focul cel dumnezeesc, sau trupul Domnului nostru Iisus Hristos, să mistue păcatele noastre şi necurăţiile mici şi mari. Căci intrând în noi, El alungă îndată din inimă duhurile viclene ale răutăţii şi ne iartă păcatele făcute mai înainte şi atunci mintea rămâne fără turburarea gândurilor rele. Şi dacă după aceea ne vom păzi cu osârdie mintea şi vom sta în poarta inimii noastre, când ne vom învrednici iarăşi de ele, dumnezeescul trup ne va lumina şi mai mult mintea şi o va face asemenea unei stele.

SUTA A DOUA

1. Uitarea obişnueşte să stingă paza minţii, cum stinge apa focul. Dar rugăciunea necontenită a lui Iisus, împreună cu trezvia încordată, o nimiceşte cu totul din inimă. Căci rugăciunea are lipsă de trezvie, precum lampa de lumina făcliei.

2. Trebue să ne ostenim pentru păzirea celor cinstite. Iar cinstite cu adevărat sunt acelea cari ne păzesc de tot păcatul prin simţuri şi prin minte. Acestea sunt: paza minţii, împreună cu chemarea lui Iisus Hristos; privirea neîncetată în adâncul inimii; liniştea necontenită a cugetării, ca să zic aşa chiar şi din partea gândurilor ce nu se par de-a dreapta; şi si-

[1] Ioan Scărarul, P. G. 88 1112.

[2] „Şi de toată viaţa ta", adaugă P. G.

linţa de-a ne afla goliţi de gânduri, ca să nu ne înşele hoţii. Căci deşi ne ostenim stăruind în inimă, dar şi mângăierea e aproape.

3. Căci inima păzită neîncetat, chiar dacă nu i se îngădue să primească formele, chipurile şi nălucirile duhurilor întunecate şi viclene, obişnueşte totuşi să nască din ea gânduri luminoase. Precum cărbunele naşte flacăra, tot aşa cu mult mai mult Dumnezeu, care locueşte în inimă dela Botez, dacă află văzduhul cugetării noastre curat de vânturile răutăţii şi păzit de supravegherea minţii, aprinde puterea noastră de înţelegere spre contemplaţie, ca flacăra ceara.

4. Trebue să învârtim pururea în cuprinsul minţii noastre numele lui Iisus Hristos, precum se învârteşte fulgerul în văzduhul tăriei, când e să înceapă ploaia. Aceasta o ştiu cu exactitate cei ce au experienţa minţii şi a războiului dinăuntru. Deci să purtăm după o ordine războiul minţii astfel: întâi atenţie; pe urmă, cunoscând că vrăjmaşul a aruncat un gând, să-l lovim în inimă cu cuvinte de mânie şi de blestem; în al treilea rând, să ne rugăm îndată împotriva lui, adunându-ne inima în chemarea lui Iisus Hristos, ca îndată să se risipească năluca drăcească, ca să nu să ia mintea după nălucire, ca un prunc amăgit de oarecare făcător de năluciri [scamator].

5. Să ne ostenim ca David, strigând: Doamne Iisuse Hristoase. „Răguşească gâtlejul nostru şi să nu slăbească ochii minţii noastre dela a nădăjdui întru Domnul Dumnezeul nostru".[1] Să ne amintim pururea de pilda judecătorului nedreptăţii,[2] pe care a spus-o Domnul ca să ne arate că suntem datori să

[1] Ps. 68, 4.
[2] Luca 18, 8.

ne rugăm totdeauna şi să nu slăbim; şi vom afla câştig şi izbăvire.

6. Precum cel ce priveşte la soare e cu neputinţă să nu-şi umple privirile de lumină îmbelşugată, la fel cel ce se apleacă să privească văzduhul inimii, nu poate să nu se lumineze.

7. Precum e cu neputinţă a trăi viaţa aceasta fără a mânca şi a bea, tot aşa e cu neputinţă, ca fără paza minţii şi curăţia inimii, care este şi se numeşte trezvia, să ajungă sufletul la o stare duhovnicească şi plăcută lui Dumnezeu, sau să se izbăvească de păcatul cu mintea, chiar de se sileşte cineva, de teama muncilor, să nu păcătuiască.

8. Dar şi cei ce se reţin printr'o anumită sforţare dela păcatul cu fapta, vor fi fericiţi înaintea lui Dumnezeu, a Îngerilor şi a oamenilor, fiindcă au luat cu sila Împărăţia Cerurilor.

9. Acesta este folosul minunat, pe care-l are mintea din linişte: Toate păcatele bat mai întâi numai prin gânduri la uşa minţii, încât dacă ar fi primite de cugetare, s'ar face apoi păcate sensibile şi groase. Dar pe toate le taie virtutea cugetătoare a trezviei, nelăsându-le să intre în omul nostru lăuntric şi să se prefacă în fapte rele. Iar aceasta o face prin înrâurirea şi ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos.

10. Vechiul Testament este chipul nevoinţii trupeşti, exterioare şi sensibile, iar Sfânta Evanghelie, care este Noul Testament, este chipul atenţiei, adică al curăţiei inimii. Şi precum Vechiul Testament n'a desăvârşit şi n'a întărit pe omul dinăuntru în cinstirea de Dumnezeu [„că pe nimenea, zice Apostolul, n'a desăvârşit legea"],[1] ci a împiedecat numai păcatele groase [căci doar pentru curăţia sufletească e mai mare lucru a tăia şi gândurile dela

[1] Evrei 7, 19.

inimă şi amintirile rele, — ceea ce este propriu Evangheliei — decât a împiedeca scoaterea ochiului şi a dintelui aproapelui], tot aşa se poate spune şi despre dreptatea şi nevoinţa trupească, adică despre post, înfrânare, culcarea pe jos, starea în picioare, priveghierea şi celelalte, cari se obişnuesc în legătură cu trupul şi fac să se liniştească partea afectivă [pasională] a trupului de păcatul cu fapta. Cum am zis despre Vechiul Testament, bune sunt şi acestea, căci ele sunt o strunire a omului nostru din afară şi un paznic împotriva patimilor cu fapta, ba mai mult, ele ne păzesc, sau ne împiedecă şi dela păcatele cu mintea, de pildă, ne izbăvesc, cu ajutorul lui Dumnezeu, de pismă, de mânie şi de celelalte.

11. Curăţia inimii însă, sau observarea şi păzirea minţii, al cărei chip este Noul Testament, dacă e ţinută de noi cum trebue, taie toate patimile şi toate relele, desrădăcinându-le din inimă, şi aduce în schimb bucurie, bună nădăjduire, străpungere, plâns, lacrimi, cunoştinţă de noi înşine şi de păcatele noastre, pomenirea morţii, smerenie adevărată, iubire nesfârşită faţă de Dumnezeu şi de oameni şi dragoste dumnezeească din inimă.

12. Precum nu se poate să nu taie aerul dinafară, cel ce umblă pe pământ, tot aşa e cu neputinţă să nu fie războită pururea inima omului de către draci, sau să nu fie turburată de ei într'ascuns, chiar dacă săvârşeşte multă nevoinţă trupească.

13. Dacă vrei să nu fi numai la arătare monah bun, îngăduitor şi unit totdeauna cu Dumnezeu, ci să fi într'adevăr şi de fapt aşa, îngrijeşte cu toată puterea de virtutea atenţiei, care este paza şi observarea minţii, o dulceaţă desăvârşită a inimii, o linişte fără năluciri, o stare fericită a sufletului, lucru care nu se află în mulţi.

14. Căci aceasta se numeşte filosofia minţii. Urmăreşte-o întru multă trezvie şi râvnă fierbinte, împreună cu rugăciunea lui Iisus, cu smerenie, cu neîncetare, în tăcerea buzelor sensibile şi inteligibile, cu înfrânarea dela mâncări şi băuturi şi dela tot lucrul vinovat; urmăreşte-o pe calea cugetării, cu ştiinţă, cu chibzuială şi ea te va învăţa, împreună cu Dumnezeu, cele ce nu le ştiai, iar cele ce mai înainte îţi erau cu neputinţă să le primeşti în minte, — ca unul ce umblai în întunericul patimilor şi al faptelor întunecate şi erai acoperit de uitare şi de vălmăşeala adâncului, — ţi le va face cunoscute, ţi le va lumina şi ţi le va face înţelese.

15. Precum văile înmulţesc grâul, astfel înmulţeşte aceasta tot binele în inima ta. Mai bine zis, Domnul Iisus Hristos, fără de care nu putem face nimic, ţi le va da acestea. La început îţi va fi aceasta scară, pe urmă carte de citit. Inaintând apoi, ţi se va descoperi ca cetate a Ierusalimului ceresc şi vei vedea limpede cu mintea pe Hristos, Impăratul puterilor lui Israil [împreună cu Părintele Său, Cel de o fiinţă, şi cu Duhul Sfânt, Cel vrednic de închinare].[1]

16. Dracii ne duc pururea spre păcătuire prin nălucire şi minciună. De fapt, prin nălucirea iubirii de argint şi a câştigului l-au făcut pe ticălosul de Iuda să vândă pe Domnul şi Dumnezeul tuturor. Şi prin minciuna unei odihne trupeşti fără preţ, a cinstei, a câştigului şi a slavei, l-au dus la spânzurătoare şi i-au pricinuit moartea veşnică. Ticăloşii l-au răsplătit cu ceea ce era contrar nălucirii sau momelii lor.

17. Priveşte, cum prin nălucire, minciună şi făgăduieli goale, ne fac să cădem duşmanii mântuirii noastre. Dar însuşi Satana s'a rostogolit aşa ca un

[1] Ce-i în paranteză numai în textul din Filoc. gr., care de astă dată e mai desvoltat.

fulger din înălţimi, fiindcă i s'a nălucit că este la fel cu Dumnezeu. Şi iarăşi aşa l-a despărţit pe Adam de Dumnezeu, dându-i nălucirea demnităţii dumnezeeşti. Şi la fel obişnueşte să-i amăgească vrăjmaşul cel mincinos şi viclean pe toţi cei ce păcătuesc.

18. Inima ni se acreşte de veninul gândurilor răutăţii, când uitarea ne desface pentru multă vreme de atenţia şi de rugăciunea lui Iisus, din pricina negrijei noastre. Dar iarăşi ne îndulcim de simţirea şi de dulceaţa unei bucurii fericite, când săvârşim cele spuse mai înainte, cu tărie, cu râvnă şi cu sârguinţă în atelierul minţii noastre. Căci atunci râvnim să umblăm în liniştea inimii, nu pentru altceva, ci pentru dulcea plăcere şi desfătare ce-o dă ea sufletului.

19. Ştiinţa ştiinţelor şi meşteşugul meşteşugurilor e meşteşugul gândurilor viclene. Deci este un mod desăvârşit şi un meşteşug minunat împotriva lor. El stă în a privi în Domnul nălucirea momelii şi a păzi cugetarea, precum păzim ochiul sensibil şi privim ager cu el la ceea ce vine, poate, să-l lovească şi depărtăm, cât putem, orice gunoiu din el.

20. Precum zăpada nu va naşte flacără, sau apa foc, sau spinul smochină, aşa nu se va libera inima niciunui om, de gânduri, de cuvinte şi de fapte drăceşti, dacă n'a curăţit cele din lăuntru, n'a unit trezvia cu rugăciunea lui Iisus, n'a ajuns la smerenie şi linişte sufletească şi nu s'a sârguit pe acest drum cu râvnă multă. Sufletul fără atenţie va fi în chip necesar sterp de tot gândul bun şi desăvârşit, ca un catâr neroditor. In el nu este înţelegerea prudenţei duhovniceşti. Căci numai dulcele bun şi nume al lui Iisus aduce cu adevărat pace sufletului şi golire de gândurile pătimaşe.

21. Când sufletul e învoit că trupul în cele rele, atunci zidesc amândouă cetate slavei deşarte, turn

mândriei şi gândurile necredincioase ce locuesc în ele. Dar Domnul tulbură unirea lor şi o desface cu frica gheenei, silind sufletul stăpân să vorboască şi să cugete lucruri străine şi potrivnice trupului. Din această frică se naşte şi învrăjbire, deoarece cugetul trupului este vrăjmaş lui Dumnezeu şi nu vrea să se supună legii lui Dumnezeu.

22. Faptele din fiecare zi trebue să le cântărim şi observăm în fiecare ceas şi seara să le facem cât putem de uşoare prin pocăinţă, dacă vrem să biruim cu Hristos asupra răutăţii. Şi trebue să luăm seama dacă săvârşim toate faptele noastre sensibile şi văzute după Dumnezeu, înaintea lui Dumnezeu şi numai pentru Dumnezeu, ca să nu fim furaţi în chip neraţional de simţuri.

23. Dacă câştigăm în fiecare zi, cu Dumnezeu, din trezvia noastră, nu trebue să umblăm printre oameni fără grijă, ca să nu ne păgubim prin multe întâlniri primejdioase, ci mai degrabă trebue să dispreţuim cele deşarte, pentru frumuseţea şi câştigul dulce şi vrednic de iubit al virtuţii.

24. Suntem datori să mişcăm cele trei părţi ale sufletului în chip cuvenit şi potrivit cu firea, cum au fost create de Dumnezeu: Mânia, împotriva omului nostru din afară şi a şarpelui Satan. Mâniaţi-vă, zice, împotriva păcatului, adică mâniaţi-vă pe voi înşivă şi pe diavolul. „Mâniaţi-vă, ca să nu păcătuiţi împotriva lui Dumnezeu". Pofta trebue să o mişcăm spre Dumnezeu şi virtute. Iar raţiunea să o punem în fruntea acestora amândouă cu înţelepciune şi cu ştiinţă, spre a porunci, a sfătui, a pedepsi şi a stăpâni cum stăpâneşte împăratul peste robi; şi atunci raţiunea din noi le cârmueşte pe acestea după Dumnezeu. Iar dacă patimile se răscoală împotriva raţiunii şi vreau

să o conducă, să punem raţiunea peste ele. Căci zice fratele Domnului: „Dacă nu greşeşte cineva în cuvânt, acela e bărbat desăvârşit, puternic să înfrâneze şi întreg trupul“ şi celelalte.[1] Fiindcă, vorbind adevărat, toată nelegiuirea şi păcatul se săvârşesc prin acestea trei, precum toată virtutea şi dreptatea se susţin iarăşi prin acestea trei.

25. Mintea se întunecă şi rămâne neroditoare atunci când grăieşte cuvinte lumeşti, sau când, primindu-le în cuget, stă de vorbă cu ele, sau când trupul împreună cu mintea se ocupă în deşert cu niscai lucruri supuse simţurilor, sau când monahul se dedă la deşertăciuni. Căci atunci îndată pierde căldura, străpungerea, îndrăsnirea în Dumnezeu şi cunoştinţa. Căci cu cât suntem mai atenţi la minte, ne luminăm, şi cu cât suntem mai neatenţi, ne întunecăm.

26. Cel ce urmăreşte şi caută în fiecare zi pacea şi liniştea minţii, acela va dispreţui cu uşurinţă tot ce e supus simţurilor, ca să nu ostenească în deşert. Iar dacă îşi nesocoteşte conştiinţa sa, va dormi cu amar moartea uitării, pe care dumnezeescul David se roagă să nu o doarmă.[2] Căci zice şi Apostolul: „Cel ce cunoaşte binele şi nu-l face, păcat are“.[3]

27. Mintea vine dela nepăsare iarăşi la rânduiala şi la trezvia sa, dacă va începe să fie iarăşi cu grije şi dacă vom mişca puterea de activitate a minţii noastre cu râvnă fierbinte.

28. Nu va înainta asinul dela moară în afară de cercul în care a fost legat, nici mintea nu va înainta în virtutea ce o desăvârşeşte, dacă nu-şi va fi îndreptat cele dinăuntru ale sale. Căci fiind mereu oarbă cu ochii dinăuntru, nu poate să vadă virtutea şi pe Iisus strălucind în lumină.

[1] Iac. 3, 2. [2] Ps. 12, 1. [3] Iac. 4, 17.

29. Un cal sprinten şi falnic saltă cu desfătare când îşi primeşte călăreţul; iar mintea desfătându-se se va desfăta în lumina Domnului, intrând în dimineţi izbăvită de gânduri. Ea va porni dela puterea filosofiei sale active, ridicându-se pe ea însaşi spre o putere negrăită, care contemplă virtuţi şi lucruri tainice. Şi primind în inimă abis înalt de înţelesuri dumnezeeşti dela Cel nesfârşit, i se va arăta ei, cât e cu putinţă inimii, Dumnezeul Dumnezeilor. Iar mintea uimită slăveşte cu dragoste pe Dumnezeu, Cel care-I văzut şi vede şi pentru aceasta şi aceea mântueşte pe cel ce-şi aţinteşte astfel privirea spre El.

30. Inima ajunsă la linişte prin cunoaştere [în chip gnostic] va vedea abis înalt; iar urechea liniştii va auzi dela Dumnezeu lucruri nespus de fericite.

31. Călătorul, care începe să facă o cale lungă, anevoe de umblat şi plină de necazuri, gândindu-se să nu se rătăcească la întoarcere, aşează nişte semne şi nişte ţăruşi în drumul său, ca să-i facă uşoară întoarcerea la ale sale. Iar bărbatul, care călătoreşte cu trezvie, îşi înseamnă cuvintele [auzite], gândindu-se şi el la acelaş lucru.

32. Dar căltorului, întoarcerea de unde a plecat îi este pricină de bucurie, pe când celui ce umblă cu trezvie, întoarcerea înapoi îi este spre pierderea sufletului raţional şi semn de cădere dela faptele, cuvintele şi înţelesurile plăcute lui Dumnezeu; şi în vremea somnului sufletesc, aducător de moarte, va avea gândurile ca nişte ace cari îl trezesc, aducându-i aminte de lunga toropeală şi de nepăsarea, care i-a venit din negrijă.

33. Căzând noi în necazuri, în descurajări şi desnădăjduiri, trebue să facem înăuntrul nostru ceea ce a făcut David: să ne vărsăm inima înaintea lui Dumnezeu, şi rugăciunea şi necazul nostru să le vestim

Domnului. Căci ne mărturisim lui Dumnezeu, care poate cârmui cu înţelepciune cele ale noastre şi poate uşura necazul nostru, dacă ne e spre folos, şi ne poate izbăvi de întristarea pierzătoare şi stricăcioasă.

34. Mânia pornită spre oameni împotriva firii şi întristarea care nu e după Dumnezeu şi trândăvia strică de asemenea gândurile bune şi cunoscătoare. Pe acestea Domnul le împrăştie prin mărturisire, sădind înăuntru bucurie.

35. Iar gândurile împlântate şi fixate în inimă, fără voia noastră, se şterg prin rugăciunea lui Iisus, făcută cu trezvie din adâncurile de înţelegere ale inimii.

36. Ajungând în strâmtorarea multor gânduri neraţionale, vom afla uşurare şi bucurie, dacă ne vom învinui pe noi înşine cu adevărat şi fără patimă, sau dacă vom mărturisi toate Domnului, ca unui om. Prin acestea două vom afla cu siguranţă odihnă de orice.

37. Sfinţii Părinţi privesc pe legiuitorul Moise ca pe un chip al minţii. Căci el vede pe Dumnezeu în rug, i se umple faţa de slavă, e făcut Dumnezeu al lui Faraon de către Dumnezeul Dumnezeilor, bate Egiptul, scoate pe Israil şi dă legea, cari luate figurat, după duh, sunt fapte şi drepturi de-ale minţii.

38. Iar Araon, fratele legiuitorului, este socotit chip al omului dinafară. De aceea şi noi, mustrându-l pe acesta cu mânie, ca Moise pe Araon care a greşit, îi zicem: „Ce ţi-a greşit Israil, că te-ai grăbit să-i depărtezi pe ei dela Domnul Dumnezeul cel viu, Atotţiitorul?“

39. Domnul, când era să învie pe Lazăr din morţi, ne-a arătat împreună cu alte bunuri şi pe acela că trebue să strunim prin ameninţări moliciunea şi petrecerea veselă a sufletului şi să îmbrăţişăm o vieţuire

aspră, adică dosădirea de sine, ca sufletul să poată fi izbăvit de iubirea de sine, de slava deşartă şi de mândrie.

40. Precum fără corabie mare nu e cu putinţă a trece marea, aşa fără chemarea lui Iisus Hristos nu e cu putinţă a izgoni momeala gândului rău.

41. Impotrivirea obişnueşte să aducă la tăcere, iar chemarea [lui Iisus Hristos] să izgonească din inimă gândurile. Căci atunci când momeala ia chip în suflet prin nălucirea lucrului sensibil, de pildă când faţa celui ce ne-a supărat, sau nălucirea frumuseţii femeeşti, sau a aurului, sau a argintului, vin una câte una în cugetul nostru; îndată ni se dau pe faţă gândurile ţinerii de minte a răului, ale curviei şi ale iubirii de argint cari pricinuesc nălucirile inimii. Şi dacă mintea noastră e încercată şi disciplinată, având deprinderea de a se observa şi de a vedea curat şi limpede nălucirile şi înşelăciunile amăgitoare ale celor răi, stinge cu uşurinţă, prin împotrivire şi prin rugăciunea lui Iisus Hristos, săgeţile aprinse ale diavolului îndată ce s'au arătat, neîngăduind fanteziei pătimaşe să se mişte deodată cu momeala şi să modeleze cu patimă gândurile noastre după forma ce ni s'a arătat, sau să stea de vorbă cu ea în chip prietenos, sau să gândească mult la ea, sau să-şi dea învoire cu ea. Căci din acestea urmează neapărat, ca nopţile zilelor, faptele rele.

42. Dacă însă mintea noastră este neîncercată în iscusinţa trezviei, îndată se amestecă în chip pătimaş cu chipul ce i s'a nălucit, ori care ar fi, şi stă de vorbă cu el, primind întrebări necuvenite şi dând răspunsuri. Şi atunci gândurile noastre se amestecă cu nălucirea drăcească, aceasta crescând şi sporind şi mai mult, ca să pară minţii, care a primit-o şi pe care a prădat-o, vrednică de iubit, frumoasă şi plăcută

Mintea păţeşte atunci acelaş lucru care s'ar întâmpla, de pildă, dacă s'ar arăta un câne undeva într'o livadă, unde se nimeresc şi nişte miei, cari, fiind fără răutate, aleargă la cânele ce li se arată ca la maica lor, necâştigând din apropierea cânelui altceva, decât că se umplu de necurăţia şi de putoarea aceluia. In acelaş chip şi gândurile noastre aleargă prosteşte spre toate nălucirile drăceşti din minte şi amestecându-se, precum am spus, cu acelea, pot fi văzute voind împreună să dărâme Troia, ca Agamemnon cu Menelaos. Căci aşa se sfătuesc şi ele ce trebue să facă spre a trece în faptă, prin trup, frumoasa şi dulcea nălucire ce li s'a arătat în chip amăgitor prin înrâurirea drăcească. Aşa se înfăptuesc înăuntru căderile sufletului. Pe urmă cele dinăuntru ale inimii se prelungesc şi înafară în chip necesar.

43. Mintea e un lucru uşor şi fără răutate, care lesne se ia după năluciri şi anevoe se reţine dela nălucirile nelegiuite, dacă nu are gândul stăpânitor peste patimi, care să o împiedice necontenit şi să o ţină în frâu.

44. Contemplaţia şi cunoştinţa sunt călăuze ale vieţii curate şi pricinuitoare ale acesteia, pentru faptul că cugetarea fiind înălţată de ele ajunge la dispreţuirea plăcerilor şi a altor lucruri sensibile şi dulci ale vieţii, socotindu-le fără preţ.

45. Iar viaţa atentă în Iisus Hristos este, la rândul ei, maică a contemplaţiei şi a cunoştinţii şi născătoare a treptelor dumnezeeşti şi a înţelegerilor prea înţelepte, dacă s'a însoţit cu smerenia, cum zice dumnezeescul Prooroc Isaia: „Cei ce aşteaptă pe Domnul, vor muta tăria, vor primi aripi şi vor fi făcuţi să sboare, prin Domnul".[1]

46. Greu şi neplăcut lucru pare oamenilor a se linişti sufleteşte de orice gând. Şi într'adevăr e ane-

[1] Isaia 40, 3.

voios şi ostenitor. Nu e greu numai pentru cei neînvăţaţi cu războiul să-şi închidă şi să-şi îngrădească partea netrupească în casa trupească, ci şi pentru cei ce au dobândit iscusinţa luptei nemateriale dinăuntru. Dar cel ce L-a sălăşluit în pieptul său pe Domnul Iisus prin rugăciune neîncetată, nu va osteni urmându-I Lui, după cuvântul Prorocului. Şi unul ca acesta nu va dori zi petrecută omeneşte, pentru frumuseţea, desfătarea şi dulceaţa lui Iisus; iar de duşmanii săi, necredincioşii draci, cari umblă împrejur, nu se va teme, grăindu-le din poarta inimii şi, prin Iisus, izgonindu-i din spate.

47. Când sufletul va fi sburat prin moarte în văzduh, având în porţile cerului pe Hristos cu sine şi pentru sine, nu se va teme nici acolo de vrăjmaşii săi, ci va grăi către ei din porţi cu îndrăznire, ca şi acum. Numai să nu slăbească până la ieşirea lui să strige către Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ziua şi noaptea. Şi El va face izbăvirea lui degrabă, după făgăduinţa Sa nemincinoasă, pe care a spus-o despre judecătorul nedreptăţii: „Zic vouă că va face izbăvirea lor degrabă"[2] şi în viaţa de acum şi după ieşirea sufletului din trup.

48. Plutind pe marea mintală [inteligibilă], încrede-te în Iisus. Căci El îţi zice tainic înăuntrul inimii tale: „Nu te teme, fiul meu Iacob, puţinule la număr Israile; nu te teme vierme Israile, Eu te apăr şi te sprijinesc". Deci dacă Dumnezeu e cu noi, care e răul care să poată ceva împotriva noastră? Cu noi este Cel ce a fericit pe cei curaţi cu inima şi a rânduit că Iisus cel dulce şi singurul curat vrea să intre dumnezeeşte şi să locuiască în inimile curate. De aceea să nu încetăm, după dumnezeescul Pavel, a ne deprinde mintea spre evlavie. Căci cu dreptate

[2] Luca 18, 8.

s'a spus că evlavia este aceea care smulge din rădăcină seminţele celui rău. Fiindcă evlavia e calea raţiunii, sau calea judecăţii, sau calea gândului.[1]

49. „Intru mulţimea păcii se va desfăta",[2] după David, cel ce nu primeşte faţă de om, judecând nedreptate în inima sa, adică primind chipuri de ale duhurilor rele şi prin chipuri cugetând păcatul; sau judecând rău în pământul inimii sale şi prin aceasta predând păcatului pe cele drepte. Căci marii şi cunoscătorii Părinţi au numit într'unele scrieri de ale lor şi pe draci, oameni, pentru facultatea lor raţională, cum este locul din Evanghelie, unde zice Domnul: „Un om rău a făcut aceasta"[3] şi a amestecat în grâu neghină. Iar răul dela aceştia ne vine pentrucă nu ne împotrivim repede; de aceea suntem biruiţi de gândurile rele.

50. După ce am început să vieţuim cu atenţie la minte, dacă împreunăm smerenia cu trezvia şi însoţim rugăciunea cu împotrivirea, vom merge bine pe drumul cugetării, înfrumseţând, măturând, împodobind şi curăţind casa inimii noastre de răutate, călăuziţi de numele cel sfânt şi închinat al lui Iisus Hristos, ca de un sfeşnic de lumină. Dacă ne vom încrede însă numai în trezvia sau atenţia noastră, repede vom cădea răsturnându-ne, fiind împinşi de vrăjmaşi, şi ne vor răpune viclenii şi înşelătorii; şi tot mai mult ne vom prinde în mrejele gândurilor rele, ba chiar vom fi sfâşiaţi cu uşurinţă de către ei, neavând ca suliţă puternică numele lui Iisus Hristos. Căci numai cuţitul acesta preacinstit, învârtit foarte des în inima ce nu se îngrijeşte decât de una, ştie să strângă şi să

[1] Textul din P. G. mai are câteva rânduri de explicare a cuvântului ὁδός=cale.

[2] Psalm 36, 11.

[3] Matei 13, 28.

tae gândurile venite dela aceia, să le ardă şi să le îngroape, ca focul paele.[1]

51. Lucrul trezviei necontenite, sau folosul şi marele câştig pe care-l aduce ea sufletului, este să vadă îndată nălucirile gândurilor cari au luat chip în minte; iar al împotrivirii, este să respingă şi să dea pe faţă gândul care încearcă să intre în văzduhul minţii noastre prin nălucirea [închipuirea] vreunui lucru supus simţurilor. Dar ceea ce stinge şi împrăştie îndată orice intenţie a vrăjmaşilor, orice gând, orice nălucire, orice formă şi orice statue rea, este chemarea Domnului. Căci de fapt şi noi înşine vedem în minte înfrângerea lor prin Iisus, marele nostru Dumnezeu, şi izbăvirea noastră, a smeriţilor, a neînsemnaţilor şi a netrebnicilor.

52. Cei mai mulţi nu ştim că toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai năluciri de ale lucrurilor sensibile şi lumeşti. Iar dacă stăruim mult timp în rugăciune, cu trezvie, rugăciunea goleşte cugetarea de toată nălucirea materială a gândurilor rele. Iar pe de altă parte îi face cunoscute gândurile vrăjmaşilor şi marele câştig al rugăciunii şi al trezviei. „Şi cu ochii tăi vei privi şi răsplătirea păcătoşilor spirituali vei vedea“ [2] şi tu însuţi cu mintea, şi vei înţelege, zice David, dumnezeescul cântăreţ.

53. Să ne aducem aminte, dacă se poate, necontenit, de moarte. Prin această aducere aminte se naşte în noi lepădarea grijilor şi a tuturor deşertăciunilor, paza minţii şi rugăciunea neîncetată, neîmpătimirea trupului, scârba de păcat şi, dacă trebue să spunem adevărul, aproape toată virtutea izvorăşte din aceasta. De aceea, dacă se poate, să ne folosim de acest lucru, ca de răsuflarea proprie.

[1] Textul din P. G. mai are câteva rânduri, arătând că omul cunoaşte atunci că Dumnezeu îl ajută.

[2] Psalm 90, 8.

54. Inima golită desăvârşit de închipuiri, va naşte înţelesuri dumnezeeşti şi tainice, cari saltă în mijlocul ei, cum saltă peştii şi se dau peste cap delfinii în marea liniştită. Şi precum marea e mişcată de adierea subţire, aşa adâncul inimii, de Duhul Sfânt. „Iar fiindcă sunteţi fii, zice, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile voastre, care strigă: Avva, Părinte!“ [1]

55. Orice monah va avea frică şi va sta departe de lucrul duhovnicesc, înainte de a se îndeletnici cu trezvia minţii, fie pentrucă nu cunoaşte frumuseţea ei, fie pentrucă, cunoscând-o, nu o poate urmări, din pricina lenii. Dar frica se va risipi fără doar şi poate, când va începe lucrarea de păzire a minţii, care este şi se numeşte filosofia activă a minţii.[2] Căci atunci va fi ca unul care a aflat calea care a zis: „Eu sunt calea, învierea şi viaţa“.[3]

56. Şi iarăşi va fi înfricat văzând mulţime de gânduri şi mulţime de prunci babiloneşti. Dar şi această frică o risipeşte Hristos, dacă ne bazăm necontenit pe El, ca pe fundamentul cugetării; iar pruncii babiloneşti îi aruncăm la pământ, izbindu-i de această Piatră,[4] împlinindu-ne, potrivit cuvântului, pofta noastră cu privire la ei: „Cel ce păzeşte, zice, porunca, nu va cunoaşte cuvânt rău“.[5] „Căci fără de mine, zice, nu puteţi face nimic“.[6]

57. Monah cu adevărat este acela care a dobândit trezvie; iar trezvie adevărată a dobândit cel ce este monah în inimă.

58. Viaţa oamenilor se desfăşoară în repetare de ani, de luni, de săptămâni, de zile, de nopţi, de

[1] Galateni 4, 6.
[2] Aci trezvia e identificată cu faza activă a vieţii duhovniceşti.
[3] Ioan 11, 25.
[4] Psalm 136, 12. [5] Eclesiastul 8, 5. [6] Ioan 15, 5.

ceasuri şi de minute. In acestea trebue, aşadar, să ne desfăşurăm şi noi lucrările virtuoase, adică trezvia, rugăciunea şi dulceaţa inimii, în linişte osârduitoare până la ieşirea noastră.

59. Va veni peste noi ceasul înfricoşat al morţii; va veni şi a-l ocoli nu este cu putinţă. Fie ca Stăpânul lumii şi al văzduhului, venind atunci, să găsească fărădelegile noastre puţine şi neînsemnate, ca să nu ne vădească, adeverindu-ne, şi să plângem fără folos. „Căci sluga aceea, zice, care a cunoscut voia Stăpânului său şi n'a lucrat după voia lui ca o slugă, se va bate mult".[1]

60. „Vai celor ce şi-au pierdut inima", zice; ce se vor face când îi va cerceta Domnul? De aceea trebue să ne sârguim, fraţilor.

61. Gândurilor simple şi mai fără patimă le urmează cele pătimaşe, precum am aflat într'o îndelungată experienţă şi observare. Precum şarpele urmează porumbelului ce intră în cuibul lui,[2] socotesc că cele dintâi deschid intrarea celor de al doilea, şi cele nepătimaşe celor pătimaşe.

62. Cu adevărat omul trebue să se tae, prin hotărîre liberă, în două; şi trebue să se rupă cu cea mai înţeleaptă înţelegere, precum am spus. Se cuvine cu adevărat să se facă el însuşi duşman neîmpăcat al său. Deci trebue să avem faţă de noi înşine dispoziţia ce o are cineva faţă de un om, care l-a necăjit şi nedreptăţit cumplit, ba chiar mai mult decât atâta, dacă vrem să împlinim marea şi cea dintâi poruncă, adică să dobândim vieţuirea lui Hristos, fericita smerenie, felul vieţii din trup a lui Dumnezeu. De aceea zice Apostolul: „Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?"[3] Căci nu se supune legii

[1] Luca 12, 47.
[2] Asemănarea aceasta lipseşte în Filocalia greacă.
[3] Romani 7, 24.

lui Dumnezeu. Arătând apoi că a supune trupul voii lui Dumnezeu, face parte din cele ce stau în puterea noastră, a zis: „Căci dacă ne-am judeca pe noi înşine, n'am fi judecaţi; dar judecându-ne Domnul, ne pedepseşte".[1]

63. Inceputul rodirii este floarea, iar începutul observării minţii, înfrânarea în mâncări şi băuturi, lepădarea şi respingerea oricărui fel de gânduri, şi liniştea inimii.

64. Celor ce suntem întăriţi în Hristos şi am început să umblăm în trezvie fără greş, întâi ea ni se arată în minte ca un sfeşnic, ţinut oarecum de mâna minţii noastre şi călăuzindu-ne pe cărările cugetării; pe urmă, ca o lună atotluminoasă, rotindu-se pe cerul inimii; mai apoi ni se arată ca soare Iisus însuşi, împrăştiind raze de dreptate, adică arătându-se pe Sine şi pe ale Sale ca nişte lumini atotstrălucitoare ale vederilor.

65. Iar acestea le descopere tainic minţii ce urmează poruncii Lui, care zice: „Tăiaţi împrejur învârtoşarea inimii voastre".[2] Precum s'a spus, trezvia sârguincioasă învaţă pe om înţelesuri fericite. Căci Dumnezeu nu caută la faţă. De aceea zice Domnul: Ascultaţi-mă şi înţelegeţi „că celui ce are i se va da şi-i va prisosi, iar celui ce nu are, şi ceea ce i se pare că are se va lua dela dânsul".[3] „Iar celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucrează spre bine".[4] Deci cu mult mai mult i se vor lucra lui virtuţile.

66. Nu va umbla corabia multe mile fără apă; şi nu va înainta deloc paza minţii fără trezvie împreunată cu smerenie şi cu rugăciunea lui Iisus Hristos.

[1] I Corinteni 11, 31.
[2] Deuteronom 10, 15.
[3] Mateiu 25, 29.
[4] Romani 8, 28.

67. Temelia casei sunt pietrele. Iar această virtute are şi ca temelie şi ca acoperiş închinatul şi sfântul nume al Domnului nostru Iisus Hristos. Uşor va naufragia un cârmaciu smintit în vreme de furtună, dacă a izgonit corăbierii, a aruncat lopeţile şi pânzele în mare, iar el doarme. Dar mai uşor va fi scufundat de către draci sufletul, care nu s'a îngrijit de trezvie şi n'a chemat numele lui Iisus la începutul momelelor [atacurilor].

68. Spunem prin scris ceea ce ştim, şi mărturisim, celor ce vreau să asculte, ceea ce am văzut străbătând calea, dacă vreţi să primiţi cele spuse. Căci însuşi El a spus: „De nu va rămânea cineva întru mine, se va scoate afară ca viţa şi o vor aduna şi o vor arunca în foc şi va arde"; „iar cel ce rămâne întru mine şi eu întru el, multă roadă va aduce".[1] Căci precum nu e cu putinţă soarelui să lumineze fără lumină, aşa nu e cu putinţă să se curăţească inima de întinăciunea gândurilor de pierzare, fără rugăciunea numelui lui Iisus. Iar dacă e adevărat aceasta, precum văd, să ne folosim de ea, ca de răsuflarea noastră. Căci ea este lumină, iar acelea întuneric; şi acela este Dumnezeu şi Stăpânul, iar acelea slugile dracilor.

69. Paza minţii poate fi numită în chip cuvenit şi pe dreptate, născătoare de lumină, născătoare de fulger, aruncătoare de lumină şi purtătoare de foc. Căci întrece, grăind adevărul, nenumărate şi multe virtuţi trupeşti. De aceea această virtute trebue numită cu numele cinstite de mai înainte, pentru luminile strălucitoare ce se nasc din ea. Aceia dintre păcătoşi, netrebnici, întinaţi, neştiutori, neînţelegători şi nedrepţi, cari se îndrăgostesc de ea, pot să se facă prin Iisus Hristos, drepţi, de treabă, curaţi, sfinţi şi înţelegători.

[1] Ioan 15, 6—4.

Ba nu numai atâta, ci pot şi contempla şi teologhisi cele tainice. Iar făcându-se contemplativi [văzători], înoată în această lumină preacurată şi nesfârşită, se pătrund de ea cu pătrunderi negrăite şi locuesc şi petrec împreună cu ea, fiindcă au „gustat şi au văzut că bun e Domnul". In aceşti întâi vestitori se împlineşte cuvântul dumnezeescului David: „Iară drepţii se vor mărturisi numelui Tău şi vor locui drepţii cu faţa Ta".[1] Căci cu adevărat aceştia cheamă sincer numele lui Dumnezeu şi se mărturisesc Lui, fiindcă le şi place să stea de vorbă cu El, iubindu-L pururea.

70. Vai celui din lăuntru dela cele din afară. Căci mult va fi supărat omul din lăuntru dela cele din afară. Şi supărat, acesta se va folosi de biciu împotriva simţurilor din afară. Cel ce a săvârşit cele cu lucrul, a cunoscut mai înainte cele din contemplaţie.

71. Dacă omul din lăuntru petrece în trezvie, cum zic Părinţii, este în stare să păzească şi pe cel din afară. Dar noi şi dracii făcători ai răutăţii săvârşim în comun amândouă felurile de păcate. Aceia dau chip păcatului în gânduri numai, sau în zugrăviri de năluciri în minte, precum voesc. Iar noi îl săvârşim şi prin gânduri înăuntru şi prin fapte în afară. Dracii, fiind lipsiţi de grosimea trupurilor, îşi pricinuesc şi lor şi nouă muncile numai prin gânduri, prin viclenie şi prin înşelăciune. Dacă n'ar fi lipsiţi, blestemaţii, de grosimea trupului, n'ar întârzia să păcătuiască şi prin fapte, păstrându-şi de-a pururi voia liberă gata de a necinsti pe Dumnezeu.

72. Rugăciunea de un singur cuvânt [sau gând][2] omoară şi preface în cenuşe amăgirile lor. Căci Iisus, Dumnezeul şi Fiul lui Dumnezeu, chemat de noi necontenit şi fără lenevie nu le îngădue acestora să-şi

[1] Psalm 139, 14.
[2] μονολόγιστος εὐχή.

arate minţii în oglinda cugetării, nici începutul intrării, pe care unii o numesc momeală, nici vreun chip oarecare şi nici să grăiască niscai cuvinte în inimă. Iar nepătrunzând vreun chip drăcesc în inimă, ea va fi goală, precum am spus, şi de gânduri. Căci dracii au obiceiul să vorbească cu sufletul şi să-l înveţe păcatul prin gânduri, ascunzându-se de el.

73. Aşa dar prin rugăciunea neîncetată se curăţă văzduhul cugetării de norii întunecoşi şi de vânturile duhurilor răutăţii. Iar curăţindu-se văzduhul inimii, este cu neputinţă, zice, să nu strălucească în ea lumina dumnezeească a lui Iisus, dacă nu ne vom umfla de slavă deşartă, de fumul mândriei şi de patima de a ne face arătaţi. Prin acestea însă ne vom face prea uşurateci pentru cele necuprinse şi ne vom găsi fără ajutor dela Iisus, deoarece Hristos, care ne-a arătat smerenia, urăşte acestea.

74. Să ne ţinem dar de rugăciune şi de smerenie, de acestea două, cari împreună cu trezvia ne înarmează împotriva dracilor, ca o sabie de foc. Căci cei ce vieţuim aşa, putem să prăznuim în fiecare zi şi în fiecare ceas, din inimă, în chip tainic o sărbătoare a bucuriei.

75. Cele opt gânduri mai generale ale răutăţii, în cari se cuprinde tot gândul şi din cari se nasc toate [ca din Hera şi Zeus, toţi dracii blestemaţi, cinstiţi ca zei de Greci, după miturile lor], se suie toate în poarta inimii şi, aflând mintea nepăzîtă, întră unul câte unul la vremea sa. Apoi oricare dintre cele opt gânduri, suindu-se şi intrând în inimă, aduce cu sine un roiu de alte gânduri neruşinate. Şi aşa, întunecând mintea, aţâţă trupul, îndemnându-l la săvârşirea de fapte ruşinoase.

76. Deci cel ce păzeşte capul şarpelui şi prin mânioasă împotrivire se foloseşte de cuvinte curajoase,

lovindu-l cu pumnul în faţă, a alungat vrăjmaşul dela sine. Căci zdrobind capul, a pus pe fugă multe gânduri rele şi fapte şi mai rele. Şi astfel cugetarea rămâne neturburată, Dumnezeu primind priveghierea ei asupra gândurilor şi dăruindu-i, în schimb, să ştie cum trebue să biruiască pe cei ce o războesc şi cum trebue inima să se cureţe pe încetul de gândurile cari spurcă pe omul dinăuntru. Căci zice Domnul Iisus: „Din inimă ies gândurile rele, curvie, preacurvie... şi acelea sunt cari spurcă pe om".[1]

77. Deci aşa poate sufletul să stea, întru Domnul, în cuviinţa, în frumuseţea şi în dreptatea sa, cum a fost zidit dela început de Dumnezeu, bun foarte şi curat, precum zice marele slujitor al lui Dumnezeu Antonie: „Sufletul având minte după fire, se susţine în virtute". Sau iarăşi zice: „Dreptatea sufletului stă în a păstra mintea după fire, precum a fost zidită". Iar peste puţin zice iarăşi: „Să ne curăţim cugetarea, căci eu cred că dacă sufletul s'a curăţit din toate părţile şi rămâne în starea firească, poate, ajungând străvăzător, să vadă mai mult şi mai departe decât dracii, având în el pe Domnul, care-i descopere". Acestea le spune vestitul Antonie, cum zice marele Atanasie în „Viaţa" lui.

78. Orice gând este o nălucire a unui lucru sensibil, apărută în minte. Căci Asirianul fiind minte, nu poate să ne amăgească altfel, decât folosindu-se de lucrurile cunoscute de noi prin simţuri şi obişnuite nouă.

79. Precum nu ne este cu putinţă să urmărim pasările ce sboară în aer, fiind noi oameni, sau să sburăm ca ele, firea noastră neavând această însuşire, la fel nu e cu putinţă să biruim gândurile drăceşti ce ni se întâmplă să vină, fără rugăciune trează

[1] Mt. 15, 19, 20.

şi deasă, sau să străbatem cu ochiul minţii ţintă spre Dumnezeu; iar dacă nu, vezi pământul.

80. Drept aceea, dacă vrei cu adevărat să acoperi cu ruşine gândurile şi să te linişteşti cu dulceaţă şi să păstrezi cu uşurinţă trezvia în inimă, să se lipească rugăciunea lui Iisus de răsuflarea ta şi vei vedea cum se împlineşte aceasta în puţine zile.

81. Precum nu e cu putinţă să se scrie slove în aer, căci acestea trebue să se scrie pe vreun lucru, ca să se păstreze multă vreme, la fel trebuie să lipim rugăciunea lui Iisus Hristos de trezvia ostenitoare, ca virtutea prea frumoasă a trezviei să rămână statornic împreună cu El şi prin El să ni se păstreze nerăpită în veac.

82. „Intoarce, zice, spre Domnul lucrurile tale şi vei afla har". Drept aceea să nu se zică şi despre noi de Proorocul: „Aproape eşti, Doamne, de gura lor, dar departe de rărunchii lor".[1] Nimeni altul nu va aduce inimii în chip statornic pace dinspre partea patimilor, decât numai Iisus Hristos, Cel ce a unit pe cele ce se aflau la mare depărtare una de alta.

83. Sufletul e întunecat deopotrivă de acestea două: de vorbirile gândurilor în cugetare şi de întâlnirile şi vorbele deşarte de afară. Cei ce vreau să fie feriţi de păgubirea minţii, trebue să se întristeze atât de gândurile cât şi de oamenii, cărora le place să vorbească degeaba, pentru o pricină foarte binecuvântată: ca nu cumva, întunecându-se mintea, să i se moleşească trezvia. Căci întunecându-ne din pricina uitării, ne pierdem mintea.

84. Cel ce-şi păzeşte curăţia inimii cu toată sârguinţa, va avea de învăţător pe legiuitorul ei Hristos, care-i şopteşte tainic voia Sa. „Auzi-voi ce va grăi în

[1] Ierem. 12, 2.

mine Domnul Dumnezeu",[1] zice David arătând acest lucru. Iar arătând cercetarea ce şi-o face mintea sie-şi pentru războiul cel mintal [inteligibil] şi sprijinirea ajutătoare a lui Dumnezeu, spune: „Va zice omul: fi-va oare roadă dreptului?"[2] Apoi arătând efectul ce rezultă din amândouă, printr'o întâlnire între ele, zice: „Aşa dar este Dumnezeu, care-i judecă pe ei pe pământ",[3] adică pe dracii vicleni în pământul inimii noastre. Şi'n altă parte zice: „Apropia-se-va omul şi inima adâncă, şi se va înălţa Dumnezeu; şi atunci rănile dela ei ni se vor părea ca nişte săgeţi de prunci".[4]

85. Să ne călăuzim inima pururea, povăţuiţi de înţelepciune, după sfinţitul cântăreţ, respirând necontenit însaşi puterea lui Dumnezeu Tatăl şi înţelepciunea lui Dumnezeu, Hristos Iisus. Iar dacă, moleşindu-ne de vre-o împrejurare oarecare, vom slăbi în lucrarea minţii, în dimineaţa următoare să strângem iarăşi bine mijlocul minţii şi să ne apucăm cu putere de lucru, ştiind că nu vom avea apărare, noi cari cunoaştem binele, de nu-l vom face.

86. Precum mâncările aducătoare de boală, îndată ce au fost primite în trup supără, iar cel ce le-a mâncat, simţind îndată vătămarea, caută să le verse mai repede prin vreun leac şi aşa rămâne nevătămat, la fel şi mintea, când a primit să înghită gândurile şi simte amărăciunea lor, le varsă cu uşurinţă prin rugăciunea lui Iisus, strigată din adâncurile inimii, şi le lapădă cu desăvârşire, precum au învăţat şi cercat cu ştiinţă acest lucru cei ce se îndeletnicesc cu trezvia.

87. Uneşte cu răsuflarea nării trezvia şi numele lui Iisus, sau gândul neuitat la moarte şi smerenia. Căci amândouă sunt de mare folos.

[1] Ps. 84, 8. [2] Ps. 57, 11.
[3] Ibid. [4] Ps. 63, 7—8.

88. Zis-a Domnul: „Invăţaţi dela mine, că sunt blând şi smerit cu inima, şi veţi afla odihnă sufletelor voastre".[1]

89. Zis-a Domnul: „Cel ce se va smeri pe sine ca acest prunc, se va înălţa, iar cel ce se înalţă pe sine, se va smeri".[2] „Invăţaţi dela mine", zice; vezi că smerenia este învăţătură? Căci porunca Lui este viaţă veşnică, iar aceasta e smerenia. Aşa dar, cel ce nu este smerit a căzut din viaţă şi în partea cea dimpotrivă se va afla.

90. Dacă toată virtutea se săvârşeşte prin suflet şi trup, iar pe de altă parte şi sufletul şi trupul sunt făpturi ale lui Dumnezeu, prin cari, cum am zis, se împlineşte virtutea, cum nu aiurăm în chipul cel mai cumplit, fălindu-ne cu podoabele străine ale sufletului şi ale trupului, umblând adică după slava deşartă şi sprijinindu-ne de mândrie, ca de un toiag de trestie? Şi cum nu ridicăm astfel împotriva capului nostru, pentru nelegiuirea şi nebunia noastră, ca tot ce poate fi mai înfricoşat, pe Dumnezeu, care ne întrece cu măreţia Sa nemărginită? Căci „Domnul celor mândri le stă împotrivă".[3] In loc de a urma Domnului întru smerenie, ne împrietenim cu dracul trufaş, vrăjmaşul Domnului, din pricina cugetului mândru şi iubitor de slavă deşartă. Din pricina aceasta spune Apostolul: „Căci ce ai, ce n'ai luat"; oare te-ai făcut tu pe tine însuţi? Iar dacă ai luat dela Dumnezeu trupul şi sufletul, din cari, în cari şi prin cari se înfăptueşte toată virtutea, „ce te lauzi ca şi când n'ai fi luat?" Căci Domnul este cel ce ţi le dăruieşte ţie acestea.

91. Peste tot curăţia inimii, prin care se află în noi smerenia şi tot binele ce coboară de sus, nu stă în altceva decât în a nu îngădui gândurilor ce se apropie să intre în suflet.

[1] Mt. 11, 29. [2] Lc. 18 14. [3] Iac. 4, 6.

92. Paza minţii cu Dumnezeu, care stărue în suflet numai prin Dumnezeu, dă înţelepciune minţii în luptele cele după Dumnezeu. Căci nu puţină destoinicie îi dă ea celui ce se împărtăşeşte de ea, spre chivernisirea faptelor şi cuvintelor sale cu judecată bine primită la Domnul.

93. Semnele preotului în Vechiul Testament erau preînchipuiri ale inimii curate, ca şi noi să avem grijă de vestmântul inimii, ca nu cumva să se înegrească din pricina păcatului, ci să-l curăţim cu lacrimi, cu pocăinţă şi cu rugăciune. Căci mintea este un lucru uşor şi anevoie de oprit dela amintiri nelegiuite; un lucru care se ia uşor după nălucirile rele şi bune ale cugetării.

94. Cu adevărat fericit este cel ce s'a lipit în cugetare de rugăciunea lui Iisus şi-L strigă pe El neîncetat în inimă, cum s'a unit aerul cu trupurile noastre, sau flacăra cu ceara. Venind soarele pe deasupra pământului, face ziuă; iar numele sfânt şi prea cinstit al Domnului Iisus luminând în cugetare neîncetat, naşte nenumărate înţelesuri, asemenea soarelui.

95. După ce se împrăştie norii, văzduhul se arată curat. Iar după ce au fost împrăştiate nălucirile patimilor, de către soarele dreptăţii Iisus Hristos, obişnuesc să se nască în inimă înţelesuri luminoase şi stelare din tot văzduhul ei luminat de Iisus Hristos. Căci zice Eclesiastul: „Cei ce nădăjduesc în Domnul, vor înţelege adevărul şi cei credincioşi în dragoste, vor petrece cu Dânsul".[1] A zis careva dintre Sfinţi: „Dacă ţii minte răul, ţine minte răul dela draci; şi dacă duşmăneşti, duşmăneşte trupul deapururi. Trupul e prieten viclean, şi dacă e slujit te războeşte şi mai mult". Şi iarăşi: „Câştigă duşmănie împotriva trupului şi luptă împotriva pântecelui".[2]

[1] Înţ. Sol. 3, 9.

[2] Acest capitol lipseşte în textul P. G.

96. In cuvintele de până aci ale sutei întâi şi a doua am înfăţişat ostenelile sfinţitei linişti a minţii. Ele nu cuprind numai fructele cugetării noastre, ci şi cele ce le-am învăţat din cuvintele înţelepţilor de Dumnezeu Părinţi despre curăţia minţii. Iar acum după ce am spus aceste puţine lucruri, pentru a arăta câştigul ce vine din păzirea minţii, vom înceta a grăi.

97. Vino aşa dar şi-mi urmează spre unirea cu fericita păzire a minţii, oricine ai fi tu cel ce doreşti în duh să vezi zile bune, şi te voiu învăţa în Domnul lucrarea văzută şi vieţuirea Puterilor inteligibile.

98. Căci nu se vor sătura Ingerii să laude pe Făcătorul, nici mintea curată să se ia la întrecere cu ei. Şi precum fiinţele netrupeşti nu se îngrijesc de hrană, aşa nici fiinţele netrupeşti în trup nu se îngrijesc de ea, dacă vor intra în cerul liniştii minţii.

99. Precum Puterile de sus nu se îngrijesc de bani sau de avuţii, aşa nici cei ce şi-au curăţit vederea sufletului şi au ajuns la deprinderea virtuţii, nu vor fi îngrijaţi de asuprirea dela duhurile rele. Şi precum acelora le este vădită bogăţia înaintării în Dumnezeu, la fel şi acestora le este vădită dragostea către Dumnezeu şi iubirea, aţintirea şi suirea spre Dumnezeu. Iar întinzându-se şi mai mult în suirea lor cu dragoste şi nesaţiu, din pricină că au gustat din dorul dumnezeesc şi extatic, ei nu se vor opri până nu vor ajunge pe Serafimi, şi nu vor pregeta în trezvia minţii şi în urcuşul iubitor, până nu se vor face Ingeri, în Hristos Iisus Domnul nostru.

100. Nu este venin mai tare ca veninul aspidei şi al vasiliscului, şi nu este păcat mai mare ca păcatul iubirii trupeşti de sine. Iar ca pui sburători ai iubirii trupeşti de sine, ai pe aceştia: laudele în inimă, încântarea de sine, lăcomia pântecelui, curvia,

slava deşartă, pisma şi coroana tuturor: mândria, care ştie să cucereaască nu numai pe oameni, ci şi pe Ingerii din ceruri şi să-i îmbrace în întuneric în loc de lumină.

Acestea ţi le-a scris, Teodule, cel ce poartă numele isihiei, deşi e desminţit de fapte. Dar poate nu sunt ale noastre, ci cât ni le-a dat Dumnezeu, Cel lăudat şi slăvit în Tatăl, în Fiul şi în Duhul Sfânt, de toată firea raţională, de Ingeri, de oameni şi de toată zidirea, pe care a făcut-o Treimea cea negrăită, Dumnezeu cel unul, de a cărui Impărăţie strălucită să avem şi noi parte prin rugăciunile Preacuratei Născătoare de Dumnezeu şi ale Cuvioşilor noştri. Cărui Dumnezeu necuprins i se cuvine slavă veşnică, Amin.

Filotei Sinaitul

Filotei Sinaitul a trăit în aceeaș mănăstire a Rugului Sfintei Născătoare de Dumnezeu din Muntele Sinai, ca și Isichie.[1] Și se pare că tot cam în aceeaș vreme cu Isichie, după cum rezultă din înrudirea preocupărilor și din faptul că în unii codici „Capetele despre trezvie" ale lui Filotei sunt așezate chiar înainte de ale lui Isichie Sinaitul.[2] In orice caz el nu e una și aceeași persoană cu patriarhul Filotei al Constantinopolei, din veacul 14-lea, căci e citat pe la începutul v. 14 de Grigorie Sinaitul și încă imediat după Isichie Sinaitul.[3] Se cunosc până acum două scrieri ale lui Filotei Sinaitul: 1. „Capetele despre trezvie",[4] publicate în Filocalia greacă (vol. I, ed. II, p. 366—374), pe care o traducem în acest volum, și 2. „Despre poruncile Dom-

[1] Vezi la J. Hausherr, Op. c. p. 140 (44), unde dă titlul scrierilor lui Filotei din cod. Athous Λ 38 (Spyridon et S. Eustratiades, Catalogue... Nr. 1528,11). Tot așa i se zice lui Filotei și în titlul scrierilor sale din cod. Naniensis (venețian) 95 (Mignareli, Cat. codd. gr. Nan. p. 185), redat în Migne P. G. 98, 1369—70. Vezi și titlul din cod. 30 Moscova (Matthaeus, Not. codd. gr. Mosq., p. 317), redat în Migne P. G. 154, 717—718.

Manuscrisul Acad. Române Nr. 2012, care cuprinde în trad. română „Capetele pentru trezvire și rugăciune", îi spune: „Filotei monachul, egumenul locașului Rugului Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu".

[2] Cod. Athous cit. la f. 112a dă „Capetele" lui Filotei, iar la f. 114a „Capetele lui Isichie". Vezi la J. Hausherr, Op. l. c.

[3] In „Capete despre isichie și despre cele două moduri ale rugăciunii", Filoc. gr. vol. II, ed. II, p. 271. — Confuzia aceasta o întâlnim și la Migne P. G. 154. 729—745, unde scrierea lui Filotei Sinaitul „Despre poruncile Domnului Iisus Hristos", e publicată între scrierile patriarhului Filotei. Ehrhard (la Krumbacher. O. c. p. 107—9) a lămurit însă lucrurile.

[4] Νηπτικὰ κεφάλαια. In alți codici are însă alte titluri.

nului nostru Iisus Hristos"[1] (în Migne, P. G. 154, 729—745, după Thesaurus asceticus al lui P. Possinus, Paris 1613).[2] Dar până la o cercetare amănunțită a mai multor manuscrise nu se poate spune care a fost textul genuin, în special al primei scrieri, sau dacă diferite alte scrieri, pe cari ni le indică cataloagele codicilor greci din diversele biblioteci sub numele lui Filotei, sunt scrieri deosebite de-ale lui, sau numai părți din scrierea dela Nr. 1.

De pildă în Migne P. G. 98, col. 1369—1372 se dă începutul mai extins al unei scrieri care începe cu cuvintele „Câți în Hristos ne-am botezat".[3] Dar în cuprinsul acestui fragment găsim și primul cap al textului din Filocalia. Ar rezulta deci că în cod. Nan. 95 s'ar cuprinde un text mai larg al scrierii din Filocalia. Totuși sfârșitul textului din cod. Nan. 95 coincide cu sfârșitul cap. 11 al textului din Filocalia.[4]

Pe de altă parte cele două scrieri cuprinse sub numele lui Filotei în cod. Moscv. 30, după începuturile ce se dau la Migne P. G. 154, 717—718, n'ar fi decât două părți ale „Capetelor despre trezvie" din Filocalia greacă.[5] La Migne P. G. 98, 1371—72, se mai dau din cod. Nan. (venețian) 95, afară de începuturile și sfârșiturile scrierii din Filocalia, cuprinsă în acel cod. în fol. 93a—99b și a scrierii „Poruncile Domnului",

[1] Περὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Vezi și notița 20 din Migne P. G. 154, 717—718.

[2] După J. Hausherr, Op c. p. 140—142 (44—46), acestea două se află și în cod. Vatic. 730.

[3] „Ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθημεν". Fragmentul e reprodus în Migne după Mignareli, Op. c. p. 185. din cod. Nan. 95, f. 93 a.

[4] „cei ce sapă aurul". P. G. 98, 1371—1372.

[5] Aceste două scrieri (indicate la Migne după Mathaeus, Op. c.) se intitulează, prima: „Φιλοθέου, μοναχοῦ μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς βάτου ἐν Σινᾶ, περὶ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς καὶ περὶ νήψεως καὶ εὐχῆς". Inc. Ὁ μακάριος ὁ ἀπόστολος Παῦλος; a doua: „Περὶ τηρήσεως νοῦ καὶ ταπεινοφροσύνης". Inc. Βλέπετε καὶ ὁρᾶτε, φησὶν ὁ κύριος, μήπως βαρυνθῶσιν. Dar începutul primei scrieri pare a coincide cu cap. 31, iar al celei de-a doua cu cap. 15 al scrierii din Filocalia.

cuprinsă în fol. 113b—125a, încă şi începuturile şi sfârşiturile altor două scrieri între fol. 99b—113a şi 113a—f. 113b.[1] Se prea poate însă ca şi aceste două scrieri din urmă — dintre cari ultima pare extrem de scurtă — să nu fie decât tot părţi din „Capetele despre trezvie" dată în Filocalia greacă.

O altă chestiune este cea a numărului de capete, în care e împărţită scrierea dată în Filocalia şi a ordinei acestor capete.

Impărţirea textului în 40 capete, aşa cum îl avem în Filocalia greacă, nu pare să fie comună tuturor codicilor. După notiţa 20 din Migne P. G. 154. 717—718, mai mulţi codici din biblioteca vieneză şi parisiană (între cari cod. Nr. 1091), ar cuprinde scrierea aceasta împărţită în 40 capete.

Manuscrisul Nr. 2012 din Acad. Rom. ne dă însă traducerea acestei scrieri în 37 capitole, aranjate altfel decât în textul din Filocalia greacă. Comparând textul cap. 30 din Vat. 730, f. 193v (dat de J. Hausherr, Op. c. p. 141 (54), constatăm că el corăspunde nu cu cap. 30 din textul din Filocalia gr., ci cu cel din Ms. Acad. Rom., care la rândul său corăspunde cu cap. 34—36 din textul Filoc. gr.

De aci ar urma că Vat. 730 ne dă un text împărţit şi aranjat la fel cu cel după care e tradus textul rom. din Bibl. Academiei române.

Toate acestea sunt semne că Filotei este un autor vechiu, căci dacă ar fi scris prin v. 14, nu ar fi fost cu putinţă atâtea variaţiuni între codici în privinţa textului acestei scrieri.

Dăm mai jos şi o paralelă între capetele textului din Ms. Academiei române şi cel din Filocalia greacă, după care ne-am ţinut noi:

Ms. Acad. Rom.	Filocalia greacă
Cap. 1—3	1—3
„ 4	7
„ 5	8
„ 6	23

[1] Tot după Mignareli, Op. c. p. 185.

Ms. Acad. Rom.		Filocalia greacă	
Cap.	7	27	
„	8	28	
„	9	24	
„	10	25	
„	11	26	
„	12	21	
„	13	29	
„	14	22	
„	15	4	
„	16	5	
„	17	6	
„	18	30	
„	19	9	
„	20	10	
„	21	11	
„	22	31	
„	23	12	
„	24	13	
„	25	14	
„	26	14	(dela „astfel sfânta smerenie")
„	27	32	
„	28	15	
„	29	33	
„	30	34—36	
„	31	37	
„	32	38	
„	33	39	
„	33 (dela „nimic nu ne va întina, nici întrista")	40	
„	34	20	
„	35	16	
„	36	17	
„	37	18	

Numai cap. 19 din Filocalia greacă nu l-am putut identifica între cap. din Ms. Acad. Rom.

*

Învățătura duhovnicească a lui Filotei este foarte apropiată de a lui Isichie, amândoi fiind înrudiți sufletește cu Ioan

Scărarul. Dar între Isichie şi Filotei sunt şi oarecari deosebiri. Isichie repetă necontenit îndemnul de-a se observa mintea. „El pare a fi unul din acele suflete concentrate şi adânci, predestinate dela fire la formele cele mai absorbite ale vieţii lăuntrice".[1] Filotei are tendinţe mai războinice, mai active. Lăudând şi el isichia, se opreşte mai puţin la descrierea ei, dând importanţă şi păzirii poruncilor. El nu e aşa de poet ca Isichie, dar dă definiţii mai clare şi argumente mai puternice.

Insemnătatea „pazei minţii" el o întemeiază psichologic. Sufletul are trei facultăţi: raţiunea, pofta, mânia. Omul duce viaţă virtuoasă când cele două din urmă se supun raţiunii. De aceea toată silinţa vrăjmaşului este să abată atenţia raţiunii dela rolul ei de stăpânitoare asupra celorialte puteri sufleteşti, ocupând-o cu gânduri şi năluciri cari o împrăştie, sau o fac să cedeze tendinţelor poftei şi mâniei de-a scăpa din frâna ei. De aceea străduinţa noastră are ca scop să menţie partea superioară a sufletului în rolul ei de stăpână şi aceasta se face prin rezistenţa la primele atacuri cu ajutorul atenţiunii şi rugăciunii.[2]

[1] J. Hausherr, Op. c. 141 (45).
[2] Idem, Ibid.

Ale cuviosului părintelui nostru

FILOTEI SINAITUL

Capete despre trezvie

1. Este în noi un războiu al minţii, mai cumplit decât cel văzut.[1] Lucrătorul evlaviei trebue să alerge şi să urmărească cu mintea ţinta de a aduna desăvârşit în vistieria inimii pomenirea lui Dumnezeu, ca pe un mărgăritar, sau ca pe o piatră preţioasă. Trebue să lepădăm toate, să dispreţuim şi trupul şi însaşi viaţa de acum, ca să dobândim în inimă numai pe Dumnezeu. Căci ajunge, a spus dumnezeescul Gură de Aur, vederea lui Dumnezeu cu mintea, ca să piardă pe toţi cei vicleni.

2. Deci toţi cei ce se luptă mintal sunt datori să culeagă cu toată silinţa puteri duhovniceşti din dumnezeeştile Scripturi şi să le pună pe minte ca nişte plasturi de însănătoşire. Şi de dimineaţa, zice, să stea cu bărbăţie şi hotărâre în poarta inimii, cu pomenirea strânsă a lui Dumnezeu şi cu rugăciunea neîntreruptă a lui Iisus Hristos în suflet şi să omoare prin străjuirea minţii pe toţi păcătoşii pământului, iar prin stăruinţa în pomenirea credincioasă a lui Dumnezeu, să taie capetele celor puternici, pentru Domnul, şi începuturile gândurilor ce ne războesc. Căci ştim că este

[1] Un războiu inteligibil, mai cumplit ca cel sensibil. In ms. 2012 al Acad. Rom. se zice; războiu gânditor şi simţitor.

şi în sudorile minţii[1] o lucrare şi o rânduială dumnezeească. Şi aşa trebue să ne silim să lucrăm până la vremea mâncării. Pe urmă, mulţumind Domnului, care ne satură din iubirea de oameni, în chip îndoit, în duh şi trup, trebue să mâncăm întru aducerea aminte şi cu gândul morţii, şi apoi iarăşi să ne apucăm cu putere de lucrul de dimineaţă. Căci numai făcând aşa în fiecare zi, vom putea scăpa de mrejele vrăjmaşului spiritual [inteligibil].[2] Făcând[3] acestea timp îndelungat, se nasc în noi acestea trei: credinţa, nădejdea şi dragostea. Credinţa ne face să ne temem cu adevărat de Dumnezeu. Nădejdea, sărind peste frica de rob, uneşte pe om cu dragostea de Dumnezeu, dacă nădejdea nu se ruşinează; căci ea ştie să nască iubirea îndoită, de care atârnă legea şi Proorocii. Iar dragostea niciodată nu cade, odată ce ea este, în cel ce se împărtăşeşte de ea, în acest veac şi în cel viitor, pricina împlinirii legii dumnezeeşti.

3. Insă foarte rar se găsesc cei ce se liniştesc cu cugetul.[4] Şi aceasta o pot numai cei ce se silesc să-şi apropie harul şi mângăerea dumnezeească prin această lucrare. Deci dacă vrem să umblăm întru filosofia cea după Hristos, întru lucrarea cugetătoare prin păzirea minţii şi cu trezvie, să începem această cale prin înfrânare dela mâncările cele multe, primind mâncările şi băuturile cu măsură, pe cât e cu putinţă. Căci trezvia poate fi numită cu dreptate atât cale ce duce la Impărăţie, la cea dinlăuntrul nostru şi la cea viitoare, cât şi lucrare cugetătoare, ca una ce prelucră şi înălbeşte cele ale minţii şi o mută dela vieţuirea pătimaşă la cea nepătimaşă. Pentrucă

[1] Sudorile inteligibile (luptele cugetării).

[2] Ms. Acad.: gânditor.

[3] De aici până la finea cap. lipseşte în ms. Acad. Rom.

[4] Ms. Acad. Rom.: „Cei ce cu partea gânditoare mulcomescu".

se aseamănă cu o ferestuică luminoasă, prin care Dumnezeu, plecându-se, se arată minţii.

4. Unde este smerenie şi pomenirea lui Dumnezeu, susţinută de trezvie şi de atenţie, şi desimea rugăciunii îndreptată împotriva vrăjmaşilor, acolo este locul lui Dumnezeu, sau cerul inimii, în care pâlcul dracilor se teme să petreacă, pentru Dumnezeu care locueşte în acel loc.

5. Nimic nu aduce mai multă turburare ca vorba multă, şi nimic nu e mai rău ca vorba neînfrânată, care poate să strice starea sufletului. Căci cele ce le zidim în fiecare zi, ea le surpă, şi cele ce le adunăm cu osteneală, sufletul le risipeşte prin mâncărimea de limbă. Ce e mai rău decât ea? E un rău fără frâu. Deci trebue să-i punem hotar, să o ţinem cu sila, să o sugrumăm, ca să zic aşa, ca să slujească numai spre cele de trebuinţă. Dar cine ar putea povesti toată paguba sufletească ce poate veni dela limbă?

6. Cea dintâi poartă care duce la Ierusalimul mintal [inteligibil],[1] la atenţia minţii, este tăcerea gurii întru cunoştinţă, chiar dacă mintea încă nu s'a liniştit. A doua este înfrânarea cu măsură dela mâncări şi băuturi. A treia, care curăţeşte mintea şi trupul, este amintirea şi gândul neîncetat al morţii. Eu, văzând odată, pentru o clipă, frumuseţea acesteia, şi rănindu-mă şi desfătându-mă cu duhul, nu cu privirea, am voit să mi-o câştig soţie pentru toată viaţa, îndrăgostit de frumuseţea şi de cuviinţa ei: cât este de smerită, cu câtă bucurie se mâhneşte, cât e de gânditoare, câtă frică are de dreapta cercetare viitoare, temându-se de sorocul vieţii; din ochii ei sensibili obişnueşte să curgă apa vie cea vindecătoare, din ochii cugetători [inteligibili] un isvor de gânduri prea înţelepte, care curgând şi săltând veseleşte cugetul. Pe această fiică

[1] In ms. Acad. lipseşte: „Ierusalimul mintal".

a lui Adam, adică pomenirea morţii, însetam, cum am zis, pururea să mi-o câştig soţie, să dorm cu ea şi să vorbesc cu ea şi să discut ce se va întâmpla după lepădarea trupului? Dar adeseori nu m'a lăsat blestemata uitare, fiica întunecată a diavolului.

7. Este un războiu întru ascunsul nostru, susţinut de duhurile răutăţii, care se poartă prin gânduri cu sufletul. Căci acesta fiind nevăzut, puterile acelea răuvoitoare, fiind asemenea cu fiinţa lui, se apropie de el prin războiul nevăzut. Astfel se pot vedea între ele şi suflet: arme, rânduire de bătae, înşelăciuni viclene, războiu înfricoşat, ciocniri de luptă şi biruinţe şi înfrângeri din amândouă părţile. Numai un lucru nu îl are acest războiu al minţii [inteligibil], pe care-l are războiul văzut [sensibil]: vremea hotărîtă a războiului. Căci războiul văzut îşi hotăreşte o vreme şi o rânduială, pe când celalalt atacă fără de veste şi, ţintind dintr'odată în cele mai dinlăuntru părţi ale inimii, omoară sufletul prin păcat.

Pentru ce se porneşte împotriva noastră lupta şi bătălia aceasta? Ca să nu se facă prin noi voia lui Dumnezeu, precum ne rugăm zicând: „Facă-se în noi voia Ta". Iar aceasta stă în poruncile lui Dumnezeu. Dacă cineva şi-a întărit [şi-a fixat] cu trezvie mintea sa în Domnul împotriva amăgirii dracilor şi urmăreşte cu deadinsul intrările lor şi împletirile ce se nasc din năluciri, va dobândi cunoştinţa lor prin experienţă. De aceea şi Domnul, îndreptându-şi atenţia împotriva blestemaţilor draci şi văzând de mai 'nainte, ca un Dumnezeu, gândurile lor, a rânduit poruncile Sale împotriva scopului lor, înfricoşând pe cei ce le vor călca.

8. Când vom dobândi deprinderea înfrânării, adică a depărtării dela păcatele văzute, cari se lucrează prin cele cinci simţuri, vom putea pe urmă să păzim şi

inima împreună cu Iisus şi să fim luminaţi de Dânsul în ea, gustând cu un dor fierbinte, bunătatea Lui prin minte. Fiindcă n'am primit porunca de a ne curăţi inima pentru altceva, ci numai pentru ca, după ieşirea nourilor răutăţii din văzduhul inimii şi după risipirea lor prin necontenita atenţie, să putem vedea, ca într'un senin curat, Soarele dreptăţii, pe Iisus, şi să ni se lumineze, întrucâtva, în minte, înţelesurile măreţiei Lui. Fiindcă nu tuturor obişnueşte să se arate, ci numai celor ce îşi curăţesc cugetarea.

9. Aşa se cuvine să umblăm în fiecare zi, ca şi cum ar trebui să ne înfăţişem înaintea lui Dumnezeu. Căci zice Proorocul Osea: „Păzeşte mila şi judecata şi apropie-te de Dumnezeul tău pururea". Iar Maleachi zice ca din partea lui Dumnezeu: „Fiul cinsteşte pe tatăl şi sluga pe stăpânul; şi dacă eu sunt Tatăl, unde este cinstea mea? Şi dacă eu sunt Stăpânul, unde este frica mea? zice Domnul atotţiitorul". Apostolul zice şi el: „Să ne curăţim pe noi înşine de toată întinăciunea trupului şi a duhului". Iar Înţelepciunea zice: „Păzeşte-ţi inima cu toată străjuirea, căci din aceasta este ieşirea vieţii". In sfârşit Domnul Iisus Hristos a zis: „Curăţeşte partea dinăuntru a paharului, ca să fie şi cea dinafară curată".

10. Vorbirile fără rost, uneori ne pricinuesc ura celor ce ne ascultă, alteori batjocuri şi râs, defăimând aceia prostia cuvintelor. Altele, întinarea conştiinţii şi iarăşi altele, osânda dela Dumnezeu şi întristarea Duhului Sfânt, ceea ce este mai înfricoşat decât toate celelalte.

11. Cel ce-şi curăţeşte inima şi smulge din rădăcină păcatul, întru Domnul, şi cel ce se osteneşte pentru o cunoştinţă mai dumnezeească şi vede în minte cele nevăzute de cei mulţi, nu se cuvine să se înalţe pentru aceasta faţă de cineva. Căci nimic

nu e mai curat între cele zidite ca cel fără de trup, nimic nu are cunoştinţă mai mare ca Ingerul. Dar înălţându-se, a căzut din cer ca un fulger. Astfel mândria cugetului i-a fost socotită la Dumnezeu necurăţie. Iar cei ce desgroapă aurul, se fac arătaţi.[1]

12. Zice Apostolul: „Cel ce se nevoeşte, dela toate se înfrâneazâ", deoarece nu e cu putinţă ca cei legaţi cu trupul acesta apăsător, care pururea pofteşte împotriva duhului, să se înarmeze împotriva începătoriilor şi a puterilor nevăzute şi rău voitoare, cu săturarea de mâncări. Căci nu este Impărăţia lui Dumnezeu mâncare şi băutură. Iar „cugetul trupului e duşmănie împotriva lui Dumnezeu; că legii lui Dumnezeu nu se supune, şi nici nu poate". Şi e vădit că de aceea nu poate, fiindcă e pământesc şi amestecat cu must, cu sânge şi cu ardere; şi atârnând pururea în jos, pururea e împătimit de cele pământeşti şi se îndulceşte cu plăcerile pierzătoare ale veacului acestuia. Căci cugetul trupului este moarte. Iar cei ce sunt în trup, lui Dumnezeu a plăcea nu pot.

13. Cei ce ne îngrijim de strălucirea minţii întru Domnul, avem trebuinţă de multă smerenie, întâi către Dumnezeu apoi către oameni. In tot chipul şi din toate părţile suntem datori să ne frângem inima, căutând tot ceea ce o umileşte. Iar inima o frânge şi o smereşte amintirea vieţii noastre celei dintâi în lume, dacă o facem cu deamănuntul. Amintirea tuturor păcatelor din pruncie, privite din nou de minte, după chipul lor [afară de cele trupeşti, căci amintirea acestora este vătămătoare], umileşte şi naşte lacrimi şi ne mişcă spre mulţumire către Dumnezeu, din toată

[1] In ms. Acad. sfârşitul cap. e următorul: „Intrucât şi cel ce întru prostime se supune întru Domnul, bine face. Iar arătaţi sunt cei ce desgroapă aurul". Iar la marg. nota: „caută în cap. 144 a avvei Macarie".

inima. Asemenea şi amintirea neîncetată şi vie a morţii. Aceasta naşte şi plâns, amestecat cu oarecare dulceaţă şi bucurie, precum naşte şi trezvia minţii. Puternic umileşte cugetul şi ne face să vedem pământul, şi pomenirea patimilor Domnului nostru Iisus Hristos, privite şi ele de amintire după chipul lor. Ele de asemenea pricinuesc lacrimi. Pe lângă acestea, mai umilesc sufletul şi multele binefaceri ale lui Dumnezeu, cele către noi, numărate şi privite după felul lor, odată ce lupta noastră este împotriva dracilor mândri.

14. Nu lepăda, din iubirea trupească de sine, aceste leacuri mântuitoare ale sufletului, căci altfel nu mai eşti ucenicul lui Hristos, nici următorul lui Pavel, care zice: „Nu sunt vrednic să mă numesc Apostol", sau: Cel ce mai înainte eram hulitor, prigonitor şi batjocoritor". Vezi, mândrule, pe Sfânt, cum nu-şi uită viaţa lui de mai'nainte? Şi toţi Sfinţii, dela începutul lumii până acum, au îmbrăcat această cea mai de pe urmă dulamă sfântă a iui Dumnezeu. Şi Insuşi Domnul nostru Iisus Hristos, fiind Dumnezeu necuprins, necunoscut şi negrăit, voind să arate calea vieţii veşnice şi a sfinţeniei, a îmbrăcat smerenia peste tot trupul Său. Astfel sfânta smerenie trebue să se numească cu dreptate şi virtute dumnezeească şi poruncă şi haină domnească. In această virtute se nevoesc şi pe ea o păzesc şi Ingerii şi toate acele Puteri strălucite şi dumnezeeşti, ştiind cu ce cădere a căzut Satana, mândrindu-se. Iar ca pildă înfricoşătoare de cădere, pentru Ingeri şi oameni, să ne fie cel viclean, care zace în adânc, fiind arătat de Dumnezeu mai lipsit de cinste decât toată cealaltă zidire, din pricina mândriei sale. Dar ştim şi pe Adam cu ce cădere a căzut din pricina mândriei. Având deci asemenea pilde îndemănătoare spre această virtute folositoare de suflet, să

ne smerim pururea în tot felul. Folosindu-ne de ele, să ne smerim din toată puterea cu sufletul şi trupul, cu cugetul şi cu voinţa, în cuvinte, în gânduri şi în înfăţişare, înafară şi înăuntru. Să o căutăm aceasta cât putem, ca să nu avem împotriva noastră pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce s'a dat pentru noi. Căci „Domnul celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă dar"; şi „Necurat este la Domnul tot cel ce se înalţă cu inima", iar „cel ce se smereşte pe sine, înălţe-se-va". „Învăţaţi dela mine, zice, că sunt blând şi smerit cu inima". De aceea, să luăm aminte.

15. „Vedeţi, zice Mântuitorul nostru, să nu se îngreuneze inimile voastre"... şi cele următoare; iar „cel ce se nevoeşte, se înfrânează dela toate". Deci ştiind că toate acestea au fost spuse de Sfânta Scriptură către noi, să ne petrecem viaţa cu înfrânare, înainte de toate dela multele mâncări; să ne obişnuim trupul cu o rânduială virtuoasă, dându-i hrana cu măsură. Căci astfel se vor linişti uşor svâcnirile părţii lui poftitoare şi se vor supune raţiunii conducătoare, ba, dacă trebue să spunem adevărul, şi ale iuţimii. Dar ne vom reţine cu uşurinţă şi dela celelalte greşeli. De altfel şi aceasta se socoteşte virtute de către cei ce au experiat virtutea: înfrânarea cuprinzătoare, adică reţinerea dela tot felul de rău. Căci mai întâi pricina curăţiei este Dumnezeu, pricinuitorul şi dătătorul tuturor bunătăţilor. Apoi înfrânarea măsurată, egală şi de fiecare zi, dela mâncări multe.

16. Precum Satana, împotrivindu-se lui Dumnezeu, ca să nu se facă voia Lui, adică poruncile, se răsboeşte cu Dumnezeu prin noi, prin cari încearcă să surpe voia Lui, aşa şi Dumnezeu vrea ca tot prin noi să se împlinească preasfânta Lui voe, adică, precum am zis, dumnezeeştile şi de viaţă făcătoarele

Sale porunci, surpând prin noi şi prin ajutorul Lui planul pierzător al celui viclean. Voia cea deşartă a vrăşmaşului, care socoteşte să se împotrivească lui Dumnezeu, făcând pe oameni să calce poruncile Lui, o risipeşte Dumnezeu iarăşi prin neputinţa omenească. Şi să vezi că e tocmai aşa. Toate poruncile dumnezeeştei Evanghelii urmăresc să îndrepte cele trei părţi ale sufletului şi să le facă sănătoase prin cele ce le poruncesc. Mai bine zis, nu numai urmăresc, ci le şi însănătoşează cu adevărat. Deci aceste trei părţi ale sufletului le răsboeşte şi diavolul ziua şi noaptea. Iar dacă Satana răsboeşte cele trei părţi, este vădit că răsboeşte poruncile lui Hristos. Căci prin porunci Hristos pune legi celor trei părţi ale sufletului, adică iuţimii, poftei şi raţiunii. Priveşte; „Cel ce se mânie pe fratele său în deşert, vinovat va fi judecăţii", şi celelalte porunci ale lui cari urmează. Prin acestea tămăduieşte iuţimea. Iar vrăşmaşul încearcă să strice porunca aceasta şi cele în legătură cu ea înăuntru, prin gânduri de vrajbă, de pomenirea răului şi prin gânduri de pismă. Căci ştie vrăşmaşul şi el că povăţuitoarea iuţimii este partea raţională, şi de aceea săgetând, precum am spus, raţiunea prin gânduri de bănueli, de pismă de vrajbă, de ceartă, de viclenie, de slavă deşartă, o îndeamnă să-şi părăsească rolul de stăpânitoare şi să predea iuţimii frânele, lăsând-o fără cârmaciu. Iar iuţimea, lepădând pe cârmaciu, scoate prin gură, în cuvinte, cele ce i-au fost aşezate mai 'nainte în inimă, îngrămădite acolo prin gândurile vrăşmaşului şi prin nepurtarea de grije a minţii, lăsând să se vadă atunci că inima, în loc să fie plină de Duhul dumnezeesc şi de gânduri dumnezeeşti, e plină de păcat, precum a zis Domnul; „Din plinătatea inimii vorbeşte gura". Căci dacă va isbuti vicleanul să scoată afară în cuvinte cele cugetate înlăuntru, fratele

chinuit de ură nu-i va zice fratelui numai „raca" şi numai „nebun", ci dela cuvinte de batjocură va cădea adesea şi la ucidere. Iar de aceasta se foloseşte vicleanul, fiindcă Dumnezeu a dat porunca să nu ne mâniem în deşert. Şi s'ar fi putut să nu se ajungă la cuvinte de batjocură şi la cele ce urmează lor, dacă îndată dela momeală s'ar fi alungat acelea din inimă, prin rugăciune şi atenţia cea dinăuntru. Astfel îşi ajunge blestematul scopul său, dacă cele furişate de el prin gânduri în inimă, găsesc pe unul care nesocoteşte porunca dumnezeească.

17. Dar cari sunt cele rânduite pe seama părţii poftitoare, prin dumnezeeasca poruncă a Domnului? „Cel ce caută la femee spre a o pofti pe ea, a şi curvit cu ea în inima sa". Văzând vicleanul şi această poruncă, aruncă în om ca un fel de mreajă împotriva poruncii. Căci depărtând aceasta pe om de materia care îl aprinde, vicleanul face să nască războiul înlăuntru. Şi astfel se pot vedea în minte, zugrăvite de el, figuri şi întipăriri curveşti, şi se pot auzi cuvinte cari aprind spre patimă, şi alte lucruri pe cari cei ce au cercarea minţii le ştiu.

18. Care este acum porunca ce îndeamnă partea raţională? „Iar eu vă zic vouă să nu vă juraţi nicidecum, ci să fie cuvântul vostru: da şi nu"; sau: „Cel ce nu se lapădă de toate ca să-mi urmeze mie, nu este vrednic de mine"; sau: „Intraţi pe poarta strâmtă". Acestea sunt poruncile pe seama părţii raţionale. Deci vrăşmaşul iarăşi, vrând să prindă pe generalul cel mai bun, care este raţiunea, îl scoate din minţi şi dela conducere prin gânduri de lăcomie a pântecelui şi de nepăsare. Şi râzând de el ca de un general beat, dracul se foloseşte, prin mânie şi poftă, de voile lui, ca de nişte slugi ale sale. Iar aceste puteri, adică partea poftitoare şi iuţimea, lăsate slobode de raţiune,

se folosesc de cele cinci simţuri ale noastre, ca de nişte slugi, pentru a păcătui la arătare. Acestea sunt căderile. Atunci şi ochii sunt iscoditori, neavând mintea care să-i lege înăuntru, şi auzul iubeşte să auză lucruri deşarte, şi mirosul se moleşeşte, şi gura e neînfrânată, şi mâinile ating ce nu trebue. Acestora le urmează nedreptatea în loc de dreptate, nebunia în loc de înţelepciune, necumpătarea în loc de cumpătare, robia în loc de bărbăţie. Căci acestea sunt cele patru virtuţi generale: dreptatea, înţelepciunea, cumpătarea şi bărbăţia, cari cârmuesc cele trei părţi ale sufletului, însănătoşindu-le. Iar cele trei părţi bine cârmuite, opresc simţurile dela cele necuvenite. Şi astfel mintea având linişte, odată ce puterile ei sunt cârmuite după Dumnezeu şi i se supun, luptă cu bărbăţie în războiul mintal [inteligibil]. Dar dacă i se tulbură puterile, din neatenţie, fiind biruită de atacurile celui viclean, calcă poruncile dumnezeeşti. Iar călcării îi urmează în chip sigur, sau pocăinţa pe măsura ei, sau osânda în veacul ce va să vie. Bine este deci ca mintea să fie pururea trează, prin ceea ce, statornicindu-se în rânduiala ei cea după fire, se face păzitoare adevărată a poruncilor dumnezeeşti.

19. Sufletul e împrejmuit şi îngrădit cu ziduri de către duhurile răutăţii şi legat cu lanţurile întunerecului, neputând, din pricina întunerecului din jurul său, să se roage cum vrea. Căci este legat întru ascuns, fiind orb cu ochii dinlăuntru. Deci când va începe să se roage lui Dumnezeu şi să vegheze prin rugăciune, se va isbăvi prin rugăciune de întunerec, căci altfel nu poate să se isbăvească. Atunci sufletul poate cunoaşte că înăuntru, în inimă, este o altă luptă şi o altă împotrivire ascunsă şi un alt războiu, al gândurilor duhurilor răutăţii. Aceasta o mărturisesc şi Sfintele Scripturi, zicând: „De se va urca duhul celui ce

stăpâneşte asupra ta, să nu laşi locul tău". Iar locul minţii este statornicirea ei fermă în virtute şi trezvia. Căci este o statornicire şi în virtute şi în păcat. Fiindcă zice: „Fericit bărbatul care n'a umblat în sfatul necredincioşilor şi în calea păcătoşilor n'a stătut".[1] Iar Apostolul zice: „Staţi deci, încingându-vă mijlocul vostru întru adevăr".

20. Să ne ţinem de Hristos cu tărie, ca să-L primim pe acesta cei ce ne luptăm din suflet necontenit şi ca să nu plece Iisus, aflându-se în locul sufletului mulţime de gânduri. Dar fără osteneala sufletului, nu-L putem ţine cu tărie. Să pipăim viaţa Lui cea în trup, ca să petrecem pe a noastră întru smerenie, şi să ne prindem de patimile Lui, ca să răbdăm necazurile noastre, râvnindu-L pe El. Să gustăm iconomia Lui cea negrăită şi pogorâtoare pentru noi, ca din gustarea sufletului cel dulce să cunoaştem că „bun este Domnul". Dar peste toate acestea, sau şi înaintea tuturor, să credem neîndoios în El şi în cele ce zice. Să aşteptăm în fiecare zi purtarea Lui de grijă care vine la noi, şi când se nimereşte să vie, să o primim cu mulţumire, cu îmbrăţişare şi cu râvnă, ca să învăţăm să privim numai la Dumnezeu, care cârmueşte toate prin raţiunile dumnezeeşti ale înţelepciunii. Iar când vom face toate acestea, nu vom mai fi departe de Dumnezeu, dacă evlavia este desăvârşire fără sfârşit, cum a zis careva dintre bărbaţii purtători de Dumnezeu şi desăvârşiţi cu duhul.[2]

21. Cel ce-şi răscumpără viaţa sa bine, îndeletnicindu-se cu gândul şi cu pomenirea morţii, şi furându-şi cu înţelepciune mintea dela patimi, obişnueşte să vadă îndată venirea momelelor drăceşti, mai ager decât acela care s'a hotărît să petreacă fără gândul

[1] Ps. 1, 1.

[2] E vorba de Ioan Scărarul P. G. 88, 1148 C. La fel Isaac Sirul, cuv. 55, Despre patimi, Operă ascetică, Atena 1895, p. 220.

morţii. Acesta vrând să-şi curăţească inima numai de dragul cunoştiinţii şi nemântuind-o printr'un gând întristător, închipuindu-şi uneori că-şi stăpâneşte prin dibăcie toate patimile pierzătoare, este legat, fără să ştie, de cea mai rea decât toate şi cade adeseori, neavând pe Dumnezeu, în mândrie. Acesta trebue să vegheze cu tărie, ca nu cumva, îmfumurându-se, să-şi piarză minţile. Căci, precum zice Pavel, sufletele cari adună cunoştinţele de ici şi de colo, obişnuiesc să se trufească faţă de cei pe cari îi socotesc mai mici. In sufletelele acestea cred că nu se află nici măcar scântee din dragostea ziditoare. Iar cel ce cugetă cu zăbovire la moarte, văzând năvălirile dracilor mai ager decât cel ce face altfel, le aruncă izgonindu-le.

22. Pomenirea bucuroasă a lui Dumnezeu, adică a lui Iisus, obişnueşte să împrăştie cu iuţimea inimii şi cu încruntarea [oţărîrea] mântuitoare, toate vrăjile gândurilor, înţelesurile, cuvintele, năluciriile, chipurile întunecoase şi, simplu vorbind, toate mijloacele prin cari luptă cu aprindere a toate pierzătorul, căutând să înghită suflete. Iar Iisus cel chemat, le arde toate cu uşurinţă. Căci în nimic altceva nu se află mântuirea noastră, decât în Hristos Iisus. Aceasta spus-o Insuşi Mântuitorul: „Fără de mine nu puteţi face nimic",[1]

23. Deci să păzim cu toată străjuirea inima noastră în tot ceasul, chiar şi în clipa cea mai mică, dinspre gândurile cari întunecă oglinda sufletului, în care obişnueşte să se întipărească şi să se zugrăvească luminos Iisus Hristos, înţelepciunea şi puterea lui Dumnezeu Tatăl. Şi să căutăm neîncetat înlăuntrul inimii Impărăţia Cerurilor, grăuntele de muştar, mărgăritarul şi aluatul, şi toate celelalte le

[1] Io, 15. 5.

vom afla în chip tainic, de ne vom curăţi ochiul minţii. De aceea Domnul nostru Iisus Hristos a zis: „Impărăţia Cerurilor este înlăuntrul vostru", arătând dumnezeirea care se află înlăuntrul inimii.

24. Trezvia curăţă luminos conştiinţa, iar aceasta curăţită izbucneşte îndată, ca o mare lumină acoperită, alungând marele întunerec. Iar acesta fiind alungat, conştiinţa, prin trezvie necontenită şi adevărată, descopere la rândul ei cele ce se mişcă pe ascuns. Şi prin minte învaţă cu trezvie lupta nevăzută şi războiul mintal [inteligibil], cum trebue să arunce cu suliţa în lupta de doi şi să lovească la ţintă cu gânduri ascuţite şi să nu fie mintea lovită, adăpostindu-se lângă Hristos de înţepăturile lăncilor şi dorind lumina în loc de întunerecul vătămător. Cel ce-a gustat din lumină, înţelege ce zic. Gustarea din lumină flămânzeşte şi mai mult sufletul ce se hrăneşte cu ea, care nu se satură niciodată, ci cu cât mănâncă mai mult, flămânzeşte mai tare, lumina atrăgând mintea, ca soarele ochii. Acest lucru nu se poate tâlcui, căci nu se tâlcueşte prin cuvânt, ba, vorbind mai adevărat, experienţa celui ce-l pătimeşte sau e străpuns de el îmi porunceşte să tac. Dar mintea vrea să se desfăteze în a grăi despre cele ce se spun în cuvintele: „Urmăriţi pacea cu toţi, şi sfinţenia, fără de care nimenea nu va vedea pe Domnul".[1] E vorba de dobândirea dragostei şi a curăţiei, căci acestea sunt pacea şi sfinţenia.

25. Trebue să înarmăm iuţimea numai împotriva dracilor, cari ne asupresc prin gânduri, şi numai împotriva lor trebue să ne mâniem. Iar felul războiului de fiecare ceas din noi, ascultă-l şi împlineşte-l, uneşte-ţi rugăciunea cu trezvia, căci trezvia curăţeşte rugăciunea, iar rugăciunea pe cea care o curăţeşte.

[1] Evr. 12, 14.

Fiindcă trezvia, privind neîntrerupt, cunoaşte pe cei ce intră. Şi împiedecându-le puţin intrarea, cheamă în ajutor pe Domnul Iisus Hristos, ca să alunge pe vrăjmaşii vicleni. Iar rugăciunea îi împiedecă, împotrivindu-li-se. Şi Iisus cel chemat, izgoneşte pe draci împreună cu nălucirile lor.

26. Păzeşte-ţi mintea cu mare osârdie înăuntru. Şi când prinzi un gând, împotriveşte-i-te îndată şi cheamă pe Hristos pentru izgonirea lui. Şi dulcele Iisus, încă vorbind tu, îţi va grăi: Iată sunt aci, ca să-ţi dau ajutor. Iar tu, după ce s'au liniştit toţi aceşti vrăjmaşi, prin rugăciune, ia seama iarăşi la minte. Căci, iată iarăşi, alte valuri mai multe ca 'nainte, năvălind unul după altul şi sufletul plutind pe ele. Dar iată iarăşi Iisus, trezit de ucenic şi certând, ca un Dumnezeu, vântul cel rău. Şi bucurându-te de un răgaz din partea acestora, fie de un ceas, fie de o clipă, preamăreşte pe Cel ce te-a mântuit şi gândeşte-te la moarte.

27. Să umblăm cu toată luarea aminte a inimii întru simţirea sufletului. Căci luarea aminte şi rugăciunea, întovărăşite în fiecare zi, se mişcă asemenea căruţii de foc a lui Ilie, făcând uşor şi ducând pe cel ce se împărtăşeşte de ele, în înălţimea cerului. Dar ce zic? Cel ce a dobândit trezvia, sau se străduieşte să o dobândească, s'a făcut inimă fericită şi cer mintal [inteligibil], cu soare, lună şi stele, şi încăpere a lui Dumnezeu cel necuprins, în temeiul vederii şi al urcuşului tainic. Lui trebue să socotească acela a-I aduce lauda virtuţii dumnezeeşti, trecând, cu ajutorul Domnului şi cu râvnă, cuvintele în fapte. Acela împiedecând cu o oarecare silă cele cinci simţuri dela ce ştie că vatămă sufletul, face minţii sale mai uşoare lupta şi războiul inimii. Deci depărtează pe toţi cei de afară prin cugetările pe

cari le cunoşti, şi războieşte toate gândurile născute de ei înăuntru, prin dumnezeeştile netrupeşti meşteşuguri. Alungă cu osteneala privegherilor plăcerile. Fii înfrânat în privinţa mâncărilor şi băuturilor şi subţiază-ţi îndeajuns trupul, ca să-ţi faci uşor războiul inimii, ajutându-ţi prin aceasta ţie şi nu altuia. Pedepseşte-ţi sufletul cu gândul morţii şi cu pomenirea lui Iisus Hristos adună-ţi mintea împrăştiată. Căci nopţile mintea e luminată mai mult de vederile strălucite ale lui Dumnezeu şi ale celor dumnezeeşti.

28. Să nu lepădăm nici ostenelele nevoinţii trupeşti. Căci din pământ răsare grâul, iar din acestea odrăsleşte bucuria duhovnicească şi experienţa celor bune. Şi să nu nesocotim nici conştiinţa care ne grăieşte despre cele mântuitoare şi despre cele ce trebue să le facem, care ne spune necontenit despre datoriile noastre. Mai ales dacă se întâmplă să fie curăţită prin trezvia lucrătoare şi subţire a minţii. Căci atunci obişnueşte să scoată la arătare judecăţi chibzuite şi neîndoioase pentru curăţia ei. De aceea nu trebue să o nesocotim; căci ea vesteşte înăuntru viaţa cea plăcută a lui Dumnezeu şi mustră sufletul cu neîndurare. Iar când cugetul e pătat de păcate, ea arată calea de îndreptare a greşelii, îndemnând inima care a greşit să se pocăiască, înfăţişându-i leacul printr'o grăire cuceritoare.

29. Fumul, care iese din lemne, este greu ochilor, dar le arată lumină şi desfătează pe cei ce i-a întristat mai 'nainte. Tot aşa atenţia, care priveşte necontenit, produce greutate, dar venind în rugăciune Iisus cel chemat, luminează inima. Căci pomenirea Lui aduce, deodată cu luminarea, cea mai mare dintre bunătăţi.

30. Vrăjmaşul nostru obişnueşte să turbure mintea noastră şi să mănânce pământ şi să ne poftească îm-

preună cu acela. El doreşte ca chipul lui Dumnezeu să se târască pe pântece. De aceea zice Dumnezeu: „Vrăjmăşie voiu pune între tine şi el".[1] Din pricina aceasta trebue să respirăm pururea pe Dumnezeu, ca prin aceasta să trecem peste fiecare zi neräniţi de săgeţile cele aprinse ale diavolului. „Il voiu acoperi pe el, zice, că a cunoscut numele meu"; şi iarăşi: „Aproape este de cei ce se tem de El, mântuirea Lui".

31. Fericitul Apostol, vasul alegerii, care grăeşte în Hristos, având o mare experienţă a răsboiului lăuntric şi mintal (inteligibil, care ne este nouă înşine nevăzut, scrie Efesenilor: „Nu este lupta noastră împotriva trupului şi a sângelui, ci împotriva începătoriilor, a stăpâniilor, a căpeteniilor întunerecului veacului acestuia, a duhurilor răutăţii întru cele cereşti".[2] Iar Apostolul Petru zice: „Staţi treji, priveghiaţi, că potrivnicul nostru diavolul umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită, căruia staţi împotrivă, tari în credinţă".[3] Iar Domnul nostru Iisus Hristos, vorbind despre feluritele dispoziţii ale celor ce ascultă cuvintele Evangheliei, zice: „Apoi vine diavolul şi ia cuvântul din inimă", săvârşind adică furtul prin uitarea cea rea, „ca nu cumva, crezând, să se mântuiască".[4] Iar Apostolul zice iarăşi; „Căci mă veselesc întru omul dinlăuntru cu legea lui Dumnezeu, dar văd o altă lege oştindu-se împotriva legii minţii mele şi robindu-mă".[5] Toate acestea le-au spus ca să ne înveţe şi să ne facă cunoscută uitarea.

32. Cunoştinţa obişnueşte să îngâmfe, făcând pe om să-şi închipue că e mai presus de mulţi, dacă e

[1] Geneza 3, 15.
[2] Ef. 6, 12.
[3] I Petru 5, 8-9.
[4] Lc. 8, 12.
[5] Rom. 7, 22-23.

lipsit de învinovăţirea de sine şi de smerenie. Să cugetăm deci ca cei ce au cunoştinţa neputinţii lor, ascultând pe cel ce zice: „Fraţilor, eu nu mă socotesc încă să fi ajuns; ci una ştiu: cele dindărăt uitându-le şi spre cele dinainte întinzându-mă, la ţintă alerg, spre cununa chemării de sus a lui Hristos".[1] Şi iarăşi: „Eu aşa alerg, nu ca fără ţintă, şi aşa mă lupt, nu ca unul ce bat aerul cu pumnii, ci-mi supun şi-mi strunesc trupul, ca nu cumva, vestind altora, să mă dovedesc eu însumi necercat". Vezi câtă smerenie împreunată cu alergarea spre virtute? Vezi ce smerenie la Sfântul Pavel, cel atât de mare? Hristos, zice, a venit în lume să mântuiască pe păcătoşi „dintre cari cel dintâi sunt eu". Deci nu e nevoe să ne umilim, dacă ne este proprie puţinătatea firii, căci ce este mai neînsemnat ca ţărâna? Trebue să ne aducem aminte de Dumnezeu, dacă pentru aceasta am fost făcuţi, dar să ne nevoim şi cu înfrânarea, ca să alergăm uşori întru Domnul.

33. Cel ce s'a predat pe sine gândurilor rele, e cu neputinţă să se curăţească de păcate după omul dinafară. Şi dacă n'au fost smulse din inimă gândurile rele, nu se poate să nu fie scoase la arătare în fapte. Pricina privirii desfrânate stă în desfrânarea şi întunecarea ochiului dinăuntru. Iar pricina dorinţii de a auzi lucruri de ruşine stă în aceea că urechile sufleteşti ascultă cele ce le şoptesc împotriva noastră dracii nerușinaţi dinăuntru. Suntem datori deci în Domnul, să ne curăţim pe noi înşine înăuntru şi înafară şi să păzim fiecare simţurile noastre şi să curăţim pe fiecare în parte de lucrările pătimaşe şi de greşeli. Şi precum înainte, când întru neştiinţa noastră petreceam în lume în deşertăciunea minţii noastre, slujeam cu toată mintea şi cu simţurile amă-

[1] Filip 3. 13-14.

girii păcatului, tot aşa trebue acum, după ce ne-am mutat la viaţa cea după Dumnezeu, să slujim cu toată mintea şi cu simţurile Dumnezeului celui viu şi adevărat şi dreptăţii şi voii lui Dumnezeu.

34. Intâi este atacul [momeala], apoi însoţirea, pe urmă consimţirea [învoirea], apoi robirea, pe urmă patima îmbibată de obişnuinţă şi continuitate. Iată biruinţa luptei dusă împotriva noastră. Aşa stabilesc şi Sfinţii Părinţi.

35. Atacul spun că este gândul simplu, sau chipul lucrului născut de curând în inimă, ce se arată minţii. Insoţirea stă în convorbirea cu ceea ce s'a arătat, fie cu patimă, fie fără patimă. Consimţirea este învoirea bucuroasă a sufletului cu ceea ce s'a arătat. Robirea este ducerea silnică şi fără voe a inimii, sau amestecarea hotărîtă şi nimicitoare a celei mai bune stări a noastre, cu lucrul respectiv. Iar patima este ceea ce se află cuibărit de multă vreme cu împătimire în suflet. Dintre toate, cea dintâi e fără păcat; a doua, nu totdeauna; a treia, după starea celui ce luptă. Iar lupta e pricină sau de cununi sau de pedepse.

36. Robirea se face în alt chip în vremea rugăciunii, şi în alt chip când nu ne rugăm. Iar patima e supusă, fără îndoială, sau pocăinţii potrivnice, sau muncilor viitoare. Prin urmare, cel ce se împotriveşte, sau nu se supune începutului, adică atacului, a tăiat dintr'odată toate relele ce urmează. Aceasta e lupta dracilor vicleni împotriva monahilor şi a celor ce nu sunt monahi. Aceasta e înfrângerea şi biruinţa, precum am zis. Şi din biruinţă vin sau cununile, sau pedepsele pentru cei ce au greşit şi nu s'au pocăit. Să luptăm deci cu mintea împotriva lor, ca să nu aducem la fapte sensibile păcătoase voile lor rele, ci tăind păcatul din inimă, să aflăm înăuntrul nostru Impă-

răţia cerurilor. Să păzim curăţia inimii noastre şi căinţa [străpungerea] statornică faţă de Dumnezeu, prin această prea frumoasă lucrare.

37. Mulţi dintre monahi nu cunosc amăgirea minţii ce le vine dela draci. Se îndeletnicesc cu făptuirea, neavând grijă de minte. Fiind simpli şi neformaţi, plutesc în viaţă fără să guste, socot, curăţia inimii, ignorând cu totul întunerecul patimilor dinăuntru. Drept aceea toţi câţi nu cunosc lupta de care vorbeşte Pavel, şi nu sunt îmbibaţi de bine prin cercare, socotesc căderi numai păcatele cu lucrul, neluând în seamă înfrângerile şi biruinţele cu gândul. Deoarece nici privirea nu le poate vedea, fiind tăinuite şi cunoscute numai de Dumnezeu, Conducătorul luptei şi conştiinţei celui ce luptă. Acestora socot că li s'a spus cuvântul din Scriptură: „Şi au spus pace, dar nu era pace". Deci sunt între fraţi, din simplitate, unii de felul acesta. Ei doresc şi se silesc cât pot să se ferească de faptele rele cu lucrul. Dar în cei ce au dorinţa să-şi cureţe vederea sufletului, e o altă lucrare a lui Hristos şi o altă taină.

38. Pomenirea limpede a morţii cuprinde cu adevărat multe virtuţi. Ea naşte plânsul, îndeamnă la înfrânarea dela toate, aduce aminte de gheenă, e maica rugăciunii şi a lacrimilor, păzitoarea inimii, neîmpătimirea de ţărână, ţâşnire de înţelegere şi dreaptă socoteală, ale căror roade sunt frica îndoită de Dumnezeu şi curăţirea gândurilor pătimaşe din inimă. Ea deci cuprinde multe porunci de ale Domnului. Prin ea e văzut războiul cel greu de fiecare ceas, care face grijă multora dintre luptătorii lui Hristos.

39. O întâmplare sau o supărare ce vine pe neaşteptate, întinează nu puţin atenţia cugetării. Scoţând mintea din preocuparea cea înaltă, virtuoasă şi bună, ea o abate spre gâlcevi şi certuri păcătoase.

Iar pricina acestei pierderi a noastre, stă în aceea că nu suntem cu grijă la cele ce ni se întâmplă.

40. Nu ne va întina şi nu ne va întrista nici una din supărările ce ne vin în fiecare zi, odată ce vom şti şi vom cugeta aceasta totdeauna. De aceea zice dumnezeescul Apostol Pavel: „Sunt mulţumit întru neputinţe, întru batjocuri şi întru nevoi"; şi: „Toţi cei ce vor să vieţuiască cu bună cinstire întru Hristos Iisus, vor fi prigoniţi". A lui să fie slava, în veci, Amin.

Ioan Carpatiul

Cu privire la timpul în care a trăit Ioan Carpatiul, părerile erau împărțite. Acum se socotește ca aproape sigur că a trăit în v. 7 și că a fost episcop al insulei Carpathos din Dodecanez (între Rodos și Creta), potrivit titlului ce i-l dau cele mai multe manuscrise ale operei lui.[1]

Un Ioan, episcop de Carpathos, iscălește în actele Sinodului III din Constantinopol dela 680.[2] Inainte de-a fi episcop se pare că a dus viață chinovială într'una din mânăstirile insulei.

Unele manuscrise și Nicodim Aghioritul în Filocalia greacă îl zic sfânt.

Scrierea cuprinsă în Filocalia greacă[3] și pe care o dăm în volumul de față, e amintită de Fotie.[4]

După Fotie scrierea cuprindea 100 capete. Tot în 100 capete e împărțită în cele mai multe manuscrise (afară de

---

[1] O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchl. Literatur, V Band, 1932, p. 83.

[2] Ἰωάννης ἐλέῳ Θεοῦ ἐπισκοπος τῆς Καρπαθίων νήσου ὁρίσας ὑπέγραψα. Mansi, Amplissima collectio conciliorum, 1901, t. 11, col. 653 E, 693 E.

[3] Vol. I, ed. II, p. 165—181. Textul din Filocalia e reprodus în Migne P. G. 85, col. 1837—1860, adică la sfârșitul vol. 85, deoarece editorii acestei colecții au cunoscut Filocalia greacă numai după ce-au fost pe isprăvite cu acest volum. Titlul în Filocalia și Migne e: Πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἰνδίᾳ μοναχοὺς γράψαντας αὐτῷ.

[4] Fotie îi zice: Πρὸς τοὺς ἀπὸ Ἰνδίας προτρέψαντας μοναχοὺς παρακλιτικός. (P. G. 103, 673 A) Ea a fost tradusă în latinește de Pontanus și publicată la Ingolstadt 1654, la finea operei Dioptra a lui Filip Solitarul. Textul acestei traduceri e reprodus în Migne 85, col. 791—826.

adresă). In cod. Parisinus gr. 1166 (sec. XI), care a servit de bază ediției lui Nicodim Aghioritul, cuprinde 101 capete (afară de adresă). Dar cap. din urmă se pare că nu face parte din corpul centuriei, având un titlu deosebit, o unitate a lui și o lungime disproporționat de mare față de celelalte capete (ar forma cam a 6-a parte din centurie). E o piesă aparte care probabil că a fost trimisă deodată cu centuria aceloraşi monachi, ca răspuns la o întrebare mai particulară a unora dintre ei.[1]

In afară de această scriere, Ioan Carpatiul mai are una. Ea poartă diferite titluri. In unele manuscrise se numește „Capete teologice și gnostice", în altele „Capete practice" și iarăși în altele „Capete despre cel nenăscut și cele născute, despre bine și frumos, știință naturală ascetică".[2] Ea nu e pomenită de Fotie. Disdier spune că e mai interesantă ca scrierea dinainte, măcar că n'a avut aceeaș răspândire. E numită și ea Centurie, dar are mai multe capete. (In unele manuscrise sunt 115, în altele 116 și iarăși în altele 114). Ea n'a fost încă editată în

[1] Th. Disdier, Jean le Carpathos. L'homme, l'oeuvre, la doctrine spirituelle, in Echos d'Orient, 1932, Iulie—Sept., p. 284—303. Disdier combate părerea lui L. Petit (Dict. de Théol. cath. t. VII, Paris 1924, col. 753—4) că această piesă ar forma cap. 100 din scrierea lui Ioan Carpatiul. Petit și-a construit această părere prin deducții din textul latin al lui Pontanus din Migne. In acel text lipsesc cap. 3, 33, 58, 100, iar în cap. 18 (lat.) e concentrat 19 și 20 (gr.). La 95 capete, cari au mai rămas, Pontanus a adaugat piesa în chestiune numerotată în 2 capete: 96 și 97. Așa i-a ieșit 97 capete. Dar spune și Pontanus într'o notă că textul grec al codicelui folosit de el (Monac. 498, sec. 10) are la începutul cap. 96—97 un titlu nou (P. G. 85, col. 810). Petit spusese inexact că din trad. lui lipsesc 4 capete și nu observase că cap. 19—20 sunt concentrate într'unul. Deci după el ieșeau 99 capete, așa că a putut spune că, cap. 96—97 ar întregi ca al 100-lea centuria.

Dacă în titlul acestei piese se spune că ea completează cele 100 capete (συναποπληρῶν, Filocalia greacă pg. 178), aceasta nu înseamnă numai decât că întregește cele 100 capete ca al 100-lea, ci că se adaugă la cele 100.

[2] „Κεφάλαια θεολογικά τεκ αἱ γνωστικά", „Πρακτικὰ κεφάλαια", „Κεφάλαια περὶ ἀγγεννήτου καὶ γεννητῶν καὶ ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ, φυσιολογία ἀσκητή". Cf. Th. Disdier, Op. c.

textul original, ci tot numai într'o traducere imperfectă şi incompletă a lui Pontanus.[1]

S'a spus că ideile din aceste scrieri sunt foarte apropiate de-ale Sf. Maxim Mărturisitorul.[2] Nouă însă nu ni se pare. Ele sunt mai degrabă foarte înrudite cu ideile lui Isichie şi Filotei Sinaitul, formând aceeaşi familie spirituală. Preocuparea lui principală e aceeaşi trezvie şi rugăciune a lui Iisus. Foloseşte şi el imaginea pasării oxipterix ca şi Isichie. Scrisul lui Ioan Carpatiul are aceeaşi aplicare vie, directă la viaţa duhovnicească. Adeseori autorul ştie să adapteze într'o formă nouă imagini luate din Psalmi. De pildă gândurile pătimaşe din cugetare sunt comparate cu un zid, pe care mintea trebue să-l treacă printr'un mare efort (Cap. mâng. 5). Definiţiile lui surprind adeseori prin noutatea vreunei nuanţe, chiar dacă ideea generală am întâlnit-o şi la Sf. Maxim. Astfel pomeneşte şi Ioan Carpatiul de cele trei cunoşteri: practică, naturală, teologică. Dar „bărbaţii celei dintâi pot deveni doctori şi magistri; al celei de-a doua îngeri (şi e mai acomodat scopul naturii oamenilor cu aceasta decât cu prima); a treia ne iniţiază în însuşi Cuvântul fiinţial" (Cap. gnost. 12, după textul latin). Sau: „Dacă ne-am cunoaşte cum ne-am făcut noi înşine prin păcate, am înţelege cum ne-a făcut Dumnezeu după natură" (Cap. gnost. 79).

Iată şi câteva modele de definiţii pregnante: „Frica exagerată de sărăcie, naşte sărăcia" (Cap. gnost. 61); „Părerea înaltă despre ştiinţa proprie, lipseşte de ştiinţă" (Cap. gnost. 14); „Dacă crinii cresc mai cu seamă în văi, inima care se face vale prin umilinţă, va naşte şi ea crini" (Cap. gnost. 15).

---

[1] A fost publicată împreună cu primă scriere în aceeaşi Dioptira, Ingolstadt 1654, după ce a fost publicată prima dată tot în Ingolstadt la 1603, împreună cu o trad. a 23 cuv. ale lui Simion Noul Teolog. Această traducere e reprodusă în Migne P. G. 85, 811—826. Textul acesta cuprinde numai 97 numere, dar multe numere se repetă pentru alte capete.

[2] Viller-Rahner, Op. c. p. 245.

Ale cuviosului Părintelui nostru

IOAN CARPATIUL

Una sută capete de mângăere, către monahii din India cari i-au scris lui

Când unii dintre cei ce vin cu vreo cerere la împăraţii pământeşti, le aduc flori de vară, nu numai că nu sunt alungaţi, ci primesc chiar şi anumite daruri. Deci şi eu, la porunca voastră, împrumutând din toate părţile o sută de cuvinte bune şi aducându-vi-le vouă, cari aveţi petrecerea în ceruri, nădăjduesc să fiu bine primit şi să capăt în schimb dela voi darul rugăciunilor.

1. Pe cât este de vecinic Impăratul tuturor, neavând nici început, nici sfârşit al Impărăţiei Sale, pe atât este mai aducătoare de câştig sârguinţa celor ce şi-au ales să se ostenească pentru virtuţi. Căci cinstirile vieţii de faţă, chiar de ar fi foarte strălucite, se destramă în chip sigur deodată cu viaţa aceasta. Dar cele împărţite de Dumnezeu celor vrednici, fiind dăruite împreună cu nestricăciunea, rămân deapururi.

2. Fericitul David, făcând să cânte lui Dumnezeu toată zidirea, a pomenit de Ingeri şi de toate Puterile nevăzute, apoi s'a coborît până la pământ, căci nu voia să se ţină departe nici de fiare, nici de do-

bitoace, nici de pasări, nici de târîtoare. Fiindcă socotea că şi acestea trebue să se închine Făcătorului prin cântare, voind ca tot ce a fost făcut de El să aducă acelaş dar. Cum ar suferi atunci monahul, care se aseamănă „cu aurul din Ofir",[1] să se moleşească vreodată, sau să se lenevească dela cântarea de laudă?

3. Precum focul învăluia rugul, dar nu-l ardea, aşa şi la cei ce au primit darul nepătimirii, chiar de ar purta un trup foarte greu şi foarte aprins, căldura trupului nu tulbură şi nu întinează întru nimic trupul sau mintea. Căci glasul Domnului a desfăcut flacăra de fire. Fiindcă voia şi cuvântul lui Dumnezeu a despărţit cele unite după fire.

4. Luna crescând şi iarăşi scăzând, arată starea omului, care aci face cele bune şi aci păcătueşte, apoi se întoarce prin pocăinţă la viaţa virtuoasă. Deci nu s'a pierdut mintea celui ce a greşit, cum socotesc unii dela voi, precum nu se micşorează trupul lunii, ci lumina ei. Omul îşi recâştigă aşa dar iarăşi strălucirea sa prin pocăinţă, precum luna, după ce s'a mistuit, se îmbracă iarăşi dela sine cu lumina. Căci „cel ce crede în Hristos, de va şi muri, viu va fi"; „şi va cunoaşte, zice, că Eu Domnul am grăit şi voiu face".[2]

5. De se va răscula în cugetul tău roiul gândurilor urîte şi slăbind vei fi biruit, să şti că te-ai despărţit pentru o vreme de harul dumnezeesc. De aceea ai şi fost dat pe mâna căderii tale, după o dreaptă judecată. Drept aceea luptă să nu fii lipsit niciodată de har, din nepurtarea de grijă, nici pentru o clipă. Iar de vei putea să te ridici din alunecare şi să treci peste zidul[3] gândurilor pătimaşe şi peste atacurile în-

[1] Iob 28, 17.
[2] Ioan 11, 25; Ezechiil 28, 10.
[3] Ps. 17, 32.

tinate necontenite, aduse de marea dibăcie a vrăjmaşilor, să nu uiţi de darul dat ţie de sus. Căci zice Apostolul: „Nu eu, ci harul lui Dumnezeu, care e cu mine",[1] a lucrat o astfel de biruinţă şi m'a ridicat din gândurile întinate ce s'au sculat asupra mea, şi m'a isbăvit de bărbatul nedrept,[2] adică de diavolul, şi de omul cel vechiu. Pentru aceasta, uşurat de aripa Duhului şi slobozit de povara trupului, am putut sbura deasupra dracilor ce umblă să vâneze şi să prindă mintea omenească cu pătima plăcerii, pe care i-o arată, atrăgând-o cu sila spre ea. Cel ce m'a scos prin urmare din Egipt, adică din lumea pierzătoare de suflet, Acesta este cel ce, luptând pentru mine cu braţ ascuns, a biruit pe Amalec şi mi-a dat nădejdea că Domnul va sdrobi dela faţa noastră şi celelalte neamuri ale patimilor necuvioase. Acesta este Dumnezeul nostru, care ne va da înţelepciune şi putere [căci cine sunt aceia cari luând înţelepciune, nu au luat şi puterea Duhului, spre a birui pe vrăjmaşi], „acesta va înălţa capul tău peste vrăjmaşii tăi[3] şi-ţi va da ţie aripi ca de porumb şi, sburând, te vei odihni la Dumnezeu".[4] Pune-va Domnul „arc de aramă în braţele tale",[5] arătându-te tare, ager şi viguros împotriva vrăjmaşului şi împiedecând sub tine pe toţi cei ce-ţi stau împotrivă.[6] Pune deci în socoteala Domnului harul curăţiei, mulţumindu-I că nu te-a închis în mâinile voilor trupului tău, ale sângelui şi ale duhurilor stricăcioase şi necurate, cari le întăreşte pe acestea, ci te-a întărit pe tine cu dreapta Lui. Zideşte-i jertfelnic ca Moise după ce a pus pe fugă pe Amalec. „Pentru aceasta mărturisi-mă-voiu Ţie Doamne, şi numele Tău voiu cânta",[7] mărind puterile Tale, că ai

[1] I Cor. 15, 10. [2] Ps. 17, 52. [3] Ps. 26, 10.
[4] Ps. 54, 6. [5] Ps. 17, 37. [6] Ps. 17, 43.
[7] II Regi 22, 50.

isbăvit din stricăciune viaţa mea şi m'ai răpit din cursele şi săgetăturile răutăţii viclene, învechite şi cu multe feţe.

6. Dracii cei vicleni înviorează, înoiesc, înalţă şi înmulţesc în noi patimile spurcate. Iar meditările cuvântului dumnezeesc, şi mai ales cele ce se fac cu vărsare de lacrimi, omoară patimile şi le risipesc, chiar dacă sunt vechi, şi fac să înceteze treptat lucrările lor păcătoase, stricătoare de suflet şi de trup. Numai noi să nu ne lenevim de a stărui pe lângă Domnul prin rugăciune şi prin nădejde neslăbită şi neînfricată.

7. De ce îşi întocmeşte Hristos laudă din gura credincioşilor prunci cu răutatea, dacă nu ca să surpe prin cântare pe vrăjmaşul şi pe răsbunătorul, care mult ne asupreşte [vrăjmaş al virtuţilor şi răsbunător al păcatului]?[1] Deci şi noi, lăudând întru simplitatea inimii pe Stăpânul, vom zdrobi şi vom surpa uneltirile vrăjmaşului. „Că întru mulţimea slavei tale, ai zdrobit răsboaiele şi pe vrăjmaşii ce ne răsboiesc".

8. Dacă cineva e după înfăţişare născut fără de vreme, se zice că acum îşi mănâncă jumătate din cele trupeşti, iar cealaltă jumătate în veacul viitor. Căci „fiecare îşi va mânca rodurile căii sale".[2]

9. Monahul este dator să aleagă postul cel mai frumos, să nu se lase robit de patimi şi să poarte de grijă pururea de cea mai deplină linişte [isihie].

10. Dracii, cari urăsc sufletele noastre, dă unora în gând să ne aducă oarecari laude reci, apoi ne îndeamnă să le îmbrăţişăm plini de bucurie. Dacă prin aceasta ne vom umfla prin înalta părere de noi înşine şi vom face loc în noi slavei deşarte, nu vor pregeta vrăjmaşii să ne robească.

[1] După Maxim Mărt., Răsp. către Talasie 26, Filoc. rom. vol. III, p. 91.
[2] Prov. 1, 31.

11. Primeşte mai bine pe cel ce te batjocoreşte decât pe cel ce te laudă, de care s'a scris că nu se deosebeşte întru nimic de cel ce blestemă.[1]

12. Când, sârguindu-te pentru virtutea postirii, nu o poţi dobândi din pricina neputinţii, şi cu inima sdrobită te întorci cu mulţumire către Purtătorul de grijă şi Judecătorul tuturor, însuşi faptul de a mulţumi milostivirii lui Dumnezeu, ţi se va pune în socoteală,[2] numai să te arăţi pururea umilit înaintea Domnului şi să nu te înalţi faţă de nici un om.

13. Ştiind vrăşmaşul că rugăciunea ne este nouă apărătoare, iar lui vătămătoare, şi silindu-se să ne desfacă de ea, ne împinge la pofta ştiinţelor elineşti, dela cari ne-am depărtat, şi ne îndeamnă să ne ocupăm cu ele. Să nu ascultăm de el, ca nu cumva, depărtându-ne dela legile plugăriei noastre, să culegem în loc de smochini şi struguri, spini şi mărăcini. „Căci înţelepciunea lumii acesteia s'a socotit nebunie la Dumnezeu".[3]

14. „Bucurie mare, zice, vă vestesc vouă, care va fi pentru tot poporul",[4] nu numai pentru o parte a poporului; şi „tot pământul să se închine şi să cânte Ţie",[5] nu numai o parte a lui. Iar a cânta nu este propriu celor ce se roagă cerând [implorând tânguitor] ceva, ci celor ce se veselesc. Dacă este aşa, să nu ne descurajăm, ci să străbatem viaţa de aici cu voioşie, cugetând la bucuria şi la veselia aceea care este dela El. Dar veselia să o amestecăm cu frica dumnezeească, precum zice: „Bucuraţi-vă întru Domnul, cu cutremur".[6] Căci şi cele din jurul Mariei au alergat cu frică şi cu bucurie dela mormânt, ca şi noi să ieşim

[1] In trad. lat.: „ut scriptum est a Plutarcho" (P. G. 85, 793).
[2] Cuvintele dela „însuşi" se găsesc numai în trad. lat.
[3] I Cor. 3, 19.
[4] Lc. 2. 10.
[5] Ps. 65, 3.
[6] Ps. 9, 2.

din mormântul cel inteligibil, cu frică şi cu bucurie. M'aş minuna să fie fără frică, odată ce nimeni nu este fără de păcat, chiar Moise, saú chiar Petru Apostolul să fie. Dar în unii ca aceştia dragostea dumnezeească, care a biruit, scoate afară frica în vremea ieşirii.

15. Ai Scriptura mărturie, că cineva, chiar pătimaş fiind, dacă crede cu toată inima şi cu smerenie, primeşte harul nepătimirii. Căci zice: „Astăzi vei fi cu mine în raiu“;[1] sau: „Credinţa ta te-a mântuit, mergi în pace“,[2] în pacea preafericitei nepătimiri, şi celelalte de felul acesta; sau: „Toamna[3] se coc strugurii“; sau: „Fie vouă după credinţa voastră“.[4]

16. Când, urând patimile, suntem turburaţi şi mai tare de gândurile neruşinate ale dracilor, să ne sprijinim şi mai mult pe credinţa în Domnul şi să ne facem şi mai întărită nădejdea în bunurile veşnice făgăduite, de care se silesc vrăşmaşii să ne lipsească şi să ne înstrăineze, din pismă. Căci dacă n'ar fi foarte mari acele bunuri, n'ar arde dracii de o atât de mare pismă împotriva noastră şi nu ne-ar săgeta aşa de des cu gânduri întinate, crezând că îşi vor sătura furia lor şi ne vor împinge la desnădejde, prin supărarea multă şi cu anevoe de purtat.

17. Unii spun că făptuirea este cunoştinţa cea mai adevărată. Drept aceea siliţi-vă să vă arătaţi credinţa şi cunoştinţa mai mult prin fapte. Căci cel ce se mândreşte numai cu cunoştinţa, va auzi: „Pe Dumnezeu mărturisesc că îl ştiu, dar prin fapte îl tăgăduesc“.[5]

18. Dracii se silesc să spurce pe nevoitor, prin năluciri ruşinoase şi prin scurgerea sămânţei, cele mai adeseori în vremea praznicelor şi a sfintelor

[1] Lc. 23, 44.
[2] In Filoc. gr.: „întru sămânţă“.
[3] Lc. 7, 50. [4] Mt. 9, 29. [5] Tit 1. 16.

slujbe, şi mai ales când vrea cineva să se apropie de masa cea de taină. Dar nici prin aceasta nu vor răni sau slăbi pe cel obişnuit să poarte toate cu răbdare şi cu vitejie. „Deci să nu se laude împotriva noastră cei strâmbi ca cei drepţi".[1]

19. Vrăşmaşii se răzbună pe purtarea şi râvna ta, pălmuindu-ţi sufletul cu încercări felurite şi negrăite. Dar din necazurile multe şi nespuse ţi se împleteşte cununa; şi „întru neputinţe se desăvârşeşte puterea lui Hristos";[2] şi în stările triste ale sufletului obişnueşte să înflorească harul Duhului. „Că a răsărit celor drepţi lumina în întunerec". Să ţinem numai îndrăsnirea şi lauda nădejdii tare până la sfârşit.

20. Nimic nu obişnueşte să piardă aşa de mult virtutea, ca luarea ei în râs, batjocura şi vorbăria deşartă. Dar iarăşi nimic nu înoeşte aşa de mult sufletul învechit şi nu îl face să se apropie de Dumnezeu, ca frica de Dumnezeu, atenţia cea bună, cugetarea neîncetată la cuvintele lui Dumnezeu, înarmarea cu rugăciunea şi urmărirea câştigului din privegheri.

21. Multă destoinicie şi mult folos câştigă sufletul dacă rabdă cu tărie orice necaz, fie că vine dela oameni, fie dela draci, şi dacă ştie că suntem datori să purtăm ostenelele şi să nu învinuim pe nimenea decât pe noi înşine. Căci cel ce învinueşte pe altul pentru necazurile sale, a alunecat din dreapta judecată a ceea ce se cuvine.

22. Se întâmplă uneori ca, înmulţindu-se ispitele, omul să se depărteze dela scaunul de-a dreapta, chiar dacă e sârguitor, adică să iasă din rânduiala lui, „toată înţelepciunea şi tot meşteşugul lui fiind în-

[1] III Regi 20, 11.
[2] II Cor. 12, 9.

ghiţit", cum zice Scriptura.[1] Aceasta, ca să nu ne încredem în noi înşine şi să nu se laude Israil, zicând: „Mâna mea m'a isbăvit pe mine". Dar nădăjdueşte că vei fi aşezat iarăşi în starea frumoasă de mai înainte, fiind alungat şi căzând dela tine cel viclean, prin porunca dumnezeească. Căci acesta ne aţâţă să privim şi să auzim toate cu patimă şi ne împinge spre păcat. Invăluindu-ne mintea ca într'o ceaţă groasă, el face şi trupul să simtă o greutate şi o povară negrăită. Iar raţiunea cea firească, ce e simplă şi neprefăcută, asemenea copiilor de curând născuţi, o face complicată şi foarte expertă în tot felul de păcate, otrăvind-o şi scoţând-o din firea ei prin aplecarea în două părţi.

23. Mare lucru este omul care creşte înlăuntru şi sporeşte în virtuţi. Dar această fiinţă mare se teme de păcat, ca elefantul de şoarece, „ca nu cumva, după ce a vestit altora, el însuşi să ajungă de lepădat".[2]

24. Nu numai aproape de sfârşitul lumii va grăi diavolul cuvinte împotriva Celui Prea Inalt, cum zice Domnul, ci şi acum se întâmplă uneori că trimite prin gândurile noastre huliri grele către cer şi grăeşte ocări împotriva Celui Prea Inalt, a făpturilor Lui şi a sfintelor lui Hristos taine. Dar noi stând pe piatra cunoştinţii, nu ne turburăm de acestea, nici nu ne minunăm de îndrăsneala blestematului, ci stăruind în credinţă şi în rugăciune fierbinte şi împărtăşindu-ne de ajutorul de sus, izgonim pe vrăjmaş.

25. Când sufletul iese din trup vrăşmaşul dă năvală asupra lui, războindu-l şi ocărându-l cu îndrăsneală şi făcându-se pârîş amarnic şi înfricoşat al lui pentru cele ce a greşit. Dar atunci se poate vedea cum sufletul iubitor de Dumnezeu şi prea credincios, chiar

[1] Ps. 106, 27.
[2] I Cor. 9, 27.

dacă a fost mai'nainte rănit adeseori de păcate, nu se sperie de năvălirile şi ameninţările aceluia, ci se întăreşte şi mai mult întru Domnul şi sboară plin de bucurie, încurajat de Sfintele Puteri cari îl conduc, şi împrejmuit ca de un zid de luminile credinţii, strigând şi el cu multă îndrăsneală diavolului viclean: Ce este ţie şi nouă, înstreinatule de Dumnezeu? Ce este ţie şi nouă, fugarule din ceruri şi slugă vicleană? Nu ai stăpânirea peste noi, căci Hristos, Fiul lui Dumnezeu, are stăpânirea peste noi şi peste toţi. Lui i-am păcătuit, Lui îi vom răspunde, având zălog al milostivirii Lui faţă de noi şi al mântuirii noastre, cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzătorule. Căci nimic nu este ţie şi slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndrăsneală, diavolul întoarce spatele, tânguindu-se cu glas mare, neputând să stea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se deasupra, sboară asupra vrăşmaşului, pălmuindu-l, ca paserea numită oxypterix [repede sburătoare] pe corb. După aceasta e dus cu veselie de dumnezeeştii Ingeri la locurile hotărîte lui, potrivit cu starea lui.[1]

26. Chiar şi o ispită mică, dacă e îngăduită, împiedecă pe cel ce se sârgueşte în înaintare. Să te încredinţeze despre aceasta echeneida, peştişorul cel atât de mic, care opreşte numai cu atingerea o încărcătură foarte mare, împiedecând-o să înainteze. Şi adu-ţi aminte de cel ce zice: „Eu Pavel [cel atât de mare], am vrut să viu odată şi încă odată la voi, dar ne-a împiedecat Satana".[2] Dar să nu te turburi pentru aceasta, ci luptă-te mai departe prin răbdare şi vei avea parte de har.

[1] Cap. acesta înfăţişează mai pe larg ideia din cap. II. 46 al lui Isichie. Tot la Isichie cap. I 26 mai găsim şi asemănarea cu oxypterix, dar cu alt rost. Peste tot se vede o apropiere între Ioan Carpatinul şi Isichie, dar nu ştim care a folosit pe celalalt.

[2] I Tes. 2, 18.

27. Poate fi cineva foarte bogat în virtuţi, dar dacă din nepăsare se abate dela ceea ce se cuvine, se ridică asupra lui fiii răsăriturilor rele dela Amalec şi mai ales dela Madiam,[1] puterea cea iubitoare de curvie, împreună cu cămilele lor, adică cu amintirile pătimaşe, cărora nu este număr, şi nimicesc toate roadele pământului, adică ale făptuirii şi ale deprinderii celei prea bune. Atunci sărăceste Israil şi se împuţinează cu sufletul şi se vede silit să strige către Domnul. Iar din cer se trimite gând bun, care imită pe Ghedeon prin multa credinţă şi smerita cugetare. „Căci mia mea, zice, este cea mai smerită în Manasse",[2] ca să lupt împotriva atâtor mulţimi cu trei sute de oameni slabi[3] şi să dobândesc în chip minunat biruinţa împotriva vrăşmaşilor, cu ajutorul harului.

28. Nu vei putea să calci peste aspidă şi vasilisc,[4] şi celelalte, dacă nu vei primi dela Dumnezeu, prin multă rugăciune, îngeri apărători, cari să te ridice cu mâinile lor şi să te facă să fii mai presus de cugetul trupesc.

29. Când cineva, chiar dacă se luptă cu putere, va fi biruit, să nu se întristeze şi să nu slăbească nicidecum, ci ridicându-se să se încurajeze cu cuvintele lui Isaia, cântând unele ca acestea: „Întărindu-vă aţi fost înfrânţi, o draci vicleni. Deci dacă iarăşi veţi izbândi, iarăşi veţi fi biruiţi; şi „Sfatul pe care-l veţi plănui, îl va împrăştia Domnul, căci cu noi este Dumnezeu, cel ce ridică pe cei căzuţi şi face să fie tăiaţi vrăşmaşii noştri, când ne pocăim".

30. Este cu neputinţă celui povăţuit prin încercări, să treacă prin ele fără întristare. Dar după acestea, de multă bucurie se umplu unii ca aceştia, şi de la-

[1] Jud. 6, 33.
[2] Jud. 6, 15.
[3] Jud. 7, 7.
[4] Ps. 90, 13.

crimi dulci şi de gânduri dumnezeeşti, toţi câţi au cultivat osteneala şi necazurile în inimile lor.

31. Deşi Isaac a voit să binecuvinteze, iar Esau a alergat spre dorinţa binecuvântării, totuşi n'au isbutit. Dumnezeu a miluit şi a binecuvântat şi a uns în duh nu pe acela pe care l-am voit noi, ci pe care l-a rânduit spre slujire mai înainte de a-l fi făcut. Deci să nu ne tulburăm, nici să pismuim când vedem niscai fraţi vrednici de plâns şi prea mici, înaintând în virtute. Ai auzit doar şi pe Domnul zicând: „Dă acestuia locul“ [1] să se aşeze la masă mai sus. Mă minunez mai degrabă de judecătorul care a judecat aşa de înţelept şi de negrăit în privinţa acestora, ca acela care este cel mai mic şi mai de pe urmă să fie primul şi să povăţuiască, iar noi cei ce stăm înaintea aceluia cu nevoinţa şi cu vremea, să rămânem la urmă. Deci pe fiecare om să-l privim după cum i-a împărţit Domnul. Căci s'a scris: „Dacă în Duhul trăim, în Duhul să umblăm“.[2]

32. Nu primi niciodată ca cel ce este sub ascultarea ta să-ţi zică: dă-mi pentru o vreme stăpânirea [libertatea] ca să dovedesc lucrul cutare sau cutare în privinţa virtuţii şi voi isbândi. Căci cel ce zice aşa, e vădit că-şi face voia sa şi înlătură rânduelile celei mai bune ascultări.

33. Pătimirile trupului şi ale sufletului vor înceta, cum vei vedea, cu vremea şi cu voia lui Dumnezeu, chiar dacă au crescut mult. Dar mila lui Hristos, nu va înceta niciodată. Căci „mila Domnului, din veacul acesta şi până în veacul viitor va fi peste cei ce se tem de El.“ [3]

34. Vistieriile împărăteşti se vor umplea de aur şi minţile monahilor adevăraţi se vor umplea de cunoştinţe.

[1] Lc. 14, 9. [2] Gal. 5, 25. [3] Ps. 102, 17.

35. Se întâmplă uneori că învăţătorul e dat spre necinstire, suferind încercările pentru cei ce s'au folosit duhovniceşte. Căci „noi, zice, suntem necinstiţi şi ocărîţi şi neputincioşi, iar voi v'aţi făcut slăviţi şi puternici întru Hristos".[1]

36. Gândul pătimaş este isvor şi pricină a stricăciunii prin trup. Cel ce cultivă însă trezvia îl alungă din suflet, după greşală prin pocăinţă, dar şi înainte de greşală.[2] Bine este deci căci aţi plâns mai mult, ca să se scoată din mijlocul vostru gândul viclean şi necuvios, care v'a îndemnat să faceţi acest lucru. Prin urmare plânsul se împotriveşte duhului stricăciunii.

37. Cine va vesti celui întristat de lipsa de slavă şi de neputinţă în virtuţi, că va vedea pe Iisus, nu numai în viitor, ci încă şi aici, venind la el cu putere şi cu slavă multă, prin nepătimire? Acesta va putea zice ca Sara, sau ca sufletul ce-a îmbătrânit în nerodire şi a născut, împotriva aşteptării, fiu al dreptăţii: „râs a făcut mie Dumnezeu", adică mi-a dăruit cea mai mare bucurie, mie celui întristat ani îndelungaţi de mulţimea patimilor, sau, cum zice alt tâlcuitor: „desfătare mi-a făcut mie Dumnezeu", adică „s'au înoit tinereţele mele ca ale vulturului". Căci, după ce am îmbătrânit în păcate şi în patimi de necinste, acum m'am născut din nou şi întineresc şi mă înfrăgezesc, eu cel ce mă înăsprisem la fire, şi văd acum luminos lucrurile din lume, fiindcă am primit din nou simplitatea şi necomplicaţia cea după fire, însănătoşindu-mi-se mintea, prin mila cea mare a lui Dumnezeu. Trupul meu s'a făcut ca al lui Neeman Sirianul, asemenea celui al pruncilor, pentrucă m'am spălat în Iordanul cunoştinţii. Şi prin

[1] I Cor. 4, 10.

[2] Adausul dela „dar" e numai în P. G.

harul lui Dumnezeu vieţuiesc acum într'un singur mod, isbăvit fiind de voia şarpelui şi de roiul gândurilor mult ştiitoare şi prea materiale ale păcatului, pe cari le câştigasem mai înainte împotriva firii.

38. Presupune că Domnul zice către tine: Am luat pentru o vreme dela tine darul acesta şi acela, de cari socoteai că mintea ta e plină şi se poate odihni, şi ţi-am dat în locul lor darul acesta şi acela, de acelaş preţ. Tu însă, gândindu-te la cele luate şi neprivind la cele date în locul acelora, eşti posomorît şi îndurerat şi te topeşti de întristare. Dar întristat de mine, tu îmi produci bucurie. Căci eu întristez spre folos, urmărind mai de grabă să mântuesc, decât să pierd pe cel ce l-am socotit să-mi fie fiu.

39. Socoteşte că-ţi porunceşti să nu mânânci peşte şi vei vedea după aceasta că vrăşmaşul te împinge neîncetat spre poftirea peştelui, iar tu de asemenea tinzi cu patimă spre înfruptarea cu lucrul neîngăduit, ca să înţelegi cele ce s'au întâmplat lui Adam ca tip. Căci auzind acela: numai din acest lucru să nu mânânci, mai ales spre acest lucru oprit a alergat cu multă poftă.

40. Pe unul mântueşte Dumnezeu prin cunoştinţă, iar pe altul prin curăţie şi nerăutate. Căci eşti dator să ştii, că nu va lepăda Dumnezeu pe cel fără răutate.

41. Cei ce se roagă mai stăruitor, aceia sunt mai turburaţi [1] de ispite înfricoşate şi sălbatice.

42. Dacă ţi-ai ales să te îmbraci cu nepătimirea, să nu fii fără grijă, ci sileşte-te cu toată puterea să o dobândeşti. Căci „suspinăm, dorind să ne îmbrăcăm cu locuinţa noastră cea din cer“,[2] ca să fie înghiţit

[1] In textul lat. din P. G.: „nu sunt turburaţi“ (non expugnantur).

[2] II Corinteni 5, 2.

muritorul de viaţă, nu numai trupeşte, după sfârşitul veacului, ci încă de aici, în chip spiritual [inteligibil], ca arvună. Căci „înghiţitu-s'a moartea în biruinţă",[1] şi înghiţiţi vor fi toţi Egiptenii cari ne necăjesc, urmărindu-ne în valurile puterii trimise nouă din cer.

43. Să nu uiţi pe cel ce a zis: Mă tem „ca nu cumva, după ce am vestit altora, eu însumi să ajung de lepădat";[2] şi iarăşi: „Cel ce crede că stă, să ia aminte să nu cadă";[3] şi „Tu cel duhovnicesc, ia seama la tine însuţi, ca să nu fii şi tu ispitit".[4] Să nu uiţi de căderea şi fărădelegea lui Solomon, după atâta har. Şi să nu dai uitării tăgăduirea neaşteptată a marelui Petru. Dacă ai uitat acestea, te vei încrede în cunoştinţa ta, te vei mândri cu vieţuirea, te vei lăuda cu vremea îndelungatei tale nevoinţe şi vei da loc trufiei. Deci nu te face nepăsător, o frate, ci mai degrabă teme-te până la ultima răsuflare, chiar dacă ai ajuns la numărul anilor lui Moise, şi roagă-te zicând: „Doamne, să nu mă lapezi în vremea bătrâneţelor mele; când va lipsi vârtutea mea, să nu mă laşi pe mine. Dumnezeule, Mântuitorul meu! In Tine e cântarea mea pururea".[5]

44. Domnul îţi zice, ca şi lui Matei: „Urmează mie!"[6] Deci urmând cu râvnă Stăpânului tău mult iubit, de ţi se va împiedeca în calea vieţii piciorul tău de vreo piatră pătimaşă şi vei cădea pe neaşteptate în păcat, sau vei aluneca şi vei cădea chiar de mai multe ori, fără să vrei, trecând prin locuri noroioase, ori de câte ori ţi s'ar întâmpla să cazi şi să te chinuiască trupul, tot de atâtea ori, ridicându-te, ia-te după Domnul tău cu aceeaşi râvnă, până-L vei ajunge. Astfel m'am arătat Ţie întru sfânta adu-

[1] I Corinteni 15, 54.
[2] I Corinteni 9, 27.
[3] I Corinteni 10, 12.
[4] Galateni 6, 1.
[5] Psalm 70, 10.
[6] Matei 9, 9.

cere aminte, ca să văd puterea şi slava care mă mântuieşte şi „în numele Tău, Doamne, voiu ridica mâinile mele“,[1] şi voi socoti că „m'am umplut de seu şi de grăsime şi se vor bucura buzele mele cântându-ţi Ţie“.[2] Căci mare lucru îmi este mie, că am primit numele de creştin, precum îmi zice mie Domnul prin Isaia: „Mare lucru îţi este ţie să te numeşti fiul meu“.

45. Odată zice Domnul că „Tatăl va da cele bune celor ce cer dela dânsul“;[3] altădată, că „va da Duhul Sfânt celor ce se roagă“.[4] Prin aceste cuvinte înţelegem că cei ce se roagă lui Dumnezeu, dacă se întăresc în acest cuget, vor primi nu numai iertare de păcate, ci şi daruri cereşti. Căci aceste bunuri le făgăduieşte Domnul nu celor drepţi, ci celor păcătoşi: „Căci dacă voi, zice, răi fiind, ştiţi să daţi daruri bune copiilor voştri, cu cât mai vârtos Tatăl vostru cel ceresc va da celor ce cer dela El“,[5] pe Duhul Sfânt? Cere aşa dar fără preget şi cu cuget neîndoios şi vei lua cele mari şi mai presus de vrednicie, chiar dacă eşti neînsemnat în vieţuirea virtuoasă şi foarte neputincios.

46. Cum ar putea fi convins cel necredincios sau puţin credincios, că furnica sboară şi cutare vierme se face pasăre şi că se întâmplă şi alte multe lucruri în zidire, ca lepădând măcar astfel boala necredinţii şi a desnădejdii, să-i crească aripi şi să înflorească în el ca într'un pom cunoştinţa prealăudată. Căci „Eu sunt, zice, cel ce înverzesc lemnul uscat şi înviez oasele uscate“.[6]

47. Să nu ne topim de grijile celor trebuincioase trupului, ci să credem din tot sufletul lui Dumnezeu,

[1] Psalm 62, 5.
[2] Psalm 62, 6.
[3] Matei 7, 11.
[4] Luca 11, 13.
[5] Matei 7, 11.
[6] Ezechil 17, 24.

cum a zis un oarecare bărbat minunat: „Incredeţi-vă în Domnul şi vă va întări",[1] şi cum scrie fericitul Apostol Petru: „Fiţi cumpătaţi şi fiţi treji în rugăciuni şi toată grija voastră aruncaţi-o asupra Domnului, căci El are grijă de voi".[2] Iar dacă te mai îndoieşti şi nu crezi că are grijă de tine ca să te hrănească, priveşte la păianjen şi gândeşte-te cât de mult se deosebeşte omul de păianjen. Nimic nu este mai slab ca el, nici mai fără putere, căci nu are averi, nu face călătorii peste mări, nu se judecă, nu se mânie, nu adună în jitniţe, ci-şi duce viaţa în desăvârşită blândeţe, cumpătare şi linişte, nu iscodeşte cele ale vecinilor, ci face numai lucrurile sale, iar în ocupaţia sa rămâne într'o paşnică şi neturburată linişte, spunând, par'că, celor ce iubesc lenea, doar atâta: „Cel ce nu voeşte să lucreze, nici să nu mănânce!" Atâta tace, încât îl birueşte covârşitor şi pe Pitagora, pe care Elinii îl admiră mai mult decât pe toţi filosofii, pentru nevoinţa sa în înfrânarea limbii. Pitagora, chiar dacă nu vorbea cu toţi, dar vorbea în ascuns uneori cu cei mai apropiaţi şi adeseori îndruga către boi şi vulturi anumite băigueli şi aiureli; iar înfrânându-se cu totul dela vin, el se folosea totuşi de apă. Dar paianjenul a întrecut înfrânarea limbii lui Pitagora prin tăcerea covârşitoare şi totală, şi dispreţueşte deodată cu vinul şi apa. In această stare liniştită petrecând firavul şi neînsemnatul păianjen şi neîngăduindu-şi nicidecum să umble pe afară, nici să rătăcească încoace şi încolo cum i se năzare prin minte, nici să se ostenească şi să muncească la nesfârşit, Domnul, care „locueşte în cele înalte şi spre cele smerite priveşte",[3] [căci nimic nu e mai smerit ca paianjenul], şi-şi întinde până la el purtarea Sa de

[1] II Paralipomene 20, 21.
[2] Petru 5, 7.
[3] Ps. 112, 5.

grijă, îi trimite în fiecare zi mâncarea aproape de ungheţul lui, făcând să cadă în pânza lui micile musculiţe de cari are trebuinţă.

48. Dar va zice cineva dintre cei robiţi lăcomiei de mâncare, că eu mănânc foarte mult şi, fiindcă cheltuesc mult, sunt silit să mă încurc în nenumărate treburi ale vieţii. Dar şi acesta să privească la chiţii cei mari, cari pasc în oceanul Atlantic, cum sunt hrăniţi de Dumnezeu din belşug şi niciodată nu ştiu ce-i foamea. Căci fiecare din ei înghite atâta hrană, cât nu poate cheltui zilnic nicio cetate cu mulţi locuitori. „Toate, zice, către Tine aşteaptă, să le dai lor hrană la bună vreme“.[1] Prin urmare Dumnezeu este cel ce hrăneşte şi pe cel ce mănâncă mult şi pe cel cel ce mănâncă puţin. Auzind acestea, lasă-te întreg în seama lui Dumnezeu şi a credinţii, şi tu cel ce ai un pântece larg şi încăpător, lăpădând orice fel de împrăştiere lumească şi cugetul mult îngrijat, şi „nu fi necredincios, ci credincios“.[2]

49. Dacă vrem cu adevărat să fim bine plăcuţi lui Dumnezeu şi să ne împrietenim cu prietenia cea prea fericită, să înfăţişăm mintea noastră, goală, lui Dumnezeu, netârând cu ea din veacul de acum, nici meşteşug, nici gând, nici născocire mincinoasă [sofismă], nici apărare, chiar de-am fi învăţat toată înţelepciunea lumii. Căci Dumnezeu se întoarce de către cei ce se apropie de El plini de părere mare despre ei înşişi şi îngrăşaţi până la umflare de slava deşartă. [Căci bine au înfăţişat unii dintre tâlcuitori, părerea deşartă despre sine, ca una ce îngraşă şi umflă].

50. Cum am putea răpune păcatul, care a pus stăpânire pe noi? E trebuinţă de silă. Căci bărbatul,

[1] Ps. 103, 28.
[2] Ioan 20, 27.

zice, osteneşte întru nevoinţe şi alungă cu sila pierzania dela el, râvnind totdeauna să se înalţe spre sfinţenia gândurilor sale. Iar a depărta sila prin silă, nu-i oprit de legi. Dacă deci punem la lucru sila vreunei străduinţe, chiar foarte slabe, şi şezând în Ierusalim, adică în rugăciune neîncetată şi în celelalte virtuţi, aşteptăm apoi puterea care ne vine de sus, va veni la noi o silă puternică, ce nu mai lucrează ca sila noastră slabă, ci este o silă ce nu poate fi arătată prin buze trupeşti. Ea va birui cu marea ei putere şi va înfrânge obişnuinţa cea rea şi răutatea dracilor. Va birui şi pornirea spre mai rău a sufletelor noastre, precum va birui şi mişcările necuvenite ale trupului. „Şi s'a făcut, zice, sunet din cer, ca de vijelie ce vine cu putere",[1] ca să alunge cu sila păcatul ce ne sileşte pururea spre mai rău.

51. Vrăşmaşul stă la pândă ca un leu în culcuşul său şi ne întinde pe ascuns curse şi laţuri de gânduri necurate şi necredincioase. Dar şi noi, dacă nu dormim, putem să-i punem curse şi laţuri, încă mai mari şi mai înfricoşate. Căci rugăciunea, cântarea, privegherea, smerenia, slujirea aproapelui, mila, mulţumirea şi ascultarea cuvintelor dumnezeeşti, i se fac vrăşmaşului curse, laţuri, frânghii şi gropi în cari cade.

52. Dumnezeescul David, după ce a înaintat foarte mult cu vârsta, mulţumind lui Dumnezeu, care l-a ales pe el, zice despre cele din urmă ale binecuvântării: „Acum a aflat robul Tău inima sa, ca să se roage rugăciunea aceasta".[2] Aceasta s'a zis, ca să învăţăm că e trebuinţă de multă luptă şi vreme în rugăciuni, ca să aflăm starea neturburată a cugetării, ca pe un

[1] Fapte 2, 2.
[2] II Regi 7, 27.

alt cer unde locueşte Hristos, cum zice Apostolul: „Au nu ştiţi că Hristos locueşte în voi?“ [1]

53. Dacă „Hristos ni s'a făcut nouă dreptate şi înţelepciune“ [2] şi celelalte, vădit este că şi odihnă. „Veniţi, zice, la mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi şi eu vă voiu odihni pe voi“.[3] Bine s'a zis deci că Sâmbăta, adică odihna, s'a făcut pentru om. Căci numai în Hristos ajunge neamul omenesc la odihnă.

54. Precum este un pahar al căderii şi o cupă a mâniei, aşa este şi un pahar al neputinţii, pe care, luându-l Domnul dela noi la vremea potrivită, îl dă în mâinile vrăşmaşilor noştri, ca de aci înainte nu noi, ci dracii să slăbească şi să cadă.

55. Precum pentru lucrurile dinafară sunt zarafi, ţesători, vânători, oameni de războiu şi meşteşugari, aşa şi pentru cele dinlăuntru cugetă că sunt între gânduri unele cari se ocupă cu jocurile de noroc, altele otrăvesc, altele tâlhăresc, altele vânează, altele murdăresc, altele omoară şi aşa mai departe. Tuturor trebue să le interzicem scurt intrarea, prin împotrivire evlavioasă şi rugăciune, şi mai ales celor ce murdăresc, ca să nu spurce locul cel sfânt şi să întineze pe omul lui Dumnezeu.

56. Nu numai cu limba este furat Domnul spre mântuire, precum a făcut tâlharul care a strigat de pe cruce, ci şi cu gândul. „Căci zicea în sine cea cu curgere de sânge: de mă voiu atinge chiar şi numai de marginea hainelor Lui, mă voiu mântui“;[4] iar sluga lui Avraam grăia lui Dumnezeu despre Reveca în gând.[5]

57. Aproape păcatul însuşi împinge pe cel ce se căeşte spre Dumnezeu, dându-i un fel de simţire a

[1] I Cor. 3, 16.
[2] I. Cor. 1, 30.
[3] Matei 11, 28.
[4] Facere 24, 21.
[5] Mc. 9, 28.

putorii, a poverii şi a nebuniei lui. Dar pe cel ce nu vrea să se aplece spre pocăinţă, nu-l împinge spre Dumnezeu, ci ţinându-l mai degrabă în puterea sa, îl leagă cu lanţuri de nedeslegat, făcând mai tari şi mai năpraznice poftele pierzaniei.

58. Păzeşte-te de otrăvurile Isabelei, între cari se găsesc mai ales gândurile de mândrie şi de slavă deşartă. Iar pe acestea vei putea să le birui, cu harul lui Dumnezeu, numai umilind sufletul şi înjosindu-l şi aruncându-te înaintea Domnului şi chemându-l să te ajute şi cunoscând că darurile ce le primeşti sunt cereşti. De aceea zice: „Nimenea nu poate lua nimic de nu-i va fi dat lui din cer".

59. Zice legea: „Iar de vor fi mărturisite şi nu-l va pierde pe el, va ispăşi plătind". Se întâmplă uneori la vreun ospăţ, că sare înainte gândul slavei deşarte, vrând să vorbească fără vreme. Dar gândurile îngereşti se vor împotrivi, cerându-ţi să înăbuşi gândul iubitor de vorbărie şi ne la locul lui. Dacă deci nu-l vei înăbuşi prin tăcerea cea bună, ci-l vei lăsa să iasă afară, după ce te vei fi umplut de fumul mândriei, vei plăti gloaba, fiind predat de judecată fie unui păcat mare, fie unor dureri grele trupeşti, fie loviturilor îndesate ale fraţilor, fie osândei din veacul viitor. Căci şi pentru cuvântul fără rost şi iubitor de slavă deşartă vom da socoteală, din pricina lipsei de disciplină a limbii. De aceea trebue să ne păzim limba cu trezvie.

60. De cei ispitiţi de plăceri, de mânii, de slavă deşartă şi de celelalte, se zice că ziua sunt arşi de soare, iar noaptea de lună. Roagă-te deci să fi acoperit de nourul dătător de rouă, ca să scapi de văpaia vrăşmaşilor.

61. Nu îngădui celor ce slujesc beţiei şi robesc meselor fără rânduială, să fie cu îndrăzneală faţă

de tine; nici celor ce vreau să-ţi grăiască cu neruşinare, chiar dacă ar fi cu părul alb, sau chiar dacă ar avea ani mulţi în viaţa monahală, ca nu cumva să te acopere cu putreziciunea, cum zice Scriptura, şi să fi dus împreună cu cei necuraţi şi netăiaţi împrejur la inimă.

62. Petru primeşte întâi cheile, apoi e lăsat să cadă şi să se lapede, ca să i se înţelepţească cugetul prin cădere. Deci şi tu de vei cădea în tot felul de gânduri după ce-ai primit cheia cunoştinţii, nu te mira, ci slăveşte pe singurul înţelept, pe Domnul nostru, care înfrâneazâ prin diferite strâmtorări părerea de sine ce se înalţă pe sine pentru cunoştinţa dumnezeească. Căci ispitele sunt un frâu, care poate să înfrâneze mândria omului, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

63. Dacă Domnul ia adeseori dele noi cele bune, cum a luat bogăţia lui Iov [căci Domnul a dat, Domnul a luat], desigur va lua din mâna noastră şi relele pe cari ni le-a adaos Cel veşnic. Căci „dela Domnul, zice, sunt şi cele rele şi cele bune". Şi cel ce ne aduce cele rele, acelaş ne va aduce bucuria veşnică împreună cu slava veşnică. Căci „precum priveghiam, zice Domnul, ca să vă surp şi să vă necăjesc, aşa voi priveghia ca să vă zidesc şi nu vă voiu surpa; vă voiu sădi şi nu vă voiu smulge". Să tacă deci proverbul poporal, care zice: „dacă e rău, nu e bine". Căci Domnul, care a întors lucrurile spre rău, poate desigur să le schimbe iarăşi, pe neaşteptate, spre şi mai multă slavă.[2]

64. Cel ce porneşte împotriva dracilor, fie prin înfrânare, fie prin rugăciune, fie prin orice virtute, mai tare şi mai cu râvnă, va primi şi dela ei lovi-

[1] Ecl. 11, 14.
[2] Ier. 31, 28.

turi tot mai grele, până ce se va descuraja văzând osânda morţii spirituale [inteligibile] în sufletul său, încât să ajungă să zică: „Cine mă va isbăvi de trupul morţii acesteia",[1] căci sunt silit să mă supun fără voie legilor vrăşmaşilor?

65. Nu de geaba s'a scris că ziceau unii între ei: „Sculaţi-vă şi să mergem la poporul cel întărit întru nădejde şi liniştit";[2] sau iarăşi: „Veniţi să ne suim şi să vorbim cu ei cu limbă de gând [inteligibilă] vicleană, şi-i vom întoarce pe ei dela adevăr spre noi". Căci cumpliţii draci obişnuesc în toată vremea vieţii să-şi ascută sulițile ispitelor împotriva celor ce şi-au ales viaţa de liniște. Şi mai furios luptă ei împotriva celor mai cuvioşi şi mai cinstitori de Dumnezeu, împingându-i spre păcatul cu fapta prin războaie greu de răbdat, doar vor putea astfel să-i desfacă pe cei războiţi de credinţa în Hristos, de rugăciune şi de buna nădejde. „Dar noi, cum zice David, nu ne vom depărta dela Tine,[3] până ce nu te vei milostivi spre noi şi nu se vor depărta dela noi cei ce vreau să ne înghită pe noi; nu ne vom depărta dela Tine, până ce nu vei porunci să fugă dela noi cei ce ne ispitesc pe noi şi nu vom fi făcuţi iarăşi vii prin răbdare şi prin nepătimire fermă". Căci mijloc de ispitire este viaţa omului şi adeseori ni se găteşte de către conducătorul luptei,[4] vreme rânduită spre a cădea sub picioarele celor de alt neam. Dar e propiu sufletului mare şi viteaz, să nu desnădăjduiască în nenorociri.

66. Dacă dracul e aşa de tare, că chiar dacă nu vrea omul, îl schimbă şi-l duce spre perzania sa, scoţându-l din starea cea bună a firii, cu cât nu va

[1] Rom. 7, 24.
[2] Jud. 18, 9.
[3] Ps. 79, 19.
[4] ἀγωνοθέτης—Dumnezeu.

fi mai tare Ingerul, care primeşte la vremea hotărîtă poruncă dela Dumnezeu să întoarcă spre bine toată dispoziţia omului? Dacă vântul cel foarte rece dela Miazănoapte a fost aşa de tare, că a putut să facă firea moale a apei vârtoasă ca pe a pietrelor, ce nu va putea face vântul cel foarte cald dela Miazăzi? Dacă aerul cel foarte rece le face pe toate să se retragă din calea lui [căci „cine va sta în faţa gerului"], cum nu va întoarce căldura toate spre sine. Să credem deci că mai curând sau mai târziu cărbunele rece şi negru al cugetării noastre se va face fierbinte şi luminos, prin atingerea focului atot dumnezeesc.

67. Este şi în viaţa de aici o oarecare stare pusă ca mărturie şi semn al nepătimirii în Iosif cel ascuns al nostru. In temeiul ei mintea,[1] care a ieşit din Egipt, e străină şi de înălţările pătimaşe şi de robia cea prea ruşinoasă a coşului.[2] Ea aude o limbă pe care n'a cunoscut-o, care nu mai este limba spurcată a dracilor, ce strică ascultarea cea dreaptă, ci limba sfântă a Ingerilor purtători de lumină, cari strămută mintea dela întipăririle lăsate de trup, la cele netrupeşti;[3] limbă care luminează sufletul ce o primeşte.

68. Am auzit pe unii fraţi, cari sunt neîncetat bolnavi cu trupul şi nu pot să se folosească de post, zicând către mine: Cum putem să ne izbăvim de diavoli şi de patimi, fără post? Acestora trebue să li se spună: Nu numai prin înfrânare dela mâncări, ci şi prin strigarea inimii veţi putea zdrobi şi

[1] Mintea fiind în gr. de genul masculin, e simbolizată de Iosif.

[2] Aluzie la Facere cap. 40, unde se spune că paharnicul lui Faraon va fi înălţat iarăşi la boeria dinainte, iar brutarul că va ridica trei coşuri de pâne.

[3] Prefac mintea din trupească în netrupească.

izgoni gândurile rele şi pe cei ce le strecoară. „Strigat-am către Domnul, zice, întru necazul meu şi m-ai auzit“;[1] şi iarăşi s'a scris: „Din pântecele iadului ai auzit strigarea mea şi glasul meu“;[2] şi „să se ridice din stricăciune viaţa mea“. De aceea „până ce va trece fărădelegea“, adică turburarea păcatului, „striga-voiu, zice, către Dumnezeu cel prea înalt“,[3] ca dăruindu-mi cea mai mare binefacere, să nimicească cu puterea Lui însaşi momeala păcatului şi să surpe idolii cugetării pătimaşe şi să golească de idoli Atena[4] noastră ocupată de idoli. Dacă deci n'ai primit darul înfrânării, cunoaşte că Domnul vrea să te asculte prin rugăciune şi nădejde când te rogi. Deci cunoscând judecata lui Dumnezeu, nu te descuraja pentru neputinţa nevoinţii. Ci mai degrabă stăruieşte în lucrarea isbăvirii de vrăjmaşi prin rugăciune şi răbdare, împreunată cu mulţumire. Deci de vă vor alunga gândurile neputinţii şi ale suferinţii din cetatea postirii, fugiţi în alta, adică în rugăciune şi mulţumire.

69. Zice Faraon, rugându-se: „Să ia Dumnezeu de pe mine moartea aceasta“.[5] Şi a fost ascultat. Asemenea şi dracii, rugând pe Domnul ca să nu fie trimişi în adânc, au primit împlinirea cererii.[6] Cu cât mai vârtos nu va fi ascultat creştinul, rugându-se să primească slobozenie de moartea mintală [inteligibilă, spirituală]?

70. Cel ce e luminat şi odihnit o vreme de harul dumnezeesc, dar după retragerea acestuia

---

[1] Iona 2, 3.
[2] Ibid.
[3] Ps. 56, 2—3.
[4] In textul Filoc. gr. e ἀσθενείας neputinţe. Dar la margine e nota: ἴσ.. Ἀθήνας, iar textul letin din P. G. are tot Atena.
Ieşire 10, 17.
[6] Lc. 8, 31—32.

cade în turburări şi cârteşte pentru aceasta şi nu se îmbărbătează să cheme prin rugăciune iarăşi acea mântuitoare întărire, ci se descurajează, asemenea este săracului, care a primit milostenie dela palat, dar e nemulţumit că n'a intrat înăuntru să stea la masă cu împăratul.

71. „Fericiţi cei ce nu m-au văzut şi au crezut",[1] precum fericiţi cei ce la retragerea harului, neaflând mângăere în ei, ci mai degrabă văzând prelungirea necazurilor şi un întunerec adânc, nu desnădăjduesc, ci stau întăriţi în credinţă, socotind că vor vedea pe Cel nevăzut şi stăruind cu bărbăţie.

72. Smerita cugetare, dăruită din cer prin harul lui Dumnezeu, la vremea sa, după multe lupte, întristare şi lacrimi, celor ce o cer, e neasemănat mai puternică şi mai mare decât smerenia care vine în cei ce au căzut din virtute. Cei ce s'au învrednicit de ea sunt cu adevărat bărbaţi desăvârşiţi şi neclătinaţi de ispite.

73. Când a lăsat diavolul pe Domnul, au venit Ingerii şi Îi slujeau Lui. Să ştim deci, că precum nu s'a scris că în vremea ispitirii Lui erau de faţă Ingerii, aşa şi când suntem noi ispitiţi se retrag pentru o vreme Ingerii lui Dumnezeu, nu departe de noi. Apoi, după retragerea ispititorilor, vin iarăşi la noi, slujindu-ne cu gânduri dumnezeeşti, cu sprijiniri, cu luminare, cu străpungere, mângăere, răbdare, îndulcire şi cu toate câte mântue, întăresc şi refac sufletul ostenit. Căci s'a spus lui Natanail: „Vei vedea Ingerii suindu-se şi pogorându-se peste Fiul Omului",[2] adică slujirea şi ajutorul Ingerilor se va revărsa din belşug peste neamul omenesc.

74. Adu-ţi aminte de Arhiereul acela, căruia i-a stat la dreapta diavolul,[3] ca să i se împotrivească

[1] Ioan 20, 29. [2] Ioaan 1, 51. [3] Zah. 3, 1.

la orice gând, cuvânt şi lucru dela dreapta, ca să nu te uimeşti de cele ce se întâmplă.

75. Se cuvine să ştie monahul ce este neputinţa, după cuvântul: „Milueşte-mă pe mine, că neputincios sunt";[1] şi ce este căderea [apostasia] dela Dumnezeu, care este boala diavolului şi a îngerilor lui

76. Precum unirea cu focul face fierul cu neputinţă de pipăit, aşa rugăciunile dese fac mintea mai puternică în războiul împotriva vrăjmaşului. De aceea se silesc cu toată puterea să ne insufle o anumită neplăcere pentru stăruirea în rugăciune, ştiind-o pe aceasta minţii apărătoare, iar lor vătămătoare.

77. David a preţuit râvna celor ce au ieşit împreună cu el din Sichelac împotriva celor de alt neam, deşi slăbind au rămas la râul Bosor. Căci întorcându-se la ei după biruinţa asupra barbarilor şi auzind pe cei ce ziceau că nu trebuie să se dea parte din prăzi celor ce au şezut, din pricina slăbirii, la pârâu, iar aceştia ruşinându-se şi negrăind nimic, i-a apărat prea bunul David, zicând că au stat ca să păzească uneltele. De aceea le-a dat o parte egală cu cea dată luptătorilor viteji şi curagioşi.[2] Ia seama deci dacă la fratele care a arătat la început căldură, iar mai pe urmă a slăbit puţin, se află uneltele mântuirii: credinţa, căinţa, smerenia şi plânsul, răbdarea, nădejdea, îndelunga răbdare şi celelalte? Dacă vreunul slăbuţ în ale vieţuirii [slăbuţ după mod], şade şi stărue lângă ele în aşteptarea lui Hristos, primeşte după cuviinţă un oarecare dar vecinic.

78. Leviţi şi preoţi s'au numit cei ce s'au închinat pe ei cu totul lui Dumnezeu, şi cu făptuirea şi cu contemplaţia. Iar vitele leviţilor sunt cei ce nu reuşesc să steargă urmele patimilor, dar doresc virtutea şi,

[1] Ps. 6, 2.
[2] I Regi 30, 21—24.

după puterea lor, au toată râvna pentru ea şi o poftesc neîncetat, deşi de multe ori nu se împărtăşesc de ea, fiind slăbănogiţi de păcat. Dar este cu putinţă, ca la vremea cuvenită, să primească şi aceştia darul nepătimirii, prin singura iubire de oameni a lui Dumnezeu. Căci „Domnul a auzit dorinţa săracilor".[1]

79. Loviturile ce ni le dă vrăjmaşul fie pe văzute, fie pe nevăzute, adeseori le simţim şi le vedem. Dar chinurile şi durerile ce le sufere el dela noi, când devenim uneori virtuoşi, sau ne căim pentru greşale, sau răbdăm îndelung şi rezistăm în necazuri, sau ne rugăm şi împlinim cu râvnă toate celelalte prin cari el e chinuit, pedepsit, făcut să se tângue, lovit, — toate acestea, după iconomia dumnezeească noi nu le vedem, ca să nu ne mândrim şi moleşim. Căci „drept este înaintea lui Dumnezeu să răsplătească cu necaz celor ce ne necăjesc pe noi".[2]

80. Dacă trunchiul îmbătrânit în pământ şi în piatră înverzeşte când e udat de ape, ca şi o mlădiţă de curând sădită, e firesc ca şi noi cei înviorați prin puterea Sfântului Duh să odrăslim din nou nestricăciunea pe care am primit-o după fire şi să aducem rod de seceriş, ca mlădiţa de curând sădită, chiar dacă nea-m scufundat în omul cel vechiu.

81. Dumnezeu nu desnădăjdueşte de mântuirea noastră. Căci sufletelor cari s'au descurajat de ele înşile, pentru mulţimea covârşitoare a ispitelor şi a păcatelor, şi au zis: „S'a pierdut nădejdea noastră, ne-am omorât", le-a grăit: „Veţi trăi şi veţi cunoaşte că eu sunt Domnul!"[3] Iar către sufletul care nu pricepea cum va putea să nască pe Hristos prin virtuţi măreţe, i-a zis: „Duhul Sfânt va veni peste tine".[4] Iar unde este Duhul Sfânt de faţă, să nu cauţi înlănţu-

[1] Ps. 9, 18.
[2] II Tes. 1, 5.
[3] Is. 49, 18.
[4] Lc. 1, 35.

irea şi legea firii şi a obiceiului. Căci Duhul cel sfânt şi închinat este atotputernic şi pe cele nefăcute ţi le face ţie, ca să te minunezi. Dar şi mintea biruită mai înainte o face acum biruitoare. Căci Mângăetorul care vine de sus peste noi, pentru milostivirea Lui, e mai presus de toate şi te aşează mai presus de toate mişcările fireşti şi patimile drăceşti.

82. Nevoieşte-te să păstrezi nepătată strălucirea luminii din puterea cârmuitoare a sufletului. Căci de ai început să priveşti cu patimă, te-a întunecat Domnul şi a trimis zăbranic peste obrazul tău şi lumina ochilor tăi nu mai este cu tine. Dar chiar dacă s'ar întâmpla acestea, nici atunci să nu descurajezi şi să nu slăbeşti. Ci să te rogi, împreună cu sfântul David: „Trimite lumina Ta şi adevărul Tău,[1] mie celui mâhnit,[2] mântuirea feţii mele şi Dumnezeul meu".[3] Căci „trimite-vei Duhul Tău şi se vor zidi şi vei înnoi faţa pământului".[4]

83. Fericit cel ce mănâncă şi bea în viaţa aceasta, fără să se satureze, rugăciuni şi psalmi, ziua şi noaptea şi se întăreşte pe sine cu slăvita cetire a Scripturii. Căci această împărtăşire va da sufletului o bucurie nemicşorată în veacul ce va să vie.

84. Asigură-te din toată puterea să nu cazi. Căci nu se cuvine luptătorului puternic să cadă. Dar dacă ţi s'ar întâmpla să cazi, ridică-te îndată şi stai iarăşi la lupta cea bună. Chiar dacă ţi s'ar întâmpla aceasta de zeci de mii de ori, prin retragerea harului, de zeci de mii de ori să faci şi aceea, adică să te ridici până la sfârşitul tău. Căci s'a scris: „De şapte ori de va cădea dreptul, adică toată viaţa, de şapte ori se va ridica".[4] Până ce ţii arma sfintei schime cu lacrimi şi cu rugăciune către Dumnezeu, te socoteşti

[1] Ps. 42, 3. [2] Ps. 42, 6. [3] Ps. 41 17.
[4] Ps. 103, 31. [5] Prov. 24, 56.

între cei ce stau, chiar dacă ai căzut de multe ori. Pând ce rămâi între monahi, primeşti ca un ostaş viteaz rănile în faţă şi ele îţi aduc mai degrabă laudă, că nici rănit fiind n'ai suferit să cedezi sau să te lapezi. Dar dacă vei ieşi dintre monahi, vei fi rănit pe la spate, ca un fugar şi ca un fricos, ca unul ce ai dezertat din rânduri şi eşti lipsit de curaj.

85. Mai cumplit lucru este a desnădăjdui decât a păcătui. Iuda trădătorul, fiind mic la suflet şi neîncercat în lupte şi de aceea desnădăjduind, a venit la el vrăjmaşul şi i-a pus cureaua în jurul gâtului. Dar Petru, piatra cea tare, suferind o cădere înfricoşată, fiindcă era încercat în lupte n'a slăbit, nici n'a desnădăjduit descurajându-se, ci ridicându-se îndată a adus lacrimi amare din inimă mâhnită şi smerită, şi vrăjmaşul nostru, văzând acestea, a sărit ca ars la faţă de o văpae mare şi a fugit departe, văetându-se cumplit.

86. Mai ales împotriva acestor trei e dator monahul să poarte un răsboiu neîndurat: împotriva nebuniei pântecelui, a slavei nefolositoare şi a iubirii de bani, care este închinare la idoli.

87. Un rege israilitean oarecare a biruit neamul celor ce locuesc în peşteri şi pe alţi barbari cu psalmi, cu imne şi cu cântări duhovniceşti prin cuvintele şi organele lui David. Ai şi tu ca barbarii ce locuesc în peşteri pe dracii cari pătrund în simţurile şi mădularele tale şi-ţi muncesc trupul cu ferbinţeală şi te fac să priveşti, să asculţi şi să miroşi cu patimă, să grăeşti cuvinte necuviincioase, să ai „ochi plin de desfrânare", şi să fi înăuntru şi înafară zăpăcit ca o babilonie. Deci sileşte-te şi tu să nimiceşti pe barbarii din peşteri, cari îţi lucrează cele rele, cu credinţă mare, cu psalmi, cu imne şi cu cântări duhovniceşti.

88. Precum voeşte Domnul ca om prin om să se mântuiască, aşa se sârgueşte Satana ca om prin om să se piardă. De aceea nu te lipi de bărbatul dispreţuitor, viclean şi limbut, ca să nu mergi cu el la munci. Căci de abia dobândeşte cineva mântuirea stând în preajma celui drept. Dar dacă trăeşte cu cel viclean, va cădea în valuri, cum se umple cineva de lepră, fără să bage de seamă. Şi cine va avea milă de cel ce s'a apropiat voios de balaur? Fugi deci de cei neînfrânaţi la limbă, de cei porniţi spre sfadă şi de cei ce tulbură mădularele dinăuntru şi dinafară.

89. Cine este înţelept şi cuminte şi voeşte să se cheme prieten al lui Dumnezeu, ca să se silească să-şi înfăţişeze sufletul său Domnului, aşa cum l-a primit dela El, curat, nerănit şi cu totul fără pată şi prin aceasta să fie încununat în ceruri şi să fie fericit de Ingeri?

90. Un singur cuvânt bun l-a făcut pe tâlharul scelerat de odinioară, curat şi sfânt şi l-a dus în raiu; şi un singur cuvânt necuvenit i-a închis lui Moise pământul făgăduinţii, Deci să nu socotim boală mică, mâncărimea de limbă. Căci bârfitorii şi flecarii îşi închid lor înşişi Impărăţia cerurilor. Bărbatul limbut, chiar dacă merge drept în unele privinţe, dar în aceea nu merge drept, ci mai degrabă strâmb şi-l vor vâna relele ca să-l piardă. Drept a zis deci un oarecare bărbat înţelept, că mai bine este a cădea de pe o înălţime de pământ, decât de pe limbă. Să credem de aceea lui Iacob Apostolul, care scrie: „Să fie tot omul grabnic la auzire şi zăbavnic la grăire".[1]

91. Ca să nu ne înălţăm din deşertăciune, amăgiţi de simţuri, bine este să luăm aminte la cel ce zice: Mergi poporul meu, intră în cămara inimii tale, ascunsă oricărei închipuiri sensibile, în locaşul acela

[1] Iac. 1, 19.

fără idoli, luminat de nepătimire şi de umbrirea sfântului har. Închide uşa ta tuturor celor ce te văd, ascunde-te câtuşi de puţin, căci puţină este toată viaţa omenească, şi după acea zi: „Până ce va trece mânia Domnului",[1] precum altul a zis: „până ce va trece fărădelegea". Căci mânia Domnului şi fărădelegea sunt dracii, patimile şi păcatele, precum zice Isaia către Dumnezeu: „Iată Tu te-ai mâniat şi noi am păcătuit".[2] Iar de mânia aceasta scapă omul, dacă ia neîncetat aminte la inima sa în rugăciune şi se străduieşte să se ţină înlăuntru celor ascunse. „Trage, zice, înţelepciunea peste cele mai dinăuntru". Fiindcă „toată slava fiicei Impăratului e dinăuntru".[3] Deci mă voi osteni „până ce voi intra în locul sfinţit al lui Dumnezeu",[4] muntele moştenirii, la locuinţa gătită, pe care ai pregătit-o Doamne, loc sfânt pe care l-au gătit mâinile Tale.

92. Cel ce voeşte cu adevărat să se lapede [de lume], să urmeze pilda fericitului Prooroc Eliseiu, care în marea şi arzătoarea sa dragoste de Dumnezeu, nu şi-a lăsat sie-şi niciun lucru. Să-şi împartă deci toate averile lui celor lipsiţi, şi aşa purtând crucea Domnului, să se grăbească cu hotărâre spre moartea cea de bună voe, care se face pricină a vieţi veşnice.

93. Când ajungi să înţelegi că Amoreul s'a întărit în tine ca un stejar, roagă-te Domnului cu stăruinţă ca să uşte rodul lui de sus, adică păcatul cu fapta, şi rădăcinile lui de jos, adică gândurile necurate; şi ca să nimicească Domnul pe Amoreu dela faţa ta.

94. Nu vă miraţi când vedeţi că râd de liniştea voastră cei ce nu pot să se liniştească; ci mai degrabă cântaţi împotriva lor, neţinând minte răul şi opuneţi-le o şi mai mare supunere lui Dumnezeu, strigând în cântare: „Supune-te suflete al meu lui

[1] Iov 14, 13. [2] Is. 64, 5. [3] Ps. 44, 15. [4] Ps. 72, 17.

Dumnezeu",[1] că „în loc să mă iubească mă cleveteau, iar eu mă rugam"[2] pentru tămăduirea mea şi a lor.

95. Dacă n'ar sufla vânt puternic peste mare, nu s'ar ridica talazul. Dacă n'ar veni la noi dracul, nu ar fi agitat de patimi nici sufletul nici trupul nostru.

96. Dacă te încălzeşti pururea cu rugăciunea şi cu harul dumnezeesc, îţi va zice dumnezeeasca Scriptură ca unuia ce ai îmbrăcat armele luminii: Haina ta este caldă, căci vrăjmaşii tăi s'au îmbrăcat cu ruşinea şi cu întunecimea tartarului ca şi cu o manta căptuşită.[3]

97. Aducându-ţi aminte de căderile tale, nu pregeta de-aţi lovi pieptul, ca prin astfel de răni să-ţi scobeşti inima împietrită şi să afli aurul vameşului, şi te vei bucura foarte de bogăţia ascunsă.

98. Focul rugăciunilor către Dumnezeu şi sfânta meditaţie a cuvintelor Duhului să ardă pururea pe altarul sufletului tău.

99. Dacă te sârgueşti pururea să-ţi încalţi picioarele tale spre gătirea Evangheliei păcii, vei zidi cu siguranţă şi casa ta şi a aproapelui tău. Dar de te vei lenevi, vei fi scuipat în faţă în chip nevăzut şi vei moşteni, după lege, numele celui ce şi-a lepădat încălţămintea.[4]

100. Dacă, după Ioan, Dumnezeu este iubire, cel ce iubeşte rămâne în Dumnezeu şi Dumnezeu în el; iar cel ce urăşte pe aproapele, e vădit că prin desfacerea iubirii înfinţează ura. Deci cel ce urăşte pe aproapele său, se află despărţit de Dumnezeu, dacă Dumnezeu este iubire şi cine rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu şi Dumnezeu în el. Căruia se cuvine slava şi puterea, în veci. Amin.

---

[1] Ps. 61, 5.
[2] Ps. 108, 3.
[3] Ps. 108, 19.
[4] A doua lege 25, 9.

Al aceluiaşi între Sfinţi Părintelui nostru

IOAN CARPATIUL

Cuvânt ascetic şi foarte mângăitor, către monahii cari l-au îndemnat din India, întregind numărul celor o sută de capete

Să nu te gândeşti vreodată să fericeşti pe mirean mai mult decât pe monah, ca pe unul ce are femee şi copii şi e bucuros că face bine multora, că dă din belşug milostenie şi nu este ispitit nicidecum de draci, socotindu-te astfel că placi mai puţin lui Dumnezeu decât acela. Şi să nu te plângi pe tine ca un pierdut. Nu zic că vieţuieşti fără prihană stăruind între monahi. Dar chiar dacă eşti foarte păcătos, necazul şi reaua pătimire a sufletului tău sunt mai de cinste la Dumnezeu decât virtutea covârşitoare a mireanului. Multa ta întristare, descurajarea, suspinele, sentimentul de înăbuşire, lacrimile, chinuirea conştiinţii, strâmtorarea gândurilor, osânda cugetării, oftarea, plânsul minţii, tânguirea şi sdrobirea inimii, mizeria, mâhnirea şi umilirile, toate acestea şi cele asemenea, cari se întâmplă adeseori celor aruncaţi în cuptorul de fier[1] al ispitelor, sunt neasemănat mai cinstite şi mai bine primite decât viaţa bineplăcută a mireanului.

Ia seama deci să nu cazi în cuvintele de cârtire pe cari le spune Scriptura în numele tău: „Ce-am folosit că am umblat rugându-ne înaintea Domnului

[1] A doua lege 4, 20.

şi am petrecut în casa Lui pururea?"[1] E vădit că orice slugă, care e aproape de stăpân, primeşte uneori şi bătăi şi palme şi ocări şi înfruntări. Iar cei ce sunt afară, sunt departe de bătăi, ca unii ce sunt străini şi nebăgaţi în seamă. Dar atunci unde este folosul nostru, vei zice, dacă trebue să răbdăm necazuri cu sufletul şi cu trupul, noi cei ce totdeauna ne rugăm şi cântăm, iar cei ce nici nu se roagă, nici nu priveghiază, se bucură, se veselesc, propăşesc şi-şi petrec viaţa cu mulţumire? Sau cum zice Proorocul: „Iată se zidesc case străine şi noi fericim pe cei străini", adăugând: „acestea le grăiau împotrivă robii lui Dumnezeu, cei ce au cunoştinţă".[2] Dar trebue să se ştie că nu pătimesc nimic străin cei asupriţi şi întristaţi în felurite chipuri, ci rabdă prin multe încercări cele ale Stăpânului lor. Căci L-au auzit grăind în Evanghelii: „Amin zic vouă, că veţi plânge şi vă veţi tângui, voi cei ce sunteţi aproape de mine, iar lumea se va bucura".[3] Dar încă puţin şi vă voi cerceta pe voi prin Mângăitorul şi voi alunga întristarea voastră şi vă voi întări pe voi iarăşi prin gândurile vieţii şi odihnei cereşti şi prin lacrimi dulci, de cari aţi fost lipsiţi puţine zile, fiind ispitiţi. Şi vă voiu da vouă sânul harului meu, precum mama pruncului care plânge suspinând, şi vă voi întări cu putere de sus, pe voi ce aţi slăbit în războiul ce-l purtaţi; şi vă voi îndulci pe voi cei ce aţi fost amărîţi, cum zice Ieremia în „Plângeri", despre Ierusalimul tău cel ascuns. „Ci vă voiu vedea pe voi şi se va bucura inima voastră",[4] pentru cercetarea cea ascunsă „şi necazul vostru în bucurie se va întoarce",[5] „şi bucuria voastră nimenea nu o va putea lua dela voi".[6]

[1] Maleachi 3, 13. [2] Maleachi 3, 15—16. [3] Ioan 16, 20.
[4] Ioan 16, 22. [5] Ioan 16, 20. [6] Ioan 16, 22.

Deci să nu fim scurți la vedere, și nici să închidem ochii, fericind pe mireni mai mult decât pe noi. Ci cunoscând deosebirea dintre fiii adevărați și cei nelegitimi, să îmbrățișăm mai degrabă păruta nefericire a monahilor și marea lor osteneală, al cărei sfârșit este viața veșnică și cununa nevestejită a slavei Domnului. Să îmbrățișăm viața necăjită a asceților, ca să nu zic a drepților cari se socotesc păcătoși, și „lepădarea în casa lui Dumnezeu", adică în ceata celor ce slujesc neîncetat lui Hristos, și „nu locuirea în locașurile păcătoșilor",[1] sau petrecerea împreună cu mirenii, chiar de ar face aceștia mari dreptăți. Căci zice către tine, o monahule, Tatăl tău cel ceresc, care te iubește pe tine mai presus de toți și te necăjește și te osenește pe tine cu felurite ispite: bine să știi monah amărît că, precum am grăit prin Proorocul, voi fi ție povățuitor aspru[2] și te voi întâmpina pe calea Egiptului, întărindu-te prin necazuri; și căile tale cele de ocară ți le voiu închide cu țăruși ascuțiți ai Proniei Mele, înțepându-te cu nenorociri neașteptate și împiedecându-te ca nu cumva să aduci la faptă cele ce vrei în inima ta nesocotită.[3] Și voi împrejmui marea patimilor tale cu porțile îndurărilor mele. Și voiu fi ție ca o panteră, care te mănâncă cu gânduri de înfruntare, de descurajare și de căință, aducându-ți în conștiință cele neștiute de tine. Dar toate aceste necazuri sunt cel mai mare har al lui Dumnezeu. Ba nu-ți voiu fi numai panteră, ci și ac ce te rănește cu gânduri de căință și cu dureri în inimă; și nu va mai lipsi durerea din casa ta, adică din sufletul și din trupul tău, cari vor fi ospătate bine și cu folos de chinurile dulci ca mierea ale lui Dumnezeu. Iar sfârșitul chinurilor, al ostenelelor,

[1] Psalm 83, 11.
[2] Ieremia 30, 11.
[3] Osea 2, 6.

al tulburării, al ruşinii, al temerilor, al desnădejdilor ce obişnuesc să vină peste cei ce şi-au ales nevoinţa, sfârşitul tuturor acestor mâhniri este o bucurie cerească, o desfătare nespusă, o slavă negrăită şi o veselie neîncetată.

Căci de aceea te-am necăjit, ca să te hrănesc cu mana cunoştinţii; şi de aceea te-am chinuit cu foamea, ca să-ţi fac bine în vremile cele de apoi şi să te duc în împărăţia cea de sus. Că atunci veţi sălta, voi smeriţii monahi, ca nişte viţei sloboziţi din legături, adică din patimile trupului şi din ispitele vrăjmaşilor. Şi atunci veţi călca peste dracii nelegiuiţi, cari vă calcă acum. Şi vor fi cenuşă sub picioarele voastre. Căci dacă eşti cinstitor de Dumnezeu şi smerit în cuget, neînălţându-te întru mândrie deşartă şi în mare cutezanţă, ci simţindu-te străpuns cu inima şi socotindu-te rob netrebnic [1] şi zdrobit cu duhul, mai de preţ este, o monahule, greşala ta, decât dreptatea mirenilor şi mai de trebuinţă sunt petele tale, decât marea curăţie a acelora.

Căci ce este aceea pentru care rabzi necazuri? De sigur vre-o pată oarecare. Dar priveşte pe un om care şi-a pătat mâinile sale, cum şi le curăţă cu puţin untdelemn. Cu atât mai vârtos te poţi curăţi tu prin mila lui Dumnezeu. Căci precum nu-ţi este ţie greu să-ţi speli cămaşa, tot aşa cu mult mai mult nu-i este greu lui Dumnezeu să te spele pe tine de orice pată, chiar dacă ţi-a venit în fiecare zi vre-o ispită cu sila. Căci zicând tu: „am păcătuit Domnului", ţi se şi dă răspunsul: „Iartă-ţi-se ţie păcatele". [2] „Eu sunt cel ce şterg, şi nu-mi voiu aduce aminte". [3] Pe cât sunt de departe răsăriturile de apusuri, depărtatu-s'au dela tine păcatele tale; şi precum se îndură tatăl de fii,

[1] Osea 13, 8.
[2] Lc. 17, 10.
[3] Is. 43, 25.

mă îndur eu de tine.[1] Numai tu să nu te depărtezi şi să nu fugi dela Cel ce te-a ales pe tine ca să cânţi şi să te rogi. Ci lipeşte-te de El toată viaţa ta, fie prin îndrăzneală curată, fie prin neruşinare cucernică şi prin mărturisire fermă. Şi El te va curăţi cu bunăvoinţa Lui. Căci pe cele ce Dumnezeu le curăţeşte cu voia Sa, nici Petru, marele Apostol, nu le va putea spurca sau osândi. Fiindcă s'a zis către el: „Cele ce Dumnezeu le-a curăţit, tu să nu le spurci".[2] Căci dacă Dumnezeu este cel ce ne-a îndreptat pe noi cu iubirea sa de oameni, cine este cel ce ne va osândi pe noi?[3]

Căci chemând noi numele Domnului nostru Iisus Hristos, uşor se curăţeşte conştiinţa noastră şi nimic nu ne mai deosebeşte pe noi de Prooroci şi de ceilalţi sfinţi. Că nu ne-a pus pe noi Dumnezeu spre mânie, ci spre a ne câştiga prin Domnul nostru Iisus Hristos, care a murit pentru noi, ca ori de vom priveghea, întru virtuţi, ori de vom dormi în vreo împrejurare, cum se întâmplă, din niscai scăderi, împreună cu Hristos să vieţuim,[4] căutând spre El cu mari suspine, tânguindu-ne neîncetat şi respirându-L pe El.

Să îmbrăcăm deci platoşa credinţii şi să avem nădejdea coif de mântuire, ca să nu aibă pe unde pătrunde săgeţile desnădejdii. Dar zici: mă mâniu şi mă turbur cumplit când văd că mirenii nu sunt ispitiţi. Să şti, iubite, că nu are nevoe Satana să ispitească pe cei ce singuri se ispitesc şi sunt traşi pururea spre cele de jos prin lucrurile lumeşti. Mai cunoaşte şi aceasta, că pentru cei ispitiţi se păstrează răsplătirile şi cununile, nu pentru cei ce nu au grijă de Dumnezeu sau pentru mirenii cari zac pe spate şi horcăe. Dar iarăşi zici: eu foarte mult sunt ispitit

[1] Ps. 102, 12, 13.
[2] Fapte 10, 15.
[3] Rom. 8, 33, 34.
[4] I Tes. 5, 9, 10.

şi „şalele mele s'au umplut de ocări", cum zice Proorocul. De nefericire şi gârbovire am parte, şi nu este mângăere trupului şi îngrijire oaselor mele. Dar marele doctor este aproape de cei ce se ostenesc. „El poartă neputinţele noastre şi cu rana Sa ne-a tămăduit" [1] şi ne tămăduieşte. De faţă este şi acum, punându-şi leacurile Sale mântuitoare. Căci eu, zice, am lovit prin părăsire, dar eu voiu şi tămădui.[2] Deci să nu te temi, căci când mânia iuţimii mele va curge, iarăşi voi vindeca. Că precum nu va uita femeea să aibă milă de pruncii pântecelui ei, aşa nici eu nu voiu uita de tine, zice Domnul.[3] Dacă mila pasării se revarsă peste puişorii ei şi-i cercetează în fiecare ceas, le grăeşte şi le dă hrană în ciocurile lor, cu mult mai mult se vor revărsa îndurările mele peste făpturile mele. Dar şi mai mult se revarsă mila mea peste tine şi te cercetez în taină şi-ţi grăesc în minte şi las în cugetarea ta hrană, ca într'un cioc de pui de rândunică. Căci te hrănesc cu frica mai înaltă, cu dorul ceresc, cu suspine de mângăere, cu străpungere, cu cântare, cu cunoştinţă mai adâncă şi cu anumite taine dumnezeeşti. Iar dacă mint grăindu-ţi acestea, eu Stăpânul şi Părintele tău, mustră-mă şi voiu răbda.

Acestea le spune Domnul pururea gândurilor noastre. Iar eu ştiu că am trecut măsura scriind multe. Dar voi m-aţi îndemnat să o fac aceasta. Am lungit cuvântul pentru sprijinirea celor ce se primejduesc să cadă, din negrijă. Căci s'au aflat, precum mi-aţi scris, la voi cei din India, unii din fraţi, împotriva aşteptărilor, foarte îngreunaţi de ispite, cari s'au desgustat de viaţa şi de petrecerea monahilor, zicând că este foarte înăbuşită şi învăluită de primejdii, şi cari fericesc pe mireni şi ocărăsc ziua în care au luat

[1] Is. 53, 5. [2] Osea 6, 2. [3] Is. 49, 15.

schima. De aceea şi eu am fost silit să fac mai lungă scrierea de faţă şi să folosesc cuvinte uşoare, ca să poată înţelege cele spuse şi cel simplu şi neînvăţat. Pentru aceasta am scris multe, ca de aci înainte să nu mai fericească monahii pe mireni, ci numai pe ei înşişi, cari, fără nici o discuţie, sunt mai mari decât împăraţii cari poartă coroane pe cap şi mai străluciţi şi mai slăviţi, ca unii ce petrec pururea lângă Dumnezeu.

Iar eu scriind acestea, rog dragostea voastră să facă neîncetat pomenire de mine în rugăciuni, ca să mă învrednicesc eu nevrednicul de harul Domnului, ca să-mi încheiu viaţa de faţă în cel mai bun sfârşit. Iar Părintele îndurărilor şi Dumnezeul a toată mângăerea să vă dea vouă mângăere veşnică şi nădejde bună în Hristos Iisus Domnul nostru, căruia fie slava şi stăpânirea în vecii vecilor, Amin.

Avva Filimon

Despre timpul în care a trăit Avva Filimon n'am găsit nicăiri nici o ştire. Din povestirea despre viaţa lui, pe care o dăm în paginile următoare, se poate stabili doar în general că a trăit după anul 450 şi înainte de 640. Pe la anul 450 trăia Diadoch al Foticeii, pe care Avva Filimon îl pomeneşte ca pe unul ce nu mai trăeşte, iar pe la 640 Egiptul cade sub Mohamedani şi nu mai e în el viaţa mânăstirească înfloritoare de care se vorbeşte în această povestire. Avva Arsenie şi Ioan Colovos, de cari se mai vorbeşte în povestire ca de figuri venerabile trecute, au trăit, primul până la 449,[1] al doilea până la începutul veacului V.[2]

Povestirea despre Filimon e scrisă la oarecare vreme după moartea lui. Căci e scrisă după informaţiile date de un ucenic al Avvei. Judecând după conţinut, ea se pare că nu e scrisă înainte de jumătatea a doua a veacului al VII. In acest veac apare preocuparea intensă de isichie şi de chemarea numelui lui Iisus la Ioan Scărarul, Isichie, Filotei, Ioan Carpatiul (şi în parte la Talasie). Povestirea despre Filimon prezintă această preocupare într'o formă şi mai accentuată şi mai precizată, vorbind de ea ca de „lucrarea ascunsă" a inimii, care trebue să se dapene tot timpul. E felul de vorbire de mai târziu, care s'a menţinut până azi. Deci scrierea aceasta pare să dateze dintr'un timp ulterior autorilor amintiţi.

Aşa că s'ar putea ca Avva Filimon să fi trăit cel mai târziu pe la începutul veacului VII, iar povestirea aceasta despre el să dateze de pe la sfârşitul veacului VII.

---

[1] Migne P. G., 66, 1615—1618, după Galland, Biblioth. Patrum, tom. VII, Prolog. p. 12.

[2] Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, tom. XIII, p. 370.

Despre

AVVA FILIMON

Cuvânt foarte folositor.[1]

Ziceau despre Avva Filimon pustnicul că se închisese într'o peşteră la o mică depărtare de Lavra numită a Romeilor[2] şi se îndeletnicea cu luptele nevoinţii, spunându-şi în cuget adesea ceea ce se spune că-şi zicea marele Arsenie: „Filimoane, de ce ai ieşit?“ Stăruia deci în peşteră vreme multă, împletind funii şi coşuri, şi dădea iconomului să-i ia pâini mici pentru hrană. Căci nu mânca nimic decât pâine şi sare, şi de acestea numai în unele zile. Drept aceea nu purta nicio grijă de trup, ci îndeletnicindu-se cu contemplaţia, ajunse înlăuntrul luminii dumnezeeşti. Şi aşa săvârşind slujba de taină cea negrăită,[3] petrecea în bucurie. Iar ducându-se la biserică Sâmbăta şi Dumineca, umbla singur şi cu mintea adunată, neîngăduind nimănui să se apropie de el, ca să nu-i taie mintea dela lucrarea pe care o avea. Iar în biserică, stând într'un colţ şi pironindu-şi faţa în pământ, vărsa şiroaie de lacrimi, plângând necontenit şi având neîncetat în minte gândul morţii şi pilda Sfinţilor Părinţi, mai ales pe a lui Arsenie cel Mare, căruia i se şi silea să-i umble pe urme.

Dar ivindu-se o erezie în Alexandria şi în ţinutul din jurul ei, a plecat şi s'a dus în Lavra alăturată

[1] Filocalia gr. ed. II, vol. I, p. 347=354.
[2] A Grecilor,
[3] τὴν ἄρρητον μυσταγωγίαν τελούμενος.

[de cea] a lui Nicanor. Şi primindu-l pe el prea iubitorul de Dumnezeu Paulin, şi dându-i lui locul său de singurătate, îl rânduieşte în toată liniştea. Căci un an întreg n'a îngăduit niciodată nimănui să se ducă la el, ba nici chiar el însuşi nu l-a supărat de loc, fără numai în vremea când îi dădea pâinea cea de trebuinţă. Venind deci Sfânta Înviere a lui Hristos şi aflându-se împreună, se făcu pomenire între ei despre starea de singurătate şi de linişte. Şi cunoscând că şi pentru fratele cel prea evlavios, scopul cel mai ales este acesta, îi semănă cuvinte ascetice din Scriptură şi dela Părinţi, arătând prin toate că fără liniştea desăvârşită [isihia] este cu neputinţă a plăcea lui Dumnezeu, precum a cugetat şi dumnezeescul Părinte Moise, că liniştea naşte nevoinţa, iar nevoinţa naşte plânsul, iar plânsul frica, iar frica smerenia, iar smerenia trecerea cu vederea, iar trecerea cu vederea dragostea, iar dragostea face sufletul fără boală şi fără patimă; şi atunci cunoaşte omul că nu este departe de Dumnezeu.

Deci îi zicea lui: Trebue să-ţi curăţeşti cu desăvârşire mintea prin liniştire şi să-i dai o lucrare duhovnicească neîntreruptă. Căci precum ochiul pătrunde în cele supuse simţurilor şi se minunează de vedere, aşa şi mintea curată pătrunde în cele inteligibile şi e răpită de vederea duhovnicească de care nu mai poate fi desfăcută. Şi cu cât se goleşte mai mult prin linişte de patimi şi se curăţeşte, cu atât se învredniceşte mai mult de cunoştinţă. Iar desăvârşită este mintea atunci, când calcă peste cunoştinţa fiinţială[1] şi se uneşte cu Dumnezeu. Căci având demnitatea împărătească, nu mai sufere să fie săracă, nici nu mai e ispitită de poftele de jos, chiar de i-ai oferi toate împărăţiile.

[1] Poate e cunoştinţa ce corăspunde firii ei, pe care o dobândeşte prin puterile ei naturale.

Deci dacă vrei să ajungi la toate aceste virtuți, fii fără grijă dinspre orice om, fugi de lume și umblă cu râvnă pe calea Sfinților, ține-ți înfățișarea neîngrijită, haina pătată și smerită, purtarea simplă, cuvântul fără meșteșug, mersul fără slavă deșartă, glasul netocmit, viețuește în sărăcie, lasă-te dispreţuit de toți, iar mai presus de toate păzește-ți mintea, grijește de trezvie, stăruește în toate strâmtorările și păstrează toate bunătățile pe cari le ai neștirbite, și ia aminte la tine cu deamănuntul, ca să nu primești niciuna din plăcerile ce vor să intre. Căci patimile sufletului se potolesc prin liniștire; iar întărîtate și mâniate se sălbătăcesc și mai tare și-i silesc pe cei ce le au să păcătuiască și mai mult, precum rănile trupurilor, sgâriate și descojite, se fac anevoe de tămăduit. Cuvântul fără rost încă poate despărți mintea de pomenirea lui Dumnezeu, dracii silind-o la aceasta, iar simțurile ascultând de ei. Numai lupta și frica mare pot păzi sufletul. Deci trebue să te desparți de toată lumea și să rupi sufletul de afecțiunea față de trup, și să te faci fără oraș, fără casă, fără lucruri de ale tale, neiubitor de argint, lipsit de avere, neumblător după câștig și după schimburi, nepriceput în lucruri omenești, smerit la cugetare, împreună pătimitor, bun, blând, liniștit, gata să primești în inimă întipăririle venite din cunoștința dumnezeească. Căci nici în ceară nu se poate scrie, dacă nu s'au netezit mai'nainte trăsăturile aflate în ea. Acestea ne învață marele Vasile.

Așa s'a făcut ceata Sfinților, despărțită cu desăvârșire de petrecerea în lume. Păstrând în ei cugetul ceresc netulburat, au fost luminați de legile dumnezeești. Ei străluceau prin faptele și cuvintele evlavioase, după ce și-au omorît mădularele de pe pământ prin înfrânare, prin frica de Dumnezeu și prin dorul după El. Căci prin rugăciunea neîncetată și prin me-

ditarea dumnezeeştilor Scripturi, se deschid ochii înţelegători ai sufletului şi văd pe Împăratul Puterilor, născându-se o bucurie mare şi un dor ce arde cu putere în suflet. Şi înălţându-se şi trupul de către duhul, întreg omul se face duhovnicesc. Acestea le spun lucrătorii fericitei linişti şi ai petrecerii prea strâmte, cari, despărţindu-se pe ei de toată mângâerea omenească, grăesc în curăţie numai cu Stăpânul din ceruri.

Auzind acestea fratele iubitor de Dumnezeu, şi rănindu-se în suflet de dorul dumnezeesc, se duse împreună cu el în pustia schetică, în care au străbătut calea evlaviei cei mai mulţi dintre Sfinţii Părinţi, şi s'au aşezat în Lavra Sfântului Ioan Colovul, încredinţând grija lor iconomului Lavrei, deoarece voiau să petreacă în linişte [isihie]. Şi petrecură cu harul lui Dumnezeu în toată liniştea, făcându-şi ieşirile pe nevăzute Sâmbăta şi Dumineca, iar în celelalte zile ale săptămânii stăruiau în singurătate, făcându-şi fiecare singur rugăciunile şi pravila.[1]

Iar pravila sfântului bătrân era aceasta: noaptea cânta toată psaltirea şi canoanele,[2] fără tulburare, şi zicea o pricopă din Evanghelie.[3] Pe urmă se aşeza zicând în sine: Doamne miluieşte, cu stăruinţă şi atât de mult, până nu mai putea să-l rostească. Apoi se culca, şi când se făcea de ziuă cânta iarăşi ceasul întâi, şi se aşeza în scaunul lui privind către răsărit şi cântând cu rândul şi iarăşi zicând din Apostol şi din Evanghelie. Aşa petrecea toată ziua, cântând neîncetat şi rugându-se şi hrănindu-se cu contemplarea celor cereşti, încât de multe ori mintea lui se înălţa în contemplaţie şi nu ştia dacă se află pe pământ.

---

[1] τὰς προσευχὰς καὶ τὰς λειτουργίας.

[2] τὰς ᾠδάς. [3] μίαν περικοπὴν τοῦ μεγαλείου.

Văzându-l deci pe el fratele îndeletnicindu-se aşa pe întins şi de neslăbit cu pravila, şi preschimbat cu totul de cugetările dumnezeeşti, zise către el: Te osteneşti Părinte astfel la o aşa bătrâneţe, chinuindu-ţi trupul şi robindu-l. Iar el nd zise:răspunzâ Crede fiule că atâta râvnă şi dor pentru pravilă a aşezat Dumnezeu în sufletul meu, încât o pot împlini în toată întinderea ei. Iar dorul după Dumnezeu şi nădejdea bunurilor viitoare birue neputinţa trupească. Astfel întreg dorul minţii îl avea sburând spre cer; şi nu numai în alte vremi, ci şi în vremea mesei însaşi.

Deci odată locuind cu el un frate oarecare, l-a întrebat pe el, care ar fi taina vederii? Fiindcă îl ştia iubitor de învăţătură şi aşezat, zise către el: Iţi voi spune ţie, firește, fiule. Dacă mintea cuiva se curăţeşte la culme, Dumnezeu îi descopere lui vederile Puterilor şi Cetelor slujitoare. Apoi l-a mai întrebat şi aceasta: De ce, Părinte, mai presus de toată dumnezeeasca Scriptură te îndulceşti cu Psaltirea? Şi de ce cânţi liniştit, ca şi când ai spune către cineva cuvintele? Iar el zise către acela: Iţi spun, fiule, că aşa a întipărit Dumnezeu puterea Psalmilor în sufletul meu smerit, ca şi în proorocul David, şi nu mă pot despărţi de dulceaţa feluritelor vederi din ei. Căci cuprind toată dumnezeeasca Scriptură. Iar acestea le-a spus cu multă smerenie de cuget celui ce l-a întrebat, de dragul folosului, fiind mult silit.

Un frate oarecare, cu numele Ioan, de fel din părţile mării, a venit la acest sfânt şi mare Părinte Filimon şi ţinându-i picioarele i-a zis: Ce să fac Părinte, ca să mă mântuesc? Căci văd că mintea îmi umblă şi rătăceşte încoace şi încolo, la cele ce nu trebue. Iar el, oprindu-se puţin, zise: Această patimă este a celor de-afară, şi stărue fiindcă până acuma nu ai dor desăvârşit de Dumnezeu. Căci n'a

venit încă în tine căldura dorului şi a cunoştinţii Lui. Zise atunci fratele: Şi ce să fac Părinte? Ii răspunse lui: Du-te, până ce vei avea meditaţia [lucrarea] ascunsă în inimă, care poate să-ţi cureţe mintea de acestea. Fratele, nepricepând cele spuse, zise bătrânului: Ce este meditaţia ascunsă, Părinte? Zise către el: Du-te, veghează în inima ta şi veghind, zi în cugetul tău cu frică şi cu cutremur: Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă. Căci aşa învaţă fericitul Diadoh pe începători. Deci plecând acela şi liniştindu-se cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu rugăciunile Părintelui, s'a îndulcit cu această lucrare pentru puţină vreme. Dar depărtându-se deodată dela el şi neputând să o îngrijească în trezvie şi să se roage, veni iarăşi la bătrân şi-i vesti întâmplarea. Iar acesta îi zise lui: De acum iată ai cunoscut urma liniştirii şi a lucrării şi ai cercat dulceaţa din ea. Ţine deci aceasta totdeauna în inima ta. Fie că mănânci, fie că bei, fie că te întâlneşti cu oarecine, fie că eşti afară din chilie, fie că eşti pe drum, să nu uiţi să rosteşti această rugăciune şi să cânţi şi să meditezi rugăciuni şi psalmi, cu o cugetare trează şi cu mintea nerătăcită. Dar chiar când te afli în cea mai necesară trebuinţă, să nu înceteze mintea ta să mediteze şi să se roage în ascuns. Căci astfel poţi înţelege adâncurile dumnezeeştei Scripturi şi puterea ascunsă în ea şi să-i dai minţii o lucrare neîncetată, ca să împlineşti cuvântul Apostolului, care porunceşte: „neîncetat vă rugaţi".[1] Ia aminte deci cu dinadinsul şi păzeşte-ţi inima ca să nu primească gânduri rele, sau deşarte şi nefolositoare. Ci totdeauna, fie că eşti culcat, fie că eşti în picioare, fie că mănânci, fie că bei, fie că te întâlneşti cu alţii, inima ta să se îndeletnicească pe ascuns în cuget,

[1] I Tes. 5, 17.

fie cu psalmii, fie cu rugăciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu, miluește-mă". Iar când cânți cu gura, ia de asemenea aminte să nu zici alte cuvinte cu gura și la altele să-ți rătăcească cugetarea.

Și iarăși l-a întrebat fratele: Văd în somn multe năluciri deșarte. Iar bătrânul a zis către el: Să nu te lenevești și să nu te faci nepăsător, ci înainte de a te culca fă multe rugăciuni în inima ta și împotrivește-te gândurilor, ca nu cumva să fii dus de voile diavolului și să te lapede Dumnezeu. Grijește cu toată puterea ca să adormi după psalmi și după această meditație în minte, și să nu lași cugetarea ta să primească gânduri străine; ci în gândurile în cari ai fost rugându-te, în acelea să te culci meditând, ca să fie cu tine când adormi și să-ți grăiască ție când te scoli. Zi și sfântul Simbol al credinții ortodoxe înainte de a te culca. Căci credința dreaptă în Dumnezeu este un isvor și o strajă a tuturor bunătăților.

L-a întrebat iarăși fratele zicând: Fii bun Părinte și îmi spune, ce fel de lucrare are mintea ta? Invață-mă să mă mântuesc și eu. Iar el zise: Ce vrei să iscodești acestea? Iar acela sculându-se și prinzându-i picioarele sfântului, i le sărută rugându-l să-i spună. Iar după multă vreme zise: Încă nu poți purta acum aceasta. Căci e propriu bărbatului care a ajuns la deprinderea bunătăților dreptății să dea fiecărei simțiri lucrul potrivit cu ea. Dar nici nu e cu putință ca cel ce nu s'a curățit cu desăvârșire de gândurile deșarte ale lumii, să se învrednicească de un dar ca acesta. De aceea, dacă dorești unele ca acestea, ține meditația ascunsă în inimă curată. Căci de vei stărui neîncetat în rugăciunea ta și în meditarea Scripturilor, ți se vor deschide ochii înțelegători ai

sufletului şi va veni în el o bucurie mare şi un dor negrăit şi puternic, aprinzându-se şi trupul de către duh, încât tot omul se va face duhovnicesc. Deci când te va învrednici Dumnezeu să te rogi neîmprăştiat şi cu minte curată, fie noaptea, fie ziua, nu avea grijă de pravila ta, ci cu toată puterea străueşte să fii lipit de Dumnezeu şi El va lumina inima ta în privinţa lucrării duhovniceşti pe care o săvârşeşti.

Şi a mai adăugat şi acestea: A venit la mine odată un bătrân şi întrebându-l de starea minţii, mi-a spus: Doi ani am stăruit rugând pe Dumnezeu din toată inima şi cerându-I fără slăbire să-mi dea să mi se întipărească neîntrerupt şi neîmprăştiat în inimă rugăciunea, pe care a lăsat-o El ucenicilor Săi. Şi văzând osteneala şi răbdarea mea, mi-a împlinit cererea Domnul, marele Dătător. Mai zicea şi aceea că gândurile ce se ivesc în cuget despre cele deşarte, sunt boale ale sufletului nelucrător şi leneş. Adause deci: că, după cum e scris, trebue să ne păzim mintea noastră cu toată străjuirea şi să cântăm neîmprăştiat întru cunoştinţă şi să ne rugăm cu mintea curată,

Prin urmare, fraţilor, Dumnezeu vrea ca noi să ne arătăm sârguinţa către El, întâi în osteneli, apoi în dragoste şi rugăciune neîncetată, şi Insuşi El ne va arăta calea mântuirii. Dar este vădit că nu e altă cale care duce la cer, decât liniştirea desăvârşită, fuga de toate relele, dobândirea virtuţilor, dragostea desăvârşită faţă de El şi convieţuirea cu Dumnezeu în cuviesie şi dreptate. De va ajunge cineva la acestea, de grabă se va ridica în locaşurile cereşti. Dar cel ce doreşte să se sue la înălţimea aceasta, trebue numai decât să-şi omoare mădularele de pe pământ. Căci când sufletul nostru se va veseli de vederea

Binelui adevărat, nu se va mai întoarce spre niciuna din patimile stârnite de plăceri, ci lăpădând toată dulcea împătimire [voluptatea] trupească, va primi cu înţelegere curată şi neîntinată, arătarea lui Dumnezeu.

Deci avem trebuinţă de multă pază, osteneli trupeşti şi curăţie a sufletului, ca să sălăşluim pe Dumnezeu în inimile noastre, pentru ca de aici înainte să împlinim fără rătăcire poruncile Lui. Şi El ne va învăţa să păzim în mod sigur legile Lui, trimiţându-şi ca nişte raze de soare lucrările Sale, prin harul Duhului sălăşluit în noi. Prin osteneli şi încercări trebue să curăţim chipul, după care am fost făcuţi raţionali şi în stare de orice înţelegere şi de asemănare cu Dumnezeu şi să ne ţinem simţirile neamestecate cu nicio pată, topite din nou în oarecare chip în cuptorul încercărilor, ca aşa să ne preschimbăm spre cinstea împărătească. Căci Dumnezeu a zidit firea omenească părtaşă de tot binele, ca să poată privi cu mintea cetele Ingerilor, măririle Domniilor, Puterile, Incepătoriile, Stăpâniile, lumina neapropiată, slava mai presus de fulger.

Iar când dobândeşti o virtute, să nu ţi se înalţe gândul împotriva fratelui, fiindcă tu ai dobândit-o, iar acela nu i-a avut grijă. Căci aceasta este începutul mândriei. Păzeşte cu toată puterea să nu faci nimic pentru plăcerea oamenilor. Iar când lupţi cu patima, să nu slăbeşti, nici să te leneveşti dacă dăinueşte războiul, ci, ridicându-te, aruncă-te înaintea lui Dumnezeu, din toată inima, zicând cu Proorocul: „Judecă-i Doamne pe cei ce mă nedreptăţesc, căci eu nu pot nimic asupra lor". Şi El văzând smerenia ta, îţi va trimite mai repede ajutorul Său. Iar când mergi cu cineva pe cale, nu primi convorbire deşartă, ci dă-i minţii lucrarea duhovnicească pe care o avea, ca să i se

facă obiceiu bun şi uitare a plăcerilor vieţii, şi să ajungi la limanul nepătimirii. Învăţând prin acestea şi prin mai multe cuvinte pe frate, îl slobozi.

Iar după puţină vreme veni iarăşi la el şi începând să-l întrebe, zise: Ce să fac Părinte, că în pravila mea de noapte mă îngreuiază somnul şi nu mă lasă să mă rog cu trezvie, ba nici nu pot să priveghiez cu prisosinţă? Şi când cânt, pot să fac ceva cu mânile? Iar el zise: Când poţi să te rogi întru trezvie, să nu faci nimic cu mânile; iar când eşti cuprins de moleşală, mişcă-te puţin, ameninţându-ţi gândul şi fă ceva cu mânile. Iar acela zise iarăşi către el: Dar tu Părinte nu eşti îngreunat de somn în pravila ta? Zise lui: Anevoie; dar dacă mi se întâmplă vreodată puţin, mă mişc şi zic din începutul Evangheliei după Ioan, îndreptând spre Dumnezeu ochiul cugetului şi îndată se risipeşte. Asemenea fac şi cu gândurile. Când vine vreunul, îl întâmpin ca pe un foc cu lacrimi, şi se risipeşte. Dar tu încă nu poţi să te înarmezi astfel, ci ţine mai de grabă meditaţia ascunsă şi rugăciunile de zi, rânduite de Sfinţii Părinţi, adică sileşte-te să săvârşeşti ceasul al treilea, al şaselea, al nouălea, cele de seara şi pravila de noapte. Dar ia seama cu toată puterea, să nu faci nimic pentru plăcerea oamenilor, nici să ai vreodată duşmănie împotriva fratelui, ca să nu te desparţi de Dumnezeul tău.

Sârgueşte-te să-ţi păzeşti cugetarea neîmprăştiată, ca să fie cu grijă la gândurile dinlăuntru. Iar când te afli în biserică şi vrei să te împărtăşeşti cu dumnezeeştile lui Hristos Taine, să nu ieşi până nu primeşti pacea desăvârşită. Stând într'un loc, să nu te mişti de acolo până la apolis. Gândeşte-te că stai în cer şi întâmpini pe Dumnezeu cu Sfinţii Ingeri şi-l primeşti pe El în inimă. Deci pregăteş-te cu frică

şi cu cutremur mult, ca să nu te afli cu nevrednicie între Sfintele Puteri. Şi după acestea, înarmându-l bine pe fratele întru Domnul şi întărindu-l în duhul harului său, l-a slobozit.

Pe lângă acestea mai povestea încă fratele, care fusese cu el, următoarele: Şezând eu odată aproape de el, l-am întrebat dacă a fost ispitit de uneltirile dracilor pe când şedea în pustie? Iar el zise: Ingădue frate. Dacă va îngădui Dumnezeu să vie la tine ispitele pe cari le-am încercat eu dela diavol, nu cred că ai putea să rabzi amărăciunea lor. Am şaptezeci de ani, sau şi mai bine, şi cei mai mulţi i-am petrecut în ispite. Şi locuind în mai multe pustiuri, în liniştea cea mai deplină, atâtea am încercat şi am pătimit dela ei, câte nu sunt de folos să le povestesc celor ce n'au primit experienţa liniştirii, ca să nu-i amărăsc. Iar în ispite, aceasta o făceam pururea: Imi puneam toată nădejdea în Dumnezeu, înaintea căruia am făcut şi făgăduinţele lepădării şi, El îndată mă izbăvea. De aceea, frate, nu mai am grijă de mine. Căci ştiu că se îngrijeşte El de mine. Şi aşa port mai uşor ispitele ce-mi vin. Numai aceasta o aduc dela mine, că mă rog neîncetat. Căci ştiu că pe cât se întind cele neplăcute, pe atât se gătesc cununile celui ce rabdă. Căci acestea sunt rânduite ca lucruri de schimb de Dreptul Judecător.

Deci ştiind acestea, frate, să nu cazi în lenevie, cunoscând că stai în mijlocul războiului luptându-te, şi că sunt foarte mulţi cei ce luptă pentru noi, cu vrăşmaşul lui Dumnezeu. Căci cum am putea noi cuteza să ne împotrivim unui aşa de înfricoşat vrăşmaş al neamului nostru, dacă nu ne-ar susţine dreapta cea atotputernică a lui Dumnezeu Cuvântul, ocrotindu-ne şi acoperindu-ne? Cum ar rezista firea omenească la uneltirile lui? Căci „cine, zice, va descoperi faţa

îmbrăcămintii lui? Iar la încheietura platoşei lui cine va pătrunde? Din gura lui ies făclii aprinse, cari scapără ca nişte gratii de foc. Din nările lui iese fum de cuptor ce arde cu foc de cărbuni. Sufletul lui e cărbuni. Flacără iese din gura lui. In grumazul lui sălăşlueşte puterea. Inaintea lui aleargă pierzania. Inima lui e întărită, stă ca o piatră, ca o nicovală neclătită. Fierbe adâncul ca o căldare. Socoteşte marea ca un vas de unsoare; iar tartarul adâncului ca pe un rob. Tot ce e înalt vede, împărăţind peste toate cele din ape."[1] Impotriva lui ne este lupta, frate. Pe unul ca acesta ni l-a arătat Cuvântul ca asupritor.

Dar biruinţa împotriva lui se câştigă uşor de cei ce şi-au ales viaţa monahicească după lege, fiindcă nu au nimic din ale lui, prin lepădarea de lume şi prin bunătatea bărbătească a virtuţilor şi fiindcă avem pe Cel ce se luptă pentru noi. Căci spune mie: Cine, apropiindu-se de Domnul şi luând frica Lui în minte, nu s'a preschimbat cu firea şi, luminându-se pe sine cu legile şi cu faptele dumnezeeşti, nu şi-a făcut sufletul atotstrălucitor şi nu l-a făcut să scapere de înţelegeri şi de gânduri dumnezeeşti? Căci Domnul nu-l lasă nelucrător. Fiindcă are pe Dumnezeu care îi mişcă mintea, ca să dorească lumina fără să se sature. Un suflel ca acesta, fiind lucrat mereu, nu e lăsat de duhul să se moleşească în patimi. Ci e ca un împărat care suflă aspru şi înfricoşat împotriva potrivnicilor, tăindu-i fără cruţare şi neîntorcându-se nicidecum spre cele dinapoi, ci prin făptuire şi prin rugăciunea minţii mişcându-şi mâinile spre cer, câştigă biruinţa războiului.

Mai povestea iarăşi acelaş frate şi aceea că pe lângă alte virtuţi, o câştigase şi pe aceasta, că nu răbda niciodată să audă vorbă fără rost. Iar dacă

[1] Iov 41, 3, 9—12, 14, 21—22, 24.

cineva din neatenţie povestea vreun lucru care nu tindea la folosul sufletului, nici nu răspundea măcar. Dar nici când plecam eu la vreo slujbă, nu mă întreba de ce pleci, şi nici întorcându-mă, nu mă întreba, unde eşti, sau cum eşti, sau ce ai făcut. Odată, călătorind eu la Alexandria pentru o trebuinţă oarecare şi de acolo suindu-mă în cetatea împărătească [1] pentru un lucru bisericesc, împreună cu mai mulţi fraţi preacuvioşi, n'am trimis nici o veste slujitorului lui Dumnezeu. Petrecând deci acolo vreme destulă, m'am întorş iarăşi la Schit [2] la el. Iar el văzându-mă şi bucurându-se şi îmbrăţişându-mă, a făcut rugăciune şi apoi a şezut neîntrebându-mă nimic, ci stăruia îndeletnicindu-se cu contemplaţia. Odată, vrând să-l cerc, am lăsat să treacă mai multe zile, fără să-i dau pâine să mănânce. Iar el n'a întrebat, nici n'a zis nimic. Eu, după acestea, puindu-i metanie, i-am zis: Fă iubire, Părinte, şi-mi spune, nu te-ai supărat că nu ţi-am adus să mănânci după obiceiu? Iar el zise: Iartă frate, douăzeci de zile dacă nu mi-ai da pâine să mănânc, şi încă nu ţi-aşi cere. Căci până rabd cu sufletul, rabd şi cu trupul. Atâta era de cufundat în contemplarea Binelui adevărat.

Mai zicea: De când am venit în Schit, n'am îngăduit gândului meu să iasă afară din chilie, dar nici alt gând n'am primit în cugetare, afară de frica lui Dumnezeu şi de judecăţile veacului ce va să vie, gândindu-mă la osânda ce aşteaptă pe păcătoşi, la focul veşnic, la întunerecul cel mai dinafară, la felul cum petrec sufletele păcătoşilor şi ale dreptilor şi la bunătăţile ce aşteaptă pe cei drepţi, la plata pe care o va lua fiecare după osteneala sa, unul pentru sporirea durerilor, altul pentru milostenie şi dragoste

[1] In Constantinopol.

[2] In pustia schetică din Egipt.

nefăţarnică, unul pentru neavere şi pentru lepădarea de toată lumea, altul pentru smerita cugetare şi liniştirea cea mai deplină, unul pentru supunerea desăvârşită şi altul pentru înstrăinare. Gândindu-mă la toate acestea, nu las alt gând să lucreze în mine, nici nu pot să mai fiu cu oamenii, sau să-mi mai ocup mintea cu ei, ca să nu mă despart de gândurile mai dumnezeeşti.

Mai adăugă la acestea şi întâmplarea unui monah. Şi zicea că ajunsese la nepătimire şi primea din mâna Îngerului pânea pentru hrană, iar prin negrijă s'a păgubit de această cinste. Căci când sufletul lasă desimea şi intensitatea minţii să slăbească, pune stăpânire pe el noaptea. Fiindcă unde nu străluceşte Dumnezeu, toate se contopesc ca într'un întuneric şi nu mai poate privi numai spre Dumnezeu şi tremura de cuvintele Lui. „Căci Dumnezeu aproape sunt eu, zice Domnul, şi nu Dumnezeu departe"; sau: „Se va ascunde omul în ascunziş, şi eu nu-l voiu vedea? Nu umplu eu cerul şi pământul?" Şi mai pomenea şi de mulţi alţii, cari au pătimit lucruri asemănătoare.

Pe lângă acestea, amintea şi de căderea lui Solomon, de care se zice că atâta înţelepciue primise şi era slăvit de toţi, încât era ca un luceafăr ce răsare dimineaţa, luminând pe toţi cu strălucirea înţelepciunii. Dar pentru o mică plăcere, a pierdut slava. Deci să ne fie frică de nepurtarea de grijă. Trebue să ne rugăm neîncetat, ca nu cumva venind alt gând, să ne despartă pe noi de Dumnezeu şi să se strecoare altceva în mintea noastră. Căci inima curată, făcându-se întreagă sălaş al Duhului Sfânt, oglindeşte curat pe Dumnezeu întreg.

Deci auzind eu acestea, zice, am înţeles chiar din lucruri că patimile trupeşti erau cu totul nelucrătoare în el. Era mereu cu dorinţa spre cele mai

înalte, încât totdeauna putea fi văzut cum e modelat de Duhul dumnezeesc şi cum suspină cu suspine negrăite şi e adunat în el însuşi şi se cântăreşte pe sine însuşi şi luptă ca nu cumva să i se turbure curăţia cugetării prin cele ce intră şi să-i vină vreo pată pe nebăgate de seamă. Deci văzând eu acestea, zice fratele care era cu el, şi cuprins fiind de râvnă pentru isprăvi asemănătoare, mă apropiam într'una de el şi-i puneam întrebări dese. Cum pot, ziceam, să-mi fac mintea curată ca şi tine? Iar el zicea: Mergi şi osteneşte. Căci e trebuinţă de osteneală şi de durerea inimii. Findcă nu ne vin dormind şi zăcând pe spate, cele ce se dau prin osteneală şi sârguinţă. Când vin bunătăţile pământului fără osteneală? Deci cel ce vrea să ajungă la spor duhovnicesc, trebue, înainte de toate, să se lapede de voile sale şi să câştige pentru totdeauna plânsul şi neaverea. Ne mai luând aminte la păcatele altora, ci numai le ale sale, să plângă pentru ele, ziua şi noaptea, şi să nu aibă prietenie cu vreun om. Căci sufletul îndurerat de întâmplări triste şi străpuns de amintirea păcatelor de mai înainte, se face mort pentru lume şi lumea se face moartă pentru el, adică patimile trupului se fac nelucrătoare, precum şi omul pentru patimi. Fiindcă omul care s'a lepădat de lume şi s'a lipit de Hristos şi se îndeletniceşte cu liniştirea, iubeşte pe Dumnezeu, păzeşte chipul şi îmbogăţeşte asemănarea. El primeşte de sus darul Duhului şi se face locaş al lui Dumnezeu şi nu al dracilor şi cunoaşte fapte drepte înaintea lui Dumnezeu. Şi sufletul curăţit de viaţă şi slobod de întinăciunile trupului, neavând pată sau sbârcitură, va dobândi cununa dreptăţii, strălucind de frumuseţea virtuţii.

Iar cel ce la începutul lepădării nu primeşte plânsul în inimă, nici lacrimi duhovniceşti, nici gândul

la chinurile fără sfârşit, nici liniştirea adevărată, nici rugăciunea stăruitoare, nici psalmodia, nici meditarea dumnezeeştilor Scripturi, cel ce nu câştigă deprinderea acestora, ca să fie silit de o stăruinţă neîncetată să facă acestea cu mintea chiar dacă nu vrea, şi să înflorească în cugetul lui frica de Dumnezeu, unul ca acesta se odihneşte încă în dragostea de lume şi nu poate dobândi mintea curată în rugăciune. Căci evlavia şi frica de Dumnezeu curăţesc sufletul de patimi şi ajută minţii să se elibereze şi o duc spre contemplaţia naturală şi o fac să se înalţe la cunoştinţa de Dumnezeu [la teologie],[1] pe care o primeşte în schima[2] fericirii. Pentrucă celor ce o iau asupra lor, le dărueşte încă de aici arvunile şi le-o păzeşte neclintită.

Deci să grijim cu toată puterea de lucrarea făptuitoare, prin care suntem înălţaţi la evlavie. Ea este curăţia cugetării, al cărui rod este contemplaţia naturală şi cunoaşterea lui Dumnezeu [teologia]. Căci făptuirea este uşa contemplaţiei, cum zice mintea cea mai înfocată şi mai teologică. Deci dacă nu vom griji de făptuire, vom fi pustii de orice înţelepciune. Chiar dacă ar ajunge cineva la culmea virtuţii, are trebuinţă de osteneala nevoinţii, ca să-şi strunească pornirile neregulate ale trupului şi să-şi păzească gândurile. Numai aşa am putea să ne împărtăşim de sălăşluirea lui Hristos. Căci pe cât se înmulţeşte în noi dreptatea, pe atâta creşte bărbăţia duhovnicească. Şi desăvârşindu-se mintea, se uneşte întreagă cu Dumnezeu, se umple de lumina dumnezeească şi primeşte descoperirea tainelor negrăite. Atunci descopere cu adevărat locul cuminţeniei, al tăriei, al

[1] Cele trei faze ale urcuşului duhovnicesc: curăţirea, contemplaţia naturală şi teologia.

[2] Schima monachală ?

destoiniciei ca să cunoască toate, al îndelungimii de zile şi vieţii, al luminii ochilor şi al păcii. Căci până e prinsă în lupta cu patimile, încă nu e vremea să se bucure de acestea.

Fiindcă virtuţile şi păcatele fac mintea oarbă. Unele, ca să nu vadă virtuţile; celelalte, ca să nu vadă păcatele. Dar când se odihneşte de războiu şi se învredniceşte de darurile duhovniceşti, atunci se face întreagă luminoasă, stând sub lucrarea îndesată a harului. Atunci stărue neclintită în contemplarea [vederea] celor duhovniceşti. O minte ca aceasta nu mai e legată de cele de aici, ci s'a mutat din moarte la viaţă.

Deci cel ce şi-a ales viaţa râvnitoare şi a venit la Dumnezeu, trebue să-şi aibă inima şi gura curată, ca ieşind din gura lui cuvântul curat, să poată lăuda cu vrednicie pe Dumnezeu. Căci sufletul lipit de Dumnezeu, neîncetat vorbeşte cu el. Să vrem deci, fraţilor, să ajungem la acea culme a virtuţilor şi să nu rămânem în ţărână, pironiţi de patimi. Pentrucă cel ce se luptă şi a ajuns să se apropie de Dumnezeu şi să se facă părtaş de sfânta lumină şi să fie rănit de dorul ei, se desfată de Domnul cu o bucurie duhovnicească şi necuprinsă, precum zice dumnezeescul psalm: „Desfătează-te de Domnul, şi să-ţi dea ţie cererile inimii tale; şi va arăta ca o lumină dreptatea ta şi judecata ta ca miezul zilei". Căci ce dor al sufletului e aşa de puternic şi de anevoe de suportat ca cel ce vine dela Dumnezeu în sufletul care e curăţit de tot păcatul şi care zice din adevărata simţire a inimii: „Sunt rănit de dragoste"? Fulgerările frumuseţii dumnezeeşti sunt cu totul de negrăit şi de nepovestit. Nu le înfăţişează cuvânt, nu le primeşte ureche. Chiar de ai vorbi de lumina luceafărului, de strălucirea lunii, de lumina soarelui,

toate sunt nimic față de slava aceea și sunt cu mult mai prejos de lumina adevărată, decât noaptea adâncă, sau luna întunecată, de amiaza cea mai luminată. Așa ne-a învățat și Vasile, dumnezeescul dascăl, cel care a cunoscut acestea prin cercare și învățându-le ni le-a predat nouă.

Deci acestea și mai multe ca acestea le-a povestit fratele care a fost cu el. Dar cine nu s'ar minuna și de lucrul următor, care e dovada marei lui smerenii de cuget. Invrednicit de multă vreme de treapta preoțească și ajuns la cele cerești prin vieţuire și cunoștință, fugea așa de mult de povara dumnezeeștilor slujbe, încât în cele mai multe din timpurile nevoințelor sale, aproape că nu primea să se apropie de sfânta masă. Ba, vieţuind cu atâta curăție, nici împărtășirea de dumnezeeștile Taine nu o primea când avea întâlnire cu oamenii, măcar că nu spunea nimic pământesc, ci primea întâlnirea pentru folosul celor ce o cereau. Iar când voia să se împărtășească de dumnezeeștile Taine, cerea îndurarea lui Dumnezeu prin rugăciuni, psalmodii și mărturisiri. Căci se cutremura de glasul preotului, când rostea și zicea: „Sfintele Sfinților". Fiindcă zicea că toată biserica se umple de Sfinții Ingeri și însuși Impăratul Puterilor săvârșește tainic cele sfinte și se preface în inimile noastre în trup și sânge. De aceea zicea că trebue să devenim curați și oarecum afară de trup și așa să îndrăznim a ne apropia, fără nicio îndoială și ezitare, de preacuratele lui Hristos Taine, ca să ne facem părtași de luminarea din ele. Căci mulți dintre Sfinții Părinți au văzut pe Ingeri stând de pază în jurul lor. De aceea se și păzeau în tăcere, nevorbind cu nimenea. Mai zicea și aceea că atunci când trebuia să-și vândă el însuși lucrul mânilor sale, ca nu cumva,

vorbind şi răspunzând, să spună vreo minciună, vreun jurământ, sau vreo vorbă de prisos, sau vreun altfel de păcat, mai bine tăcea, lăsând să pară că e prost. Şi tot cel ce voia să cumpere, lua dela el şi da ce voia. Şi primea ceea ce i se da cu mulţumire, negrăind nimic, acest bărbat cu adevărat înţelept.

Sf. Ioan Damaschin

Sf. Ioan Damaschin, vestitul dogmatist al Bisericii ortodoxe dela sfârşitul epocii patristice, îşi are acest nume dela oraşul Damasc, în care s'a născut pe la începutul celei de-a doua jumătăţi a veacului VII, dintr'o familie nobilă şi bogată, în care se moştenise din tată în fiu o înaltă diregătorie a statului Saracinilor. Tatăl său Sergie era sfetnic al califilor din acel oraş, ştiind să folosească influinţa sa la curtea califilor în favoarea creştinilor. El a putut da astfel fiului său o educaţie aleasă, angajând ca preceptor al lui şi al fiului său adoptiv Cosma, pe un călugăr cu numele Cosma, originar din Italia, răscumpărat din robia saracină.

După moartea tatălui său ocupă şi Ioan acelaş post până pe la 718, când califul Omar II, pornind o persecuţie împotriva creştinilor, îl sili şi pe el să părăsească postul, după ce a refuzat să se facă mohamedan.

Împărţindu-şi averile săracilor, Ioan Damaschin se retrase în mânăstirea Sf. Sava de lângă Ierusalim. Cultura şi originea sa aleasă îl făcură sfetnic al patriarhului Ioan V al Ierusalimului, care-l hirotoneşte preot şi-l însărcinează să predice în biserica Sf. Invieri din Ierusalim.

Când împăratul Leo Isaurul publică la 726 edictul său împotriva icoanelor, patriarhul Ioan V al Ierusalimului îl roagă pe Ioan Damaschin să ia apărarea sfintelor icoane. Sf. Ioan ia condeiul şi scrie unul după altul cele „Trei tratate contra celor cari atacă sfintele icoane".[1] Dar nu se mulţumeşte numai cu

[1] Migne P. G. 94, col. 1232—1420. Traduse în româneşte de D. Fecioru, Bucureşti, 1925.

scrisul, ci luptă în tot felul. Ia parte la Sinodul antiiconoclast al episcopilor orientali, în care are un rol principal. „Lupta sa contra iconoclasmului se poate asemăna cu lupta lui Atanasie contra arianismului".[1]

El a dat loviturile cele mai grele acestei erezii. De aceea Sinodul iconoclast dela 754 aruncă asupra lui patru anateme, pe când asupra patriarhului Gherman al Constantinopolei, (715—730) și Gheorghe din Cipru numai câte una.

Dar activitatea de teolog a Sf. Ioan Damaschin nu s'a manifestat numai în scrierile despre icoane, ci și în multe alte lucrări de mare însemnătate. Cea mai vestită operă a lui este însă, pe lângă „Tratatele despre sf. icoane", trilogia intitulată „Izvorul cunoștinții". Partea întâia a acestei lucrări se numește: „Capitole filosofice", având drept conținut principal o ontologie artistotelică (P. G. 94, col. 525—676); partea a doua tratează „Despre erezii", expunând în 103 capitole o istorie a ereziilor până la el (P. G. 94, 677—780); iar partea a treia și cea mai importantă cuprinde sub titlul: „Expunerea exactă a credinții ortodoxe", Dogmatica Bisericii creștine (P. G. 94, 789—1228).[2]

Această „Dogmatică" este opera care, alături de „Tratatele despre sf. icoane", va perpetua numele Sf. Ioan Damaschin dealungul întregei istorii a Bisericii. Ea este expunerea clasică a învățăturii de credință a Bisericii, autoritatea necontestată pe care se vor întemeia în toate timpurile teologii ortodocși. Ceea ce dă Dogmaticii lui Damaschin această autoritate neumbrită, e nu vreo originalitate de gândire a autorului, ci felul admirabil cum a reușit el să concentreze și să sistematizeze învățătura Sf. Părinți în ceea ce au ei comun și unanim. Marele talent și spirit echilibrat al Sf. Ioan Damaschin se arată în faptul

[1] D. Fecioru, Introducere la „Dogmatica" Sf. Ioan Damaschin, București 1938, p. XXI.

[2] Tradusă în românește de D. Fecioru, București 1938. Iar prima dată de Grigorie și Gherontie, tipărită la Iași în 1808, cu binecuvântarea mitropolitului Veniamin Costache.

că a ştiut să aleagă totdeauna din abundenţa gândirii patristice definiţiile cari îşi câştigaseră o circulaţie mai generală, pe cele cari ele înşile aveau o formă mai generală, mai rezumativă, lăsând la o parte formele nuanţate, detaliile, analizele prea adânci. Fără îndoială Sf. Ioan Damaschin a fost un spirit extraordinar de sistematic şi de disciplinat. Dintr'un material străin, folosit aproape literal, după o riguroasă selecţie, a izbutit să ne dea totuşi o operă unitară.

Dela Sf. Ioan Damaschin mai avem o serie de alte scrieri de cuprins dogmatic, alcătuite adeseori la cererea unor personalităţi ale timpului. Apoi un număr de omilii, de comentarii la epistolele Sf. Pavel şi de cântări bisericeşti, despre cari Suidas (sec. XI) spune că n'au fost egalate şi nici nu vor fi, cât va fi lumea şi pământul (Lexicon graece et latine, rec. Bernardy, 1853, t. I, p. II, col. 1029).

Sf. Ioan Damaschin ne-a lăsat şi câteva mici scrieri ascetice şi anume:

1. Despre sfintele posturi (. P. G. 95, col. 63—78), ce se ocupă în special cu durata posturilor bisericeşti.

2. Despre cele opt duhuri ale răutăţii (P. G. 95, 79—84), adică despre cele opt patimi, cu referire deosebită la viaţa monachală.

3. Despre virtuţi şi păcate (P. G. 95, 85—98), înrudită cu cea dinainte, dar adresată unor cercuri mai largi.

In Filocalia greacă e tipărită cea din urmă. Pe aceasta o dăm şi noi tălmăcită, în paginile ce urmează.

Aceste scrieri ascetice se caracterizează şi ele prin însuşirile întregului scris al Sf. Ioan Damaschin, adică prin rezumarea ideilor celor mai comune, mai generale, mai răspândite în obştea bisericească.

Astfel toată viaţa şi-a închinat-o Sf. Ioan Damaschin luptei pentru apărarea şi lămurirea credinţei şi strădaniilor de desă-

vârşire. El moare la anul 749 în mânăstirea Sf. Sava. Despre mormântul şi chilia lui vorbesc toţi pelerinii cari au vizitat această mânăstire.[1]

[1] Pentru notiţa aceasta privitoare la viaţa şi scrisul Sf. Ioan Damaschin am folosit: D. Fecioru, Introducere la traducerea Dogmaticii, Bucureşti, Edit. Librăriei teologice 1938, p. 17—30, unde se află şi o listă a scrierilor Sf. Ioan Damaschin. Păr. D. Fecioru, adevărat specialist în Sf. Ioan Damaschin, are şi un studiu mai larg despre Sf. Ioan Damaschin: Viaţa Sf. Ioan Damaschin, Bucureşti 1935. — Amintim că datele lui O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchl. Literatur, Band V, Fr. i. Br., Herder, 1932, p. 51—65, se deosebesc de unele date ale Păr. D. Fecioru. De pildă după Bardenhewer, Ioan Damaschin era la 726 încă tot la Damasc şi abia la 732 s'a dus în mânăstirea Sf. Sava.

Al celui între sfinţi Părintelui nostru

IOAN DAMASCHIN

Cuvânt minunat şi de suflet folositor.[1]

Trebue să se ştie că omul fiind îndoit, adică constând din suflet şi din trup, îndoite are şi simţurile şi virtuţile acestora. Şi cinci sunt ale sufletului şi cinci ale trupului. Simţurile sufleteşti, pe cari înţelepţii le numesc şi puteri, sunt acestea: mintea, cugetarea, părerea, închipuirea şi simţirea; iar cele trupeşti: vederea, mirosul, auzul, gustul şi pipăitul. Din această pricină îndoite sunt şi virtuţile lor, îndoite şi păcatele. Incât e de trebuinţă ca tot omul să ştie limpede câte sunt virtuţile sufleteşti şi câte cele trupeşti; şi cari sunt, iarăşi, patimile sufleteşti şi cari cele trupeşti.

Virtuţi sufleteşti zicem că sunt mai întâi aceste patru cele mai generale, cari sunt: bărbăţia, prudenţa, cumpătarea şi dreptatea. Din acestea se nasc virtuţile sufleteşti: credinţa, nădejdea, dragostea, rugăciunea, smerenia, blândeţea, îndelunga răbdare, suferirea răului, bunătatea, nemânierea, cunoştinţa dumnezeească, neiuţimea, simplitatea, neturburarea, nefăţărnicia, neînfumurarea, nemândria, nepismuirea,

[1] Filoc. gr. ed. II, vol. I, pg. 342—346. In Mique P. G. 95, col. 85-98 se intitulează: „A Sf. Ioan Damaschin, Despre virtuţi şi păcate, sufleteşti şi trupeşti". Intre cele două texte sunt unele mici deosebiri. Noi urmăm când pe unul când pe altul, după cum ni s'a părut că e mai bun unul sau altul.

neviclenia, neiubirea de argint, compătimirea, milostenia, generozitatea, neîntristarea, străpungerea inimii, sfiala, evlavia, dorința bunurilor viitoare, dorul după Impărăția lui Dumnezeu, poftirea înfierii.

Iar virtuți trupești, mai bine zis unelte ale virtuților, cari se nasc întru cunoștință și după Dumnezeu și duc pe om afară de orice fățărie și dorință de a plăcea oamenilor, la înaintarea în smerenie și nepătimire, sunt acestea: înfrânarea, postul, foamea, setea, priveghierea, starea de toată noaptea, plecarea deasă a genunchilor, neîmbăierea, mulțumirea cu o singură haină, mâncarea uscată, mâncarea târzie, mâncarea puțină, băutura de apă, culcarea pe pământ, sărăcia, neaverea, austeritatea, neîmpodobirea, neiubirea de sine, singurătatea, liniștea, neieșirea din casă, lipsa, mulțumirea cu ce ai, tăcerea, procurarea celor de trebuință prin lucrul mâinilor, toată reaua pătimire și nevoința trupească și alte asemenea. Toate acestea sunt cât se poate de necesare și de folositoare când trupul e sănătos și turburat de patimi trupești. Iar dacă e neputincios și cu ajutorul lui Dumnezeu a biruit acestea, nu sunt așa de necesare, întrucât sfânta smerenie și rugăciune[1] întregesc toate.

Dar acum trebue să vorbim și despre păcatele sufletești și trupești, adică despre patimi. Patimi sufletești sunt acestea: uitarea, nepăsarea și neștiința.[2] Când ochiul sufletului, sau mintea, e întunecat de acestea trei, e luat apoi în stăpânire de toate patimile cari sunt acestea: neevlavia, credința strâmbă sau toată erezia, blasfemia, iuțimea, mânia, amărăciunea, înfurierea năpraznică, ura de oameni, pomenirea răului, vorbirea de rău, osândirea, întristarea fără temeiu, frica, lași-

[1] Filocalia gr. are: Euharistie în loc de rugăciune.

[2] După Marcu Ascetul, Epistola către Nicolae. Filocalia românească, vol. I, ed. II. p. 326,

tatea, cearta, rivalitatea, pisma, slava deşartă, mândria, făţărnicia, minciuna, necredinţa, sgârcenia, iubirea de materie, înpătimirea, afecţiunea pentru cele pământeşti, trândăvia, micimea de suflet, nemulţumirea, cârtirea, înfumurarea, părerea de sine, trufia, îngâmfarea, iubirea de stăpânire, dorinţa de a plăcea oamenilor, viclenia, neruşinarea, nesimţirea, linguşirea, înşelăciunea, ironia, duplicitatea, învoirea cu păcatele părţii pătimaşe şi gândirea deasă la ele, rătăcirea gândurilor, iubirea de sine, care e maica şi rădăcina tuturor relelor, iubirea de argint, reaua nărăvire şi răutatea.

Iar patimi trupeşti sunt: lăcomia pântecelui, nesăturarea, desfătarea, beţia, mâncarea pe ascuns, iubirea de plăceri felurite, curvia, preacurvia, desfrâul, necurăţia, amestecarea sângelui [incestul], stricarea pruncilor, împreunarea cu dobitoacele, poftele rele şi toate patimile urîte şi protivnice firii, furtul, jefuirea celor sfinte [sacrilegiul], hoţia, uciderea, orice moleşire trupească şi bucurie de voile trupului mai ales când trupul e sănătos, ghicirile, descântecele, farmecele, prezicerile, iubirea de podoabe, uşurătatea, moliciunile, înfrumseţările, vopsirea feţii, pierderea vremii, umblarea fără rost, jocurile de noroc, reaua şi pătimaşa întrebuinţare a lucrurilor dulci ale lumii, viaţa iubitoare de trup, care, îngroşând mintea, o face pământească şi dobitocească şi nu o lasă niciodată să tindă spre Dumnezeu şi spre lucrarea virtuţilor.

Iar rădăcinile tuturor patimilor acestora şi, cum ar zice cineva, cele dintâi pricini ale lor sunt: iubirea de plăcere, iubirea de slavă şi iubirea de argint, din cari se naşte tot răul.[1] Dar nu săvârşeşte omul niciun păcat, dacă nu-l birue şi nu-l iau în stăpânire mai

[1] Marcu Ascetul: Despre legea duhovnicească, cap. 105, Filocalia românească, vol. I. ed. II, p. 239.

întâi aceşti uriaşi puternici, cum zice preaînţeleptul între asceţi Marcu, adică uitarea, nepăsarea şi neştiinţa.[1] Iar pe acestea le naşte plăcerea, odihna, iubirea slavei dela oameni şi împrăştierea. Dar pricina cea dintâi a tuturor acestora şi aşa zicând maica cea mai rea a lor, este, cum am zis, iubirea de sine, sau iubirea neraţională de trup şi alipirea pătimaşă de el. Iar împrăştierea şi moleşirea minţii, împreună cu alunecarea la glume şi la vorbe de ruşine, pricinuesc multe rele şi căderi, ca şi îndrăsneala şi râsul.

Dar înainte de toate acestea, trebue să ştim că iubirea pătimaşă de plăcere este de multe feluri şi de multe forme, şi multe sunt plăcerile cari amăgesc sufletul, când nu se întăreşte prin trezvie întru frica de Dumnezeu şi în dragoste de Hristos, îngrijindu-se de lucrarea virtuţilor. Căci se ivesc nenumărate plăceri cari atrag la ele ochii sufletului: cele ale trupurilor, cele ale avuţiei, ale desmierdării, ale slavei, ale nepăsării, ale mâniei, ale stăpânirii, ale iubirii de argint, ale sgârceniei. Toate se înfăţişează amăgitor cu arătări strălucite şi plăcute, în stare să atragă pe cei vrăjiţi de ele, cari nu iubesc cu putere virtutea şi nu rabdă asprimea ei. Căci aproape toată afecţiunea pământească şi împătimirea de ceva din cele materiale naşte plăcere şi desfătare în cel împătimit şi înebuneşte şi vatămă în chip pătimaş partea poftitoare a sufletului, întrucât supune pe cel biruit iuţimii, mâniei, întristării şi ţinerii minte a răului, când e lipsit de ceea ce doreşte. Iar dacă împreună cu împătimirea mai stăpâneşte pe om şi o mică obişnuinţă, îl face pe cel stăpânit de ea să fie dus, pe nesimţite, până la capătul acestei împătimiri neraţionale, pentru plăcerea ascunsă în ea. Căci plăcerea poftei e de multe feluri, cum s'a spus mai înainte, şi

[1] Marcu Ascetul: Epistola către Nicolae, l. c.

nu se satisface numai prin curvie şi prin altă desfătare trupească, ci şi prin celelalte patimi, odată ce şi neprihănirea stă nu numai în oprirea dela curvie şi dela celelalte plăceri de sub pântece, ci şi în înstrăinarea de celelalte plăceri. De aceea desfrânat este şi iubitorul de avuţii, iubitorul de argint şi sgârcitul. Căci precum acela iubeşte trupurile, aşa şi acesta avuţiile; ba este cu atât mai desfrânat acesta, cu cât nu are o aşa de mare silă dela fire, care să-l împingă. De fapt vizitiu nedestoinic ar fi socotit cu adevărat nu acela care nu poate stăpâni un cal nărăvaş şi anevoe de strunit, ci acela care nu-şi poate supune pe unul blând şi mai supus. Dar e vădit în tot felul că pofta de avuţii e de prisos şi nu după fire, neavându-şi puterea într'o silă a firii, ci în voia liberă cea rea. De aceea nu are scuză cel ce păcătueşte lăsându-se biruit de aceasta cu voia. Astfel trebue să cunoaştem limpede că iubirea de plăcere nu se mărgineşte numai la desfătare şi la bucuria de trupuri, ci se arată în tot chipul şi prin tot lucrul iubit de voia liberă a sufletului şi prin toată împătimirea.

Dar ca să fie cunoscute şi mai limpede patimile după cele trei părţi ale sufletului, am socotit să adăugăm pe scurt şi acestea: sufletul se împarte în trei: în raţiune, iuţime şi poftă. Păcatele din raţiune sunt acestea: necredinţa, erezia, nebunia, hula [blasfenia], nemulţumirea, încuviinţările păcatele cari se ivesc din partea pătimitoare. Iar tămăduirea şi leacul acestor rele este credinţa neîndoioasă în Dumnezeu şi în dogmele adevărate, neînşelătoare şi ortodoxe, cugetarea neîncetată la cuvintele Duhului, rugăciunea curată şi neîncetată şi mulţumirea către Dumnezeu. Păcatele iuţimii sunt acestea: cruzimea, ura, necompătimirea, pomenirea răului, pisma, uciderea şi cugetarea necontenită la unele ca acestea. Iar tămă-

duirea şi leacul lor: iubirea de oameni, dragostea, blândeţea, iubirea de fraţi, compătimirea, suferirea răului şi bunătatea. Păcatele părţii poftitoare sunt acestea: lăcomia pântecelui, nesăturarea, beţia, curvia, preacurvia, necurăţia, desfrânarea, iubirea de avuţii, pofta de slavă deşartă, de bani, de bogăţie şi de plăcerile trupeşti. Iar tămăduirea şi leacul lor: postul, înfrânarea, reaua pătimire, neaverea, împărţirea averilor la săraci, dorinţa bunurilor viitoare nemuritoare, dorul după Impărăţia lui Dumnezeu şi poftirea înfierii.

Dar trebue să punem şi diagnoza gândurilor pătimaşe, prin cari se săvârşeşte tot păcatul. Gândurile în cari se cuprind toate păcatele sunt opt: al lăcomiei pântecelui, al curviei, al iubirii de argint, al mâniei, al întristării, al trândăviei, al slavei deşarte şi al mândriei. Ca aceste opt gânduri să ne turbure sau ca să nu ne turbure, nu atârnă de noi. Dar ca să stăruiască sau ca să nu stăruiască, sau ca să stârnească patimile, sau ca să nu le stârnească, atârnă de noi.

Altceva este adică momeala [atacul], altceva însoţirea, altceva lupta, altceva patima, altceva învoirea [consimţirea], care e aproape de faptă şi se aseamănă ei, altceva lucrarea şi altceva robirea. Momeala este gândul adus simplu în minte de vrăjmaşul, ca de pildă: fă aceasta sau aceea, cum i-a zis Domnului şi Dumnezeului nostru: „Zi ca să se facă pietrele acestea pâini".[1] Aceasta, cum s'a spus, nu atârnă dela noi. Insoţirea este primirea gândului strecurat de vrăjmaş, preocuparea cu el şi convorbirea plăcută a voii noastre cu el. Patima este deprinderea cu gândul strecurat de vrăjmaş, care se naşte din însoţire, şi învârtirea necontenită a cuge-

[1] Mt. 3, 4.

tării şi a închipuirii în jurul lui. Lupta este împotrivirea cugetării fie la stingerea patimii din gând sau a gândului pătimaş, fie la învoire, cum zice Apostolul: „Căci trupul pofteşte împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; şi aceştia se împotrivesc unul altuia".[1] Luarea în robie este ducerea silnică şi fără voe a inimii, stăpânită de prejudecată şi de o îndelungată obişnuinţă. Invoirea este consimţirea cu patima din gând. Iar lucrarea, însaşi împlinirea cu fapa a gândului pătimaş încuviinţat. Deci cel ce cugetă nepătimaş dela început, sau respinge prin împotrivire şi certare momeala, a tăiat dintr'odată toate cele ce urmează.

Lăcomia pântecelui e stinsă prin înfrânare; curvia, prin dorul dumnezeesc şi prin dorinţa bunurilor viitoare; iubirea de argint, prin compătimirea celor săraci; mânia, prin dragostea faţă de toţi şi prin bunătate; întristarea lumească, prin bucuria duhovnicească; trândăvia, prin răbdare, stăruinţă şi mulţumire către Dumnezeu; slava deşartă, prin lucrarea ascunsă a poruncilor şi prin rugăciunea necontenită întru zdrobirea inimii; mândria, prin aceea că nu judecăm şi nu dispreţuim pe nimeni, cum a făcut fariseul, ci ne socotim pe noi ca pe cei mai de pe urmă dintre toţi.

Slobozită astfel mintea de patimile amintite şi înălţată la Dumnezeu, de aci înainte trăeşte viaţa fericită, primind arvuna Duhului Sfânt; şi plecată de aici cu nepătimire şi cunoştinţă adevărată, se înfăţişează înaintea luminii Sfintei Treimi împreună cu Sfinţii Ingeri, primind lumina pentru veacurile nesfârşite.

Sufletul având deci trei părţi, precum s'a arătat mai înainte [căci trei sunt părţile lui: raţiunea, iu-

[1] Gal. 5, 17

ţimea şi pofta, dacă în iuţime este dragoste şi iubire de oameni şi în poftă, curăţie şi neprihănire, raţiunea este luminată; iar dacă în iuţime este ură de oameni şi în poftă desfrânare, raţiunea este întunecată. Deci raţiunea atuncea este sănătoasă şi cumpătată şi luminată, când are afectele supuse şi contemplă raţiunile făpturilor lui Dumnezeu duhovniceşte [curat][1] şi e înălţată către fericita şi Sfânta Treime. Iar iuţimea atuncea se mişcă după fire, când iubeşte pe toţi oamenii şi nu are faţă de nici unul dintre ei supărare sau pomenire de rău. In sfârşit pofta, când a omorît patimile prin smerită cugetare, înfrânare şi neavere, când adică a omorît plăcerea trupului, dorinţa după avuţie şi după slava trecătoare, şi s'a întors spre dragostea dumnezeească şi nemuritoare. Căci pofta spre acestea trei îşi are mişcarea: sau spre plăcerea trupului, sau spre slava deşartă, sau spre câştigarea de avuţie. Iar prin dorinţa aceasta nesocotită dispreţueşte pe Dumnezeu şi poruncile Lui dumnezeeşti, uită de nobila sa obârşie dumnezeească, se sălbăţăceşte faţă de aproapele, îşi întunecă raţiunea şi n'o mai lasă să privească spre adevăr. Dar cel ce a câştigat un cuget mai presus de acestea, se împărtăşeşte încă de aici, cum s'a zis, de Impărăţia cerurilor, şi trăeşte viaţă fericită, în aşteptarea fericirii rânduite celor ce iubesc pe Dumnezeu; de care şi noi să ne învrednicim prin harul Domnului nostru Iisus Hristos. Amin.

Trebue să se ştie şi aceasta că nu se poate ajunge la măsura niciunei virtuţi, dacă nu se sârgueşte cineva toată viaţa, cu toată puterea, spre dobândirea ei, prin osteneală încordată şi prin grija de făptuire, de pildă, de milostenie, de înfrânare, de rugăciune, de dragoste, sau de vreuna din virtuţile ge-

[1] Textul din P. G.

nerale. De fapt fiecare se îndeletniceşte cu vreuna din aceste virtuţi în parte. De pildă unul săvârşeşte milostenie o vreme oarecare. Dar îndeletnicindu-se numai puţintel cu aceasta, nu putem zice de el că este milostiv propriu zis, mai ales când nu săvârşeşte bine şi în chip plăcut lui Dumnezeu ceea ce săvârşeşte. Căci nici binele nu e bine, când nu se lucrează bine, ci e bine cu adevărat când nu-şi aşteaptă ca plată pentru aceasta sau aceea plăcerea dela oameni, de pildă bunul nume, sau slava dela ei, nici nu se face din lăcomie sau nedreptate. Fiindcă Dumnezeu nu caută la binele ce se face şi pare că e bine, ci la scopul pentru care se face. Căci spun şi de Dumnezeu purtătorii Părinţi, că atunci când mintea uită de scopul evlaviei, fapta văzută a virtuţii ajunge fără rost. Căci cele ce se fac fără dreapta socoteală şi fără scop, nu numai că nu folosesc la nimic, chiar dacă sunt bune, ci şi vatămă; precum se întâmplă dimpotrivă cu cele ce par că sunt rele, dar se fac cu scopul cinstirii de Dumnezeu, cum e de pildă fapta celui ce intră într'o casă de desfrâu, ca să scape dela pieire o femeie pierdută. De aci e vădit că nu e milostiv cel ce s'a îndeletnicit puţin cu milostenia, nici înfrânat cel care a făcut la fel cu înfrânarea, ci cel ce s'a îndeletnicit cât mai mult şi toată viaţa lui, deplin, cu această virtute, folosindu-se de dreapta socoteală, fără greşală. Căci mai mare decât toate virtuţile este dreapta socoteală, care e împărăteasa şi virtutea virtuţilor. Precum iarăşi în cazul celor dimpotrivă nu numim desfrânat, sau beţiv, sau mincinos pe cel ce a alunecat odată în vreuna din acestea, ci pe cel ce a căzut de foarte multe ori şi rămâne neîndreptat.

Pe lângă cele spuse, mai trebue să se ştie mai ales aceasta, care e de mare trebuinţă tuturor celor

ce râvnesc să dobândească virtutea şi se sârguesc să ocolească păcatul: cu cât e sufletul neasemânat mai bun decât trupul, şi mai distins şi mai cinstit în multe şi foarte însemnate privinţe, cu atât sunt şi virtuţile sufleteşti mai bune decât cele trupeşti, mai ales cele cari imită pe Dumnezeu şi poartă nume dumnezeeşti. Cu totul dimpotrivă trebue să socotim despre păcatele sufleteşti că se deosebesc de patimile trupeşti în ce priveşte efectele lor şi pedeapsa lor, măcar că acest lucru îl uită mulţi, fără să ştiu cum. Beţia, curvia, preacurvia, furtul şi cele apropiate acestora, oricât sunt de urîte la arătare celor evlavioşi şi celor ce fug de ele, sau le pedepsesc, nu pricinuesc atâta durere celor ce stăruesc în ele fără să se îndrepte, în comparaţie cu patimile sufleteşti, cari sunt cu mult mai rele şi mai grele ca acelea şi cari duc la starea dracilor şi la osânda veşnică rânduită acelora, pe cei stăpâniţi de ele. E vorba de pismă, de pomenirea răului, de răutate, de învârtoşare şi de iubirea de argint, care-i rădăcina tuturor relelor, după Apostol, şi de cele asemenea.[1]

Am înfăţişat acestea în chipul acesta simplu, după neînvăţătura noastră, schiţând un cuvânt lămurit şi uşor de supraprivit despre virtuţi şi patimi, ca să poată judeca şi cunoaşte cineva uşor deosebirea şi împărţirea lor din lămurirea amănunţită a lor. Pentru aceasta am înfăţişat toate felurile şi formele fiecăreia, ca să se cunoască, de e cu putinţă, fiecare virtute şi păcat. Şi aşa pe cele dintâi să le atragem spre noi, adică virtuţile, şi mai ales pe cele sufleteşti, prin cari ne apropiem de Dumnezeu. Iar păcatele să le ocolim cu toată puterea, fugind de ele. Căci fericit cu adevărat este cel ce caută virtutea şi se îndeletniceşte cu ea şi cercetează cu grijă tot ce este vir-

[1] Ultimele două aliniate nu se află în textul din P. G.

tute, apropiinduse prin ea de Dumnezeu şi unindu-se cu El în minte. Fiindcă în aceasta stă cu adevărat prudenţa, bărbăţia, înţelepciunea, cunoştinţa nemincinoasă şi bogăţia ce nu poate fi răpită: în a sui la vederea [contemplarea] Făcătorului prin virtutea cu fapta.

Căci ἀρετὴ [virtutea] vine dela (αἱρεῖσθαι) [a alege], pentrucă este aleasă şi voită, deoarece noi facem binele, alegându-l şi voindu-l, nu fără sfat şi de silă. Iar φρόνησις [prudenţa] vine dela a purta în minte cele de folos (τῷ νοῦ φέρειν τὰ ὠφελήματα).

Iar dacă vrei, să adăugăm acestui cuvânt simplu, ca o pecete de aur, puţine lucruri şi despre „chipul şi asemănarea" celei mai cinstite dintre toate făpturile lui Dumnezeu. Numai omul, această vieţuitoare mintală şi raţională, este dintre toate „după chipul şi după asemănarea lui Dumnezeu". Tot omul se zice că este „după chipul lui Dumnezeu", pentru demnitatea minţii şi a sufletului, adică pentru necuprinsul, nevăzutul, nemurirea şi libertatea voii, ca şi pentru însuşirea de stăpânitor, născător de prunci şi ziditor. Iar „după asemănare" este pentru raţiunea virtuţii şi a faptelor noastre cari imită pe Dumnezeu şi poartă nume dumnezeesc, adică pentru dispoziţia filantropică faţă de cei din neamul omenesc, pentru îndurarea, mila şi dragostea aproapelui şi pentru compătimirea arătată altora. „Fiţi milostivi, zice Hristos Dumnezeu, precum şi Tatăl vostru cel ceresc milostiv este".[1] „După chipul" îl are orice om, căci Dumnezeu nu se căeşte de darurile sale. Dar „după asemănarea" o au foarte puţini şi numai cei virtuoşi, sfinţii şi cei ce imită pe Dumnezeu în bunătate, pe cât e cu putinţă oamenilor. Fie ca să ne învrednicim şi noi de iubirea Lui de oa-

[1] Luca 6, 36.

meni, mai presus de bunătate, bineplăcându-I prin faptele noastre cele bune şi făcându-ne următori celor ce din veac bine au plăcut lui Hristos. Că a Lui este mila şi Lui i se cuvine slava, cinstea, închinăciunea, împreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Preasfântul şi bunul şi de viaţă făcătorul Său Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor, Amin.

Teodor al Edesei

Ştiri despre Teodor al Edesei ne dă o „Viaţă" a lui, care se pretinde a fi fost scrisă de un nepot al lui, episcopul Vasile al Emesei.[1] După această scriere, Teodor s'a născut la Edesa, la vârsta de 20 de ani a intrat ca monah în mânăstirea Sf. Sava (Mar Saba) de lângă Ierusalim, iar la vârsta de 32 ani ajunge egumen al acestei mânăstiri. Mai târziu se întoarce ca episcop în oraşul său de origine. In această calitate desfăşoară o activitate îndelungată în combaterea diferitelor erezii, fiind ajutat de sultanul Perşilor. Acelaş sultan îl trimite într'o misiune la împăratul Mihail III din Constantinopol (842—867). Spre sfârşitul vieţii se retrage iarăşi în mânăstirea Sf. Sava unde moare şi e îngropat. E pomenit la 19 Iulie.

Mai recent R. Gouillard[2] consideră „Viaţa" lui Teodor al Edesei una din cele mai bune mostre de plăsmuiri haghiagrafice, un mozaic de teme adunate din trei secole. Autorul e vre-un monach sabait din v. X. Gouillard recunoaşte totuşi un sâmbure istoric în această scriere biografică. Un anumit Teodor dela Sf. Sava a putut fi episcop al Edesei în prima jumătate a v. IX. El a putut avea şi o activitate catichetică printre eretici şi chiar o misiune de ordin politic către împăratul Mihail III. Scaunul Emessei de asemenea a putut avea în lista celor ce l-au ocupat pe un Vasile. Acest nume a putut fi luat ca autoritate de haghiograf pentru a face crezută „Viaţa".

---

[1] „Viaţa" aceasta a fost publicată de J. Pomialovschij, „Viaţa Sfântului nostru Părinte Teodor, arhiepiscop de Edesa", Petersburg, 1892, p. XVIII+147, în 8° (text grec cu introd. rusească).

[2] In studiul: Supercheries et méprises literaires. L'oeuvre de Saint Théodore d'Edesse, în Revue de Etudes byzantines, tome V, 1947.

Ceea ce e sigur e că Teodor al Edesei n'a avut o activitate literară. Cele trei scrieri pe cari i le atribue biografia : o catechează dogmatică,[1] un cuvânt despre eretici[2] şi suta de capete cuprinse în Filocalia greacă şi traduse în volumul acesta, sunt nişte simple compilaţii şi extrase din alte opere. Cu atât mai puţin sunt ale lui Teodor alte două scrieri, nepomenite de „Viaţă" : un tratat despre azime şi un cuvânt despre contemplaţie (Theoreticon), lansat prin Filocalia greacă (ed. I, Veneţia 1782, p. 281—287 ; ed. II, vol. I, Atena 1893, p. 194—199) şi tradus şi el în volumul de faţă.

Lăsând celelalte scrieri, ne vom mulţumi să evidenţiem aci, după Gouillard, neautenticitatea celor două pe cari le dăm traduse în acest volum.

Incă J. Hausherr a arătat că cea mai mare parte din cele 100 capete sunt copiate din Evagrie Ponticul.[2] Gouillard a arătat şi sursa celorlalte capete, aşa încât acum se cunosc paralelele aproape ale tuturor celor 100 capete ale lui Teodor,

Punând mai jos în paralelă capetele din centuria lui Teodor cu sursele lor, după Gouillard, atragem atenţia şi la paralelele descoperite de noi înainte de-a fi cetit pe Gouillard. Ele sunt puse în josul paginilor cari cuprind textul centuriei lui Teodor.

Centuria lui Teodor	Parainesis ad Monachos (Evagrie, P. G. 79, 1235)
1	27, 28, 30
2	30—31
3	32
4	33
5	19, 18
6	17, 18
7	12, 14, 16
8	11, 10, poate 21

[1] Διδασκαλία περὶ πίστεως, în cod. Mosq. Typogr. 6 în 4°, seac. 16.

[2] Λόγος περὶ πίστεως καὶ διακρίσεως αἱρετικῶν, în cod. Sabba it 409, saec. 13. fol. 318—332.

[3] J Hausherr, Le traité de l'oraison d'Evagre le Pontique, Revue d'Ascése et de Mystique, XV, 1930.

Cap. 66 pare luat din recenziunea mai lungă a Parenezei din cod. Barberinus Or. 515 (sec. XIII).

Cap. 9—24 sunt luate din Practicus I (P. G. 40, 1220) şi II (P. G. 40, 1224).

Cent. Teodor	Practicus (Evagrie)
9	I, 1
10	2, 3
11	23
12	24
13	6
14	26
15	28
16	II, 48, 49
17	?
18	34
19	47
20	48
21	53
22	54, 55
23	58
24	61

Cap. 47 e un dublet al cap. 21, cap. 25—40 exploatează oglinda monachicească a lui Evagrie (P. G. 40, 1277).

Cent. Teodor	Oglinda (Evagrie)
25	6, 7, 11
26	10, 13, 14, 15
27	16
28	23 (şi Marcu Ascetul)
29	27
30	10, 12, 31, 34, 35
31	37
32	38—40
33	39, 42, 44
34	47—51
35	58—59
36	65
37	82
38	57
39	?
40	90

Acum compilatorul trece la Tractatus ad Eulogium, atribuit lui Nil Ascetul (P. G. 79, 1093), dar care e mai degrabă al lui Evragie, chiar dacă nu în forma actuală.

Cent. Teodor	Tract. ad Eulogium
41	11
42	15
43	16
44	27, 28
45	27
46	31

După o lungă întrerupere, plagiatorul reia:

Cent. Teodor	Tract. ad Eulogium
70	12
71	14
72	14
73	15
74	15
75	17
76	19
77	19
78	21
79	21
80	21
81	25
82	32
83	23
84	25
85	26
86	?
87	26

Intre cap. 48 și 70 Teodor ia pe rând din De rerum monachalium rationibus (P. G, 40, 1252) și din recensiunea B a scrierii De malignis cogitationibus (publicată de J. Muyldermans, A travers de tradition manuscrite d'Evagre le Pontique, Biblioteque du Mus, Lőwen 1932).

Cent. Teodor	Rerum monach.
48	2
49	2
50	3—4
51	?
52	6, 5
53	6
54	7
55	8
56	8
57	9
58	9
59	9
60	10—11
Cent. Teodor	De malignis cogit.
61	1
62	1, 3
63	10
64	23
65	1
67	26
68	B. XLIV
69	B. XLIV

Dela cap. 88 la 100 identificarea e mai grea. Nu se mai plagiază Evagrie literal, ci se mai ia şi din alţi autori (cap. 90=apoftegma lui Theona, P. G. 65, 197 C; cap. 91=apoftegma lui Alonius, P. G. 65, 100), dar menţionează pe Arsenie (cap. 100; P. G. 65, 88 C. apoftegma 3).

Autorul centurei e influinţat însă mereu şi de Sf. Maxim Mărturisitorul. El taie începuturile sentinţelor împrumutate, lasă afară mijlocul, se sileşte să ascundă plagiatul şi se străduieşte să dea un sens sentinţei astfel ciuntite. Cunoaşte apatia, contemplaţia şi rugăciunea curată, dar cugetă mereu la asceză. Compilaţia e alcătuită între v. VIII şi X. E un Evagrie stângaciu, diluat cu citate biblice, pentru călugării mai simpli.

Theoreticon-ul (Cuvântul despre contemplaţie) datează, după Gouillard, din v. XIV—XVII. Nu e o operă izvorîtă din trăire. Îi lipseşte căldura, prospeţimea. E o lucrare cu pretenţie de clasificare şi speculaţie.

Ale Sf. şi de Dumnezeu purtătorului Părintelui nostru

TEODOR

marele ascet şi episcop al Edesei

Una sută capete foarte folositoare [1]

1. Odată ce prin harul bunului Dumnezeu ne-am lepădat de satana şi de lucrurile lui şi ne-am unit cu Hristos în baia naşterii de-a doua, şi acum, iarăşi, prin făgăduinţa monahală, să păzim poruncile Lui. Aceasta o cere dela noi nu numai îndoita făgăduinţa, ci şi datoria firească. Căci fiind zidiţi la început de Dumnezeu „buni foarte", aceasta şi trebue să fim.[2] Chiar dacă păcatul, furişându-se din neatenţia noastră, a adus în noi starea potrivnică firii, dar am fost rechemaţi iarăşi prin mulţimea milei Dumnezeului nostru şi am fost înoiţi cu patima Celui fără de patimă. Cu preţ am fost răscumpăraţi prin sângele lui Hristos, fiind izbăviţi de vechea neascultare venită nouă dela părinţi. De aceea, dacă ne facem drepţi, nu este nici un lucru mare. Mai de grabă a cădea din dreptate este ceva jalnic şi vrednic de osândă.

2. Precum fapta bună făcută fără credinţă este cu totul moartă şi fără putere [efect], aşa şi credinţa singură, fără fapte de dreptate, nu ne izbăveşte din

---

[1] Filocalia greacă, ed. II, vol. I, p. 182—194.

[2] Propoziţia e luată aproape literal dela Evagrie P. G. 79, 1237 D.

focul cel veşnic.[1] „Cel ce mă iubeşte, zice Domnul, va păzi poruncile Mele".[2] Dacă iubim deci pe Domnul şi credem în El, să ne sârguim întru lucrarea poruncilor Lui, ca să câştigăm viaţa veşnică. Iar dacă trecem cu vederea păzirea poruncilor Lui, de cari ascultă toată zidirea, cum ne vom numi pe noi credincioşi, odată ce am fost mai cinstiţi decât toată zidirea, dar dintre toate singuri ne arătăm neascultători de poruncile Făcătorului şi fără mulţumire faţă de Binefăcător?[3]

3. Păzind poruncile lui Hristos, nu-I dăm nimic Lui, care nu are trebuinţă de nimica şi e Dătătorul tuturor bunătăţilor. Ci ne facem bine nouă înşine, câştigându-ne viaţa veşnică şi bucuria de negrăitele bunătăţi.[4]

4. Oricine ni se împotriveşte la împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, chiar de ar fi tatăl sau mama, sau oricine, să ne fie vrednic de scârbă şi de ură;[5] ca să nu ne auzim: „Cel ce iubeşte pe tatăl şi pe mama sa, sau pe altcineva mai mult decât pe mine, nu este vrednic de mine."

5. Să ne strângem cu toată puterea spre împlinirea poruncilor Domnului, ca să nu fim strânşi de lanţurile greu de deslegat ale poftelor rele şi ale plăcerilor stricătoare de suflet.[6] Căci atunci se va rosti şi asupra noastră hotărîrea rostită asupra smochinului neroditor: „Tae-l, ca să nu facă şi locul netrebnic; căci tot pomul care nu aduce roadă, se tae şi în foc se aruncă".[7]

---

[1] La Evagrie P. G. 79, 1240 A, se spune: Nu izbăveşte credinţa şi blestemul de focul cel veşnic, fără faptele dreptăţii.
[2] Ioan 14, 21
[3] Propoziţia din urmă după Evagrie P. G. 79, 1240 B.
[4] După Evagrie, P. G. 79, 1240 B.
[5] După Evagrie, P. G. 79, 1240 B.
[6] După Evagrie, P. G. 79, 1237 B.
[7] Matei 21, 19.

6. Cel ce se lasă biruit de pofte şi de plăceri şi petrece în lume, va cădea degrabă în mrejele păcatului. Iar păcatul odată săvârşit, este foc împotriva paelor, piatră împotriva obrazului, puhoi ce-şi lărgeşte căile. Căci toate acestea aduc în tot chipul pieirea celui ce săvârşeşte păcatul.[1]

7. Sufletul, câtă vreme se află într'o stare potrivnică firii, sălbătăcit şi năpădit de spinii plăcerilor, este locuinţă fiarelor străine, după cuvântul care s'a zis: „Acolo se vor odihni centaurii, acolo s'a încuibat ariciul şi dracii se întâlnesc cu centaurii".[2] Iar acestea sunt feluritele patimi de ocară. Dar când se va întoarce la starea cea după fire [căci poate, dacă vrea, până e împreunat cu trupul] şi se va îmblânzi pe sine prin îngrijirea iubitoare a faptelor şi va petrece potrivit cu legea lui Dumnezeu, fiarele încuibate mai înainte vor fugi şi în locul lor vin îngerii, păzitorii vieţii noastre, făcând din întoarcerea lui zi de bucurie; şi harul Preasfântului Duh coboară în el, învăţându-l cum să se păstreze în bine şi să înainteze spre cele mai înalte.

8. Părinţii definesc rugăciunea ca armă duhovnicească şi spun că nu trebue să ieşim fără ea la războiu, ca să nu fim luaţi în robie şi duşi în ţara vrăjmaşului. Dar rugăciune curată nu poate dobândi cel ce nu stărue pe lângă Dumnezeu întru inimă curată. Căci El este cel ce dă rugăciune celui ce se roagă, şi învaţă pe om cunoştinţa.[3]

9. Nu atârnă de noi ca patimile să turbure sufletul şi să-l atace cu războiu. Dar atârnă de noi să zăbovească gândurile lor înăuntrul nostru şi să stăruiască patimile. Primul lucru e fără de păcat, în-

[4] Evagrie, col. 1237 A.
[5] Evagrie, 1236 C.
[6] Evagrie, 1236 C.

trucât nu atârnă de noi. Al doilea, dacă vom învinge, după ce ne-am luptat bărbăteşte împotriva lui, ne aduce cununi, iar dacă am fost biruiţi, din moleşeală şi laşitate, ne aduce pedepse.

10. Trei sunt patimile cele mai generale, din cari se nasc toate: iubirea de plăcere, iubirea de argint şi iubirea de slavă. Acestora le urmează alte cinci duhuri ale răutăţii. Iar din acestea se naşte un roiu mare de patimi şi toate chipurile răutăţii cu multe feţe. Deci cel ce a biruit pe aceşti trei conducători şi fruntaşi, a surpat împreună cu ei şi pe cei cinci şi a supus apoi toate patimile.

11. Toate câte le-am făcut cu patimă, ne asupresc apoi sufletul în chip pătimaş prin amintirile lor.[1] Iar când se vor şterge amintirile pătimaşe cu totul din inimă, ca să nu o mai momească pe ea, apare semnul iertării păcatelor de mai înainte. Căci până ce sufletul se mişcă cu patimă, se arată şi stăpânirea păcatului în el.

12. Patimile trupeşti şi materiale se micşorează şi se veştejesc prin suferinţele trupului. Iar cele sufleteşti şi nevăzute se sting prin smerita cugetare, prin blândeţe şi dragoste.

13. Pofta e veştejită de înfrânare şi de smerita cugetare; mânia aprinsă o îmblânzeşte dragostea; iar gândul rătăcitor îl adună rugăciunea întinsă cu pomenirea lui Dumnezeu.[2] Aşa se curăţesc cele trei părţi ale sufletului. Căci aceasta arătând-o dumnezeescul Apostol, a zis: „Urmaţi pacea cu toată lumea şi sfinţenia, fără de care nimenea nu va vedea pe Dumnezeu".[3]

---

[1] După Evagrie Ponticul, Capita practica. P. G. 40, col. 1128 C. cap. 23.

[2] Idem, Op. cit., P. G. 40, col. 1224 A.

[3] Evrei 12, 14.

14. Unii au întrebat cu nedumerire: oare gândul stârneşte patima, sau patima gândul? Şi între ei, unii zic că aceea, alţii că acesta. Eu zic că din patimi se stârnesc gândurile. Căci dacă n'ar fi fost patimile în suflet, nu l'ar fi turburat gândurile lor.[1]

15. Dracii, cari ne războesc pururea, au obiceiul să ne împiedece dela virtuţile cari ne sunt nouă cu putinţă şi folositoare, dar să ne îndemne cu putere spre cele ce ne sunt cu neputinţă şi nefolositoare. Ei silesc pe cei ce înaintează în ascultare, să facă lucrurile celor ce se liniştesc [ale isichaştilor]; iar pe cei ce se liniştesc şi trăesc în singurătate, îi împing la dorinţa vieţii de obşte. Şi de acest meşteşug se folosesc la orice virtute. Dar noi să nu ignorăm planurile lor, ştiind că toate sunt bune la vreme şi cu măsură, şi iarăşi că toate cele fără măsură şi ne la vreme sunt vătămătoare.[2]

16. Pe cei ce petrec în lume şi sunt aproape de materiile patimilor, dracii îi războesc şi-i luptă cu războiul lucrurilor. Iar pe cei din pustie, pentru raritatea lucrurilor, îi supără cu gândurile. Dar e cu mult mai cumplit războiul al doilea, ca cel dintâi. Căci războiul prin lucruri are trebuinţă de vreme, de loc şi de iscusinţă.[3] Dar cel al minţii este uşor de pornit şi greu de oprit. Ajutor împotriva acestei lupte netrupeşti ni s'a dat rugăciunea curată, din care pricină s'a şi rânduit să se facă neîncetat. Ea întăreşte mintea pentru luptă, ca una care poate să se săvârşească şi fără trup.

17. Arătând omorîrea desăvârşită a patimilor, dumnezeescul Apostol zice: „Iar cei ce sunt ai lui Hristos, trupul şi-au răstignit împreună cu patimile

[1] După Evagrie, Op. cit., P. G. 40, col. 1228 D, cap. 26.
[2] După Evagrie, Op. cit. P. G., 40, col. 1229 A. cap. 28.
[3] După Evagrie, Op. c. P. G. 40, col. 1245 cap. 48-49.

şi cu poftele lui". Căci când omorîm patimile şi stingem poftele şi supunem cugetul trupesc Duhului, atunci luăm crucea şi urmăm lui Hristos. Fiindcă retragerea nu e nimic altceva decât omorârea patimilor şi arătarea vieţii celei ascunse în Hristos.

18. Cei ce sunt slăbiţi de răscoala trupului morţii acesteia şi renunţă la lupta de fiecare ceas cu el, să nu învinovăţească trupul, ci pe ei înşişi. Căci dacă nu i-ar fi dat putere, îngrijindu-l ca să se trezească la pofte, nu ar fi fost atât de chinuiţi de el.[1] Oare nu văd pe cei ce s'au răstignit pe ei înşişi împreună cu patimile şi cu poftele lor şi poartă moartea lui Iisus în trupul lor muritor, ca să-l aibă mai de grabă ajutător spre cele bune şi nu potrivnic, ci supus legii dumnezeeşti şi dus de ea? Să facă deci şi aceştia aşa şi se vor bucura de aceeaşi odihnă.

19. Orice consimţire a gândului cu vre-o poftă oprită, sau orice învoire la plăcere, este păcat pentru monah. Căci întâi începe gândul să întunece mintea prin partea pătimitoare [afectivă], apoi se învoeşte sufletul cu plăcerea, nestăruind în lupă.[2] Aceasta se numeşte consimţirea, care, precum s'a zis, este păcat. Iar aceasta dăinuind, stârneşte ceea ce se numeşte patima. Apoi, câte puţin, vine la săvârşirea păcatului cu lucrul. De aceea fericeşte, Proorocul pe cei ce izbesc pruncii babiloneni de piatră. Chestiunea e limpede pentru cei prevăzători şi cuminţi.

20. Ingerii, fiind slujitori ai dragostei şi ai păcii se bucură de pocăinţa noastră şi de sporirea în virtute. De aceea se sârguiesc să ne umple de vederi duhovniceşti şi ne-ajută la tot ce e bun. Dimpotrivă, dracii, fiind pricinuitorii mâniei şi ai răutăţii, se bu-

[1] După Evagrie. Op. c. P. G. 40. col. 1232, cap. 34.
[2] După Evagrie, Op. c. P. G. 40, 1233 A, cap. 46, 47.

cură de scăderea virtuţii şi se străduesc să ne abată sufletele spre năluciri urîte. [1]

21. Credinţa este un bun lăuntric. Ea naşte în noi frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu ne învaţă păzirea pozuncilor, care se numeşte făptuire. Iar din făptuire odrăsleşte cinstita nepătimire. Iar rodul nepătimirii este iubirea, care e plinirea tuturor poruncilor, strângându-le şi ţinându-le pe toate.[2]

22. Precum simţirea trupului, când e sănătoasă, simte boala care îl stăpâneşte, iar cel ce nu o simte, boleşte de nesimţire, aşa şi mintea, câtă vreme are nevătămată lucrarea sa, cunoaşte puterile sale şi ştie de unde îi vin patimile cu mai multă silnicie şi spre acea parte îşi îndreaptă lupta cu tărie. Dar e trist când îşi cheltueşte zilele în nesimţire, asemănându-se celui ce luptă noaptea şi nu vede gândurile vrăjmaşilor. [3]

23. Când puterea noastră raţională se îndeletniceşte neîncetat cu contemplarea virtuţilor, cea poftitoare se întinde numai spre ele şi spre dătătorul lor Hristos, iar iuţimea se înarmează împotriva dracilor, atunci puterile noastre lucrează potrivit cu firea.[4]

24. După Grigorie Teologul, tot sufletul raţional are trei părţi. Virtutea, care îşi are temelia în partea raţională, a numit-o chibzuinţă, înţelegere şi înţelepciune. Cea din iuţime, bărbăţie şi răbdare. Iar cea din partea poftitoare, dragoste, neprihănire şi înfrânare. Dreptatea e semănată în toate acestea, făcându-le să lucreze în armonie. Prin chibzuinţă sufletul luptă împotriva Puterilor vrăjmaşe şi apără virtuţile; prin neprihănire priveşte lucrurile fără patimă; prin dra-

[1] După Evagrie, Op. c. P, G. 40, col. 1233 A, cap, 48.
[2] După Evagrie, Op. c. P. G. 40, col. 1233 C, cap. 53.
[3] După Evagrie Op. c. P. G. 40 col, 1233 C. cap. 54. 55.
[4] După Evagrie, Op. c. P. G. 40, 1233 D, 1235 A, cap, 58.

goste face pe om să iubească pe toţi ceilalţi ca pe sine însuşi; prin înfrânare tae toată plăcerea; iar prin bărbăţie şi răbdare înarmează spre războaiele nevăzute. Aceasta e armonia organului bine răsunător al sufletului.[1]

25. Cel ce poartă grijă de neprihănire şi doreşte fericita curăţie, pe care n'ar greşi cineva să o numească nepătimire, să-şi asuprească şi să-şi strunească trupul, cu gând smerit, chemând harul dumnezeesc, şi va câştiga ceea ce doreşte. Iar cel ce-şi hrăneşte trupul în neînfrânarea mâncărilor, va fi chinuit de duhul curviei. Căci precum apa multă stinge flacăra, aşa foamea sau înfrânarea, împreună cu smerenia sufletului, stinge ferbinţeala trupului şi nălucirile urîte.

26. Patima pomenirii răului să fie departe dela sufletul tău, iubitorule de Hristos. Să nu dai nicidecum loc duşmăniei. Căci ca un foc ascuns în pae, aşa lucrează pomenirea răului în inimă. Roagă-te mai degrabă cu căldură pentru cel ce te-a întristat şi fă-i orice bine pe care l-ar putea face mâna ta, ca să izbăveşti sufletul tău dela moarte şi să nu fi fără îndrăznire în vremea rugăciunii tale.[2]

27. In sufletele smerite se odihneşte Domnul; iar în inimile celor mândri, patimile de ocară.[3] Căci nimic nu le întăreşte pe acestea aşa de mult împotriva noastră, ca gândurile de mândrie. Şi nimic nu desrădăcinează aşa de mult buruenile rele din suflet, ca fericita smerenie. De aceea pe drept s'a numit şi ucigătoare de patimi.

28. Să se curăţească sufletul tău de amintiri rele şi să fie călăuzit de lumina gândurilor celor mai

[1] După Evagrie, Op. c. P. G. 40, col. 1236 B-C, cap. 61.

[2] După Evagrie, Sentiatiae ad eos qui in coenobiis et xenodochiis habitant fratres, P. G. 40. 1273.

[3] După Evagrie, Op. c., P. G. 40, 1273.

bune, având în mintea ta pururea cuvântul: „Inima iubitoare de plăcere este închisoare şi lanţ în vremea ieşirii, iar cea iubitoare de osteneală, uşă deschisă". Căci într'adevăr sufletele curate când ies din trup sunt călăuzite de Ingeri, cari le conduc de mână spre viaţa fericită. Iar pe cele întinate şi nepocăite le vor lua, vai, dracii.[1]

29. Frumos e capul împodobit cu diademă de mare preţ,[2] cu pietri din India şi cu mărgăritare strălucitoare. Dar neasemănat mai frumos este sufletul îmbogăţit cu cunoştinţa lui Dumnezeu şi luminăt cu cele mai limpezi vederi, având sălăşluit în sine pe Preasfântul Duh. Şi cine va povesti, cum se cuvine, frumuseţea acelui suflet fericit?

30. Să nu laşi să se sălăşluiască în tine iuţimea şi mânia. Căci bărbatul mânios, zice, nu e cu bun chip. Iar în inima celor blânzi se odihneşte înţelepciunea.[3] De va stăpâni în sufletul tău patima mâniei, vor fi mai mari ca tine cei ce locuesc în lume; şi vei fi ruşinat, ca unul ce n'ai fost îmbunătăţit de singurătate.[4]

31. In orice ispită şi în orice războiu foloseşte rugăciunea ca armă nebiruită şi vei învinge prin harul lui Hristos. Dar aceasta să-ţi fie curată, precum ne învaţă înţeleptul nostru învăţător. „Căci vreau, zice, să se roage bărbaţii în orice loc, ridicând mâini cuvioase, fără mânie şi fără gânduri". Căci cel ce nu poartă grijă de o astfel de rugaciune, va fi predat ispitelor şi patimilor.[5]

32. S'a scris că vinul înveseleşte inima omului. Dar tu, care ai făgăduit să te tângueşti şi să plângi,

[1] După Evagrie, Ibidem.
[2] După Evagrie, Op. cit. P. G. 40, 1279.
[3] Evagrie, Ibid. [4] Ibid. [5] După Evagrie, Ibid.

ocoleşte această veselie şi te vei veseli de daruri duhovniceşti. Căci înveselindu-te de vin, vei conviețui cu gânduri de ruşine şi vei ajunge în multe supărări.[1]

33. Ia seama să nu petreci sărbătorile în băuturi de vin, ci în înoirea minţii şi curăţia sufletului. Căci umplându-ţi pântecele şi îmbătându-te de vin, mai degrabă vei mânia pe înaintе stătătorul sărbătorii.

34. Ni s'a rânduit să priveghiem totdeauna în cântări, în rugăciuni şi în cetiri, dar mai ales în sărbători. Căci monahul care priveghiază îşi subţiază înţelegerea spre vederi folositoare de suflet, iar somnul mult îngroaşă mintea. Dar ia seama să nu te dedai în priveghiere la povestiri deşarte sau la gânduri rele. Căci e mai bine să dormi decât să priveghiezi în jurul vorbelor şi al gândurilor deşarte.[2]

35. Cel ce nutreşte şarpe în sân şi gând rău în inimă, va fi omorît: cel dintâi muşcat în trup de dinţii otrăviţi; iar celalalt îngrămădind în suflet otrava purtătoare de moarte. Deci să omorîm repede puii şerpilor şi să nu purtăm în inimă gândurile rele, ca să nu suferim amarnic.[3]

36. Sufletul curat se poate numi, pe drept cuvânt, vas ales, grădină închisă, isvor pecetluit şi scaun al simţirii. Iar cel întinat de pete necurate, e plin de putoarea mocirlei.[4]

37. Am auzit dela bătrâni încercaţi în făptuire, că gândurile rele se nasc în suflet din frumuseţea

[1] După Evagrie, Ibid.

[2] După Evagrie, Ibid.

[3] După Evagrie, Ibidem. Să nu creştem în inimă sămânţa gândurilor rele, ca să nu le naştem în dureri.

[4] După Evagrie. Op. c. P. G. 40, 1280.

hainelor, din săturarea stomacului şi din întâlniri vătămătoare.[1]

38. Pofta banilor să nu sălăşluiască în sufletele asceţilor. Căci monahul mult câştigător e ca o corabie ce ia apă pe dedesubt, e răsturnată de valurile grijilor şi scufundată în adâncul desnădejdii. Iubirea de argint e maica multor patimi, fiind numită, pe drept cuvânt, rădăcina tuturor relelor.

39. Lipsa de avere şi tăcerea sunt o comoară ascunsă în ţarina petrecerii monahiceşti. „Mergând deci, vinde averile tale şi le dă săracilor" şi apoi câştigă această ţarină şi, săpând comoara, păstrează-o ţie nefurată, ca să te îmbogăţeşti cu o bogăţie care nu se goleşte.

40. De locueşti cu un Părinte duhovnicesc şi ai simţit folosul dela el, nimenea să nu te despartă de dragostea lui şi de împreună locuirea cu el. Să nu-l judeci în ceva, să nu-l vorbeşti de rău dacă eşti mustrat sau lovit, să nu dai ascultare vreunuia care-l defaimă, să nu te însoţeşti cu cel ce-l batjocoreşte, ca să nu se mânie Domnul asupra ta şi să te şteargă din cartea celor vii.[2]

41. Nevoinţa supunerii se desăvârşeşte prin lepădarea de sine, precum am învăţat; iar cel ce se străduieşte în aceasta, să se îngrădească cu trei arme: cu credinţa, cu nădejdea şi cu dragostea prea cinstită şi dumnezeească, ca întărit prin ele, „să lupte lupta cea bună şi să ia cununa dreptăţii".

42. Să nu fi judecătorul faptelor Părintelui tău, ci împlinitorul poruncilor lui. Căci dracii au năravul să-ţi arate lipsurile lui, ca să-ţi astupe urechile dela cuvintele lui şi aşa să te scoată din luptă ca pe un

[1] După Evagrie, Ibidem.
[2] După Evagrie, Op. c. P. G. 40, 1281.

ostaş slab şi fricos, sau să te fure prin gânduri de necredinţă şi să te facă neputincios pentru orice virtute.

43. Cel ce nu ascultă de poruncile Părinţilor, calcă cele mai însemnate datorii ale făgăduinţii. Iar cel ce a luat în braţe ascultarea, junghiindu-şi voia sa cu sabia smeritei cugetări, împlineşte, după puterea sa, cele ce le-a făgăduit lui Hristos în faţa multor martori.

44. Luând seama, am cunoscut şi am învăţat limpede că vrăjmaşii vieţii noastre, dracii, pismuesc foarte tare pe cei ce se nevoesc în ascultarea Părinţilor, scrâşnind din dinţi împotriva lor şi născocind tot felul de uneltiri. Ce nu fac şi ce nu le furişează în minte, ca să-i desfacă din braţele părinteşti? Le dă prilejuri aşa zise binecuvântate, stârnesc întărîtări, ridică ură împotriva Părintelui, înfăţişează sfaturile lui ca dojane, şi mustrările lui, ca săgeţi ascuţite. Ce, zic, din om liber te-ai făcut rob şi încă rob al unui despot fără milă? Până când te vei lăsa ros de jugul robiei şi nu vei vedea lumina libertăţii? Apoi te împing la primiri de oaspeţi, la cercetări de bolnavi şi la îngrijirea de cei săraci. Pe urmă laudă peste măsură nevoinţa liniştirii şi a singurătăţii celei mai de pe urmă şi samănă tot felul de neghină rea în inima ostaşului evlaviei, numai ca să-l scoată din turma duhovnicească şi să-l tragă dela limanul neînviforat, spre a-l arunca în vârtejul pierzător de suflet al mării înfuriate. La urmă, luându-l ca pe un rob în stăpânirea lor, îl folosesc după voile lor cele rele.

45. Dar ţie, celui ce eşti în ascultarea Părintelui, să nu-ţi scape nebăgată în seamă viclenia vrăjmaşilor şi a potrivnicilor. Nu uita nici de făgăduinţa ce ai dat-o lui Dumnezeu. Să nu te laşi biruit de ocări, să nu te înfricoşezi de mustrări, de batjocuri şi de luări în râs, să nu te supui gândurilor rele cari umflă

lucrurile, să nu fugi de asprimea părintească şi să nu necinsteşti jugul blând al smereniei prin îndrăsneala plăcerii de sine şi a încăpăţinării. Ci punându-ţi la inimă cuvântul Domnului, că: „Cel ce va răbda până la sfârşit, acela se va mântui", poartă cu răbdare lupta ce-ţi este dată ţie, privind la Iisus, căpetenia şi desăvârşitorul credinţii noastre.

46. Aurarul, aruncând aurul în topitoare, îl face mai curat. Iar monahul nou venit, începând nevoinţa supunerii şi răbdând focul tuturor întristărilor vieţii după Dumnezeu şi aşa învăţând cu osteneală şi cu răbdare multă ascultarea, topindu-şi năravurile sale vechi deprinde smerenia, recâştigă strălucirea şi se face vrednic de comorile cereşti, de viaţa cea nepieritoare şi de locul cel fericit, de unde a fugit durerea şi suspinarea şi unde s'a sădit veselie şi bucurie neîncetată.

47. Credinţa dreaptă şi lăuntrică naşte frica de Dumnezeu. Iar frica de Dumnezeu ne învaţă păzirea poruncilor. „Căci frica Lui, zice, naşte păzirea poruncilor". Din păzirea poruncilor se naşte virtutea cu fapta, care e începutul virtuţii contemplative. Iar roada acestora e nepătimirea. Din nepătimire apoi se naşte în noi dragostea.[1] Iar despre dragoste zice învăţăcelul iubit: „Dumnezeu este dragoste şi cine rămâne în dragoste rămâne în Dumnezeu şi Dumnezeu în el".[2]

48. Cât de frumoasă şi bună e vieţuirea monahilor! Cât de frumoasă şi bună este dacă se dapănă după rânduelile şi legile pe cari le-au pus căpeteniile şi înainte stătătorii ei, învăţaţi de Duhul. Căci ostaşul lui Hristos trebue să fie nematerialnic şi lipsit de grija oricărui gând şi fapte lumeşti, precum zice Apostolul:

[1] Vezi înainte cap. 21.

[2] Ioan 4, 16.

„Nimenea, ostaş fiind, nu se încurcă cu trebile vieţii, ca să placă celui ce strânge oaste".[1]

49. Deci monahul trebue să fie nematerialnic, nepătimaş, în afară de toată pofta rea, neiubitor de desfătare, nededat vinului, nemoleşit, netrândav, neiubitor de argint, neiubitor de plăcere, neiubitor de slavă deşartă. Căci de nu se va scoate cineva pe sine din acestea, nu va putea dobândi vieţuirea aceasta îngerească. Iar celor ce o trăesc după cum se cuvine, jugul ei este blând şi sarcina uşoară, nădejdea dumnezeească uşurând toate. Dulce este o asemenea viaţă, plăcută este făptuirea, bună este partea care nu se va lua dela sufletul care a dobândit-o.[2]

50. Cel ce te-ai lepădat de grijile vieţii şi ai îmbrăcat lupta nevoinţii, să nu pofteşti a avea bogăţie spre a împărţi săracilor. Căci şi aceasta este o amăgire a celui rău, care ne împinge la slavă deşartă, ca să încurce mintea în tot felul de ocupaţii. Chiar dacă ai numai pâine şi apă, poţi să îţi câştigi cu ele plata iubirii de străini. Iar de nu ai nici acestea, ci primeşti pe străin numai cu gând bun şi-i dai cuvânt de mângâere, de asemenea poţi să-ţi câştigi plata iubirii de străini. Ai pentru aceasta ca pildă pe văduva, pentru care mărturiseşte Domnul în Evanghelie şi care a întrecut prin cei doi bănuţi gândul şi puterea bogaţilor.[3]

51. Acestea s'au spus pentru cei ce se îndeletnicesc cu liniştirea [isihia]. Iar cei ce se află sub ascultarea Părintelui, un lucru numai să aibă în minte: să nu cadă întru nimic din porunca părintească. Făcând aceasta, au isbândit totul. Precum dimpotrivă,

[1] II Tim. 2, 4; după Evagrie, Rerum monachalium rationes, P. G. 40, 1253 („Schiţa monachicească" Filocalia rom. vol. I. p. 40).

[2] Ibid.

[3] După Evagrie, Op. c., P. G. 40, 1255 (Filoc. I, 41).

cei ce vor cădea din această poruncă şi petrecere, vor fi nevrednici de orice virtute şi petrecere duhovnicească.

52. Ţine şi acest sfat al meu, iubitorule de Hristos: iubeşte înstrăinarea, desfăcându-te de împrejurările din ţara ta, ca să nu fi luat de grijile familiei şi de prieteniile rudeniilor. Fugi de zăbovirea în oraşe şi stărueşte în pustie, zicând cu Proorocul: „Iată m'am depărtat fugind, şi m-am sălăşluit în pustie".[1]

53. Caută locurile singuratice şi depărtate de lume, şi chiar dacă vor fi rare şi anevoe de găsit cele trebuincioase vieţii, să nu-ţi fie frică. De te vor înconjura vrăjmaşii ca albinele sau ca viespii cei răi, bântuindu-te cu tot felul de războaie şi turburându-te cu toate felurile de gânduri, să nu te sperii, să nu le dai ureche ascultătoare, nici să fugi de locul luptei. Stărueşte mai degrabă cu îndelungă răbdare, cântând în tine şi zicând: „Aşteptând am aşteptat pe Domnul, şi a luat aminte la mine şi a auzit rugăciunea mea". Şi atunci vei vedea măreţiile lui Dumnezeu: ajutorul, ocrotirea şi orice altă purtare de grijă în vederea mântuirii.[2]

54. Ca prieteni trebue să ai, iubitorule de Hristos, pe cei ce-ţi sunt de folos şi-ţi ajută la vieţuirea ta. „Bărbaţi paşnici, zice, să-ţi fie prietenii tăi, fraţi duhovniceşti şi Părinţi sfinţi"; despre cari şi Domnul nostru a zis: „Mama mea şi fraţii mei, aceştia sunt, cari fac voia Tatălui meu celui din ceruri".[3]

55. Să nu pofteşti mâncări felurite şi de mult preţ şi desfătări aducătoare de moarte. Căci „cea

[1] Ps. 44, 8; După Evagrie, Op. c., P. G. 40, 1257 (Filoc. I, p. 43).

[2] După Evagrie, Ibidem.

[3] După Evagrie, op. c., P. G. 40, 1260 (Filoc. I, p. 43). Mt. 12, 50; Lc. 8. 29.

dedată desfătărilor, zice, a murit fiind încă vie".[1] Dacă e cu putinţă, fugi chiar de săturarea cu cele uşor de găsit, Căci s'a scris: „Nu vă amăgiţi cu săturarea stomacului".[2]

56. Petrecerea deasă afară de chilia ta să o lapezi, dacă ţi-ai ales să te liniştești. Căci este foarte păgubitoare, ia harul, întunecă judecata, vestejeşte dorul. De aceea s'a zis: „Rătăcirea poftei schimbă mintea cea fără răutate".[3] Prin urmare tae legăturile cu cei mulţi [afecţiunile faţă de cele multe] ca să nu se împrăştie mintea şi să nu-ţi turburi putinţa [modul] liniştirii.

57. Şezând în chilia ta, să nu faci lucrul tău fără judecată şi plin de lene. Căci cel ce călătoreşte fără ţintă, se va osteni în deşert. Ci ţine-te de lucrarea cea bună: adună-ţi mintea, ţine mereu înaintea ochilor ceasul din urmă al morţii, adu-ţi aminte de deşertăciunea lumii, cât de înşelătoare, de neputincioasă şi fără de preţ este, cugetă la înfricoşata dare de seamă, cum au să înfăţişeze duşmănoşii purtători de catastife faptele noastre, cuvintele, gândurile pe cari ei ni le-au strecurat în minte, iar noi le-am primit. Adu-ţi aminte şi de muncile iadului şi cum stau acolo închise sufletele, aminteşte-ţi şi de acea mare şi înfricoşată zi, adică de învierea cea de obşte şi de înfăţişarea înaintea lui Dumnezeu, de cea din urmă hotărîre a Judecătorului care nu greşeşte. Gândeşte-te la osânda care va pune stăpânire pe păcătoşi, la ruşinea, la mustrarea conştiinţii, la scoaterea afară dela Dumnezeu şi la aruncarea în focul cel veşnic, la viermele care nu moare, la întunerecul cel neluminat, unde este plângerea şi scrâşnirea

[1] I Tim. 5, 6. După Evagrie, Ibidem (Filoc, I. p. 44).

[2] Prov. 24, 15.

[3] Înţelep. Sol. 4, 12. După Evagrie. Ibidem.

dinţilor. La acestea şi la toate celelalte chinuri gândindu-te, să nu lipseşti a-ţi uda obrajii, haina, locul unde şezi cu şiroae de lacrimi, căci cu asemenea gânduri am văzut pe mulţi dobândind mare mulţime de lacrimi şi curăţindu-şi în chip minunat toate puterile sufletului.[1]

58. Dar gândeşte-te şi la bunătăţile cari aşteaptă pe cei drepţi: la înfăţişarea de a dreapta lui Hristos, la glasul Stăpânului, care-i binecuvântă, la moştenirea Impărăţiei cerurilor, la darul cel mai presus de minte, la lumina aceea a tot dulce, la bucuria care nu are sfârşit şi nu e întreruptă de întristare, la locaşurile acelea cereşti, la petrecerea cu Ingerii şi la toate celelalte bunătăţi făgăduite celor ce se tem de Domnul.[2]

59. Aceste gânduri să stea la masă cu tine, să doarmă cu tine şi să se scoale cu tine. Ia seama să nu le uiţi pe acestea niciodată, ci ori unde ai fi să nu-ţi desfaci mintea de amintirea lor, ca să fugă gândurile rele. Şi vei fi plin de mângăere dumnezeească. Iar sufletul care nu e îngrădit de aceste gânduri, nu poate dobândi liniştirea. Căci isvorul care nu are apă, în zadar poartă acest nume.[3]

60. Pentru cei ce caută liniştirea, s'a legiuit această rânduială: post, cât e cu putinţă, priveghere, culcare pe jos şi toate celelalte rele pătimiri, pentru odihna ce va să vie. Căci „nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum, faţă de slava ce ni se va descoperi nouă".[4] Dar mai ales rugăciune curată, să zic aproape neîncetată şi neîntreruptă. Căci aceasta este zid sigur, liman liniştit, paznică a virtuţilor, omorîre a patimilor, întărire a sufletului, curăţire a

[1] După Evagrie, Op. c., P G. 40. 1261 (Filoc. I. p. 45—46).
[2] După Evagrie, Ibidem.
[3] Ibidem.
[4] Rom. 8, 18.

minţii, odihnă a celor osteniţi, mângăere a celor ce plâng. Rugăciunea este vorbire cu Dumnezeu, vedere a celor nevăzute, încredinţare despre cele dorite, petrecere a îngerilor, îndemn la virtuţi, ipostas al celor nădăjduite. Prinde-te cu toată puterea de această împărătească a virtuţilor, o nevoitorule! Roagă-te cu frică şi cu cutremur, cu minte trează şi veghietoare, ca să fie primită de Domnul rugăciunea ta.[1] Căci: „Ochii Domnului, zice, peste cei drepţi şi urechile Lui la cererea lor".

61. S'a zis de cineva dintre cei vechi cu multă dreptate şi foarte nimerit, că cei dintâi dintre dracii cari ni se împotrivesc cu războiu sunt cei cărora li s'au încredinţat dorinţele lăcomiei pântecelui, cei ce ne pun în minte iubirea de argint şi cei ce ne îmbie spre slava deşartă. Iar toţi ceilalţi vin pe urma acestora, luând în primire pe cei răniţi de ei.[2]

62. Cu adevărat luând aminte am cunoscut că nu poate cădea omul în vre-un păcat sau în vre-o patimă oarecare, de n'a fost rănit mai 'nainte de vre-unul din aceştia trei. De aceea şi diavolul a adus atunci înaintea Mântuitorului aceste trei gânduri. Dar Domnul nostru arătându-se mai puternic ca ele, a poruncit diavolului să plece înapoi, dându-ne nouă biruinţa Sa împotriva aceluia, ca un Stăpân bun şi de oameni iubitor. Căci El a îmbrăcat un trup întru toate asemenea pătimitor celui al nostru afară de păcat, şi ne-a arătat cărarea înşelătoare a nepătimirii, pe care umblând, dăm iarăşi în noi chip omului nou, care se înoeşte după chipul Celui ce l-a făcut pe el.[3]

---

[1] După Evagrie, Op, c. P, G. 40. 1261—1264 (Filoc. I, p. 46—47).

[2] Evagrie, Capete despre diferite gânduri rele. P. G. 79, 1200 (Filoc. I. p, 49).

[3] După Evagrie, Op. c., P. G. 79, 1201 (Filoc., I. c.).

63. Cuvântul lui David ne învaţă să urîm cu ură desăvârşită pe draci, ca pe vrăjmaşii mântuirii noastre. Iar acest lucru este foarte trebuitor pentru lucrarea virtuţii. Cine este deci cel ce urăşte cu ură desăvârşită pe vrăjmaşi? Cel ce nu mai păcătueşte cu lucrul sau cu gândul. Dar câtă vreme se află în noi uneltele prieteniei faţă de ei, adică pricinile patimilor, cum vom dobândi în noi ura faţă de ei? Căci inima iubitoare de plăceri nu poate să o hrănească pe aceasta din sine.

64. Haina de nuntă este nepătimirea sufletului raţional, care s'a despărţit de plăcerile lumeşti şi s'a lepădat de toate poftele necuvenite, ocupându-se cu gânduri iubitoare de Dumnezeu şi cu meditaţia preacurată a vederilor. Dar patimile de ocară şi zăbovirea în ele desbracă sufletul de haina neprihănirii şi-l îmbracă în haine zdrenţuroase şi murdare. Căci şi în Evanghelie se arată că acela care a fost legat de mâini şi de picioare şi a fost aruncat în întunerecul cel mai dinafară avea haina ţesută din astfel de gânduri şi de fapte, şi de aceea Cuvântul a socotit că nu este vrednic de nunta dumnezeească şi nestricăcioasă.[1]

65. Despre iubirea de sine, care urăşte pe toţi, un oarecare înţelept a spus cu dreptate: Cel dintâi dintre toate gândurile este acest războiu al iubirii de sine. El este ca un tiran, împreună cu care răpesc mintea şi cei trei şi cei cinci.

65. M-aş mira dacă, săturându-se cineva de mâncări, ar putea dobândi nepătimirea. Căci nepătimirea nu este înfrânarea dela păcatul cu lucrul, fiindcă aceasta se zice înfrânare, ci aceea care desrădăcinează din cugetare gândurile pătimaşe. Aceasta s'a numit şi curăţia inimii.

[1] După Evagrie, Capita Practica al Anatolium, P. G. 40 1237, cap. 64.

67. Mai uşor este a curăţi un suflet necurat decât a readuce la sănătate un suflet odată curăţit şi iarăşi rănit. Căci celor ce s'au lepădat de curând de turburarea lumii, în orice greşeli ar fi căzut, le e mai uşor să ajungă la nepătimire. Dar celor ce au gustat din cuvintele bune ale lui Dumnezeu şi au umblat pe calea mântuirii, dar apoi iarăşi s'au întors la păcat, anevoe le este să dobândească nepătimirea, pe deoparte pentru reaua deprindere şi pentru urîta obişnuinţă, pe de alta pentrucă dracul întristării sare mereu înaintea ochilor şi le aduce în faţă idolul păcatului. Dar sufletul sârguincios şi iubitor de osteneală izbândeşte uşor şi în acest lucru greu de izbândit, cu împreună lucrarea harului dumnezeesc. Căci acesta ne iubeşte cu îndelungă rabdare, ne chiamă la pocăinţă, iar pe cei ce se întorc îi primeşte cu mila negrăită a îndurărilor, cum am învăţat din Evanghelie prin parabola fiului risipitor.

68. Nimenea dintre noi nu e în stare să biruiască cu dela sine putere uneltirile şi meşteşugirile celui viclean, ci cu puterea nebiruită a lui Hristos. Deci în zadar s'au amăgit cei ce se mândresc, lăudându-se că au desfiinţat păcatul prin nevoinţele săvârşite de ei şi prin voia lor liberă. Acesta nu poate fi desfiinţat decât prin harul lui Dumnezeu, ca unul ce a şi fost omorît prin taina de pe cruce. De aceea şi luminătorul Bisericii, Ioan gură de Aur, zice că „nu ajunge râvna omului, dacă nu se bucură şi de revărsarea ajutorului de sus", dar iarăşi că „nu câştigăm nimic din revărsarea haului de sus, dacă nu este râvnă. Acestea amândouă le arată Iuda şi Petru. Cel dintâi bucurându-se de mult ajutor, n'a folosit nimic, fiindcă n'a adus cele ale sale. Iar Petru, cu toate că a râvnit, fiindcă nu s'a bucurat de niciun ajutor, a căzut. Din acestea două se ţese virtutea. De aceea vă rog, zice,

nici să nu dormiţi aruncând totul asupra lui Dumnezeu, nici sârguindu-vă să nu socotiţi că dobândiţi totul prin ostenelele voastre".

69. Dumnezeu nu vrea ca noi să zăcem pe spate. De aceea nu face El totul. Dar nu vrea nici să fim mândri. De aceea n'a lăsat pe seama noastră totul, ci scoţând din fiecare ceea ce este vătămător, ne-a lăsat nouă ceea ce este de folos. Bine învaţă şi Psalmistul: „De nu va zidi Domnul casa, în zadar va priveghia cel ce păzeşte şi osteneşte". Căci este cu neputinţă omului să calce peste aspidă şi vasilisc şi să încalece peste leu şi peste bălaur, dacă nu se va fi curăţit mai 'nainte, pe cât e cu putinţă omului, şi nu-l va fi întărit apoi Cel ce a zis Apostolilor: „Iată v'am dat vouă putere să călcaţi peste şerpi şi peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului". De aceea ni s'a şi poruncit să cerem în rugăciune dela Domnul „să nu ne ducă pe noi în ispită, ci să ne isbăveaacă de cel viclean". Căci de nu ne vom isbăvi prin puterea şi ajutorul lui Hristos de săgeţile cele aprinse ale celui viclean şi de nu ne vom învrednici astfel să dobândim nepătimirea, în zadar ne vom osteni, socotind să isprăvim ceva prin puterea sau sârguinţa noastră. Deci cel ce vrea să se ridice împotriva uneltirilor diavolului şi să le facă fără putere şi să fie părtaş de slava dumnezeească, e dator să ceară cu lacrimi, cu suspine, cu dor nesăturat şi cu suflet fierbinte, ziua şi noaptea, ajutorul şi sprijinirea lui Dumnezeu. Iar cel ce vrea să se împărtăşească de acestea, trebue să-şi facă sufletul său curat de toată dulcea împătimire de lume şi de patimile şi poftele protivnice. Căci despre asemenea suflete zice Dumnezeu: „Voiu locui şi voiu umbla întru ei". Iar Domnul a zis ucenicilor: „Cel ce mă iubeşte pe

mine va păzi poruncile mele şi Tatăl meu îl va iubi pe el, şi vom veni şi ne vom face locaş în el".[1]

70. Careva dintre cei vechi a spus un cuvânt foarte înţelept şi lesne de priceput despre gânduri, zicând: „Judecă gândurile în divanul inimii, dacă sunt ale noastre, sau ale protivnicilor. Şi pe cele ale noastre şi bune aşează-le în cămara cea mai dinăuntru a sufletului, păzindu-le închise în vistieria cea nejefuită. Iar cele protivnice alungă-le, pedepsindu-le cu loviturile cugetării raţionale, nedându-le nici loc nici sălaş în cuprinsul sufletului tău, sau mai bine zis, junghie-le desăvârşit cu sabia rugăciunii şi a cugetării dumnezeeşti, ca prin omorîrea tâlharilor să se înfricoşeze căpetenia tâlharilor. Căci cel ce cercetează cu deamănuntul gândurile, acela şi iubeşte cu adevărat poruncile".

71. Cel ce se luptă ca să răpună duhurile cari îl războesc şi-l tulbură, să pornească la luptă luându-şi ca aliaţi mai mulţi luptători: smerenia sufletului, osteneala trupului şi orice altă durere a nevoinţii şi rugăciunea cu mulţime de lacrimi din inimă înfrântă, cum cântă David: „Vezi smerenia mea şi osteneala mea şi iartă toate păcatele mele şi să nu treci sub tăcere lacrimile mele", sau iarăşi: „Lacrimile mele mi s'au făcut mie pâine de zi şi de noapte şi băutura mea am amestecat-o cu plâns".

72. Vrăjmaşul vieţii noastre, diavolul, micşorează păcatele noastre prin multe gânduri, şi adeseori le acopere cu uitarea, ca micşorându-ne ostenelele să nu ne mai gândim la plânsul pentru greşale. Noi însă, fraţilor, să nu uităm de greşalele noastre, chiar dacă ni se pare că prin pocăinţă ni s'au iertat. Ci să ne amintim necontenit de păcate şi să nu în-

[1] Ioan 14, 21.

cetăm a plânge pentru ele; ca să câştigăm smerenia ca soţie bună şi să scăpăm de cursele slavei deşarte şi ale mândriei.

73. Nimenea să nu-şi închipue că poate răbda ostenele şi poate dobândi virtutea cu puterea sa. Căci pricinuitorul tuturor celor bune ne este Dumnezeu, precum al celor rele, diavolul, înşelătorul sufletelor noastre. Deci pentru cele bune ce le faci, adu mulţumită pricinuitorutui. Iar relele ce te turbură, aruncă-le începătorului acestora.

74. Cel ce a împreunat făptuirea cu cunoştinţa, este un plugar vrednic de laudă, care îşi udă locşorul sufletului din două isvoare foarte limpezi. Căci cunoştinţa înaripează fiinţa tânără prin contemplarea celor mai înalte, iar făptuirea omoară mădularele cele de pe pământ: desfrânarea, necurăţia, patima, pofta cea rea. Iar fiind omorîte acestea, odrăslesc frumos florile virtuţiilor, rodind roadele Duhului: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, credinţa, blândeţea, înfrânarea.[1] Şi atunci acest înţelept plugar, după ce şi-a răstignit trupul său împreună cu patimile şi cu poftele lui, va zice împreună cu propovăduitorul de Dumnezeu purtător: „Nu mai trăesc eu, ci trăeşte în mine Hristos";[2] ceea ce trăesc, trăesc prin credinţă, prin aceea a Fiului lui Dumnezeu, care m-a iubit pe mine şi s'a dat pe Sine pentru mine.

75. Să nu uiţi nici aceea, iubitorule de Hristos, că patima aflând în tine un locşor şi înrădăcinându-se ca deprindere, aduce cu sine în acelaş ocol şi altele. Chiar dacă patimile se împotrivesc între olaltă şi făcătorii lor, dracii, la fel, dar toţi caută în unire pierzania noastră.

[1] Gal. 5, 19, 22, 24. [2] Gal. 3, 20.

76. Cel ce-şi veştejeşte floarea trupului prin nevoinţă [asceză] şi taie toată voia lui, acela poartă semnele (τὰ στίγματα) lui Hristos în trupul său cel muritor.

77. Ostenelele nevoinţii sfârşesc în odihna nepătimirii; iar modurile desfătării ajung la patimile de necinste.

78. Să nu suferi a-ţi socoti anii mulţi ai vieţii singuratice, nici să fii prins lăudându-te cu răbdarea pustiului şi cu asprimea luptelor. Ci ai în minte cuvântul Domnului, că eşti slugă netrebnică şi n'ai împlinit nici măcar porunca. Căci, într'adevăr, câtă vreme ne aflăm în viaţa de aici, încă n'am fost rechemaţi din surghiun, ci şedem încă la râul Babilonului şi robotim încă făcând cărămizi în Egipt, ca unii ce n'am văzut încă pământul făgăduinţii, de vreme ce nu ne-am desbrăcat încă de omul cel vechiu ce se strică după poftele înşelăciunii şi nu ne-am îmbrăcat în chipul celui ceresc, purtând încă chipul celui pământesc. Deci nu avem cale de laudă, ci suntem datori să plângem, rugându-ne de Cel ce poate să ne mântuiască pe noi din robia ostenitoare a amarnicului Faraon şi să ne scoată de sub asuprirea cumplită şi să ne ducă în pământul cel bun al făgăduinţii, ca să ne odihnim în locul cel sfânt al lui Dumnezeu şi să ne aflăm de-a dreapta măririi Celui Preaînalt. Dar dobândirea acestor bunătăţi mai presus de înţelegere nu atârnă de faptele noastre, pe cari socotim că le săvârşim întru dreptate, ci de mila nemăsurată a lui Dumnezeu. Drept aceea să nu încetăm de a vărsa lacrimi ziua şi noaptea, potrivit cu cel ce zice: „Ostenit-am în suspinul meu, spăla-voiu în fiecare noapte patul meu, cu lacrimile mele voiu uda aşternutul meu". Căci cei ce samănă întru lacrimi, vor secera întru bucurie.

79. Alungă departe dela tine duhul vorbăriei. Căci în el zac patimi foarte cumplite. De aci vine minciuna, îndrăsneala, glumele proaste, neruşinarea, vorbele nebuneşti şi, scurt grăind, „din vorbă multă nu va lipsi păcatul; iar bărbatul tăcut este scaun al simţirii". Ba „vom da şi socoteală pentru orice cuvânt deşert", cum a zis Domnul. Aşadar tăcerea e foarte trebuincioasă şi folositoare.

80. Ni s'a poruncit, ca pe cei ce ne defaimă şi ne ocărăsc, sau ne năcăjesc în oricare alt chip, să nu-i defăimăm şi supărăm la rândul nostru, ci mai degrabă să-i vorbim de bine şi să-i binecuvântăm. Căci câtă vreme trăim în pace cu oamenii, ne luptăm cu dracii; iar câtă vreme ţinem minte răul şi ne luptăm cu fraţii, petrecem în pace cu dracii, pe cari am învăţat să-i urîm cu o ură desăvârşită şi să avem către ei războiu neîncetat.

81. Fereşte te de a vătăma pe aproapele cu o limbă vicleană, ca să nu fi vătămat de ucigaşul. Căci am auzit pe Proorocul care strigă: „Pe bărbatul sângeros şi viclean îl urăşte Domnul; şi va pierde Domnul toate buzele viclene, toată limba ce spune vorbe mari". De asemenea fereşte-te de a osândi greşala fratelui tău, ca să nu cazi din bunătate şi dragoste. Căci cel ce nu are bunătate şi dragoste pentru fratele, nu a cunoscut pe Dumnezeu. Fiindcă Dumnezeu iubire este,[1] cum strigă Ioan, fiul tunetului, şi ucenicul iubit al lui Hristos. Dacă Hristos, zice, Mântuitorul tuturor şi-a pus sufletul Său pentru noi, datori suntem şi noi să ne punem sufletele pentru fraţii noştri.

82. Cu dreptate s'a numit dragostea cetatea mamă [capitala] a virtuţilor, capul legii şi al Prorocilor. Să arătăm deci toată osteneala până ce vom dobândi cuvioasă iubire şi prin ea ne vom scutura de tirania

[1] I Ioan 4, 8.

patimilor şi ne vom înălţa în ceruri, uşuraţi de aripile virtuţilor, şi vom vedea pe Dumnezeu, cât e cu putinţă firii omeneşti.

83. Dacă Dumnezeu este dragoste şi cel ce are dragoste are pe Dumnezeu în sine, lipsindu-ne aceasta nu avem niciun folos şi nici nu putem să zicem că iubim pe Dumnezeu. Căci zice: „Dacă spune cineva că iubeşte pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăşte, mincinos este". Şi iarăşi zice: „Pe Dumnezeu nimenea nu l-a văzut vreodată. Dacă ne iubim unii pe alţii, Dumnezeu rămâne întru noi şi dragostea desăvârşită este întru noi".[1] De aci e vădit că dragostea este lucrul cel mai cuprinzător şi mai înalt dintre toate bunurile pomenite de Sfânta Scriptură. Şi nu este fel al virtuţii prin care omul să se apropie şi să se unească cu Dumnezeu, care să nu atârne de dragoste şi să nu fie cuprins de ea, ţinut şi păzit [în legătură cu toate] printr'o raţiune negrăită.

84. Primind pe fraţii cari vin la noi, să nu socotim aceasta stânjenire şi întrerupere a liniştirii, ca să nu cădem din legea dragostei. Nici să nu-i primim ca şi când le-am face har, ci mai degrabă ca primind noi har; şi socotindu-ne îndatoraţi la acest lucru, să-i ospătăm cu prietenie şi bucurie, cum ne-a arătat Patriarhul Avraam. De aceea şi Teologul ne învaţă iarăşi: „Copii, să nu iubim cu cuvântul, nici cu limba; ci cu fapta şi cu adevărul. Şi întru aceasta cunoaştem că suntem din adevăr".[2]

85. Patriarhul, împlinind lucrarea iubirii de străini, şedea înaintea cortului, poftind pe cei ce treceau; şi întindea masa tuturor, necredincioşilor şi barbarilor, fără să deosebească. De aceea s'a învrednicit şi de

[1] I Ioan 4, 20, 12.
[2] I Ioan 3, 18—19.

acea minunată masă, ospătând pe îngeri şi pe Stăpânul tuturor. Deci şi noi să grijim de iubirea de străini cu multă sârguinţă şi râvnă, ca să primim nu numai pe îngeri, ci şi pe Dumnezeu. Căci zice Domnul: „Întrucât aţi făcut unuia dintre aceşti prea mici, mie aţi făcut".[1] Deci se cuvine să facem bine tuturor, dar mai ales celor ce nu pot să întoarcă.

86. Curat cu inima este acela a cărui inimă nu-l osândeşte pentru călcarea vreuni ei porunci a lui Dumnezeu, sau pentru întrelăsarea ei, sau pentru primirea vreunui gând potrivnic. Acela e vrednic să audă: „Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu".[2]

87. Să ne silim de-a ajunge să cârmuim simţurile prin raţiune şi mai ales să nu îngăduim ca ochii, urechile şi limba, să privească, să asculte şi să grăiască în chip pătimaş, ci spre câştigul nostru. Căci nimic nu alunecă mai uşor spre păcat ca aceste mădulare, dacă nu sunt stăpânite de raţiune; şi nimic nu ajută mai mult la mântuire ca ele, dacă le cârmueşte şi le duce raţiunea spre cele ce trebue şi spre cele ce vrea ea. Dacă acestea nu lucrează cu rânduială, atunci şi mirosul se moleşeşte şi pipăitul se întinde cutezător şi un roiu întreg de patimi se adaugă. Dar ţinute în rânduială de raţiune, se iveşte pace multă şi linişte statornică de pretutindeni.

88. Precum mirul de mult preţ, chiar închis în vas, răspândeşte în aer buna sa mireasmă şi umple de ea nu numai pe cei ce stau aproape, ci şi pe cei dimprejur, aşa şi buna mireasmă a sufletului virtuos şi iubitor de Dumnezeu, răspândindu-se prin toate simţurile trupului, arată privitorilor virtutea aşezată înlăuntru. Căci cine văzând limbă care nu grăeşte nimic fără rânduială şi nepotrivit, ci tot ce-i bun şi

[1] Matei 25, 40. [2] Matei 5, 8.

folositor ascultătorilor, ochi înfrânaţi, ureche ce nu primeşte nimic din cântările şi cuvintele necuvenite, picioare care umblă cuviincios şi faţă care nu se strâmbă de râs, ci mai degrabă e gata de lacrimi şi de plâns, nu va cunoaşte că înăuntru se află şi multă bună mireasmă a virtuţilor? De aceea şi Mântuitorul zice: „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vază faptele voastre cele bune şi să mărească pe Tatăl vostru cel din ceruri".[1]

89. Calea pe care Hristos şi Dumnezeul nostru e numit-o în Evanghelie „strâmtă", pe aceasta iarăşi a numit-o „jug blând şi sarcină uşoară". Cum se vor număra aceste două împreună, odată ce par a fi protivnice? Pentru fire, această cale este desigur aspră şi cu suiş, dar pentru intenţia şi nădejdile bune ale celor ce o bătătoresc, este vrednică de dorit şi de iubit şi pricinueşte mai degrabă plăcere decât greutate sufletelor iubitoare de virtute. De aceea, cineva poate vedea pe cei ce şi-au ales calea strâmtă şi necăjicioasă, că umblă pe ea cu mai multă râvnă decât ar umbla pe una largă şi lată. Auzi-l pe fericitul Luca spunând că, după ce au fost bătuţi, Apostolii „au plecat dela faţa sinedriului bucurându-se", cu toate că nu aceasta e firea loviturilor, căci nu obişnuesc să aducă plăcere şi bucurie, ci durere şi suferinţă. Iar dacă loviturile au născut plăcere pentru Hristos, de ce să ne mirăm dacă şi celelalte pătimiri şi chinuri ale trupului au acelaşi efect din pricina lui Hristos.

90. Supăraţi şi robiţi de patimi, adeseori ne mirăm de ce pătimim acestea. Deci trebue să cunoaştem că aceste robiri ni se întâmplă din pricină că întrerupem îndeletnicirea noastră cu contemplarea lui Dumnezeu. Dacă şi-ar ţintui cineva mintea în chip neîmprăştiat

[1] Matei 5, 16. [2] Fapte 5, 41.

la Stăpânul şi Dumnezeul nostru, credincios este El, care e Mântuitorul tuturor, să izbăvească un astfel de suflet de toată robia pătimaşă. Căci zice Proorocul: „Văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea, că este de-a dreapta mea, ca sa nu mă clatin". Şi ce este mai dulce şi mai întăritor decât a avea pururea pe Domnul la dreapta, acoperindu-te, păzindu-te şi nelăsându-te să te clatini. Iar câştigarea acestui lucru, atârnă de noi.

91. Bine au zis Părinţii şi fără putinţă de împotrivire, că nu poate afla omul altfel odihnă, dacă nu dobândeşte înăuntrul său un astfel de gând, că numai el şi Dumnezeu este în lume, ne mai rătăcind cu mintea în nicio parte, ci dorindu-L numai pe El şi lipindu-se numai de El. Unul ca acesta va afla cu adevărat odihnă şi slobozire din tirania patimilor. Căci „s'a lipit, zice, sufletul meu de Tine şi dreapta Ta mă va sprijini pe mine".

92. Iubirea de sine, iubirea de plăceri şi iubirea de slavă alungă din suflet pomenirea lui Dumnezeu. Iubirea de sine e maica unor rele neînchipuite. Iar în lipsa pomenirii lui Dumnezeu, ia loc în noi turburarea patimilor.

93. Cel ce a smuls din inima sa rădăcinile iubirii de sine, cu uşurinţă va pune stăpânire şi peste celelalte patimi, cu ajutorul Domnului. Căci din ea se naşte mânia, întristarea, pomenirea răului, iubirea de plăcere şi îndrăsneala. Cel biruit de ea, e rob şi al celorlalte patimi. Iar iubire de sine numim: dragostea şi afecţiunea pătimaşă faţă de trup şi împlinirea voilor trupeşti.

94. Oricine doreşte să fie neîntrerupt şi neîncetat împreună cu ceea ce iubeşte, depărtează toate cele ce-l împiedecă dela convorbirea şi împreuna petrecere cu lucrul iubit. Vădit este deci, că şi cel ce iubeşte pe Dumnezeu doreşte să fie pu-

rurea cu El şi să vorbească cu El. Iar aceasta ni se întâmplă prin rugăciunea curată. Să ne îngrijim deci de ea cu toată puterea. Căci ea ne uneşte cu Stăpânul. La aceasta a ajuns cel ce a zis: „Dumnezeule, Dumnezeul meu, către Tine mânec de dimineaţă; însetat-a de Tine sufletul meu". Căci nu mânecă de dimineaţă către Dumnezeu, cel ce şi-a depărtat mintea dela tot păcatul şi neîncetat este rănit de dragostea lui Dumnezeu?

95. Din înfrânare şi smerenie am învăţat că se naşte nepătimirea; iar din credinţă cunoştinţa. Dela acestea sufletul înaintează apoi la dreapta socoteală [discernământ] şi la dragoste. Iar cine şi-a adunat în inimă dragostea dumnezeească, sboară fără sfârşit prin aripile rugăciunii curate spre înălţimea ei, până va ajunge la cunoştinţa Fiului lui Dumnezeu, precum zice Apostolul: „La bărbatul desăvârşit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos".[1]

96. Prin virtutea cu fapta e robită pofta şi e înfrânată iuţimea. Iar prin cunoştinţă şi contemplaţie se înt'aripează mintea, care, înălţându-se peste cele materiale, călătoreşte spre Dumnezeu, învrednicindu-se de fericirea cea adevărată.

97. Aceasta să ne fie cea dintâi luptă: să micşorăm patimile şi să le biruim cu desăvârşire. A doua luptă: să dobândim virtuţile şi să nu lăsm sufletul nostru deşert şi nelucrător. Al treilea stadiu al drumului duhovnicesc: să păzim cu trezvie roadele virtuţilor şi ale ostenelelor noastre. Căci nu ni s'a poruncit numai să lucrăm cu osteneală, ci şi să păzim cu priveghiere.

98. „Să fie mijloacele voastre încinse şi sfeşnicele voastre aprinse, zice Domnul".[2] Brâul cel bun al mijlocului, prin care ne putem face sprinteni şi

[1] Ef. 4. 13.

[2] Ieşire 12, 11.

uşori, este înfrânarea, împreună cu smerenia inimii' înţelegând prin înfrânare: depărtarea dela toate patimile. Iar lumina sfeşnicului duhovnicesc este rugăciunea curată şi dragostea desăvârşită. Deci cei ce s'au gătit astfel, sunt cu adevărat asemenea oamenilor cari primesc pe Domnul lor, cari, venind El şi bătând, îi deschid îndată, ca întrând El să-şi facă la ei, împreună că Tatăl şi cu Duhul Sfânt, locuinţă. Şi fericite slugile acelea, pe cari, venind Domnul, le va afla făcând aşa.

99. Monahul trebue să iubească pe Dumnezeu ca un fiu, din toată inima şi din tot cugetul; să-L cinstească şi să I se supună ca o slugă şi să împlinească cu frică şi cu cutremur poruncile Lui; să ardă cu duhul, să fie îmbrăcat cu armele Sfântului Duh, ca să dobândească bucuria vieţii veşnice; să împlinească fără nici o ştirbire toate cele poruncite, să fie treaz, să-şi păzească inima de gânduri rele şi să cugete neîncetat la Dumnezeu în gânduri bune. Să se cerceteze în fiecare ceas în privinţa gândurilor rele şi a faptelor, să întregească cele ce lipsesc, iar pentru cele ce le-a făcut să nu se înalţe, ci să-şi zică slugă netrebnică, rămasă mult în urmă cu împlinirea celor datorate. Dar să mulţumească lui Dumnezeu cel Sfânt şi pe seama Lui să pună isprăvile sale, să nu facă nimic pentru slava deşartă sau pentru plăcerea oamenilor, ci toate să le facă în ascuns şi să caute numai lauda dela Dumnezeu. Mai întâi şi mai presus de toate însă, să-şi îngrădească sufletul cu dreapta credinţă, potrivit cu dumnezeeştile dogme ale Bisericii sobornicesti, primite dela propoveduitorii de Dumnezeu Apostoli şi dela Sfinţii Părinţi. Căci cei ce vieţuesc aşa, multă răsplată vor avea, viaţă fără de sfârşit şi casă nesurpată la Tatăl, la Fiul şi la Duhul Sfânt, dumnezeirea cea de o fiinţă şi în trei ipostasuri.

100. „Sfârşitul cuvântului, auzi-l tot", a zis Eclezíastul: „teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile Lui, că aceasta este tot omul"[1]. Eu, zice, îţi arăt calea cea mai de căpetenie şi mai cinstită a mântuirii; „teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile Lui". Nu e vorba de frica începătoare, cea din pricina pedepselor, ci de cea desăvârşită şi desăvârşitoare, pe care suntem datori să o avem, pentru dragostea Celui ce a poruncit. Căci dacă de frica pedepselor nu facem păcatele, vădit este că dacă n'ar sta înaintea noastră pedepsele, le-am face, având intenţia pornită spre păcat. Dar dacă ne ţinem departe de cele rele, nu pentru ameninţarea chinurilor, ci pentru că le urîm, împlinim virtuţile din dragoste pentru Stăpân, temându-ne să nu cădem. Căci prin aceea că ne temem, nu trecem cu vederea nimic din cele poruncite. Aceasta este frica curată, ce are loc pentru binele însuşi. Ea curăţeşte sufletele noastre, având aceeaşi putere cu dragostea desăvârşită. Iar cel ce are această frică şi păzeşte poruncile, acesta este tot omul cel desăvârşit şi fără cusur. Cunoscând deci acestea, să ne temem de Dumnezeu şi să păzim poruncile Lui, ca să fim desăvârşiţi şi împodobiţi prin virtuţi. Iar având o cugetare smerită şi o inimă sdrobită, să cântăm neîncetat Domnului, rugăciunea dumnezeescului şi marelui Arsenie; „Dumnezeul meu, nu mă părăsi, că nici un bine n'am făcut înaintea Ta, ci dă-mi mie, pentru milostivirea Ta, să pun început". Căci toată mântuirea noastră stă în îndurările şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Lui fie slava şi stăpânirea şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

---

[1] Ecl. 12, 13.

Al aceluiaș Cuvios Părinte al nostru

TEODOR

Cuvânt despre contemplație[1]

Mare luptă se cere pentru a rupe lanțul acesta tare și a ne slobozi de slujirea materiei și a dobândi deprinderea celor bune. Cu adevărat e trebuință de un suflet viteaz și bărbătesc spre a fugi de materie. Dar ceea ce nizuim, nu este numai curățirea de patimi. Căci aceasta nu este prin sine cu adevărat virtute, ci pregătire spre virtute. Iar pe lângă curățirea de deprinderile rele, e trebuință și de dobândirea virtuților.

Curățirea sufletului stă în ce privește rațiunea, în a depărta și șterge desăvârșit întipăririle amăgitoare de jos, adică, după cuvântul Teologului, grijile și turburările vieții, și înclinările rele sau obișnuințele necuvenite; în ce privește pofta, în a nu ne apleca spre materie și în a nu căuta spre simțuri, ci în a asculta de rațiune; iar în ce privește iuțimea, în a nu ne turbura niciodată pentru nimic din cale ce se întâmplă.

Dar după curățirea aceasta și după omorîrea sau supunerea puterilor celor atot rele, e trebuință și de urcuș sau de îndumnezeire. Căci cel ce s'a abătut dela rău, trebue să facă binele. Pe lângă

[1] Θεωρητικὸν, în Filocalia greacă, ed. II, vol I, p. 194—199.

aceasta, să se lapede de sine şi apoi, luând crucea, să urmeze Stăpânului, spre cea mai înaltă stare a îndumnezeirii.

Dar care este urcuşul şi îndumnezeirea? In ce priveşte mintea, ea e cea mai desăvârşită ştiinţă a lucrurilor şi a Celui mai presus de ele, pe cât e cu putinţă firii omeneşti; în ce priveşte voinţa, ea constă în tinderea şi mişcarea totală şi necontenită spre Primul Bine; iar în ce priveşte iuţimea, ea constă în mişcarea neobosită şi neslăbită, atot efectivă şi atot lucrătoare spre Cel dorit, nelăsându-se oprită de nici una din împrejurările supărătoare ce-i stau înainte, ci păşind mai departe neînduplecat şi fără întoarcere. Mişcarea sufletului spre cele bune trebue să fie cu atât mai hotărîtă decât spre cele rele, cu cât frumuseţile inteligibile întrec pe cele sensibile. Numai atâta trebue să se aplece asupra trupului, cât e de ajuns pentru ocrotirea lui şi pentru procurarea celor trebuincioase spre susţinerea lui, ca să nu fie nimicită silnic viaţa.

A le rândui acestea însă, e uşor, dar a le face, e cu mult mai anevoios. Căci nu fără osteneală pot fi desrădăcinate din suflet deprinderile acelea greu de clintit. Nici dobândirea ştiinţii nu se face fără sudoare. Şi de fapt a privi şi a tinde încordat spre fiinţa cea fericită, e un lucru care se câştigă cu multe osteneli şi trebue vreme îndelungată până ce se deprinde voinţa cu această pornire. Şi mult trebue să se împotrivească mintea simţirii, care-o trage spre cele de jos. Aceasta este lupta şi războirea cu trupul, care ţine neîncetat până la moarte, chiar dacă pare că se micşorează prin veştejirea iuţimii şi a mâniei şi prin aducerea simţirii sub ştiinţa covârşitoare a minţii. Dar trebue să se noteze şi aceea că sufletul neluminat, neputând fi ajutat de Dumnezeu, nu poate

fi nici curăţit cu adevărat, nici urcat spre lumina dumnezeească. Cele zise trebue socotite ca fiind spuse pentru cei credincioşi.

Iar pentru mai deplina lămurire a acestora, să spunem puţine cuvinte despre felurile cunoştinţii. Dintre cunoştinţele de aici, una este după fire, iar alta este mai presus de fire. A doua se va limpezi din cea dintâi. Cunoştinţă după fire numim deci pe toată aceea pe care o poate câştiga sufletul prin cercetare şi căutare, folosindu-se de părticelele şi puterile firii: despre zidire şi despre cauza zidirii, atâta cât poate înţelege sufletul legat de materie. Căci s'a spus în „Cuvântul despre simţire şi închipuirea minţii", că lucrarea minţii s'a tocit prin unirea şi amestecarea cu trupul şi de aceea nu poate ajunge în atingere cu formele inteligibile, ci are trebuinţă, pentru a le cugeta, de închipuire, care are o fire idolească, de despărţire materială şi de grosime. Prin urmare e trebuinţă de forme pe măsura minţii din trup, ca să le poată sesiza pe acestea. Deci mintea fiind astfel, orice cunoştinţă ar primi prin metoda ei naturală, o numim naturală.

Iar cunoştinţă mai presus de fire este aceea care se iveşte în minte într'un chip mai presus de metoda şi de puterea ei, adică atunci când cele cugetate întrec [depăşesc, transcend] măsura [analogia] minţii împreunată cu trupul, fiind cunoştinţa care se potriveşte minţii fără trup. Aceasta vine numai dela Dumnezeu, când află o astfel de minte bine curăţită de toată împătimirea materială şi stăpânită de dragostea dumnezeească.

Dar nu numai cunoştinţa se împarte aşa, ci şi virtutea. Căci alta este virtutea care nu întrece firea şi care se numeşte, pe drept cuvânt, şi naturală şi alta cea lucrată numai de Primul Bine, care e mai presus de

puterea şi starea naturală şi care trebue numită, cu dreptate, supranaturală. Deci astfel împărţindu-se acestea, cunoştinţa şi virtutea naturală le are poate şi cel neiluminat. Dar pe cele supranaturale, nicidecum. Căci cum le-ar avea, nefiind părtaş de cauza care le produce? Iar cel iluminat le poate avea pe amândouă. Mai bine zis virtutea supranaturală n'o dobândeşte nicidecum, dacă n'a dobândit mai întâi pe cea naturală. Dar nimic nu-l împiedecă că câştige cunoştinţa supranaturală, fără cea naturală. Numai trebue ştiut că precum simţire şi închipuire au şi necuvântătoarele, dar are şi omul aceste puteri, însă cu mult mai bune şi mai înalte, la fel despre virtuţile şi cunoştinţele naturale se poate spune, că le au amândoi, dar cu mult mai bune le are pe acestea cel iluminat, decât cel neiluminat.

Cunoştinţa numită naturală, care se ocupă cu virtuţile şi cu cele contrare, e şi îndoită. Una e simplă, când cel ce filosofează despre aceste dispoziţii nu are experienţa lor; aceasta se întâmplă când e îndoelnică. Iar alta e cu lucrul şi aşa zicând însufleţită, când cunoştinţa astorfel de dispoziţii e întărită prin experienţă; aceasta e limpede şi sigură, necunoscând nicidecum îndoiala şi nesiguranţa.

Acestea aşa fiind, patru sunt lucrurile cari împiedecă mintea să dobândească virtutea. Unul e obişnuinţa deprinderilor contrare, care s'a zis că încearcă să o convingă prin obiceiul îndelungat să tindă spre cele pământeşti. Altul e lucrarea simţurilor, care trage mintea cu sine spre frumuseţile sensibile. Al treilea e tocirea lucrării mintale, pe care o sufere din pricina împletirii cu trupul. Căci nu stă lucrul mintal în faţa minţii ca lucrul văzut în faţa vederii sau, scurt vorbind, ca lucrul sensibil în faţa simţirii; vorbesc de mintea sufletului care e în trup,

fiindcă minţile nemateriale, ating mai efectiv cele mintale, ca vederea cele văzute. Ci precum vederea slăbită a celor ce pot să vadă nu vede chipurile limpezi, nici clare, ci mai degrabă tulburi şi neclare, la fel şi mintea din noi priveşte cele inteligibile neputând vedea clar frumuseţile inteligibile. Ba nu le poate nici dori. Căci după măsura cunoştinţii e şi măsura dorinţii. In acelaş timp e trasă spre frmuseţile sensibile, cari i se par mai clare. Căci e necesar să se umple de o frumuseţe ce i se arată, fie ea adevărată sau nu. Pe lângă acestea e ispita dracilor necuraţi şi de oameni urîtori. Nu se poate spune câte curse întind şi aceştia pe tot drumul sufletelor, în multe chipuri şi moduri, prin simţuri, prin cuvânt, ba aşa zicând prin toate lucrurile, încât dacă n'ar fi Cel ce a luat oaia rătăcită pe umerii Săi, ca să-i facă pe cei ce privesc spre El mai înalţi printr'o nesfârşită purtare de grijă, n'ar putea scăpa nicidecum nici un suflet.

Pentru a scăpa de toate acestea, e trebuinţă de trei lucruri. Cel dintâi şi cel mai mare e să privească cu tot sufletul spre Dumnezeu şi să ceară dela El mână de ajutor, punându-şi în El toată nădejdea, ca unii ce sunt convinşi că dacă n'ar ajuta acela, ar fi răpiţi în chip necesar de cei ce-i trag spre cele dimpotrivă.

Al doilea, care socotesc că pricinueşte şi pe cel dintâi, e hrănirea necontenită a sufletului prin ştiinţă. Iar prin ştiinţă înţeleg atât pe cea a lucrurilor sensibile, cât şi pe a celor inteligibile, fie privite în ele înşile, fie în raport cu primul principiu, ca fiind din el şi spre el, cât şi contemplarea cauzei lucrurilor din cele din jurul ei, atât cât e cu putinţă. Căci cercetarea firii lucrurilor ajută foarte mult la curăţire. Ea izbăveşte de afecţiunea pătimaşă faţă de ele

şi înalţă la principiul tuturor, îngăduind să se vadă din cele frumoase şi minunate şi mari, Cel mai frumos, cel mai minunat şi cel mai mare, mai bine zis Cel mai presus de frumuseţe, de minunăţie şi de mărime. Cugetarea învârtindu-se în jurul lor, e cu putinţă să nu dorească pe Cel cu adevărat bun? Căci dacă e dusă spre ceea ce-i străin, cu atât mai mult spre ceea ce e familiar ei. Iar îndrăgindu-se sufletul de acestea, în care din cele de jos ar răbda să zăbovească? Şi în care din cele ce obişnuesc să o tragă dela Cel iubit? Oare nu se va sătura şi de viaţa în trup, ca de una ce-l împiedecă dela cele frumoase? Căci deşi s'a zis că mintea din materie vede neclar frumuseţea inteligibilă, dar bunurile inteligibile sunt de aşa fel şi aşa de mari, încât şi numai o licărire scurtă a lor şi o arătare neclară a acelui noian de frumuseţe, poate convinge mintea să se ridice peste toate cele neinteligibile şi să se întindă numai spre acelea şi să nu mai sufere să se despartă de desfătarea aceea, chiar dacă ar ajunje în lucruri de întristare.

Al treilea lucru care trebue urmărit e omorîrea trupului însoţitor. Altfel e cu neputinţă să fie primite acele arătări clare şi limpezi. Iar trupul e omorît prin post, priveghiere, culcare pe pământ, prin haină aspră şi strict necesară, prin osteneli şi dureri. Aşa se omoară trupul, mai bine zis se răstigneşte împreună cu Hristos. Iar subţiindu-se, curăţindu-se şi făcându-se uşor şi ager, urmează fără greutate mişcărilor minţii, neîmpotrivindu-se, şi se înalţă împreună cu Cel înalt. Deci fără acest lucru toată străduinţa se dovedeşte deşartă.

Această treime preacinstită, când conglăsueşte cu ea însaşi, naşte în suflet ceata fericitelor virtuţi. Căci e cu neputinţă ca în cei împodobiţi cu această

treime, să se afle urmă de răutate, sau să lipsească vre-o virtute.

Dar poate supără raţiunea aruncarea avuţiei, dispreţuirea slavei, de care până e legat sufletul e străpuns de multe patimi. Eu însă afirm hotărît că e cu neputinţă să sboare sufletul pironit de bogăţie şi de slavă. Dar nu e cu putinţă să zăbovească în acestea sufletul care s'a luptat pentru cele trei atâta, încât să câştige deprinderea lor. Căci dacă nu cunoaşte alt bine adevărat decât pe cel mai presus de toate, iar dintre celelalte e convins că ceeace-i asemănător cu primul bine e mai bun, şi aşa până la cele din urmă, cum ar iubi şi ar primi argintul, sau aurul, sau altceva dintre cele ce-l trag în jos? Acestea fie zise şi despre slavă.

Dar nici lucrul care ne stăpâneşte mai mult adică grijile, nu convine raţiunii. Căci pentru ce s'ar îngriji cel ce nu e împătimit şi nu tinde spre nimic din cele de aici? Fiindcă nourul grijilor se naşte din tămâia patimilor celor mai generale, adică a iubirii de plăcere, a iubirii de argint şi a slavei deşarte. Aşa că cel ce e liber de acestea, e străin şi de grijă.

Dar nici chibzuinţa, care e încredinţată că nu e altceva decât înţelepciunea şi care e cel mai puternic mijloc dintre cele ce duc spre cele de sus, nu lipseşte din cele spuse. Căci în ştiinţa virtuţilor se cuprinde şi discernământul exact al binelui şi al contrarului lui, pentru care e trebuinţă de chibzuinţă. Iar modurile întrebuinţării şi ale luptei, le învaţă experienţa şi lupta cu trupul. Iar raţiunea fricii nu lipseşte din raţiune. Căci cu cât e mai mare dragostea, cu atât creşte şi frica. Fiindcă cu cât e mai mare nădejdea binelui, cu atât muşcă mai mult pe cei răniţi de el, decât zeci de mii de ameninţări. Pe cât de mare e fericirea când e ajuns, pe atât de

mare e frica de a nu-l ajunge, care e cea mai mare nenorocire.

Iar pentruca cuvântul nostru să înainteze şi altfel pe cale, să o luăm dela sfârşit. Căci se pare că fiecare lucru ce se întâmplă îşi primeşte discernământul şi ordinea părţilor dela sfârşitul său. Deci sfârşitul vieţii noastre este fericirea, care se poate numi şi împărăţia cerurilor sau a lui Dumnezeu. Iar aceasta nu constă în a vedea numai atotîmpărătească Treime, ci şi în a primi revărsarea dumnezeească de sus şi a pătimi îndumnezeirea şi a plini şi desăvârşi nedeplinătatea şi nedesăvârşirea noastră prin revărsarea de sus. Aceasta este mâncarea fiinţelor înţelegătoare: plinirea nedeplinătăţii prin acea revărsare dumnezeească.

Este un fel de cerc veşnic ce începe dela acelaş loc şi iarăşi la acelaş loc sfârşeşte. Căci cât înţelege cineva, atâta doreşte; şi cât doreşte, atâta primeşte; şi cât primeşte, atâta foloseşte iarăşi pentru a-şi întări înţelegerea. Şi iarăşi începe mişcarea nemişcată sau nemişcarea mişcată. Deci sfârşitul e astfel, pe cât putem noi pricepe. Iar cum trebue să mergem spre acest sfârşit, trebue să băgăm de seamă. Pentru sufletele raţionale, cari sunt fiinţe cugetătoare şi puţin mai prejos decât minţile Ingerilor, viaţa de aici este o luptă, viaţa în trup o nevoinţă impusă. Iar răsplata este starea pomenită, care e în acelaşi timp un dar al bunătăţii dumnezeeşti şi o răsplată a dreptăţii. Este răsplata dreptăţii, fiindcă bunurile acestea ni se arată ca dobândite prin sudoarea noastră. Iar dar, fiindcă puterea darului nesfârşit întrece orice osteneală şi fiindcă însuşi faptul de-a putea binele şi de a-l face este un dar al Lui.

Care este deci lupta de aici? Sufletul raţional a fost înjugat cu un trup animalic, care-şi are fiinţa din

pământ şi atârnă spre cele de jos. Şi a fost împletit cu el astfel, încât din acestea două, din suflet şi din trup, care-şi sunt cu totul contrare, să se facă unul, neurmând de aci nicio schimbare sau amestecare a părţilor, ci din cele două, cari rămân după firea lor, făcându-se un ipostas în două firi depline. Şi aşa omul, această vieţuitoare amestecată [mixtă], având o fire îndoită, fiecare fire îşi lucrează în parte cele ale sale.

Astfel propriu trupului este să dorească cele asemenea. Căci toate făpturile au o dragoste firească spre cele asemenea, dăinuirea lor fiind, se zice, ajutată de unirea cu cele asemenea. Propriu lui mai este să se împărtăşească de gustarea lor prin simţire, iar fiind greoiu, îi place odihna. Acestea sunt potrivite şi plăcute firii animalice.

Iar sufletului raţional, ca fiinţă cugetătoare, îi sunt fireşti şi dorite cele inteligibile şi gustarea din ele, după modul său. Dar înainte şi mai presus de toate îi este înrădăcinată în chip firesc dragostea către Dumnezeu. El vrea să se bucure de gustarea Lui şi a celorlalte bunuri inteligibile, dar nu poate face aceasta fără piedecă. Primul om putea să cunoască şi să se bucure neîmpiedecat de gustarea celor inteligibile prin minte, precum de a celor sensibile prin simţire [percepţie simţuală], dar era dator să nu se îndeletnicească cu cele mai de jos, ci cu cele mai de sus. In el era puterea pentru amândouă, fie să fie împreună cu cele inteligibile, prin minte, fie cu cele sensibile prin simţire. Şi nu zic că Adam nu trebuia să se folosească de simţire, căci nu înzadar era îmbrăcat în trup, ci că nu trebuia să se desfăteze cu cele sensibile, ci, privind prin simţire frumuseţea făpturilor, trebuia să se înalţe spre cauza lor şi să se desfăteze de El cu uimire. Având două căi pentru a se minuna de Făcător, nu trebuia să se lipească

de cele sensibile şi să se minuneze de ele şi nu de Făcător, părăsind frumuseţea cea inteligibilă.

Dar Adam aşa a făcut. Folosindu-se rău de simţire, s'a minunat de frumuseţea sensibilă, părându-i fructul frumos la vedere şi bun la mâncare. Şi aşa gustând din el, a părăsit gustarea celor inteligibile. De aceea dreptul Judecător, judecându-l nevrednic de Sine, l-a lipsit pe el de cele pe cari însuşi le-a dispreţuit, adică de contemplarea lui Dumnezeu şi a celor ce sunt şi a pus întunerec care să-L ascundă pe El şi fiinţele nemateriale. Căci nu trebuiau lăsate cele sfinte celor întinaţi. Ci i-a îngăduit gustarea celor de cari s'a îndrăgit, lăsându-l să trăiască prin simţire şi prin mici urme ale minţii.

Din această pricină s'a făcut lupta noastră faţă de cele de aici mai grea. Căci precum s'a zis, nu ne stă în putere să gustăm din cele inteligibile, ca din cele sensibile prin simţire, măcar că prin Botez suntem ajutaţi foarte mult, fiind curăţiţi şi înălţaţi,

Totuşi trebue să ne îndeletnicim cât putem cu acelea şi nu cu cele sensibile. De ele trebue să ne minunăm şi pe ele să le vrem, iar pe cele sensibile nici să nu le admirăm în ele însile, nici să vrem să ne desfătăm cu ele. Pentrucă ele nu au nici un preţ faţă de cele intelegibile. Căci precum e mai minunată o fiinţă decât altă fiinţă, tot aşa e mai minunată o frumuseţe decât alta. Iar a dori ceea ce e mai urât în loc de ceea ce e mai frumos şi ceea ce e mai necinstit în loc de ceea ce e mai de cinste, nu întrece orice nebunie? Acestea despre cele sensibile şi cele inteligibile, făpturi şi unele şi altele. Dar ce ai zice despre Cel ce e mai presus de acestea, când am prefera chiar şi faţă de El materia fără formă şi fără frumuseţe?

Aceasta ne este deci lupta: să luăm aminte cu osârdie la noi înşine, ca să ne desfătăm necontenit de cele inteligibile. Aţintindu-ne spre ele şi mintea şi dorinţa, să nu ne lăsăm furaţi niciodată de cele supuse simţurilor, traşi spre ele prin simţire, ca să ne minunăm de ele privite în ele însele. Ci chiar dacă trebue să ne folosim şi de simţire, să ne folosim pentru aceea, ca din făpturi să cunoaştem pe Făcător, privind în ele pe acela, ca soarele în apă. Fiindcă în făpturi se află icoanele primei cauze a tuturor, după puterea lor de cuprindere.

Aceasta trebue făcut. Dar cum o putem face, trebue să chibzuim bine. S'a spus că trupul doreşte să se desfăteze de cele ale sale prin simţire, lucru care e contrar intenţiei sufletului. Şi cu cât mai mult se întăreşte, cu atât mai mult le doreşte. Deci aceasta s'a dat în grija sufletului, ca să pună frâu tuturor simţurilor, ca să nu ne desfătăm, cum s'a zis, de cele supuse simţurilor. Iar fiindcă trupul întărindu-se se porneşte şi mai mult spre ele, iar pornindu-se şi mai mult e greu de înfrânat, s'a dat în grija sufletului mortificarea lui prin post, priveghiere, stare în pricioare, culcare pe jos, neîmbăiere şi prin toată ceealaltă reauă pătimire, ca veştejind puterea lui, să-l aibă uşor de strunit şi ascultător spre faptele sale cugetătoare.

La această stare trebue să se ajungă. Dar fiindcă acestea sunt uşor de dorit, dar greu de făcut şi multe sunt greşalele faptelor, căci oricât ar fi de atent cineva, simţirea îl fură adeseori, s'a iscodit şi un al treilea leac: rugăciunea şi lacrimile.

Rugăciunea este mulţumirea pentru bunurile primite şi cererea iertării greşalelor şi a puterii care împuterniceşte pentru viitor, întrucât fără ajutorul dumnezeesc, cum s'a spus şi mai 'nainte, n'ar putea face sufletul nimic. Ea mai este unirea cu Cel dorit

şi împărtăşirea de El şi învoirea deplină a întregei puteri a voinţii cu El. Iar partea cea mai însemnată a ţintei urmărite era să înduplece voinţa, să vrea acestea cât se poate de mult.

Iar lucrimile au multă putere. Ele câştigă îndurarea Stăpânului pentru greşalele noastre şi spală petele ce ne-au venit din plăcerea simţurilor. De asemenea într'aripează dorul spre cele de sus. Aşa stau acestea.

Deci ţinta la care vrem să ajungem, este contemplarea celor inteligibile şi dorirea desăvârşită a lor. Pentru aceasta se face strunirea trupului prin post, neprihănire şi celelalte. Fiecare e pentru cealaltă. Iar pentru acestea şi cu acestea este şi rugăciunea. Şi fiecare din acestea se deosebeşte în mai multe părţi. Căci precum ele sunt pentru altele, aşa sunt altele pentru ele. Dar nimenea să nu-şi închipue că iubirea de slavă şi iubirea de argint dau mângăiere trupului. Aceasta o face iubirea de plăcere, care are ca leac potrivit chinuirea trupului. Iar cele două sunt roadele neştiinţii. Căci sufletul a îmbrăţişat aceste lucruri mincinoase din lipsa de experienţă a bunătăţilor adevărate, şi din necunoaşterea celor inteligibile prin bogăţie socoteşte să-şi împlinească lipsurile. In acelaş timp bogăţia este căutată pentru iubirea de plăcere şi pentru iubirea de slavă, dar şi pentru sine, ca o altă bunătate. In cazul din urmă zicem aşadar că e căutată din necunoaşterea bunurilor adevărate. Dar slava deşartă, nu e căutată pentru vreo lipsă a trupului, căci nu dă nici o mângăiere trupului. Ea vine din necercarea şi necunoaşterea primului bine şi a slavei adevărate. Deci cauza ei şi, scurt vorbind, rădăcina tuturor relelor este neştiinţa.

Căci stăpânit de neştiinţă sufletul nu pricepe cum trebue firea lucrurilor, de unde a venit fiecare şi unde

se întoarce. Şi dispreţuindu-şi scopul său se întoarce spre cele pământeşti. Căci sufletul nu se doreşte după binele văzut. Iar dacă e stăpânit de vre-o obişnuinţă, el poate să biruiască şi obişnuinţa. Deci când nu era încă obişnuinţa, a fost amăgit de neştiinţă. Drept aceea trebue să nizuiască spre cele dintâi şi să cugete drept despre făpturi, pe urmă să-şi înaripeze voinţa spre primul bine şi să dispreţuiască toate cele de faţă, cunoscând marea lor deşertăciune. Căci ce ajutor ne dau ele pentru sfârşitul [scopul] nostru?

Şi ca să rezum totul pe scurt, un singur lucru are de făcut sufletul raţional în trup: să se dorească după scopul său propriu. Iar fiindcă lucrarea voinţii fără înţelegere rămâne nemişcată, avem datoria să lucrăm cu mintea. Deci fie că a cugeta este pentru a voi, fie că atât pentru sine cât şi pentru a voi, ceea ce pare mai adevărat, căci fericirea, căreia viaţa nevoitorului de aici îi este nu numai pricinuitoare, ci şi chip, are amândouă lucrările: cugetarea şi dorirea [dacă amândouă sunt acolo la fel, sau una din ele e mai de căpetenie, n'au decât să filosofeze cei ce vreau], fapt e că pentru vremea de acum ne mişcăm prin amândouă lucrările, dintre cari pe una o numim contemplaţie, iar pe alta făptuire. Şi este cu neputinţă să se afle una din ele fără cealaltă pe culmile acestor lucrări. Pe treptele cele mai de jos însă şi după acelea, se poate. Iar toate piedicile acestor lucrări, sau acelea cari caută spre cele contrare, le numim păcate. Precum toate cele ce ajută sau izbăvesc de piedeci, le numim virtuţi. Iar faptele săvârşite prin virtuţi, le numim izbânzi, precum ale celor protivnice, căderi şi greşeli. Iar ceea ce modelează fiecare lucrare, fie spre mai rău, fie spre mai bine, este ţinta cea mai din vârf pe care o ştim că este o lucrare compusă din cugetare şi voire.

Teognost

Sub numele de Teognost, în Filocalia greacă sunt publicate 75 de capete „Despre făptuire, contemplaţie şi preoţie".[1] Cine a fost acest Teognost, nu ştie să spună nici Nicodim Aghioritul în introducerea acestor capete. El spune că poate să fie Teognost Alexandrinul, de care vorbeşte Fotie în cap. 107 al Bibliotecii sale, sau altul. Dar Teognost Alexandrinul, de care vorbeşte Fotie,[2] a fost un origenist care socotea pe Fiul făptură a Tatălui şi care a trăit înainte de Atanasie cel Mare. El n'a putut scrie capetele din Filocalie, cari prezintă o spiritualitate mai târzie.

Intrucât nu e cunoscut un alt Teognost scriitor bisericesc decât arhimandritul constantinopolitan din veacul 9, capetele din Filocalie e foarte probabil să fie ale acestuia. Acest Teognost, arhimandrit şi exarch al mânăstirilor din Constantinopol, era un aderent al patriarhului Ignatie şi un adversar de frunte al lui Fotie. Când, după sinodul dela 861, care aprobă depărtarea lui Ignatie din scaun şi aducerea lui Fotie, ignatienii înaintară un memoriu papei Nicolae, Teognost fu printre cei ce duseră acel memoriu la Roma, fugind din Constantinopol travestit în civil.[3] După ce Ignatie fu readus la 867 in scaun de noul împărat Vasile Macedoneanul, care ucise pe Mihail III, Teognost se întoarse la 868 în Constantinopol. In 870 îl găsim egumen al mânăstirii Izvorul şi scevofylax al Bisericii celei mari. In acel an e iarăşi trimis într'o delegaţie la Roma de împăratul Vasile Macedoneanul şi patriarhul Ignatie.[4]

[1] Filocalia gr., ed. II, vol. I, p. 355—365.
[2] Migne, P. G. 103, col. 373—376.
[3] A se vedea memoriul în Migne P. G. 105, 855—862.
[4] P. G. 105, 849–856. Datele acestea le-am luat din P. G. 105, 843–848 şi din notiţa din Krumbacher, Gesch. der byz. Lit., p. 78.

Dela Teognost a rămas şi un „Encomiu pentru toţi sfinţii".

Un indiciu intern că această scriere s'a alcătuit undeva departe de raza de influinţă a Muntelui Sinai şi anume într'un oraş mare, de cultură înaltă, cum era Constantinopolul, l-am avea în deosebirea de concepţie a acestei scrieri faţă de scrierile cari poartă marca spiritualităţii sinaite şi chiar într'o oare care tendinţă de contrazicere a acelei spiritualităţi. A se vedea de pildă cap. 5—6 ale acestei scrieri, în cari se exprimă o anumită rezervă faţă de impresia ce se desprinde din afirmaţia masivă şi stăruitoare a Sinaiţilor că se poate vedea cu destulă uşurinţă lumina dumnezeească în văzduhul minţii curăţite. Teognost scoate în relief mai mult piedecele peste cari Sinaiţii treceau prea repede şi mai ales actualizează ideea întunerecului areopagitic, care ascunde pe Dumnezeu.

In acelaş timp Teognost dă dovadă de o gândire subţire şi de-o frază nuanţată, semn că trăia într'un oraş de cultură rafinată. Mai bine zis, scrierea lui e poate prima introducere a spiritualităţii sinaite în cercurile mai speculative şi mai dificile ale Constantinopolului, într'o formă de sinteză, fapt care va pregăti terenul pentru apariţia Sf. Simion Noul Teolog în v. 11. El a cunoscut pe Sinaiţi, dovadă că repetă literal cap. 25 din scrierea lui Ioan Carpatiul (la Teognost 26), dar el reprezintă o spiritualitate mai energică, mai ascetică.

Pe de altă parte atenţia ce se dă în această scriere Liturghiei şi preoţiei, ar putea fi iarăşi un indiciu că ea s'a compus de o personalitate cu rost oficial în viaţa Bisericii şi în Constantinopolul împăratului Mihail III, în care, după restabilirea cinstirii icoanelor, fastul cultului luase un deosebit avânt. E cunoscută legenda, cu oarecare sâmbure istoric, că trimişii ruşi dela Chiev au fost atât de impresionaţi în acest timp de Liturghia din Sf. Sofia, că au determinat pe principele Vladimir să primească împreună cu tot poporul său creştinismul dela Bizanţ.

A ouviosului Părintelui nostru

T E O G N O S T

Despre făptuire, contemplație și preoție [1]

Al cărei acrostih este acesta: Preacuvioșilor Părinți Lazăr și Varlaam, Teognost prea smeritul și nevrednicul întregei lumi

1. Atunci să socotești că ai virtute adevărată, când vei disprețui toate cele de pe pământ cu desăvârșire, având prin conștiință curată inima gata să călătorească totdeauna către Domnul. Iar dacă vrei să fi cunoscut de Dumnezeu, fă-te necunoscut de oameni, pe cât e cu putință.

2. Ia seama la mângăierile de prisos ale trupului și ferește-te de ele, ca nu cumva să-ți scază ceva din ostenelile tale, întrucât aceste mângăeri aduc o slăbire a ostenelilor anterioare, dinainte de nepătimire, sau a celor de acì înainte. Socotește pagubă nu lipsirea de cele dulci, ci căderea din cele mai înalte, prin împărtășirea de ele.

3. Socotește-te furnică și vierme întru toată simțirea, ca să te faci om modelat de Dumnezeu. Căci de nu vei fi mai întâi aceea, nu va urma aceasta;

---

[1] Περὶ πράξεως καὶ θεωρίας καὶ περὶ ἱερωσυνης. Filocalia greacă, ed. II, vol. I, p. 355—365.

şi pe cât te vei coborî, pe atâta te vei înălţa. Când te vei socoti pe tine ca nimic înaintea Domnului, cum zice psalmistul, atunci te vei face din mic, mare, pe nebăgate de seamă. Şi când vei crede că nu ai şi nu ştii nimic, atunci te vei îmbogăţi şi în făptuire şi în cunoştinţa de laudă întru Domnul.

4. Zdrobeşte braţul celui păcătos şi viclean, adică al plăcerii şi al vicleniei, din cari se naşte tot păcatul. Zdrobeşte-l prin înfrânare şi prin nerăutatea smereniei, ca chiar de se va căuta tot păcatul tău cu cuvânt puternic în vremea cercetării celor săvârşite, să nu se afle ceva. Căci se şterg greşalele atunci când, urînd pricinile prin cari s'au săvârşit, ne oştim împotriva lor, schimbând înfrângerea dintâi prin biruinţa de pe urmă.

5. Nimic nu este mai bun decât rugăciunea curată, din care ţâşnesc ca dintr'un isvor virtuţile: înţelegerea, blândeţea, dragostea, înfrânarea, ajutorul care ne vine prin lacrimi dela Dumnezeu, deodată cu mângăerea. Iar frumuseţea acesteia stă în aceea că mintea se află numai în cele zise şi gândite şi are pururea o dorinţă nesăturată după întâlnirea cu Dumnezeu. Când mintea adulmecă prin contemplarea făpturilor urmele Stăpânului şi caută cu dor ferbinte şi cu însetare să afle şi să vadă pe Cel nevăzut, sau contemplă întunerecul care-L asbunde, se întoarce iarăşi la sine, retrăgându-se cu cel mai mare respect şi cu evlavie, îndestulându-se deocamdată cu vederea care i-a fost de folos să i se descopere şi mângăindu-se cu atâta. Dar are bună nădejde că va primi pe Cel dorit, atunci când, topindu-se cele văzute [manifestările] şi închipuirea în umbre, ca prin oglindă şi în ghicituri, va veni pentru deapururi vederea faţă către faţă.

6. Retrage-te dela contemplaţiile cele mai înalte, dacă n'ai ajuns încă la nepătimirea cea mai de sus, şi nu alerga fără oprire, poftind cele mai presus de tine. Căci de vrei, zice, să te faci teolog şi văzător [contemplativ], urcă prin vieţuire şi câştigă-ţi prin curăţire curăţia. Iar fiindcă am pomenit de teologie [cunoaşterea tainică de Dumnezeu], vezi să nu te întinzi după înălţimea ei la nesfârşit şi gândeşte-te că nu ne este îngăduit nouă, celor ce ne hrănim încă cu laptele virtuţilor, să încercăm a sbura spre aceea, ca nu cumva să ne slăbească aripile ca la puii nedesăvârşiţi, chiar dacă mierea cunoştinţii ne sileşte dorul. Dar când, curăţiţi prin neprihănire şi lacrimi, vom fi ridicaţi dela pământ ca Ilie şi Avacum, preînchipuind răpirea viitoare în nouri; şi când în rugăciune curată, văzătoare [contemplativă] şi neîmprăştiată, ne vom afla afară de simţuri, căutându-l pe Dumnezeu, poate că vom atinge întrucâtva teologia.

7. De pofteşti să te învredniceşti de vedere dumnezeească şi de arătări în minte, îmbrăţişează mai întâi viaţa cea paşnică şi liniştită; şi îndeletnicindu-te astfel, cunoaşte-te pe tine însuţi şi pe Dumnezeu. Căci dacă se înplineşte aceasta, nu mai e nimic care să te împiedece de-a vedea cu mintea, într'o stare curată şi neturburată de nicio patimă, ca într'un nour subţire, pe Cel nevăzut de nimeni, binevestindu-ţi mântuire prin cunoştinţa Sa mai îndesată [mai întipărită].

8. Precum atunci când se arată fulgerul, se aşteaptă îndată şi tunetul, aşa acolo unde a luminat milostivirea dumnezeească, se linişteşte şi furtuna patimilor. Iar unde se întâmplă aceasta, îi vine totodată celui ce a dobândit-o şi arvuna fericirii de sus. Dar nu este milă dumnezeească, sau nădejde de nepătimire, în sufletul care iubeşte lumea mai mult

decât pe Ziditor şi e împătimit de cele văzute şi e stăpânit cu totul de plăcerile şi desfătările trupeşti.

9. Nu căuta cu mintea ce este Dumnezeu şi unde este. Căci este mai presus de fiinţă şi necuprins de loc, fiind mai presus de toate. Ci priveşte numai pe Dumnezeu Cuvântul cel circumscris, pe cât este cu putinţă, răspândind lumină din firea dumnezeească, şi închipueşte-L în spaţiu pe Cel ce e pretutindenea, pentru necircumscrierea dumnezeirii. Însă pe cât te vei curăţi, pe atâta te vei învrednici de iluminare.

10. De pofteşti cunoştinţă adevărată şi încredinţare neîndoelnică despre mântuire, filosofează [străduieşte-te][1] mai întâi să rupi afecţiunile pătimaşe ale sufletului faţă de trup şi golit de împătimirea după cele materiale, coboară în adâncul [abisul] smereniei, unde vei afla mărgăritarul de mult preţ al mântuirii tale, ascuns ca într'un vas de lut în cunoştinţa dumnezeească şi făgăduindu-ţi de pe acum strălucirea Împărăţiei lui Dumeezeu.

11. Cel ce a dobândit supunerea mintală [inteligibilă] şi şi-a supus trupul duhului, nu mai are trebuinţă de supunere omenească, căci acesta se supune Cuvântului şi legii lui Dumnezeu, ca un supus recunoscător. Dar noi, cei întru cari se află lupta şi războiul trupului împotriva sufletului, trebue să ne supunem şi să avem o căpetenie de oaste şi un cârmaciu, care să ne cârmuiască cu ştiinţă şi să ne înarmeze cât mai bine, ca nu cumva să fim biruiţi de vrăjmaşii inteligibili şi să fim înghiţiţi de patimi, din neiscusinţă [din lipsa de experienţă].

12. Când nu mai eşti supărat de nicio patimă şi dorul după Dumnezeu sporeşte în inima ta şi când, socotind moartea ca un somn, nu te mai temi de ea,

[1] Filosofia e strădania de curăţire prin fapte.

ci mai degrabă doreşti deslegarea, atunci ai câştigat precum trebue arvuna mântuirii şi porţi înăuntru Impărăţia Cerurilor, bucurându-te cu o bucurie negrăită.

Despre preoţie

13. Când te-ai învrednicit de preoţia dumnezeească şi cinstită, te-ai îndatorat de mai înainte să te ai pe tine jertfit morţii patimilor şi plăcerilor şi aşa să îndrăzneşti a te atinge de jertfa cea vie şi înfricocată, dacă nu vrei să fii ars de focul dumnezeesc, ca o materie ce arde cu uşurinţă. Căci dacă Serafimul n'a îndrăznit să se atingă de cărbunele dumnezeesc fără cleşte, cum te vei atinge tu fără nepătimire, prin care vei avea şi limba sfinţită şi buzele curăţite şi sufletul curat împreună cu trupul şi mâinile înseşi mai strălucite ca aurul, ca pe nişte slujitoare ale focului şi ale jertfei celei mai presus de fiinţă.

14. Pătrunde cu putere înţelesul cuvintelor, că în fiecare zi priveşti acea mântuire a lui Dumnezeu, pe care văzând-o odată bătrânul Simion, s'a minunat şi s'a rugat de slobozire. Şi dacă nu ai primit înştiinţare dela Duhul Sfânt că eşti primit ca mijlocitor între Dumnezeu şi oameni, ca unul întocmai cu Ingerii, să nu îndrăzneşti să te arunci în primejdie, atingându-te de săvârşirea înfricoşată şi preacurată a celor dumnezeeşti, de care şi Ingerii se tem şi dela care mulţi dintre Sfinţi s'au tras înapoi cu evlavie; ca nu cumva, asemenea lui Zan, să te pierzi din părerea că eşti bun.

15. Ia aminte la tine, potrivit cu cel ce a zis, să proscomideşti mai întâi totdeauna pentru păcatele tale, ca chiar de s'a ivit mai 'nainte în tine vreo întinăciune din pricina neputinţii, să fie arsă de focul

dumnezeesc. Căci astfel te vei putea preface, ca un vas al alegerii de bună slujbă, curat şi vrednic de o astfel de jertfă, în firea argintului şi a aurului, chiar dacă au fost în tine părţi de lemn sau de pământ, numai să-L câştigi pe Dumnezeu cu îndrzănirea şi să-L ai plecat asupra ta. Fiindcă acolo unde Dumnezeu e gata spre ascultare, nu mai e nicio piedecă pentru prefacerea ta.

16. Gândeşte-te că te-ai învrednicit de o cinste întocmai cu a Îngerilor şi sârgueşte-te să rămâi nepătat în treapta în care ai fost chemat, prin toată virtutea şi curăţia. Ştii pe Luceafărul care a căzut, din ce era ce s'a făcut, din pricina mândriei. Să nu păţeşti şi tu acestea, închipuindu-ţi lucruri mari despre tine. Socoteşte-te pe tine pământ şi cenuşă şi lepădătură şi plângi pururea, ca să te învredniceşti de împărtăşirea dumnezeească şi să fii chemat la rudenie de neînţeleasa iubire de oameni şi de negrăita bunătate a lui Dumnezeu, prin mânuirea sfintelor înfricoşate Taine.

17. Cel preoţit trebue să se curăţească de toate patimile, dar mai ales de curvie şi de pomenirea răului şi să nu aibă nici măcar vreo închipuire simplă, dacă nu vrea să se apropie de trupul împărătesc schimonosit sau cu funingine pe faţă, şi de aceea să fie urît şi greţos.

18. Să te atingi de cele sfinte cu conştiinţa înălbită prin curăţie, ca un sfânt, după ce te-ai înălbit mai 'nainte prin şiroaie de lacrimi mai mult decât zăpada, arătând prin albirea îngerească dinafară, frumuseţea dinăuntru a sufletului. Şi ia seama să nu fi plin numai de predaniile dela oameni în sfinţita săvârşire a celor dumnezeeşti, ci să ai şi harul care să-ţi facă înţelese în chip ascuns şi tainic cele mai înalte.

18. Dacă iubeşti nestricăciunea şi nemurirea, primeşte cu credinţă, cu sfială şi evlavie, de viaţă făcătoarele şi nestricăcioasele Taine, dorind şi plecarea de aici, ca unul ce te-ai desăvârşit prin credinţă. Iar dacă te temi de moarte, încă nu te-ai împreunat prin dragoste cu Hristos, pe Care te-ai învrednicit să-L jertfeşti cu mâinile tale şi cu al Cărui trup te-ai săturat. Căci dacă s'ar fi întâmplat aceasta, te-ai sârgui să te duci acolo unde este Cel iubit, ne mai punând niciun preţ pe viaţă şi pe trup.

20. Făcându-te jertfitor al trupului lui Dumnezeu şi părtaş de el prin împărtăşire, te-ai îndatorat să te împreuni cu El şi în asemănarea morţii Lui, ne mai trăind ţie, ci Celui ce s'a răstignit şi a murit pentru tine, cum zice Apostolul. Iar dacă vieţuieşti cu patimă trupului şi lumii, găteşte-te ca să ajungi prin moarte, la pedeapsa cea fără de moarte, de nu te vei opri de bună voe înainte de moarte dela jertfa cea fără de sânge. Dar mulţi din cei ce săvârşesc aici cele sfinte cu nevrednicie, fiind răpiţi fără de veste de moarte, au fost trimişi la judecata de acolo.

21. Un preot oarecare ce era totodată şi monah, având faimă de evlavie şi fiind cinstit de mulţi pentru arătarea cea dinafară, dar înăuntru, pe ascuns, aflându-se desfrânat şi întinat, săvârşind odată dumnezeeasca şi sfânta slujbă, când s'a apropiat de cântarea Heruvicului, plecându-şi grumazul, ca de obiceiu, înaintea sfintei Mese şi cetind: „Nimenea nu este vrednic"... s'a aflat dintr'odată mort, părăsindu-l sufletul într'o înfăţişare ca aceasta.[1]

22. Nimic nu este mai de trebuinţă şi mai de folos decât cuvântul drept şi decât cunoştinţa. Căci de aici vine frica de Dumnezeu şi dorul după El.

[1] Până aci se vorbeşte în special despre preoţie (cap. 13—21).

Iar din acestea, cea dintâi curăţeşte prin evlavie şi sfială, iar celalat desăvârşeşte prin deprinderea luminătoare şi prin dreapta socoteală şi face mintea să călătorească pe culmi, prin înalta suire şi vedere. Dar fără frică este cu neputinţă minţii să ajungă la dragostea dumnezeească şi prin ea să sboare spre cele nădăjduite şi să se odihnească în ele.

23. Deci vino şi ascultă de mine, cel ce doreşti aprins şi fără şovăire mântuirea. Aleargă până ce vei primi, căutând cu încordare, cerând neîncetat şi bătând cu răbdare, până ce vei dobândi, împlântând ca temelie neclintită credinţa tare şi smerenia. Atunci vei primi ceea ce doreşti, nu când vei primi numai iertarea păcatelor, ci când nu te vei mai speria, nici nu te vei mai teme de răscoala vreunei patimi, despărţindu-te fără frică şi cu îndrăznire de trup.

24. Caută să primeşti deplină încredinţare cu multe lacrimi, dar nu înainte de moarte, dacă eşti smerit la cuget, ca nu cumva pe urmă, făcându-te fără grijă, să fii cu dispreţ, ci atunci când te afli aproape de sfârşit. Insă fără să socoteşti sfârşitul sigur, ca nu cumva încrezându-te să fii batjocorit de înalta părere de sine şi să nu dobândeşti ceea ce doreşti, prinzându-te tocmai atunci vremea nădăjduită [când nu te aştepti]. Căci atunci unde vei merge, nenorocitule, fără arvună şi fără încredinţarea neîndoioasă, care mântueşte şi care se dă prin Duhul?

25. Dacă doreşti nepătimirea îndumnezeietoare, află mai întâi ceea ce doreşti prin ascultare şi smerenie, ca nu cumva umblând pe altă cale, să ţi pricinueşti doar osteneli. Iar nepătimirea a dobândit-o nu cel ce uneori este supărat de patimi, iar alteori e liniştit şi se odihneşte, ci cel ce necontenit se desfăteză întru nepătimire, rămânând nemişcat chiar când

sunt de faţă pricinile patimilor; dar mai ales cel ce nu pătimeşte nici faţă de gândurile acestora.

26. Când iese sufletletul din trup, vrăjmaşul vine asupra lui cu obrăznicie, luptându-se şi osândindu-l şi făcându-se un pârîş amarnic şi înfricoşat pentru greşeli. Dar sufletul iubitor de Dumnezeu, chiar dacă a fost mai 'nainte rănit adeseori de multe păcate, nu se înspăimântă de repezirile şi de ameninţările aceluia, ci mai vârtos se întăreşte întru Domnul şi sboară cu bucurie, încurajat de sfintele Puteri cari îl călăuzesc şi îngrădit de lumina credinţii, strigând cu multă îndrăzneală vicleanului: Ce este ţie şi nouă, fugarule din cer şi slugă vicleană? Nu tu ai stăpânirea peste noi, căci Hristos Fiul lui Dumnezeu are stăpânirea peste noi şi peste toţi. Lui I-am păcătuit, Lui îi vom şi răspunde, având zălog al milostivirii Lui faţă de noi şi al mântuirii noastre, cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzătorule. Căci nimic nu este ţie şi slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndrăzneală, diavolul întoarce spatele tânguindu-se cu glas mare, neputând să stea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se deasupra, sboară asupra vrăjmaşului, pălmuindu-l ca pasărea numită Oxypteryx [repede sburătoare] pe corb. După aceasta e dus cu veselie de sfinţii Ingeri la locurile hotărîte lui, potrivit cu starea lui.

27. Să nu te tragă la pământ dorul celor curgătoare, pe tine cel ce cugeţi la cele cereşti. Iar dacă te leagă vre-o împătimire a celor pământeşti de dânsele, eşti asemenea vulturului cu piciorul prins în laţ şi împiedecat dela sborul în văzduh. Deci pe toate să le ai şi să le socoteşti ca gunoaie, în nădejdea celor mai bune. Lepădând chiar şi trupul când vine vremea, urmează Ingerului lui Dumnezeu, care te scoate [din el].

28. Pecum e cu neputinţă ca banul care nu are chipul împăratului să fie aşezat în visteriile împărăteşti, împreună cu cei obişnuiţi, aşa este cu neputinţă să primească cineva arvuna fericirii de acolo fără dreaptă cunoştinţă şi nepătimire, şi să plece cu îndrăznire şi cu încredinţare din cele de aici spre cele nădăjduite şi să fie aşezat împreună cu cei aleşi. Iar cunoştinţă numesc nu înţelepciunea, ci ştirea neînşelătoare despre Dumnezeu şi despre cele dumnezeeşti, prin cari iubitorul de Dumnezeu se înalţă spre îndumnezeire cu harul Duhului, fără să fie tras de patimi în jos.

29. Chiar dacă ai îndeplini toată făptuirea, să nu te încrezi în tine, socotind că ai ajuns la nepătimire, şi să nu petreci în lume fără grijă; ca nu cumva, încărcându-te cu întipăriri de patimi de aici, să-ţi fie grea retragerea din ea. Ci călăuzindu-te pururea de frică, ai grijă de firea ta schimbăcioasă şi nestatornică. Depărtează-te cu înţelepciune de pricinile patimilor. Căci nepătimirea statornicită la culme, nu se află decât în cei ce au ajuns la dragoste desăvârşită şi prin contemplare neîntreruptă s'au ridicat deasupra celor supuse simţurilor şi au depăşit trupul smereniei. De aceştia nu se mai atinge văpaia patimilor, căci a fost tăiată de glasul Domnului, pentru faptul că aceştia s'au preschimbat întru nestricăciune.

30. Nu pofti nepătimirea înainte de vreme, ca să nu păţeşti ceea ce a păţit cel dintâi zidit, împărtăşidu-se fără vreme de pomul cunoştinţii.[1] Ci lucrând cu răbdare prin înfrânare cuprinzătoare şi prin cerere stăruitoare şi păzind prin dispreţuire de sine şi prin smerenie desăvârşită cele înfăptuite, aşteaptă după

[1] Ca şi la Sf. Maxim Mărturisitorul şi la Sf. Grigorie Palama, găsim şi la Teognost ideea că gustarea din pomul cunoştinţii n'a fost oprită pentru totdeauna, ci numai până la maturizarea morală a lui Adam.

acestea, la vreme bine rânduită, harul nepătimirii, ca pe un liman de odihnă, după multă furtună şi tulburare. Căci nu este nedrept Dumnezeu, ca să nu le deschidă, când trebue, uşa nepătimirii, celor ce au umblat drept.

31. Mergi la puţinătatea şi nimicnicia furnicii, o leneşule şi neiscusitule, şi învaţă dela ea, că nu are lipsă de bunătăţile [virtuţile] noastre, Dumnezeu cel fără lipsuri şi prea plin, ci dăruieşte din belşug şi mântueşte prin har, pe toţi cei ce voesc aceasta cu mulţumire, deşi primeşte cu iubire de oameni lucrarea cea după putere. Deci dacă te osteneşti ca un datornic pentru bunătăţile cari ţi s'au dat mai 'nainte de către El, bine faci şi aproape îţi este dumnezeeasca milă. Dar dacă socoteşti că-L faci pe Dumnezeu dator pentru bunătăţile pe cari crezi că le săvârşeşti, te-ai rătăcit dela calea cea dreaptă. Căci cum ar fi dator Binefăcătorul? Totuşi aleargă aşa ca un năimit şi înaintând câte puţin, vei lua, prin mila lui Dumnezeu, ceea ce cauţi.

32. Vrei să-ţi arăt şi altă cale de mântuire, sau mai bine de nepătimire? Sileşte pe Ziditorul în rugăciuni cu toată puterea, ca să nu rămâi fără lucrul căutat, luându-ţi totdeauna ca mijlocitoare spre El toate Puterile cereşti şi pe toţi Sfinţii, împreună cu Preacurata şi Maica lui Dumnezeu. Iar nepătimire nu cere, fiind nevrednic de acest dar; ci cere mântuirea cu încordare şi vei lua împreună cu ea şi nepătimirea. Căci una se aseamănă cu argintul, iar cealaltă cu aurul curat. Să ai şi lucrarea ascunsă, care slujeşte în chip deosebit lui Dumnezeu, şi cuvintele unor taine ascunse către el, cari te îndumnezeesc, întrucât prin ele se îndulceşte şi se apleacă Dumnezeu.

33. Luptă-te să iai arvuna mântuirii în chip ascuns înlăuntrul inimii tale, cu o încredinţare neîn-

doelnică, ca să nu afli în vremea ieşirii tulburare şi spaimă neaşteptată. Şi atunci ai luat, când nu mai ai inima osândindu-te pentru lipsuri şi conştiinţa înţepându-te pentru supărări; când s'a domesticit sălbătăcia patimilor fiară în tine, cu harul lui Dumnezeu; când îţi isvoresc lacrimile de mângăere şi mintea se roagă curat şi neîmprăştiat; şi când primeşti cu bucurie şi cu inima pregătită moartea cea înfricoşată, de care fug cei mulţi.

34. Cuvintele vieţii veşnice, pe cari le-a mărturisit verhovnicul Apostolilor că le are Dumnezeu Cuvântul, sunt raţiunile celor făcute de El, pe cari cel ce le primeşte tainic dela El, ca un neîntinat, a dobândit încă de aici, deodată cu ele, viaţa veşnică şi arvuna Duhului şi nădejdea neruşinată a mântuirii. Dar nu se învredniceşte de acestea cel ce preţueşte mai mult trupul decât sufletul şi e împătimit şi legat de cele pământeşti.

35. Cuvântător nu este cel ce are putinţa cuvântului vorbit, căci aceasta o are tot omul, ci cel ce prin puterea raţiunii caută să afle urmele lui Dumnezeu. Dar ceea ce este fiinţa Celui mai presus de fiinţă, nu va afla nicidecum. Căci acesta este un lucru cu neputinţă întregei firi. Ci Il va cunoaşte din înţelepciunea ziditoare a lucrurilor, din purtarea de grijă, din îndrumarea, ţinerea la un loc, cârmuirea şi susţinerea lor. Prin acestea se află şi oarecum se vede minunatul meşter, în chipul în care zidarul se vede din lucrul mâinilor sale.

36. Nu vei dobândi neaverea cum trebue, fără nepătimire, nici nepătimirea, fără dragoste, nici pe aceasta, fără temere şi rugăciune curată. Nici pe acestea fără credinţă şi negrijă, prin cari într'aripându-se mintea lapădă cugetul ce caută în jos şi sboară spre cele înalte şi de sus, căutându-şi pe Stăpânul ei.

37. Păzeşte curăţia ca lumina ochilor, ca să te faci biserică a lui Dumnezeu şi casă preaiubită. Căci este cu neputinţă să te apropii de Dumnezeu fără neprihănire. Iar pe aceasta o naşte dorul de Dumnezeu, neîmpătimirea şi fuga de lume. Şi o păzeşte smerita cugetare, înfrânarea, rugăciunea necontenită, contemplarea duhovnicească şi lacrimile stăruitoare, împreună cu nemânierea. Iar frumuseţea dreptei socoteli, fără nepătimire, nu o vei dobândi.

38. Nimenea să nu te înşele, frate, că fără sfinţenie, cum zice Apostolul, vei vedea pe Dumnezeu. Căci Domnul cel mai presus de toată curăţia, nu primeşte să se arate celui necurat. Precum este nevrednic de El cel ce iubeşte pe tatăl sau pe mama sa mai mult decât pe El, sau pe fiica şi pe fiul său, aşa şi cel ce iubeşte orice altceva din cele vremelnice şi pământeşti. Cu atât mai mult cel ce preţueşte mai mult păcatul cel urît şi puturos, decât dragostea Domnului. Căci Dumnezeu lapădă pe cel ce nu se întoarce dela întinăciune, fiindcă „nu va moşteni stricăciunea, nestricăciunea".

39. Nu te vei învrednici de dragostea dumnezeească fără cunoştinţă, nici de aceasta fără credinţă. Dar credinţă numesc nu pe cea simplă, ci pe cea care se naşte în noi din lucrarea virtuţilor. Iar de străpungerea adevărată a inimii te vei învrednici atunci, când veştejind prin înfrânare, priveghiere, rugăciune şi smerenie, plăcerea cea înăscută a trupului, te vei răstigni împreună cu Iisus, ne mai trăind pătimaş, ci vieţuind Duhului dumnezeesc şi umblând întru nădejdea moştenirii celei de sus.

40. Strigă către Dumnezeu: „In aceasta am cunoscut că m'ai voit pe mine, că nu se va bucura vrăjmaşul meu de mine", stăpânindu-mă şi muncindu-mă până în sfârşit prin patimi. Ci m'ai răpit mai'nainte

de moarte din mâna lui, şi mai învrednicit a vieţui duhovniceşte după bună plăcerea Ta, ca prin sfârşit bun să mă înfăţişezi mântuit Scaunului Tău, ducând de aici arvuna mântuirii şi încredinţarea neîndoelnică; ca să nu mă aflu tulburat şi nepregătit în vremea ieşirii, încât să socotesc de nesuportat năcazul şi mai amarnic şi mai rău decât moartea însaşi şi decât muncile.

41. Credinţa şi nădejdea nu sunt nişte lucruri simple şi întâmplătoare. Ci credinţa are nevoe de un suflet tare, iar nădejdea, de o socotinţă şi de o inimă dreaptă. Căci cum va crede cineva cu uşurinţă în cele ce nu se văd, fără har? Şi cum va nădăjdui în lucrurile viitoare neînvederate, de nu va avea prin curăţie vreo experienţă a darurilor Domnului, prin cari primeşte adeverirea acelora, ca a unora ce sunt de faţă? Deci pentru amândouă este nevoe de virtute, dar şi de înrâurirea şi de ajutorul lui Dumnezeu, pe cari dacă nu le avem, în zadar ne ostenim.

42. Virtutea adevărată are ca rod sau cunoştinţa sau nepătimirea, sau şi amândouă acestea. Iar de nu, deşartă a fost şi mincinoasă, ceea ce ni s'a părut nouă virtute. Căci de-ar fi fost adevărată, s'ar fi împodobit şi cu roade, nu numai cu frunze. Dar aşa, umblând să-şi atragă, fie plăcerea dela oameni, fie plăcerea proprie, sau altceva din cele ce nu plac lui Dumnezeu, este mincinoasă şi neiubitoare de Dumnezeu. Noi însă, cari ne-am îndreptat lucrarea, vom dobândi fără îndoială, spre folosul nostru, şi harul Bunului Dumnezeu, care aduce, când trebue şi cât trebue, şi cunoştinţa şi nepătimirea.

43. Pătrunde gândurile vrăjmaşului cu lumina harului şi aruncându-te înaintea lui Dumnezeu cu plâns, vesteşte neputinţa ta. Ţine-te pe tine de nimic, chiar dacă te-ar convinge înşelătorul să-ţi pari că eşti ceva.

Nu cere nici încununarea cu niscai daruri, decât dacă sunt pricinuitoare de mântuire şi păzitoare ale smeritei cugetări. Cere însă cunoştinţa care nu îngâmfă, ca pricină a cunoştinţii de Dumnezeu, şi roagă-te să nu fii stăpânit până la sfârşit de patimi, ca de nişte tirani, ci să te desfaci de trup întru nepătimire, sau mai multă smerenie, ca să pătimeşti împreună cu cei ce greşesc.

44. Precum nu se poate sbura la cele înalte şi în văzduh fără aripi, aşa nu se poate ajunge la cele nădăjduite fără încredinţare neîndoelnică încă de aici. Iar încredinţarea vine din desăvârşita smerenie a cugetului şi din harul Duhului Sfânt în cei împăcaţi deplin cu Dumnezeu, în cari se află desigur şi nepătimirea, fie în parte, fie mai deplin, pe măsura împăcării şi curăţiei. Iar cei ce se despart altfel de trup, ca unii ce sunt încă în iarna patimilor, sau Sâmbăta [adică în nelucrarea virtuţilor], se vor afla sub judecată şi cercetare, ca nişte vinovaţi, la vremea răsplătirii.

45. Mântuindu-te în dar, mulţumeşte Mântuitorului Dumnezeu. Iar de vrei să aduci şi daruri, adu-I din sufletul tău văduvit, cu recunoştinţă, cei doi bănuţi, adică smerenia şi dragostea. Şi ştiu bine că le va primi pe acestea mai mult decât mulţimea virtuţilor aruncate de mulţi în vistieria mântuirii. Făcând aşa, chiar de vei avea trebuinţă ca Lazăr de înviere, după ce ai fost omorît de patimi, trimite-le pe acestea, ca pe nişte surori bune, ca mijlocitoare către El şi vei dobândi fără îndoială ceea ce cauţi.

46. Dobândind făptuirea, încă nu te vei putea apropia numai prin ea de nepătimire, ca să te rogi curat şi neîmprăştiat, de nu vor veni în minte şi vederile [contemplaţiile] duhovniceşti ale cunoştinţii luminătoare şi ale înţelegerii lucrurilor. Numai într'ari-

pată şi luminată de acestea, mintea e înălţată în întregime de dragostea [erosul] rugăciunii adevărate, sburând întins spre luminile înrudite ale cetelor netrupeşti de sus, şi de acolo e dusă, pe cât e cu putinţă, spre marea lumină, cea în trei străluciri, a Treimii dumnezeeşti.

47. Nu vom fi pedepsiţi şi osândiţi în veacul ce va să vie pentru că am păcătuit, odată ce am primit o fire nestatornică şi schimbăcioasă. Ci fiindcă, păcătuind, nu ne-am pocăit, nici nu ne-am întors dela calea cea rea spre Domnul, după ce-am primit putere şi vreme pentru pocăinţă, ca să arătăm şi mai mult că dumnezeirea e bună şi nu, dimpotrivă, pătimaşă, ca una ce pedepseşte şi se mânie. Dar El pedepseşte păcatul şi nu pe noi. Căci El este în afară de orice patimă şi pedeapsă, deşi se zice că se conformează faptelor şi dispoziţiilor noastre, întorcând fiecăruia după valoarea celor făcute în viaţă.

48. Clintindu-te dintr'o stare mai bună, nu te tu r bura, ci îndreptează-te, alergând mai degrabă la starea dinainte, cu întristare şi mâhnire şi cu multă învinuire de sine, ba şi cu multă vărsare de lacrimi întru frângerea duhului. Ieşind prin acestea din căderea ce ţi s'a întâmplat, vei veni în valea bucuriei mântuitoare, întărindu-te de aici înainte cu toată puterea, ca nu cumva, mâniind iarăşi pe Judecător, să fie trebuinţă de lacrimi şi năcaz pentru împăcarea Lui, sau, de nu se va întâmpla aceasta aici, să fii pedepsit cu siguranţă în veacul ce va să vie.

Despre preoţie

49. Iarăşi ne este cuvântul despre cinstita preoţie, ca ceea ce are trebuinţă de demnitate şi curăţie îngerească şi, după acestea, de mai multă întărire

şi neprihănire decât înainte. Căci dacă cel întinat poate să se curăţească întrucâtva, cel curat cum se va mai întina, decât doar dacă vrem să amestecăm întunerecul cu lumina şi putoarea cu mirosul? Dar făcând aşa va fi vai nouă şi vom moşteni pierzania, ca nişte furi de cele sfinte, asemenea lui Anania şi Safira.

50. Invrednicindu-te să te sui la treapta cerească a preoţiei celei întocmai cu Ingerii, printr'o mică curăţire, te-ai făcut din vas al pierzării şi netrebnic, vas al alegerii şi de bună slujbă Domnului, asemenea lui Pavel. Deci păstrează neprihănită cinstea de care te-ai învrednicit, păzind darul dumnezeesc ca lumina ochilor, ca nu cumva, spurcându-te din neluare aminte, să fii aruncat dela înălţime în prăpastie şi cu anevoe să afli întoarcere.

51. Înţelege ca un om cuminte, că Dumnezeu făcând pe cineva drept, nu este cine să-l osândească. Şi dacă fiind chemat, ai întrat la harul mai presus de lume al dumnezeeştei preoţii, să nu mai fii îngrijat de viaţa de mai 'nainte, dacă ai avut vreo pată, căci prin Dumnezeu şi prin îndreptarea ta, s'a curăţit. Ci să te sârgueşti şi să veghezi după aceea, ca să nu înegreşti harul. Făcând aşa, chiar dacă s'ar îndoi cineva nebuneşte de lucrarea ta cea sfântă pentru cele dinainte, va auzi glasul dumnezeesc ce zice: „Ceea ce a curăţit Dumnezeu, tu să nu spurci".

52. Uşoară este demnitatea preoţiei şi jugul blând, dar când se primeşte şi când e purtată după cuviinţă; şi când nu se cumpără harul Duhului dumnezeesc. Dar când se cumpără cu sârguinţă omenească şi cu dar stricăcios ceea ce nu trebue să se negustătorească şi chemarea nu mai e de sus, sarcina este foarte grea, ca una ce.e purtată fără vrednicie şi peste putere. Iar jugul este foarte aspru şi

roade grumazul şi puterea celui ce-l duce, de nu-l pune jos, până-l va slei şi zdrobi cu desăvârşire.

53. Luând jugul preoţiei cu îndrăzneală, îndreaptă-ţi căile tale şi tae drept cuvântul adevărului,[1] lucrându-ţi prin ea, cu frică şi cu cutremur, mântuirea ta. Căci Dumnezeul nostru este foc arzător şi dacă te atingi de el, fiind aur sau argint, să nu te temi că vei arde, cum nu s'au temut nici tinerii din Babilon de foc. Dar dacă eşti de iarbă sau de pae, materii uşor de aprins, ca unul ce ai cuget pământesc, tremură că vei fi ars de focul ceresc, de nu vei fugi, ca Lot de urgie, prin depărtare de Tainele prea înfricoşate, sau de nu sunt niscai scăderi prea mici ce vin din neputinţă, cele cari sunt arse de acest foc dumnezeesc în prea sfânta slujbă, încât tu însuţi să rămâi nears şi nevătămat de foc, ca gătejele acelea slabe ale rugului.

54. Dacă nu poţi să te desfaci de deprinderea pătimaşă a curgerii de sămânţă, din pricina obişnuinţii îndelungate, cum cutezi, nenorocitule, să te apropii de cele pe cari nici Ingerii nu le ating? Deci sau tremură şi stai departe de aci înainte de slujba dumnezeească şi aşa vei câştiga îndurarea lui Dumnezeu, sau aşteaptă-te să cazi cu urgie, ca un nesimţit şi ca un neîndreptat, în mâinile Dumnezeului celui viu, care nu te va cruţa cu iubire de oameni, ci te va pedepsi fără milă, fiindcă ai cutezat cu neruşinare să intri la nunta împărătească cu sufletul şi cu haina întinată, deşi nu eşti vrednic nici măcar de intrare, dar încă de aşezare.

55. Am cunoscut un preot care îndrăznea să săvârşească cele dumnezeeşti cu nevrednicie, ca

[1] ὀρθοτόμοι τον τῆς ἀληθείας λόγον, după traducerea din Liturghierul românesc: drept îndreptează (cioplește) cuvântul adevărului. Şi preotul are această datorie, nu numai episcopul.

unul ce căzuse în patima curviei. Acesta căzu mai întâi într'o boală grea şi de nevindecat, şi se apropia de moarte. După ce făcu totul pentru tămăduirea boalei, dar nu folosi nimic, ci boala se întindea şi mai tare, veni la conştiinţa că are să moară din pricină că a slujit cele sfinte cu nevrednicie. Drept aceea oprindu-se îndată cu jurământ dela sfânta Liturgie, a urmat de grabă şi tămăduirea, încât nici urmă de boală n'a mai rămas în el.

56. Luminată este treapta şi haina preoţiei, dar numai dacă are şi sufletul împreună strălucind înlăuntru, prin curăţie. Dacă se întinează din neatenţie, iar conştiinţa, care mărturiseşte despre urîţenie, e dispreţuită, lumina se face întunerec şi pricină a întunerecului şi a focului veşnic, de nu cumva, părăsind această cale prăpăstioasă pe amândouă părţile, ne abatem pe alta, care să ne ducă prin virtute şi smerenie, fără primejdie, în Impărăţia lui Dumnezeu.

57. Mântuirea se câştigă prin umilinţă şi virtute, nu prin slăvita preoţie, care cere o vieţuire întocmai cu a Ingerilor. Deci sau fă-te nepătimitor ca Ingerii, petrecând afară de lume şi de trup cu cugetul, şi aşa păşeşte pe această scară cerească, sau recunoscându-ţi neputinţa ta, teme-te de înălţime, ca de una ce pricinueşte mare cădere celor ce nu sunt în stare să rămână pe ea, şi alege vieţuirea iubită de mulţi, care apropie de Dumnezeu nu mai puţin ca aceea. Căci întru aceasta, chiar dacă ţi s'ar întâmpla să cazi, uşoară îţi va fi iarăşi ridicarea prin căinţă, cu mila şi cu harul lui Dumnezeu.

58. Trupul şi sângele nu vor moşteni Impărăţia lui Dumnezeu. Iar tu împărtăşindu-te de trupul şi sângele lui Dumnezeu, cum nu te faci un trup cu El şi nu te străbaţi de sângele Lui, având de pe acum înăuntru Impărăţia Cerurilor, ci eşti încă împrejmuit

de patimile trupului şi ale sângelui? Mă tem că nu va rămânea în tine Duhul lui Dumnezeu, ca unul ce eşti trupesc, şi vei fi tăiat în două la vremea judecăţii, luându-se dela tine cinstita preoţie, ca dela unul ce eşti nevrednic de asemenea har.

59. Nefiind înaintea ochilor tăi frica lui Dumnezeu, socoteşti că e un lucru simplu să săvârşeşti cele sfinte cu nevrednicie, amăgit de iubirea de sine şi închipuindu-ţi pe Dumnezeu bun. Aceasta au pătimit-o şi Datan şi Aviron odinioară, până ce i-a înghiţit pământul. Temându-te de aceasta şi înfricoşându-te de Cel de care trebue să-ţi fie frică, cugetă la măreţia lucrului şi sau săvârşeşte cu vrednicie şi curăţie, ca să nu zic întocmai ca un Inger, lucrul dumnezeeştei preoţii, sau opreşte-te, ca un om chibzuit, dela slujba înfricoşată, ca nu cumva, dispreţuind aceasta şi nesocotindu-ţi conştiinţa care te mustră, să zici cu durere atunci, când vei fi osândit, şi când toate se vor judeca şi îndrepta: „Frica de care m'am temut, a venit peste mine", şi „aceea ce mă înfricoşa, mi s'a întâmplat mie".

60. Adu mai întâi pentru tine, cu trezvie şi cu durere, întru zdrobirea inimii şi cu lacrimi, jertfa cea sfântă şi mântuitoare de lume, spre ispăşire. Căci pe cine vei avea ca să-l doară de tine asemenea ţie şi să aducă jertfă pentru tine, după moartea ta? De aceea luându-o înainte cu gândul, ca un chibzuit la minte, înmormântează-te pe tine de pe acuma şi pomeneşte-te de mai 'nainte, punând înaintea lui Dumnezeu pe Sfânta Masă, înseşi Sfintele ca mijlocire pentru mântuire, aducându-ţi aminte prin aceasta de junghierea Lui cea de bună voie şi de oameni iubitoare.

61. Sufletul care se desparte de trup, plin de încredinţare (ἐν πληροφορία) şi-l desbracă pe acesta ca pe-o

haină, încearcă o bucurie negrăită şi netălmăcită. Căci dobândind acum cele nădăjduite, îl lapădă pe acesta fără întristare, îndreptându-se cu pace spre Ingerul luminos şi vesel care vine din înălţime, şi străbătând fără piedecă împreună cu acela văzduhul, nevătămat câtuşi de puţin de duhurile răutăţii, ci suindu-se cu bucurie şi cu îndrăzneală şi cu graiuri de mulţumire, până va ajunge să se poată închina Făcătorului şi de acolo să primească hotărîrea de-a se rândui cu cei asemenea şi de aceeaşi măsură în virtute, până la învierea cea de obşte.

62. Iţi spun un cuvânt străin, şi nu te minuna: Chiar dacă nu ai dobândit nepătimirea, pentru obişnuinţele cari poate te stăpânesc, dacă te afli în vremea ieşirii în adâncul smereniei, te vei înălţa, nu mai puţin ca cel fără patimă, mai presus de nouri. Căci deşi comoara celor nepătimitori s'a adunat din toate virtuţile, piatra preţioasă a smereniei e mai de preţ decât toate. Ea nu prilejueşte numai împăcare dela Dumnezeu celui ce o are, ci şi intrare împreună cu cei aleşi în locaşurile de nuntă ale Impărăţiei Sale.

63. Primind ispăşire de păcate dela Dumnezeu, slăveşte pe Cel ce nu ţine minte răul şi nu se răzbună, asigurându-te dinspre greşalele cu voia, din toată puterea. Căci deşi este ispăşire şi pentru ele, până la moarte, prin pocăinţa de fiecare zi, dar te arăţi nemulţumitor, dacă păcătueşti cu uşurinţă întru cunoştinţă. Alungând câinele desnădejdii cu piatra bunei nădăjduiri, şi cerând totdeauna cu îndrăznire şi cu stăruinţă, ţi se vor ierta multele păcate, ca îndatorat, să iubeşti şi tu mult în veacul ce va să vie, pe Cel împreună pătimitor şi prea bun.

64. Când, lucrat de harul dumnezeesc, te afli înaintea lui Dumnezeu întru rugăciunea cu lacrimi, prăvăleşte-te la pământ, întinzându-te în semnul crucii

şi, lovindu-ţi capul, cere deslegarea de aici, ca pe o eliberare de stricăciune şi înstrăinare de ispite. Insă nu după cum voeşti tu, ci după cum i se pare lui Dumnezeu şi când şi cum vrea El. Iar plecarea de aici o doreşti şi o iubeşti atunci când ai plecat deodată cu lacrimile spre Domnul, în abisul smereniei, încât te-ai făcut fără grijă în văpaia dorului şi în rugăciune. Dar mai rabzi amânarea deocamdată, Dumnezeu prevăzând ceva mai bun. Cere deci cu silire şi cu jurământ, fără să hotărăşti data, făcând, zicând, cercetând şi neguţătorind orice, ca să nu cazi dela Dumnezeu.

65. Fiind purtător de trup, nu încerca să iscodeşti cum sunt cele inteligibile, chiar dacă partea mintală a sufletului tinde spre acelea prin curăţie. Căci până ce partea netrupească, legată de suflare şi de sânge, nu se va desface de grosime şi nu va fi în cele inteligibile, nu va putea cugeta şi înţelege cum tebue acelea. Prin urmare, pregătindu-te să ieşi din materie, ca dintr'un al doilea pântece întunecat al mamei, către cele nemateriale şi luminoase, bucură-te slăvind pe Binefăcătorul care ne trece prin moarte spre cele nădăjduite. Şi veghiază pururea pentru dracii necinstitori cari dau târcoale în jurul nostru şi uneltesc împotriva cinstei noastre şi păzesc cu viclenie călcâiul nostru, adică săvârşirea vieţii. Tremură până la ieşire, necunoscându-ţi viitorul şi neavându-l sigur, ca unul ce eşti zidit schimbăcios şi nestatornic, din pricina voii slobode.

66. Când vrăjmaşul simte că sufletul nostru a ajuns la mari măsuri ale virtuţii, ne întâmpină cu ispite sălbatice şi înfricoşate. Această stare ne-o cunoaşte el din cuvintele rugăciunii şi din ridicarea mai presus de perechea materială: trupul şi simţurile. Şi atunci cu atâta pismă ne ispiteşte urîtorul de oameni,

încât ne face să ne scârbim chiar şi de viaţă. Dar nu ştie, deşertul, câtor bunătăţi ni se face pricinuitor, făcându-ne în chipul acesta cereşti prin răbdare şi împletind mai strălucite cununile noastre.

67. Nu este altă luptă mai mare decât a neprihănirii şi a fecioriei. Chiar şi Ingerii se minunează de cel ce cinsteşte nenuntirea, care se încununează nu mai puţin ca Mucenicii. Căci cel ce, legat fiind cu trupul şi cu sângele, se străduieşte să imite necontenit viaţa nematerială a celor netrupeşti, prin curăţie, de câte osteneli şi sudori nu are trebuinţă? Atât de mare şi de înaltă este cu adevărat această virtute, încât puţin lipseşte ca să-i pară cu neputinţă, ca fiind mai presus de fire, dacă nu ar ajuta Dumnezeu de sus, întărind neputinţa firii şi proptind putreziciunea ei şi uşurând-o în oarecare chip, ca să se ridice dela pământ, prin dragoste de Dumnezeu şi prin nădejdea bunătăţilor celor gătite ei.

68. Trupul umplut de must prin multa băutură şi prin mult somn, e mare piedecă spre neprihănire. Iar neprihănirea adevărată rămâne nemişcată şi în faţa nălucirilor din somn. Căci alergarea minţii către ele este o dovadă că poartă încă în adânc boala patimii. Iar dacă se învredniceşte prin har să vorbească cu Dumnezeu în somn fără de trup, înseamnă că patimele s'au liniştit şi ea rămâne neatinsă şi paznic treaz al sufletului şi al trupului, ca un câne care veghiază asupra lupilor ce stau la pândă, nelăsându-se înşelat de ei.

69. Iţi spun un cuvânt străin, şi să nu te minunezi. Este între Dumnezeu şi suflet o taină, ce se săvârşeşte într'ascuns. Dar este a măsurilor celor mai înalte, a curăţiei, a dragostei şi a credinţii desăvârşite. Când omul, împăcat la culme, se uneşte cu Dumnezeu prin apropiere deplină, în rugăciune

şi vedere neîncetată [căci prin acestea Ilie încue cerul cu secetă şi arde cu foc ceresc jertfa, iar Moise taie marea şi biruieşte prin întinderea mâinilor pe Amalic, şi Iona se mântueşte din chit şi din adânc, fiindcă sila aduce pe Dumnezeu cel prea iubitor de oameni, ori unde vrea], învrednicindu-se de El, măcar că este în trup, a covârşit măsura stricăciunii care-l spune morţii, aşteptând moartea ca pe un somn obişnuit, care-l transpoartă dulce spre cele nădăjduite.

Despre preoţie

Cutremurându-te de patimile Domnului şi de umilirea [chenoza] lui Dumnezeu Cuvântul pentru noi, dar şi de jertfa şi de amestecarea în noi a trupului şi a sângelui celui de viaţă făcător şi dumnezeesc, de cari ne-am învrednicit nu numai să ne împărtăşim, ci şi să le slujim, umileşte-te pe tine ca o oaie de junghiere, socotind pe toţi ca fiind într'adevăr mai presus de tine şi sileşte-te să nu răneşti conştiinţa cuiva, cu nesocotinţă. Iar fără de sfinţenie, să nu cutezi a te atinge de cele sfinte, ca să nu fii ars ca iarba de focul dumnezeesc, sau să te topeşti ca ceara şi să fii pierdut.

71. De vei săvârşi cum trebue slujba dumnezeească, cinstită şi înfricoşată, şi nu te va mustra conştiinţa pentru nimic, să-ţi nădăjdueşti mântuirea din aceasta. Căci folosul de aci îţi va fi mai presus de toată lucrarea şi vederea [contemplarea]. Iar de nu vei face aşa, tu însuţi vei vedea. Şi mai bine este, fără îndoială, să te depărtezi, prin recunoaşterea neputinţei tale, de înălţimea preoţiei, decât să te ţii cu nedesăvârşire şi cu necurăţie de ea, şi părând multora că te afli la înălţime, să zaci ca un stârv vrednic de plâns şi de nevrednicie.

72. Slujba cinstitei preoţii şi puterea ei de împăcare şi înduplecare a lui Dumnezeu, atât de mult întrece orice psalmodie şi orice rugăciune, cât soarele stelele. Căci pe însuşi Unul născut Îl jertfim, Îl punem înainte şi-L aducem spre împăcare, pe Cel junghiat în dar pentru păcătoşi, din iubirea de oameni. Şi nu numai pentru iertarea păcatelor, ci şi pentru cele ce ne rugăm spre folosul nostru, dacă nu ne este conştiinţa întinată. Şi trupul unit cu Dumnezeirea, arde ca un cărbune aprins toată materia fărădelegilor şi luminează inimile celor ce se apropie cu credinţă. Asemenea şi dumnezeescul şi cinstitul sânge spală şi curăţeşte, mai mult decât orice isop, toată pata şi întinăciunea, celor ce îndrăznesc să se apropie de cele Sfinte cât pot de curaţi, dacă s'ar mai fi întâmplat să rămână ceva.

73. Nu se jertfeşte trupul cel înălţat al lui Dumnezeu Cuvântul, coborîndu-se din cer, ci cum a zis oarecare dintre Sfinţi, însaşi pâinea şi vinul se prefac în trupul şi sângele lui Hristos, prin slujirea tainică cu credinţă, cu frică, cu dor şi cu evlavie, a celor ce s'au învrednicit de dumnezeeasca preoţie, primind schimbarea din acelea în acestea, prin lucrarea şi venirea Preasfântului Duh; nu făcându-se alt trup decât acela al Domnului, ci prefăcându-se în acela, nestricăcios şi nu stricăcios aflându-se. De câtă curăţie şi sfinţenie nu are deci trebuinţă preotul, ca să atingă trupul dumnezeesc, şi de câtă îndrăznire, ca să fie mijlocitor între Dumnezeu şi oameni şi să primească în jurul său împreună rugătoare, deodată cu Preasfânta şi de Dumnezeu Născătoarea, toate puterile cereşti ale Ingerilor şi pe toţi Sfinţii din veac? Mie mi se pare că precum are trebuinţă de o vrednicie îngerească sau arhanghelească, aşa are şi de o familiaritate îngerească cu Dumnezeu.

74. Trebue să-ţi însemni deci, o Pisinie, că de aceea stau Sfintele descoperite înaintea noastră, după Simbolul credinţii, pe Sfânta Masă, având să fie sfinţite, ca şi cum s'ar ruga în oarecare chip pentru cei ce le aduc şi ar striga cu graiuri negrăite către Cel ce locueşte în ceruri. Căci Acela privind, nu trece cu vederea şi văzând, nu-şi întoarce privirea, amintindu-şi umilirea [chenoza] cea de bună voe pentru păcătoşi şi coborîrea negrăită şi junghierea cea de oameni iubitoare. Fiindcă nu îndreptaţi fiind noi, ne-a dăruit preţul de răscumpărare şi mântuirea prin patimile Sale, Bunul şi răbdătorul de rău, ci păcătoşi fiind, ne-a mântuit şi ne-a chemat iarăşi la Sine.

75. Chiar dacă porţi grijă de rugăciunea curată, care uneşte mintea nematerială cu Dumnezeu, în chip nematerial, şi ai ajuns să vezi ca într'o oglindă odihna care te aşteaptă după sfârşitul vieţii de aici, ca unul ce ai primit arvuna Duhului şi ai dobândit Impărăţia Cerurilor înăuntru, întru toată simţirea şi încredinţarea, să nu suferi a te slobozi din trup fără preştiinţa morţii, ci roagă-te cu dinadinsul pentru aceasta şi fii cu bună nădejde că vei dobândi-o aproape de sfârşit, de-ţi va fi de folos. Dar pregăteşte-te pentru ea neîncetat, lepădând toată frica, ca stăbătând văzduhul si scăpând de duhurile răutăţii, cu îndrăzneală şi fără temere să ajungi înăuntrul bolţilor cereşti, unindu-te cu cetele îngereşti şi adăugându-te la aleşii şi dreptii din veac şi privind, pe cât este cu putinţă, Dumnezeirea. Iar dacă nu, să cunoşti barem bunătăţile de sub ea şi pe Cuvântul lui Dumnezeu, răspândind razele mai presus de ceruri, pe Cel închinat cu o singură închinare împreună cu trupul Său neprihănit, deodată cu Tatăl şi cu Duhul, de către toată oastea cerească şi de către toţi Sfinţii. Amin.

Ilie Ecdicul

Filocalia greacă [1] publică sub numele lui Ilie Presbiterul şi Ecdicul o scriere intitulată „Antologie de sentinţe de-ale filosofilor strădalnici".[2] In Patrologia greacă a lui Migne, tom. 90 (col. 1401—1461) aceeaş scriere cu titlul „Alte capete" e dată sub numele Sf. Maxim Mărturisitorul, fiind luată din ediţia scrierilor Sf. Maxim publicată de Combefis, Paris 1675. Textul din Filogalia greacă a fost publicat şi în tom. 127 al Patrologiei gr. a lui Migne, cu o traducere fragmentară a lui Pontanus (col. 1128—1176).[3] Astfel aceeaş scriere o avem publicată în Migne de două ori, fiind atribuită de fiecare dată altui autor şi socotindu-se ca două scrieri diferite.

Mai nou Th. M. Disdier a rezolvat această problemă, stabilind că textele publicate în P. G. 90 şi P. G. 127 (din Filocalia) nu sunt două scrieri deosebite ce provin dela doi autori, ci sunt una şi aceeaş scriere şi ea este a lui Ilie Ecdicul.[4] El a arătat cum din 36 codici manuscrişi, cari cuprind această scriere, 23 o atribue Ilie Ecdicul, altele nu indică nici un autor, altele i-o atribue lui Ioan Carpatiul şi numai câteva i-o atribue Sf. Maxim şi acestea

[1] Ed. I, Veneţia 1782, p. 529—548; ed. II, vol. I, Atena 1893, p. 375-391.

[2] Ανθολόγιον γνωμικὸν φιλοσόφων σπουδαίων, σπουδασθὲν καὶ πονηθὲν Ἠλία ἐλαχίστῳ πρεσβυτέρῳ καὶ ἐκδίκῳ.

[3] Ἕτερα κεφάλαια. Traducerea lui Pontanus e din 1603, când a fost publicată ca apendice la trad. operei Sf. Simion Noul Teolog (Ingolstadt. 1603) sub titlul: Ex Elie Presbyteri et defensoris sententiarum florilegio florilegium.

[4] Elie L'Ecdicos et les ἕτερα κεφάλαια, attribueés à saint Maxime le confesseur et à Jean de Carpathos, în Echos d'Orient 1932 (Jan-Mars, p. 17—51).

sunt toate mai noui, dela sec. 12 încoace. Codicii manuscrişi cari cuprind opera Sf. Maxim dinainte de sec. 12 nu cuprind această scriere, iar Fotie, care în veacul 9 ne-a lăsat un inventar al scrierilor Sf. Maxim, nu pomeneşte nici el de această scriere.

Disdier aduce şi criterii interne, cari ar arăta că scrierea aceasta e mai nouă decât scrierile Sf. Maxim, indicând o spiritualitate mai sistematică şi mai nuanţată şi trădând influinţa scrisului Sf. Simion Noul Teolog din v. 11. După Disdier, autorul trebue să fie un anume Ilie, care a fost pe rând advocat, monach şi preot, şi care a fost contimporan cu Ilie II, Mitropolitul Cretei dela sfârşitul veacului 11 şi începutul veacului 12. N'a fost însuşi Mitropolitul Ilie II, care a comentat pe Grigorie de Nazianz şi Scara lui Ioan Scărarul,[1] căci acesta era o personalitate bine cunoscută, nu un „oarecare advocat" (ἔδικός τις), cum îi zic unele manuscrise autorului acestei scrieri. Nu se ştie de-a fost şi el din Creta. Manuscrisele nu spun nimic în privinţa aceasta.

Iată câteva din deosebirile între Sf. Maxim şi Ilie Ecdicul, remarcate de Disdier: Amândoi cunosc împărţirea sufletului raţional (λογικὴ ψυχὴ) în partea poftitoare (ἐπιθυμητικὸν), partea irascibilă (τὸ θυμικὸν) şi partea cugetătoare (τὸ λογιστικὸν). Dar pe când la Sf. Maxim pofta şi iuţimea (ἐπιθυμία καὶ θυμὸς) sunt puterile pasionale sau partea pasională (παθητικαὶ δυνάμεις, τὸ παθητικὸν μέρος), la Ilie Ecdicul ele sunt puterile vitale şi partea păcătuitoare (Γωτικαὶ δυνάμεις şi ἁμαρτητικὸν μέρος). Purificarea lor duce, după Sf. Maxim, la nepătimire (ἀπάθεια), condiţia pentru cunoaştere γνῶσις), contemplarea duhovnicească (πνευματικὴ θεωρία) şi teologie, încoronată de îndumnezeire (θέωσις). După Ilie totul se încoronează prin simplitate (ἁπλοτης), o categorie scumpă Sf. Simion Noul Teolog.

La Sf. Maxim fazele principale ale vieţii duhovniceşti sunt; Făptuirea (πρᾶξις), contemplaţia (θεωρία) şi teologia. La Ilie teo-

[1] O ştire că el a comentat Scara o avem în cod. Hierosolymitanus 66 din v. 12. la f. 162, într'o notiţă din v. 14.

logia lipseşte. In schimb avem fazele: făptuitorul (πρακτικός), mijlociul (μέρος) şi contemplativul (θεωρητικός).

Viaţa activă are la Ilie unele momente în plus faţă de Sf. Maxim. După acesta viaţa activă urcă pe scara a şapte virtuţi: credinţa, frica, înfrânarea, răbdarea, nădejdea, nepătimirea şi iubirea. La Ilie întâlnim unele virtuţi deosebite, cari apar întâi la Sinaiţi şi apoi sunt primite de Sf. Simion Noul Teolog: tăcerea (σιωπή), postul, rugăciunea, atenţiunea (προσοχή). Mila (ἔλεος) are la Ilie un rol pe care nu-l are la Sf. Maxim. La Ilie nu întâlnim ideea de chip şi asemănare. In schim la el întâlnim rugăciunea de un singur cuvânt a Sinaiţilor (μονολόγιστος εὐχή), care nu e la Sf. Maxim.

Peste tot în spiritualitatea lui Ilie e puţin mai accentuat elementul de simţire, de trăire, de practicitate duhovnicească.

Totuşi e departe de-a atinge în privinţa aceasta nivelul scrisului Sf. Simion. Ea oscilează între speculaţie abstractă şi trăire, predominând totuşi abstracţiunea. De aceea e probabil ca autorul ei să fi trăit înainte de Sf. Simion, căci cele câteva elememente de simţire ale ei circulau la Sinaiţi încă din v. VII. In stilul şi în preocupările ei, această scriere e foarte înrudită cu scrisul Sf. Maxim. Mai înrudită cu mult ca de scrisul Sinaiţilor.

In ce priveşte titlul scrierii, unii din codicii cari o atribue Sf. Maxim îi spun simplu: „Capete" (κεφάλαια), sau „Alte capete" (ἕτερα κεφάλαια). Se vede că vre-un copist scriindu-le după celelalte scrieri de sentinţe ale Sf. Maxim — ca să-şi facă un codice de sentinţe — a lăsat la început locul pentru titlu gol, apoi a uitat să-l complecteze şi un copist sau un cetitor ulterior a socotit că sunt şi ele ale Sf. Maxim şi le-a zis simplu tot: Capete, sau Alte capete ale Sf. Maxim.

Unele din manuscrisele cari atribue scrierea lui Ilie Ecdicul, îi dau însă titlul din Filocalia, de unde rezultă că probabil însuşi autorul i-a dat acest titlu. Dar câte un manuscris foloseşte ca titlu niscai cuvinte din vreunul din cele patru distichuri iambice, cari sunt puse în fruntea celor patru secţiuni ale scrierii. (De pildă cod. Vindob. 274 îi spune: Izvor curgător = πηγὴ νάουσα,

primele două cuvinte din primul distich; cod. Moscv. 424 foloseşte ca titlu nişte cuvinte din distichul al treilea).

Adeseori fiecare din cele patru secţiuni are un titlu propriu. Astfel prima secţiune se numeşte: Capete morale=κεφάλαια ἠθικά (Vindob. 315); a doua: Despre rugăciune, sau Capete despre rugăciune (περὶ εὐχῆς, sau κεφάλαια περὶ εὐχῆς); a treia: Capete gnostice (κεφάλαια γνωστικά); a patra: Capete practice şi contemplative, sau Despre făptuire şi contemplaţie.[1] Titlurile secţiunilor reproduc sau desvoltă un cuvânt din distichul cu care începe respectiva secţiune.

In general lucrarea e împărţită în patru secţiuni. Fiecare secţiune e întrodusă printr'un distich. Impărţirea trebue să derive chiar dela autor. Distichurile au suferit oarecari modificări. Aşa distichul al treilea a fost complectat prin versetul: Ἐκοτίζεται δ'αὖ, ἐγκλυσθεὶς εἰς πάθος (Se îmtunecă iar, scufundându-se în patimă). In ediţia Combefis, publicată în P. G. 90, distichul primei secţiuni e complectat cu două versuri cari consacră atribuirea scrierii Sf. Maxim.

Aceste distichuri indica natura secţiunii care urmează.

Prima secţiune stărue în noţiuni şi sfaturi generale de ascetism. Fiecare cap e urmat de unul explicativ, ca un fel de scolie. A doua tratează exclusiv despre rugăciune, a treia despre contemplaţia naturală şi mai ales spirituală. A patra e un fel de recapitulare a primelor trei secţiuni, deşi intenţia era să se trateze în ea despre raportul între făptuire şi contemplaţie. S'ar putea ca secţiunea aceasta să fi fost o operă aparte, cum o dă cod. Moscv. 426.

Numărul total al capetelor variază în diferiţi codici. Unul dă 237, altul 239, unele 240, altele 241, altele 244, unul 245, altul 250, altele 251. Ed. Combefis (P. G. 90) dă 243, iar Nicodim Aghioritul (Filocalia greacă) 248.

[1] Textul din Filocalia greacă are pentru secţiunea III titlul: τοῦ αὐτοῦ γνωστικὰ=Al aceluiaş, gnostice; iar pentru secţiunea patra: τοῦ αὐτοῦ, πρακτικὰ καὶ θεωρητικὰ=Ale aceluiaş, practice şi contemplative.

In general prima secțiune cuprinde dela 77 la 80 capete, a doua 30 sau 31, a treia 32, a patra dela 104 la 108 capete.

Comparând cele două ediții (Combefis în P. G. 90 și Nicodim Aghioritul în Filocalia greacă), plus traducerea fragmentară a lui Pontanus — ce-a avut în față un al treilea codice — Disdier deduce că textul prim a avut 248 capete, cifră care nu mai e furnizată de nici un manuscris.[1] Intre ed. Combefis și Nicodim, Disdier a găsit 464 diferențe, cele mai multe ortografice. Uneori e mai bun textul lui Combefis, dar adesecri e de preferat textul lui Nicodim. Noi vom urma în traducere, în privința capetelor, rectificările lui Disdier, aranjând numerotarea potrivit cu ele.

[1] Iată cum ajunge Disdier la această cifră: Prima secțiune are la Combefis 77 capete, în Filocalia greacă 79. Dar o confruntare minuțioasă dă 79 capete. Cap. VI din Combefis formează cap. II și III din Filocalia greacă. Aci trebue acceptată împărțirea Filocaliei, care are pentru ea și manuscrisul dela baza trad. lui Pontanus, ca și progresiunea de idei. Astfel coregem pe Combefis cap. II în cap. II și II bis. Cap. III din Combefis corăspunde cu cap. IV, XI și XII din Filocalie. Dar aci e just Combefis, întărit de Pontanus și de cod. Atheniensis 517. Impărștierea acestui cap în Filocalia e ilogică. Filocalia, la rândul ei, blochează în cap. V, cap. IV și V din Combefis; iar în cap. VII, cap. VII și VIII din Combefis. Aci iar e mai logic Combefis, întărit de Pontanus și Atheniensis. Combefis n'are cap. 76 al lui Nicodim. Aci e just Nicodim.

Astfel 77 capete Combefis+II bis+LXXVI Nicodim=79 capete.

79 cap. Nicodim—XI și XII+V bis și VII bis=79 capete.

Secțiunea II are și la Nicodim și la Combefis 30 cap., în loc de 31 ca la majoritatea manuscriselor. Filocalia n'are cap. 83 al lui Combefis (ἕξω μὲν ποιεῖται), dar în schimb împarte în două cap. 91 al lui Combefis, obținând cap. 92 și 93.

A treia secțiune are în Combefis 30 capete (cu numerotare în continuare), în Filocalia 32 (începând numerotarea dela 1). Cifra din Filocalia e cea normală, fiind indicată de aproape toate manuscrisele. Deci trebue să completăm pe Combefis cu Filocalia, intercalând între capetele 125 și 126 ale lui Combefis, cap. 19 din Filocalia (ὁ ἐν ἡμῖν ἐγκεκρυμμένος) și între cap. 130—131, cap. 25 din Filocalia (ἐν τῇ δυαδικῇ).

A patra secțiune are la Combefis 106 capete (cu numerotare în continuare), iar la Nicodim 107 (cu numerotare ce continuă cele 32 capete ale secțiunii a treia). Se va complecta Combefis, intercalându-se între cap. 153—154, cap. 49 al lui Nicodim (τῇ πατουμένῃ).

Culegere din sentințele înțelepților strădalnici, întocmită de strădania și osteneala celui mai mic presbiter și advocat (ecdic)

I L I E

*

I

Capete morale

Vei afla aci, de vei cerceta cu stăruință,
O fântână din care izvorăște o rouă de gânduri morale

1. Nici un creştin care crede drept în Dumnezeu nu trebue să fie fără grijă, ci să aştepte totdeauna ispita, ca atunci când va veni să nu se mire şi să nu se tulbure, ci să rabde cu mulţumire osteneala necazului şi să înţeleagă ceea ce zice, cântând cu Proorocul: Cearcă-mă Doamne şi mă ispiteşte".[1] Căci nu a zis: „Certarea ta m'a răpus", ci „m'a îndreptat până la sfârşit".[2]

2. Inceputul virtuţilor e frica de Dumnezeu, iar sfârşitul, dragostea [dorul] Lui.

3. Inceputul [principiul] a tot binele este raţiunea făptuitoare şi fapta raţională. De aceea nici fapta fără raţiune nu este bună, nici raţiunea care se deapănă fără faptă.

---

[1] Ps. 25. 2.

[2] Ps. 17, 36.

4. Fapta[1] trupului este postul şi privegherea; a gurii, psalmodia, rugăciunea şi tăcerea, mai de preţ decât cuvântul. Fapta mâinilor e ceea ce se face de către ele fără murmur; iar a picioarelor, drumul străbătut de ele, dela prima poruncă. Fapta sufletului e înfrânarea săvârşită cu simplitate şi simplitatea cu înfrânare; iar a minţii, rugăciunea în contemplaţie şi contemplaţia în rugăciune.

5. Tuturor virtuţilor acestora le premerge mila şi adevărul, a căror roadă e smerenia şi darul deosebirii [dreapta socoteală] care, după Părinţi, vine din aceea şi fără de care nici aceea nu-şi va putea vedea marginea ei.

6. Făptuirea, care necinsteşte jugul raţiunii, e ca o vacă ce rătăceşte încoace şi încolo în jurul celor nefolositoare. Iar raţiunea, care lapădă vestmintele cinstite ale făptuirii, nu e cu bună cuviinţă, chiar dacă se preface la părere că e aşa.

7. Sufletul bărbătesc, ţinând aprinse, ca o femee, toată viaţa ei, făptuirea şi contemplaţia, ca pe două sfeşnice, face cele cuvenite. Iar cel dedat plăcerilor, le face pe cele dimpotrivă.

8. Nu ajunge sufletului, spre desăvârşita izbăvire din păcat, reaua pătimire de bună voe, de nu se va desface de el şi prin focul celei fără de voe.

9. Căci sufletul, asemenea unei săbii, de nu va trece prin foc şi prin apă, adică prin osteneli de bună voe şi fără de voe, nu se va păstra nevătămat de loviturile celor ce vin asupra lui.

10. Precum pricinile mai generale ale ispitelor de bună voe sunt trei: sănătatea, bogăţia şi renumele, aşa şi ale celor fără de voe sunt trei: pagubele, batjocurile şi boalele. Unora le sunt acestea spre zidire, iar altora spre surpare.

[1] Activitatea, făptuirea.

11. De suflet e legată pofta şi întristarea; iar de trup, plăcerea şi durerea. Şi pricina durerii e plăcerea;[1] căci voind să fugim de simţirea apăsătoare a durerii, alergăm la plăcere. Iar a întristării e pofta.

12. Virtuosul are binele înlăuntrul inimii; iubitorul de slavă deşartă îl are în cugetare.[2] Răul, însă, sârguitorul îl are la suprafaţă; iar iubitorul de plăcere, în adânc.

13. Cel ce urăşte răul, se mişcă rar şi fără stăruinţă în el. Dar cel ce e lipit de pricinile lui, mai des şi mai cu stăruinţă.

14. Cei ce nu se gândesc la pocăinţă, păcătuesc necontenit. Iar cei ce păcătuesc fără să vrea, sunt porniţi spre pocăinţă, dar pricina ei nu e aşa de deasă.

15. Simţirea şi conştiinţa să se însoţească cu cuvântul rostit, pentruca Cuvântul dumnezeesc care a zis că se va afla în mijlocul lor,[3] să nu fie ruşinat de obrăznicia sau lipsa de măsură a celor spuse sau făcute.

16. Cel ce nu-şi vatămă sufletul prin fapte, încă nu şi-l păstrează neîntinat şi prin cuvinte. Nici cel ce-l păzeşte de acestea, nu e sigur că nu l-a întinat prin gânduri. Căci păcătuirea este întreită.

17. Nu vei putea să vezi faţa virtuţii, până mai cugeţi cu plăcere la cea a păcatului. Iar urîtă îţi va părea a doua, când vei pofti gustarea celei dintâi şi vei înstreina vederea chipului acesteia.

18. Dracii răsboesc sufletul mai ales prin gânduri, nu prin lucruri. Căci lucrurile în ele însele sunt

---

[1] Propoziţia aceasta e numai în P. G. 90. Dar se pare că trebue să fie altfel: „pricina plăcerii e durerea". Numai aşa e în acord cu ce urmează.

[2] Cugetarea e la suprafaţă; inima în adâncul fiinţii.

[3] Mai. 18, 20.

necesare.[1] Şi pricina lucrurilor este auzul şi vederea. Insă al gândurilor, obişnuinţa şi dracii.

19. Păcatul sufletului se întinde în trei ramuri: în fapte, în cuvinte şi în gânduri. Iar bunul nepăcătuirii în şase. Căci trebue să păzim fără greşală cele cinci simţuri şi cuvântul rostit. Cel ce nu păcătueşte în acestea „e bărbat desăvârşit, în stare să-şi înfrâneze şi mădularele trupului".[2]

20. Partea neraţională a sufletului se împarte în şase, adică în cele cinci simţuri şi în cuvântul rostit. Acesta, când e nepătimaş, se împarte împreună cu cel pătimaş în chip neîmpărţit.[3] Dar când se află pătimaş, primeşte întipărirea păcatului aceluia.

21. Nici trupul nu se poate curăţi fără post şi priveghere; nici sufletul, fără milă şi adevăr. Dar nici mintea fără vorbirea cu Dumnezeu şi fără vederea Lui. Acestea sunt perechile cele mai însemnate în aceste lucruri.

22. Sufletul împrejmuit de virtuţile pomenite, îşi are cetăţuia sa, care este răbdarea, neclătinată de ispite. „Intru răbdarea voastră veţi dobândi sufletele voastre", zice Scriptura.[4] Dar dacă lucrurile stau altfel, se clatină în tremurături de spaimă, chiar la sgomotele de departe, întocmai ca o cetate fără ziduri.

23. Nu toţi câţi sunt prudenţi în ale cuvântului, sunt şi în ale gândului. Nici toţi câţi sunt în ale gândului, se vor afla şi în ale simţirii dinafară. Căci deşi pe toţi îi are birnici simţirea, dar nu toţi îi plătesc la fel birul. Din simplitate cei mai mulţi nu ştiu să o cinstească aşa cum cere ea.

---

[1] Lucrurile în ele însele fiind necesare, nu sunt primejdioase sufletului, decât când se adaugă la ele gândurile aduse de draci.

[2] Iacob 3, 2.

[3] Cuvântul celui fără de păcat comunică cu al celui păcătos fără să comunice în păcat.

[4] Lc. 21, 10.

24. Prudenţa fiind neîmpărţită după fire, poate fi tăiată în deosebite părţi. Căci unuia i s'a dat mai mult, altuia mai puţin din ea. Aceasta până ce crescând virtutea făptuitoare şi având crescute la măsura ei şi virtuţile generale, împlineşte binele cuvenit al fiecărei virtuţi. Căci cei mai mulţi după lipsurile vieţii lucrătoare, îşi primesc şi partea de prudenţă.

25. In cele după fire puţini se vor afla prudenţi; dar în cele protivnice firii, mulţi. Căci de frica acestora, golindu-şi toată prudenţa firească, puţin prudenţi în cele după fire. Cel mai mult îşi ocupă mintea cu cele de prisos, cari nu sunt prin fire vrednice de laudă.

26. Vremea şi măsura sunt comesenii tăcerii cu bun rost. Iar materia ospăţului este adevărul. Venind în vremea lui asupra sufletului călătorit, tatăl minciunii nu găseşte nimic din cele ce caută.

27. Milostiv cu adevărat nu e cel ce dă de bună voe cele de prisos, ci cel ce lasă cele de trebuinţă neapărată celor ce le răpesc.

28. Unii câştigă cu bogăţia materială pe cea nematerială, prin rânduelile milosteniei. Iar ceilalţi o pierd cu cea nematerială pe cea materială, ajungând la simţirea celei ce nu are sfârşit.

29. Fiecăruia îi este plăcut să se îmbogăţească în cele bune, dar îl întristează pe cel ce s'a îmbogăţit după Dumnezeu, să nu i se îngădue cât mai mult să se desfăteze de această bogăţie.

30. Sănătatea i se pare sufletului că este înafară, iar boala se ascunde înăuntru, în adâncul simţirii. Deci dacă trebue ca boala să fie scoasă afară prin secerea mustrărilor, iar sănătatea să fie adusă înăuntru prin înoirea minţii, este nebun cel ce lapădă mustrările şi nu se ruşinează să zacă totdeauna în bolniţa nesimţirii.

31. Nu te întărâta împotriva celui ce te operează fără voe, ci căutând la izbăvirea de durere, plânge-te pe tine şi fericeşte-l pe cel ce ţi s'a făcut pricina acestui folos, prin iconomia lui Dumnezeu.

32. Să nu nesocoteşti boala ta, ca să nu ţi se facă şi mai cumplită, ci prin leacurile şi mai aspre ale ostenelii izbăveşte-te de ea, tu cel ce porţi grijă de sănătatea sufletului.

33. Nu te feri dinaintea celui ce te loveşte când trebue, ci apropie-te de el şi-ţi va arăta cât e de mare răul ce se ascunde de simţirea ta, şi vei mânca mâncarea dulce a sănătăţii, după ce ai mistuit pe cea neplăcută a amărăciunii.

34. Pe cât simţi durerile, pe atât să te bucuri de cel ce ţi le scoate la iveală prin mustrări. Căci el ţi se face pricină de curăţire desăvârşită, fără de care mintea nu poate petrece în locul curat al rugăciunii.

35. Cel mustrat trebue sau să tacă, sau să se apere cu blândeţe în faţa celui ce-l învinueşte; nu ca să-şi susţină cel mustrat ale sale, ci ca să ridice, poate pe cel ce s'a poticnit, mustrând din neştiinţă.

36. Cel ce se pocăeşte în faţa celui ce s'a supărat pe dreptate, înainte de a fi chemat de acela, nu se păgubeşte cu nimic din ceea ce i se cuvine în urma pocăinţii. Iar cel ce se pocăeşte după ce e chemat, pierde jumătate din câştig. Câştigă tot ce s'a rânduit, cel ce niciodată nu iese din tovărăşie pentru întristarea ce i se face. Dar i se adaugă şi plată pe deasupra, cel ce îşi ia, în toate, greşala asupra sa.

37. Nici cel trufaş la cugetare nu-şi cunoaşte scăderile sale, nici cel smerit la cugetare, bunătăţile [virtuţile] sale. Pe cel dintâi îl înşală o neştiinţă rea; pe cel de al doilea, una plăcută lui Dumnezeu.

38. Cel mândru nu vrea să se măsoare în cele bune, cu cei deopotrivă în cinste. Iar în cele dimpo-

trivă, comparându-se cu cei ce îl întrec, scăderea lui şi-o socoteşte suportabilă.

39. Mustrarea face sufletul tare, iar lauda îl face moleşit şi leneş spre cele bune.

40. Temelia [substanţa] bogăţiei e aurul; a virtuţii, smerenia. Precum deci cel lipsit de aur este sărac, chiar dacă nu pare celor dinafară, aşa fără smerenie, nevoitorul nu va fi virtuos.

41. Precum negustorul fără aur nu e negustor, chiar dacă este foarte destoinic în negustorie; aşa nici nevoitorul fără smerita cugetare, nu se va afla în stăpânirea dulceţilor virtuţii, chiar dacă s'ar încrede foarte mult în prudenţa sa.

42, Cel ce se urcă în smerita cugetare, coboară mai jos decât cugetul său. Dar se sue mai sus, cel ce nu o are pe aceea. Acesta nu rabdă să se măsoare de bună voe cu cei mai mici. De aceea îşi arată întristarea pentru neşederea în fruntea mesei.[1]

43. Bine este nevoitorului să cugete că e mai mic decât lucrarea lui, dar să facă lucruri mai mari decât frica lui. Căci astfel se va afla cinstit la oameni şi lucrător nerușinat lui Dumnezeu.[2]

44. Cel ce se teme să nu se vadă străin de cei ce vor şedea în cămara de nuntă, trebue sau să împlinească toate poruncile lui Dumnezeu, sau să se ţină cu toată puterea de una, de smerita cugetare.

45. Amestecă înfrânarea cu simplitatea şi însoţeşte adevărul cu smerita cugetare, şi te vei vedea şezând la masă cu dreptatea, cu care ca la o masă doreşte să se adune oricare altă virtute.

46. Fără smerita cugetare, adevărul este orb. De aceea se foloseşte şi de împotrivire, ca de-o călăuză, pentru a se rezema în ea când se osteneşte pentru ceva, dar nu află decât întăritura ţinerii minte a răului.

[1] Luca 14, 7; 20, 46. [2] II Timotei 2, 15.

47. Moravul cel bun mărturiseşte despre frumuseţea virtuţii; iar mişcarea cumpănită a mădularelor, despre un suflet paşnic.

48. Primul bine este a nu greşi în nimic; al doilea a nu ascunde de ruşine greşala ta, nici a te făli cu ea. Ci mai bine să te smereşti şi să te învinovăţeşti tu însuţi împreună cu cel ce te învinovăţeşte şi să primeşti cu bucurie certarea. Neîntâmplându-se aceasta, tot ce aduci lui Dumnezeu e fără valoare.

49. Pe lângă reaua pătimire de bună voe, trebue primită şi cea fără de voe, adică cea dela draci, din pagubele suferite şi din boale. Căci cel ce nu le primeşte pe acestea, ci se scârbeşte de ele, e asemenea celui ce vrea să-şi mănânce pâinea nu şi cu sare, ci numai cu miere. Acesta nu are totdeauna plăcerea ca tovarăşă, dar e totdeauna vecin cu săturarea [cu plictiseala].

50. Cel ce spală haina ruptă a aproapelui cu cuvinte dumnezeeşti, sau o coase prin daruri, arată ca unul care, stăpân fiind, îmbracă înfăţişare de slugă. Dar să ia seama cel ce face aceasta, ca nu cumva, nefăcând-o ca o slugă, să-şi piardă, deodată cu plata sa, şi cinstea puterii de stăpân care i se cuvine, pentru slavă deşartă.

51. Precum credinţa este temelia celor nădăjduite;[1] aşa este chibzuinţa temelia sufletului; iar smerenia, a virtuţii. Dar e de mirat cum cele desăvârşite prin ele însele, se fac nedesăvârşite fără cele întâmplătoare [fără accidente].

52. „Domnul, zice, va păzi intrarea ta şi ieşirea ta",[2] adică a mâncărilor şi a cuvintelor, prin înfrânare. Căci cel ce e cu înfrânare la intrarea şi ieşirea mâncărilor şi a cuvintelor, scapă de pofta

[1] Evrei 11, 1. [2] Psalm 120, 8.

ochilor şi-şi îmblânzeşte mânia care vine din lipsa răsuflării. Căci înainte de toate de acestea trebue să aibă grijă şi să se sârguiască în tot chipul nevoitorul. Fiindcă prin ele se împuterniceşte viaţa lucrătoare şi prin ele se întăreşte cea contemplativă.

53. Unii au multă grijă de intrarea mâncărilor, dar se poartă cu nepăsare faţă de ieşirea cuvintelor. Unii ca aceştia „nu ştiu să scoată mânia din inimă şi pofta din trup", cum zice Eclesiastul,[1] prin ceea ce obişnuieşte Duhul înoitor să zidească inima curată.

54. Neprisosirea mâncărilor stă în cantitatea mai mică a desfătării; iar lipsa de scădere a cuvintelor, în calitatea mai bună a tăcerii.

55. Curăţă-ţi rărunchii cu focul nesăturării de mâncări şi probează-ţi inima cu înfrânarea dela cuvinte; şi vei avea în slujba celor bune atât pofta cât şi iuţimea.

56. Plăcerea celor de sub pântece scade în cei ce se nevoesc, trupul pierzându-şi vigoarea, dar mai rămâne cea a gâtlejului, în cel ce n'a ajuns să o pedepsească precum se cuvine. Trebue să te sileşti, aşadar, să înlături necinstea urmărilor, stingând pricina, ca nu cumva aflându-te acolo străin de virtutea înfrânării, să fii acoperit de ruşine.

57. Ascetul trebue să ştie când şi cu ce mâncări trebue să-şi hrănească trupul ca duşman; când să-l mângâe ca prieten; şi când să-l îngrijească ca bolnav; ca nu cumva, prin nebăgare de seamă, cele ale duşmanului să le socotească ale prietenului, iar cele ale prietenului, să le pună în seama duşmanului, iar ale acestuia iarăşi să le socotească ale bolnavului. Căci la vremea ispitei, îl va războiu fiecare, după ce a dat siminteală fiecăruia.

[1] Eclesiastul 11, 10.

58. Când cel ce se hrăneşte, socoteşte mai de preţ hrana decât desfătarea, harul lacrimilor venind la el începe să-l mângâe şi să-l facă să uite de orice altă plăcere, ca una ce e copleşită de plăcerea neasemănat mai mare a acestora.

59. Celui ce se lărgeşte i s'au oprit lacrimile. Dar îi isvorăsc celui ce iubeşte calea strâmtă.

60. Nici păcătosul, nici dreptul nu e în afară de întristare. Dar cel dintâi, fiindcă n'a părăsit cu totul răul; iar cel de al doilea, fiindcă n'a atins încă desăvârşirea [binele adevărat].

61. Rugăciunea şi tăcerea sunt virtuţi cari atârnă de noi, prin puterea noastră. Iar postul şi priveghierea sunt virtuţi cari nu atârnă de noi, ci, de cele mai multe ori, de temperamentul trupului. Deci nevoitorul trebue să se îndeletnicească cu ceeace-i este mai uşor.

62. Răbdarea e casa rugăciunii, căci e ţinută în ea. Iar smerenia e materia ei, căci se hrăneşte din ea.

63. Cel ce nu rabdă în osteneli,[1] nu va fi cinstit cu laude; iar cel ce înainte de-a primi plăcerea vede durerea, va scăpa de amărăciunea ei.

64. Nu te lăsa legat de ceea ce e mic, şi nu vei robi la ceea ce e mare. Căci răul mai mare nu ia fiinţă înaintea celui mic.

65. Căutând la cele mai mari, vei fi temut de cele mai mici. Dar vei fi dispreţuit de acestea, de nu te vei gândi la acelea.

66. Nu vei putea ajunge la virtuţile mai mari, de nu vei atinge vârful celor ce-ţi stau în putere.

67. In cei ce stăpâneşte mila şi adevărul, în aceia stăpâneşte şi tot ce e plăcut lui Dumnezeu. Căci adevărul nu judecă pe nimeni fără milă; iar mila nu se îndreaptă cu iubire spre niciun om fără adevăr.

---

[1] P. G.: Cel ce nu rabdă cuvintele.

68. Unind înfrânarea cu simplitatea, te vei face părtaş de fericirea de acolo.

69. Nu vei tăia patimile cari te războesc, de nu vei lăsa mai întâi nelucrat pământul din care se hrănesc.

70. Unii se sârguesc să cureţe numai materia trupului, iar alţii şi pe a sufletului. Cei dintâi au dobândit putere numai împotriva păcatului cu fapta; ceilalţi şi împotriva patimei. Impotriva poftei, însă, foarte puţini.

71. Materia rea a trupului este împătimirea [libinozitatea];[1] a sufletului dulcea pătimire [voluptatea];[2] iar a minţii aplecarea spre patimă.[3] Pe cea dintâi o caracterizează pipăitul; pe a doua, celelalte simţuri; iar pe cea din urmă, dispoziţia contrară.

72. Voluptuosul este aproape de libidinos; iar cel aplecat spre pătimire, aproape de voluptuos. Dar nepătimaşul e departe de toţi aceştia.

73. Libidinos e cel în care puterea păcatului e mai tare ca raţiunea, chiar dacă deocamdată nu păcătueşte; voluptuos, cel în care lucrarea păcatului e mai slabă ca raţiunea, chiar dacă pătimeşte înăuntru. Iar aplecat spre patimă e cel ce e lipit mai mult prin libertate decât prin robie, de mijloace. Iar nepătimaş e cel ce nu cunoaşte peste tot deosebirea acestora.

74. Libidinozitatea se pierde din suflet prin post şi rugăciune; voluptatea, prin priveghiere şi tăcere; aplecarea spre patimă, prin liniştire şi atenţie. Iar nepătimirea se naşte din pomenirea lui Dumnezeu.

75. De pe buzele nepătimirii curg cuvintele vieţii veşnice ca ceara de albine.[4] Deci cine se va învrednici

[1] ἐμπάθεια. [2] ἡδυπάθεια. [3] προσπάθεια.

[4] Prov. 6, 23; Cânt. 4, 11; Ioan 6, 69.

să-şi lipească buzele de buzele aceleia şi să se sălăşluiască în sânul ei şi să se împărtăşească de mireasma dulce a veştmintelor ei, adică să se îndulcească cu legile virtuţilor, cari sunt mai presus de toate aromatele cunoştinţii sensibile?

76. Desbrăcaţi de cămaşa iubirii [trupeşti] de sine sunt, poate, mulţi; de cea a iubirii de podoabă, puţini. Iar de cea a slavei deşarte, care e cea din urmă, sunt cei nepătimitori.

77. De trupul văzut se va desbrăca tot sufletul; dar de trupul păcatului, puţini din aceia cari s'au bucurat de plăcerile vieţii de aici.[1]

78. Toţi se vor face din vii morţi. Dar păcatului vor muri numai cei ce l-au urât pe acesta din tot sufletul.

79. Cine se va vedea pe sine desbrăcat de păcat, înainte de moartea cea de obşte a trupului? Şi cine s'a cunoscut pe sine şi firea sa, cum este, înainte de desbrăcarea viitoare?

*

II

Capete despre rugăciune

Sufletul rănit de dragostea mirelui, Îl uneşte rugăciunea cu mirele, încă de aici.

80. Sufletului raţional, aşezat la hotarul dintre lumina sensibilă şi inteligibilă, prin cea sensibilă i s'a încredinţat să vadă şi să facă cele ale trupului, iar prin cea inteligibilă, cele ale duhului. Dar fiindcă lumina inteligibilă s'a întunecat, iar cea sensibilă s'a făcut mai clară pentru obişnuinţa dela început, nu

[1] Filocalia gr.: dar de trupul păcatului, cel care s'a bucurat puţin de plăcerile vieţii de aici.

poate să privească deplin spre cele dumnezeeşti, dacă nu se uneşte în întregime cu lumina inteligibilă, în rugăciune. Deci în chip necesar sufletul se află la hotarul dintre întunerec şi lumină, spre întunerec mişcându-se prin faptă şi afecţiune, spre lumină prin închipuirea cugetării.

81. Mintea pătimaşă nu poate intra înăuntru porţii înguste a rugăciunii, înainte de a părăsi grijile pricinuite de pofte, ci se va frământa mereu cu durere pe lângă pridvoarele aceleia.

82. Rugăciunea să rămână în minte, ca raza în soare. Căci fără de ea, grijile din lumea simţurilor, hoinărind ca nişte nouri fără de apă, despart mintea de strălucirea ei.

83. Puterea rugăciunii este foamea de bună voe de mâncări. Iar puterea foamei stă în a nu asculta şi a nu vedea nimic din cele lumeşti, dacă nu e trebuinţă neapărată. Cel ce nu poartă grijă de acestea, nu a întărit zidirea postului; iar pe a rugăciunii a făcut-o să se surpe.

84. Dacă mintea nu s'a desfăcut din toate ale simţurilor, nu se poate sui la înălţime şi nu-şi poate cunoaşte vrednicia [demnitatea] sa.

85. Rugăciunea, împuternicită de lacrimi, scoate afară din suflet toate gândurile cari o duşmănesc; dar le aduce iarăşi împăştierea minţii, împuternicită de uşurătatea faţă de lege. Cel ce a izgonit-o pe aceasta, a izgonit şi răul atoatepricinuitor al cutezanţii [la vorbă].

86. Postul e simbolul zilei, pentru că e văzut; iar rugăciunea, al nopţii, pentru că e ascunsă. Deci cel ce se îndeletniceşte cu amândouă acestea, potrivit cu fiecare, va ajunge la cetatea vederilor, „din care a fugit durerea, întristarea şi suspinarea".[1]

[1] Isaia 51, 11.

87. Lucrarea duhovnicească poate să se facă şi fără fapta trupului. Fericit este deci cel ce socoteşte lucrarea nematerială, mai bună decât fapta cea materială. Căci prin ea a împlinit lipsa faptei, trăind viaţa ascunsă a rugăciunii, cea arătată lui Dumnezeu.

88. Dumnezeescul Apostol ne îndeamnă să răbdăm în credinţă, să ne bucurăm în nădejde şi să stăruim în rugăciune,[1] ca să rămână în noi bunul bucuriei. Dacă e aşa, cel ce nu rabdă, nu e credincios; cel ce nu se bucură, nu e cu bună nădejde, căci a lepădat pricina bucuriei, rugăciunea, nestăruind în ea.

89. Dacă mintea, petrecând dela început în gânduri lumeşti, a câştigat atâta dragoste de ele, câtă prietenie n'ar dobândi faţă de rugăciune, petrecând necontenit în ea? Căci în cele ce zăboveşte, zice, în acelea şi obişnueşte a se lărgi.

90. Precum despărţindu-se de locuinţa sa de odinioară, mintea a uitat de strălucirea de acolo, aşa trebue ea să uite iarăşi de cele de aici şi să alerge spre aceea, prin rugăciune.

91. Mintea se va afla faţă de rupăciunea care nu poate să o mângâe, ca un prunc faţă de sînii mamei cari s'au răcit. Iar faţă de cea care e altfel, ca un prunc adormit de plăcere în braţele ei.

92. „Acolo, zice, [în patul plângător al vieţii virtuoase adică, asemenea miresei din Cântare, va zice şi mireasa rugăciune, către iubitul ei] îţi voi da sînii mei",[2] dacă vei veni cu totul la mine.

93. Nu poate dobândi pretinie faţă de rugăciune cel ce nu s'a lepădat de toată materia, afară de viaţă şi de acoperemânt.[3] Ieşi afară din toate celelalte, cel ce vrei să fii numai cu mintea.

---

[1] Rom. 12, 12. [2] Cânt. 7, 13. [3] I Tim. 6, 8.

94. Mărturia minţii iubitoare de Dumnezeu este rugăciunea de-un singur gând; a gândului chibzuit, este cuvântul la vreme; iar a simţirii eliberate, gustul de un singur fel. Prin acestea trei se zice că se întăresc cele ale sufletului.

95. Firea celui ce se roagă trebue să se înmoaie şi să se înfrăgezească bine, întocmai ca a copiilor, ca precum a acelora, aşa şi a acestuia să-şi primească uşor desvoltarea ce vine prin rugăciune. Deci nu fi fără grijă, cel ce doreşti să te însoţeşti cu aceasta.

96. Nu toţi au acelaş scop în rugăciune, ci unul pe acesta, altul pe acela. Unul se roagă ca, dacă se poate, să fie inima lui totdeauna cu rugăciunea; altul, ca să se ridice şi mai sus de ea. Iar altul, ca să nu fie întrerupt de gânduri în rugăciune. Dar toţi se roagă, fie să fie păziţi în cele bune, fie să nu fie duşi de cele rele.

97. Dacă nimenea nu rămâne nesmerit în rugăciune [căci se frânge în smerenie cel ce se roagă], cel ce se poartă cu semeţie în cele dinafară, nu se roagă întru smerenie.

98. Cel ce se roagă gândindu-se la văduva care a mişcat judecata împotriva asupritorului crud,[1] nu va slăbi niciodată din pricina întârzierii bunătăţilor făgăduite.

99. Nu va rămânea rugăciunea în cel ce zăboveşte la cele gândite înăuntru şi la cele grăite înafară. Dar tot ea se va întoarce la cel ce le taie pe cele mai multe.

100. De nu vor străbate cuvintele rugăciunii la adâncurile sufletului, nu vor fi lăsate lacrimile să se rostogolească pe obrajii feţii.

---

[1] Lc. 18, 3.

101. Spicele vor răsări plugarului, dacă semințele n'au fost aruncate la suprafața pământului [la vedere]. Iar monahului îi vor izvorî lacrimile, dacă pătrunde cu osteneală cuvintele rugăciunii.

102. Rugăciunea e cheia Impărăției Cerurilor. Cel ce o are pe aceasta cum trebue, vede bunătățile rânduite pe seama prietenilor ei. Dar cel ce nu are îndrăsnire în aceea, nu vede decât cele de aici.

103. Mintea, în vremea rugăciunii, nu poate zice cu îndrăsnire către Dumnezeu: „Ai rupt legăturile mele, Ție îți voi aduce jertfă de laudă",[1] dacă nu rupe, din dorul celor mai înalte, legăturile fricii, ale trândăviei, ale somnului mult și ale lăcomiei de mâncare, din cari se naște păcătuirea.

104. Cel împrăștiat la rugăciune, stă afară de catapeteasma dintâi. Înăuntru ajunge cel ce o face de un singur gând.[2] Dar în Sfintele Sfinților privește numai cel ce împreună cu pacea gândurilor [rațiunilor] naturale contemplă cele dimprejurul ființii care întrece orice minte și s'a învrednicit de vreo arătare luminoasă de acolo.

105. Când sufletul, odihnindu-se de cele dinafară, se unește cu rugăciunea, atunci aceea, înconjurându-l ca o flacără, îl face întreg arzător, așa cum face focul fierul. Sufletul este acelaș, dar nu mai poate fi atins de atingerile dinafară, cum nu poate fi nici fierul arzător.

106. Fericit cel ce s'a învrednicit să se arate în viața aceasta astfel și statuia lui, prin fire de lut, și-o vede arzătoare prin har.

107. Pe cei începători, legea rugăciunii îi apasă ca un stăpân aspru; dar celor înaintați ea le este ca dragostea, care împinge pe un flămând la ospăț bogat.

---

[1] Psalm 115, 17.

[2] Cel concentrat adică.

108. Pe cei ce se îndeletnicesc bine cu făptuirea, rugăciunea când îi umbreşte ca un nour,[1] care-i apără de gândurile arzătoare, când îi răcoreşte cu o rouă de lacrimi, arătându-le vederi duhovniceşti.

109. Cântarea e o dulceaţă a cbitarei, atinsă de cineva dinafară. Iar sufletul, dacă nu-i vine în vremea rugăciunii într'ajutor grăirea tainică în Duh, nu se străpunge uşor. „Căci a ne ruga cum trebue, nu ştim".[2] La aceasta îl duce pe cel ce se roagă, Duhul

*

III

Capete despre cunoştinţă

Mintea se luminează prin contemplarea cunoscătoare, Ridicându-se la înălţime prin cetirea acestor cuvinte.

110. Cel ce se îndeletniceşte cu cunoştinţa [gnosticul] trebue să ştie că mintea lui se află uneori în ţara înţelesurilor, alteori în cea a gândurilor[3] şi alteori în cea a simţirii. Iar când e în aceasta, se află fie în cele cu rost, fie mai degrabă în cele fără rost.

111. Neaflându-se mintea în înţelesuri, se află cu siguranţă în gânduri. Iar aflându-se în gânduri, nu se află în înţelesuri. Dar aflându-se în simţire, este cu toate.

112. Prin înţeles, mintea străbate spre cele inteligibile; prin gând, raţiunea, spre cele raţionale; iar prin închipuire, simţirea, spre cele ce sunt de făptuit.

---

[1] Ieşire 14, 19. [2] Rom. 8, 26.

[3] Înţelesurile (νοήματα) sunt intuiţiile minţii sau ale înţelegerii, iar gândurile (λογισμοί) sunt conceptele raţiunii formate discursiv. In celelalte scrieri ascetice, gândurile sunt cugetările pătimaşe.

113. Mintea adunându-se în ea însaşi, nu mai vede nimic nici din cele ale simţirii, nici din cele ale gândului, ci minţi goale şi raze dumnezeeşti, izvorînd pace şi bucurie.

114. Altceva este înţelesul lucrului, altceva raţiunea lui şi altceva ceea ce cade sub simţire. Cel dintâi este fiinţa; a doua, accidentul; iar cea din urmă, deosebirea obiectului.[1]

115. Mintea tăind multe căi, se vădeşte nesăturată. Dar adunându-se pe una singură, a rugăciunii, înainte de a o isprăvi se arată strâmtorată, îndemnând pe cel ce se împărtăşeşte de ea, să se desfacă de cele din cari a ieşit.

116. Mintea coborîtă din cele de sus, nu se va reîntoarce iarăşi acolo, de nu va nesocoti cu desăvârşire cele de jos, prin îndeletnicirea cu cele dumnezeeşti.

117. Nu vei putea face sufletul să fie numai cu gândurile din jurul său, chiar dacă îţi vei sili trupul să petreacă în singurătate, cugetând pururea numai la ticăloşia lui. Căci numai cu vremea, din mila lui Dumnezeu, vei putea să te întorci la cinstea dintâi a obârşiei tale de ne-am bun [la demnitatea dintâi a nobleţei tale].

118. Cel ce se ocupă cu făptuirea poate uşor să-şi supună mintea rugăciunii, iar contemplativul, rugăciunea minţii: cel dintâi retrăgându-şi simţirea dela chipurile văzute, iar celalalt mutându-şi sufletul la raţiunile ascunse în chipuri.[2] Cel dintâi îşi convinge mintea să uite[3] de raţiunile trupurilor, iar ce-

[1] Această caracterizare a înţelesului, a raţiunii şi a percepţiei, n'am mai întâlnit-o.

[2] P. G. 90: în cuvinte.

[3] P. G. 90: să cugete.

lalalt, să cugete la cele netrupeşti. Iar netrupeşti sunt raţiunile trupurilor, însuşirile şi fiinţele lor.[1]

119. Când îţi vei desrobi mintea din plăcerea [voluptatea] trupurilor, banilor şi mâncărilor, orice vei face ţi se va socoti dar curat, adus lui Dumnezeu; şi ţi se va da în schimb să-ţi deschizi ochii inimii tale şi să poţi privi clar raţiunile[2] lui Dumnezeu, scrise în ea, cari vor fi socotite, de gâtlejul tău inteligibil, mai presus de miere şi de ceară,[3] prin dulceaţa dată de ele.

120. Nu vei putea să-ţi ridici mintea mai sus de trupuri, de bani şi de pofta mâncărilor ce nu sunt de neapărată trebuinţă, de nu o vei întroduce în ţara curată a drepţilor, în care izvorăşte amintirea morţii şi a lui Dumnezeu, care şterge din inima pământească orice chip al poftei.

121. Nimic nu e mai înfricoşat ca gândul morţii şi nimic mai minunat ca pomenirea lui Dumnezeu. Căci cea dintâi aduce întristarea mântuitoare; iar cealaltă dărueşte veselie. „Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu, zice Prorocul, şi m'am înveselit".[4] Iar Înţeleptul zice: „Adu-ţi aminte de cele din urmă şi nu vei păcătui".[5] Dar e cu neputinţă să o dobândească cineva pe cea de-a doua, până n'a încercat apăsarea celui dintâi.

---

[1] Activul nu mai vrea să ştie peste tot de lucruri, căci fiind nedesăvârşit uşor poate fi ispitit de ele. El nu mai cugetă. „Îşi supune mintea rugăciunii". Contemplativul poate iarăşi cugeta, căci s'a eliberat de poftă. Dar întorcându-se la lucruri, nu se ocupă cu suprafeţele lor, ci cu raţiunile lor. El nu renunţă la cugetare pentru rugăciune, ci ia rugăciunea în ajutorul unei cugetări curate. „Îşi supune rugăciunea minţii".

[2] legile.

[3] Psalm 18, 19.

[4] Psalm 76, 4.

[5] Eclesiastul 7, 40.

122. Până ce n'a văzut mintea cu faţa descoperită slava lui Dumnezeu,[1] nu poate sufletul să spună întru simţirea sa: „Iar eu mă voiu bucura întru Domnul,[2] mă voiu desfăta întru mântuirea Lui".[3] Căci zace acoperemântul iubirii de sine peste inima lui, spre a nu i se descoperi temeliile lumii, cari sunt raţiunile făpturilor. Iar acest acoperemânt nu-l va putea ridica fără osteneli de bună voie şi fără de voie.

123. Conducătorul norodului lui Israil nu poate vedea pământul făgăduinţii, care este nepătimirea, după fuga din Egipt, care este păcatul cu lucrul, nici după trecerea mării, adică a robiei prin poftă şi afecţiune, ci numai după petrecerea în pustie, aşezată între faptele şi mişcările păcatului, trimiţând înainte puterea sa văzătoare şi cercetătoare.[4]

124. Cei ce şed în pustie, adică în nelucrarea patimilor, au bunătăţile pământului aceluia fericit numai din auz. Iar cei ce au privit cele din el, se înţelege numai cu închipuirea sufletului, au ajuns la contemplaţia celor văzute. In sfârşit, cei ce s'au învrednicit să intre în el, s'au săturat cu toată simţirea de raţiunile ce curg din el ca un lapte şi ca o miere, adică de cea dintâi şi de cea de-a doua contemplaţie.[5]

125. Cel ce are încă mişcările naturale ale trupului, nu s'a răstignit cu Hristos; nici nu s'a îngropat cu El, cel ce târă după sine gânduri şi amintiri sufleteşti.

---

[1] II Corinteni 3, 18.
[2] Psalm 9, 16.
[3] Psalm 103, 34.
[4] Deuteronom 2, 26; 31, 2; 34, 1.
[5] Cea dintâi contemplaţie numai prin vedere, e curgătoare şi trecă toare ca laptele. A doua prin posesiune, e consistentă ca mierea. Mai probabil însă că e vorba de raţiunile Providenţii şi ale Judecăţii, conform cap. 161.

Deci cum va învia împreună cu El unul ca acesta, spre a umbla întru înoirea vieţii.[1]

126. Virtuţile mai cuprinzătoare ale sufletului fiind trei: postul, rugăciunea şi tăcerea, cel ce vrea să se desfacă [puţin] de rugăciune, trebue să se odihnească într'o oarecare contemplaţie naturală; cel ce vrea să se desfacă de tăcere, într'o convorbire morală; iar cel ce posteşte, într'a doua mâncare dăruită.[2]

127. Până ce mintea se află în ale sale,[3] păzeşte asemănarea, fiind bună şi împreună pătimitoare [miloasă]. Iar ajungând în cele ale simţirii, dacă pogoară la vreme potrivită şi după cuviinţă, dând şi primind învăţătură, întărindu-se iarăşi, se întoarce la sine. Dar dacă se pogoară fără rost şi fără trebuinţă, va fi ca un general neprevăzător, care îşi pierde mult din putere, luptându-se.

128. Raiul nepătimirii, ascuns în noi, este icoana raiului viitor, care va primi pe cei drepţi. Dar nu se vor afla afară de acela toţi câţi n'au putut să ajungă înlăuntrul acestuia.

129. Soarele sensibil nu-şi trimite razele sale în casa închisă; iar cel inteligibil nu lasă razele sale dulci în sufletul care nu-şi are simţurile închise faţă de cele văzute.

130. Gnostic [cunoscător] este cel ce-şi face pogorîrile cu măreţie, iar urcuşurile sufletului cu smerenie.

131. Albina dorindu-se după livezi, îşi adună de-acolo materia mierii; iar sufletul scrutând veacurile, îşi adună de acolo dulceaţa variată în cugetare.

---

[1] Rom. 6, 4.

[2] E mâncarea pentru trup, dăruită şi ea de Dumnezeu şi îngăduită numai în al doilea rând, după mâncarea minţii.

[3] Filocalia greacă: în cele dumnezeeşti.

132. Cerbul care a mâncat şerpi, aleargă la izvoarele apelor ca să-şi stingă veninul; iar sufletul rănit de săgeţile dumnezeeşti, e atras de dragostea neîncetată spre Cel ce l-a rănit.

133. In viaţa singuratică, răsar gânduri simple;[1] în viaţa în doi, gânduri amestecate; iar de sufletul mult subţiat,[2] gândurile s'au depărtat şi vin la el numai minţi goale de trupuri, cari îi arată, descoperindu-i, raţiunile Providenţii şi ale Judecăţiii, ca nişte temelii ale pământului.[3]

134. In viaţa în doi, bărbatul şi femeea nu pot să vadă simplu, căci aceasta se va afla numai în viaţa singuratică, în care, pentru asemânarea în Hristos, nu se va cunoaşte deosebirea între bărbat şi femee.

135. Gândurile[4] nu sunt nici ale părţii neraţionale ale sufletului [căci nu este gând în dobitoace], nici ale celei mintale [fiindcă nu e nici în Ingeri]. Ci fiind roade ale părţii raţionale şi folosindu-se de închipuire ca de o scară, se urcă spre minte dela simţire, vestindu-i aceleia cele ale acesteia, şi se coboară spre simţire dela minte, punându-i acesteia înainte cele ale minţii.

136. Când păcatul se primejdueşte ca o corabie de puhoiul lacrimilor, gândurile rele se ivesc ca unele ce ies din adânc şi încearcă să-i sară în ajutor.

137. Gândurile se adună în preajma sufletului, potrivit cu starea de faţă a lui, fie ca nişte tâlhari de mare ce vor să-l scufunde, fie ca nişte vâslaşi ce vor să-i ajute văzându-l primejduit. Cei dintâi îl

---

[1] Gânduri fără patimă.

[2] In text e: mult sfăşiat (τῇ δε πολυσχεδεῖ ψυχῇ), dar poate că e o greşală.

[3] Ps. 17, 16. Ideea e din Sf. Maxim. Minţi goale sunt Ingerii.

[4] Conceptele, raţionamentele.

atrag la largul gândurilor necunevite, ceilalţi, întorcând cârma, împing corabia la limanuri liniştite.

137. Gândul slavei deşarte, fiind al şaptelea, sufletul care doreşte să-l lapede ca pe cel din urmă, de nu va desbrăca şi pe cele dinaintea lui, nu va putea să îmbrace pe al optulea, care este după ele şi pe care dumnezeescul Apostol îl numeşte „locuinţă cerească".[1] Cu aceasta se pot îmbrăca prin suspine numai cei ce s'au desbrăcat pentru ea de cele materiale.

139. De rugăciunea desăvârşită se pot apropia gândurile îngereşti; de cea mijlocie, cele duhovniceşti; iar de cea începătoare, cele raţional-naturale.

140. Precum soiul bun al seminţei obişnueşte să se arate prin spic, aşa curăţia contemplaţiei se arată prin rugăciune. Cel dintâi are, spre alungarea păsărilor culegătoare de seminţe, tecile cari o îngrădesc ca nişte suliţi; cea de-a doua, gândurile ce filosofează în ispite cum să le alunge pe acelea.

141. Cele văzute de suflet, pentru făptuire, sunt argintii, ca aripile porumbului; iar cele cugetate, adică cele de dincolo de raţiune, pentru contemplaţie, sunt aurii.[2] Căci sufletul neînfrumseţat astfel, nu poate sbura şi nu se poate odihni acolo unde este locuinţa tuturor celor ce se veselesc.[3]

*

[2] II Cor. 5, 2.
[3] Ps. 67, 14.
[4] Ps. 84, 7.

III

Capete despre făptuire şi contemplaţie

Aici este o livadă plină de roadele, Făptuirii şi contemplaţiei duhovniceşti

142. S'a poruncit odinioară celor vechi să aducă pârga ariei şi a râşniţei la templu.[1] Iar acum noi trebue să aducem lui Dumnezeu, ca pârgă a vieţii lucrătoare, înfrânarea şi adevărul, şi a virtuţii contemplative, dragostea şi rugăciunea. Prin acelea tăiem pornirile poftei neraţionale şi ale iuţimii; prin acestea, gândurile deşarte şi uneltirile din ele.[2]

143. Incepătura vieţii lucrătoare este înfrânarea şi adevărul; mijlocul, neprihănirea şi smerita cugetare; iar sfârşitul, pacea gândurilor şi sfinţirea trupului.

144. Făptuirea stă nu în a face simplu cele bune, ci şi în a le face cum trebue, săvârşitorul hotărînd dela sine vremea şi măsura pentru cele ce trebuesc făcute.

145. Contemplaţia stă nu numai în a privi trupurile cum sunt, ci şi raţiunile lor spre ce caută.

146. Nici făptuirea nu e fermă fără contemplaţie, nici contemplaţia nu e adevărată fără făptuire. Căci şi făptuirea trebue să fie raţională, dar şi contemplaţia, făptuitoare; ca prin cea dintâi, păcatul să fie fără de putere, iar prin cea de-a doua, virtutea să fie tare în voirea bunătăţii.

---

[1] Ieşire 22, 23, 25.

[2] Filocalia: Uneltirile dela aproapele.

147. Ţinta celor ce se îndeletnicesc cu făptuirea, este omorîrea patimilor; iar a celor ce se îndeletnicesc cu cunoştinţa, este contemplarea virtuţilor.

148. Precum e materia faţă de formă, aşa e făptuirea faţă de contemplaţie; şi precum ochiul se vede din faţă, aşa contemplaţia din făptuire.

149. In stadionul virtuţii făptuitoare, mulţi aleargă. Dar numai unul ia cununa; cel ce doreşte să ajungă la sfârşitul ei prin contemplaţie.

150. Cel ce se îndeletniceşte cu făptuirea, bea în rugăciune băutura străpungerii, dar contemplativul se îmbată din paharul cel mai tare.[1] Cel dintâi filosofează în cele ale firii. Celalalt se uită şi pe sine în rugăciune.

151. Celui ce se îndeletniceşte cu făptuirea nu i se îngădue să stărue mult în contemplarea duhovnicească. Căci se simte ca unul ce e găzduit de cineva şi pleacă repede din casa aceluia.

152. Cei ce se îndeletnicesc cu făptuirea, întră când se roagă, ca sub nişte porţi, sub poruncile lui Dumnezeu; contemplativii intră prin cântări ca în curţile virtuţilor. Cei dintâi mulţumesc că au fost deslegaţi de lanţuri, ceilalţi că au luat şi în robie pe cei ce-i răsboiau.

153. Puterea contemplaţiei trebue să se afle pe măsura puterii făptuitoare. Altfel ar fi asemenea unei corăbii, care, neavând pânzele pe potriva ei, sufere sau primejdie dela furia vânturilor pentru lipsa lor de măsură, sau pagubă dela vânturi pentru micimea lor faţă de corabie.

154. Gândurile cuvioase socoteşte-le ca nişte vâslaşi ai corăbiei mintale. Lopeţile lor ar fi puterile

[1] Ps. 49, 5; 22, 5.

vii ale sufletului, iuţimea şi pofta, voinţa şi libera alegere. Cel ce se îndeletniceşte cu făptuirea are totdeauna trebuinţă de acestea, dar contemplativul nu totdeauna. Căci în vederea rugăciunii, acesta luându-şi rămas bun dela toate, se aşează el însuşi la cârma cunoaşterii şi veghează toată noaptea contemplaţiei, aducând laude Ţiitorului a toate. Şi prinzând de undeva o oarecare cântare de dragoste, şi-o cântă sufletului său, privind de departe înălţările mării şi uimindu-se de judecăţile şi de dreptăţile dumnezeeşti.

155. Cel ce se află la mijloc între făptuire şi contemplaţie, nu-şi călăuzeşte corabia nici numai cu lopeţile ca vâslaşii, nici numai cu pânzele mintale, ci împlineşte trebuinţa bunei plutiri prin amândouă, răbdând cu bucurie şi ostenelile făptuirii, pentru moderaţia contemplaţiei, şi raţiunile contemplaţiei nedesăvârşite, pentru a se ajuta de făptuire.

156. Contemplativul având firea în armonie cu hotărîrea voii, săvârşeşte plutirea fără osteneală, ca dus de curgerea apei. Iar cel ce se îndeletniceşte cu făptuirea, având afecţiunea firii protivnică hotărîrii voii, sufere mare vârtej de gânduri şi puţin lipseşte să ajungă la desnădejde, din pricina poverii.

157. Ţarina care nu e bine lucrată, nu obişnueşte să-i întoarcă semănătorului sămânţa înmulţită şi curată. La fel nici cel ce se îndeletniceşte cu făptuirea, nu va vedea roada rugăciunii multă şi curată, de nu o va îngriji pe aceasta cu luare aminte şi fără mândrie.

158. Cugetarea, bătătorită neîntrerupt de urmele rugăciunii, se aseamănă cu pământul călcat des. Căci acela este neted şi aceasta este dreaptă, fiind în stare să primească, cel dintâi picioare gingaşe, iar ceealaltă, rugăciuni curate.

159. In cele materiale, mintea are împreună lucrător, gândul; în cele nemateriale, de nu se va lepăda de el, îl va avea ca un ghimpe ce-o înţapă.

160. Cel ce se îndeletniceşte cu făptuirea, are ca acoperitoare pe inima sa în vremea rugăciunii, cunoştinţa celor sensibile, pe care nu o poate ridica din pricina afecţiunii faţă de ele. Numai contemplativul, fiind neatârnat de ele, poate vedea, din parte, cu faţa descoperită, slava lui Dumnezeu.[1]

161. Rugăciunea împreunată cu contemplaţia duhovnicească, este pământul făgăduinţii, în care curge, ca un lapte şi ca o miere, cunoştinţa raţiunilor Providenţii şi Judecăţii lui Dumnezeu. Iar cea împreunată cu vreo contemplaţie naturală, este Egiptul, în care se iveşte, în cei ce se roagă, amintirea poftelor mai groase. In sfârşit, rugăciunea simplă este mana din pustie, care, pentru nefelurimea ei, celor ce nu rabdă, le închide din pricina poftei bunătăţile făgăduite; iar celor ce stărue pe lângă această hrană îngustată, le pricinueşte o gustare mai înaltă, care dăinueşte.[2]

162. Făptuirea împreunată cu contemplaţia se va socoti ca trupul împreunat cu duhul cugetător; iar fără contemplaţie, ca trupul împreunat cu duhul voitor.

163. Simţirea este curtea sufletului raţional, cugetarea este noasul, iar mintea arhiereul. In curte se opreşte mintea întreruptă de gânduri ne la locul lor; în noas, cea întreruptă de gânduri cu rost; iar cea care s'a învrednicit să între în dumnezeescul altar, nu mai e întreruptă de niciunul din acestea.

164. In casa sufletului făptuitor e plâns şi tânguire şi vai, din pricina ostenelii.[3] In cea a sufletului

[1] II Cor. 3, 18.
[2] Înţelep. Solom. 16, 20.
[3] Ezech. 2, 10.

contemplativ se aude glas de bucurie şi de mărturisire, din pricina cunoştinţii.

165. Făptuitorul doreşte să se deslege, din pricina ostenelelor, şi să fie cu Hristos.[1] Iar contemplativul voeşte mai bine să rămână în trup, atât pentru bucuria pe care o primeşte din rugăciune, cât şi pentru folosul ce-i vine de aci aproapelui.

166. La cei mai învăţaţi, contemplaţia predomină făptuirea; iar în cei mai groşi la minte, făptuirea predomină contemplaţia. Dar amândouă ajung la acelaş sfârşit bun. Mai repede se va vedea însă aceasta în cei la cari contemplaţia predomină făptuirea.

167. Raiul este contemplaţia celor inteligibile. Cel ce se îndeletniceşte cu cunoştinţa [gnosticul] intră înăuntrul acestuia în rugăciune, ca în casa sa; iar făptuitorul e ca un trecător, care doreşte să privească înăuntru, dar nu e lăsat, deoarece mai stă în picioare zidul despărţitor al vârstei lui duhovniceşti.

168. Patimile trupeşti se aseamănă cu fiarele; iar cele sufleteşti, cu pasările. Pe cele dintâi le poate alunga dela via raţională făptuitorul. Dar pasările nu le poate, până nu ajunge la contemplaţia duhovnicească, oricâtă silinţă şi-ar da pentru păzirea celor dinlăuntru.

169. Făptuitorul nu se poate ridica mai sus de frumuseţea morală, fără numai dacă, asemenea Patriarhului Avraam, va ieşi şi el din legea firii, ca din pământul său, din viaţa sa crescută cu el în afecţiune, ca dintr'o familie. Căci în chipul acesta va primi ca pe o pecete tăierea voluptăţii [plăcerii], care este un acoperemânt aşezat pe noi dela naştere, ce nu îngădue să ni se dea libertate desăvârşită.

[1] Filip. 1, 23.

170. Precum mânzul nu sufere primăvara să stea la iesle şi să mănânce cele de acolo, aşa nici mintea tânără nu poate răbda mult îngustimea rugăciunii, ci se bucură mai bine, ca şi acela, să iasă la largul contemplaţiei naturale, care se află în psalmodie şi în cetire.

171. Precum viaţa făptuitoare îşi are puterile vitale încinse ca nişte mijlocuri, cu post şi cu priveghiere, aşa virtutea contemplativă îşi face puterile ei cunoscătoare, ca nişte sfeşnice aprinse, prin tăcere şi rugăciune. Cea dintâi le dă acelora gândul [raţionamentul discursiv] ca pedagog, iar ceealaltă dă puterilor ei, raţiunea dinăuntru ca povăţuitoare.

172. Mintea nedesăvârşită nu e lăsată să intre în via plină de rod a rugăciunii, ci numai şi deabia la sunetele simple ale psalmilor, ca un sărac la frunze.[1]

173. Precum nu toţi cei ce ajung la convorbirea cu împăratul pot şă steă la masă cu el, aşa nici cei ce ajung la întâlnirea cu rugăciunea, nu se vor bucura toţi de contemplaţia din ea.

174. Precum tăcerea la vreme este frâna mâniei, aşa mâncarea cu măsură este frâna poftei, iar rugăciunea de un singur gând, a gândurilor neaşezate.

175. Atât cel ce vrea să străbată în adâncul de jos [pe fundul oceanului] pentru mărgăritarul sensibil, cât şi cel ce vrea să străbată în adâncul de sus pentru mărgăritarul inteligibil, ca să-l scoată la suprafaţă, de nu se vor desbrăca, cel dintâi de haină, celalalt de simţire, nu vor izbuti în ceea ce caută.

176. Mintea care se află în vremea rugăciunii înăuntrul cugetării sale, se va afla ca mirele ce stă

[1] Deuteronom 24. 21. Străinul e lăsat să intre în vie după ce stăpânul a cules-o, ca să mai adune ce găseşte. Prin rugăciune se înţelege aci rugăciunea tăcută, de un singur gând; prin psalmi, psalmodierea sau rugăciunea citită şi cântată.

de vorbă cu mireasa în cămara nunţii. Iar cea care nu e lăsată să intre, stând afară strigă cu suspine: „Cine mă va duce pe mine în cuprinsul cetăţii?“ [1] Sau: „Cine mă va călăuzi până acolo, ca să nu mai privesc la deşertăciuni şi nebunii mincinoase“ [2] în vremea rugăciunii?

177. Rugăciunea fără străpungerea inimii e socotită de minte, aşa cum e socotită de gâtlej mâncarea fără sare.

178. Sufletul care caută încă rugăciunea, e asemenea femeii în durerile naşterii; iar cel care a ajuns-o, e asemenea celeia care a născut şi e plină de bucurie, pentru naştere.

179. Odinioară Amoreul care locuia în munte, năpustiindu-se asupra celor ce se sileau să treacă, îi rănea;[3] acum uitarea cea rea alungă pe cei ce încearcă să sue la rugăciunea mai înaltă a simplităţii, înainte de curăţie.

180. Dracii au multă duşmănie împotriva rugăciunii curate. Pe aceştia îi bate nu mulţimea psalmilor, ca o oaste pe duşmanii dinafară, ci conglăsuirea celor trei: a minţii cu raţiunea şi a raţiunii cu simţirea.

181. Rugăciunea simplă se arată celor ce se roagă,[4] sprijinindu-i ca o pâine;[5] cea împreunată cu vreo contemplaţie, ca undelemnul care-i îngraşă;[6] iar cea fără chip, ca un vin cu bună mireasmă, de care, cei ce se împărtăşesc, nu se mai satură.[7]

182. Se zice că asinul sălbatec râde de gloata oraşului; iar rinocerul nu poate fi legat de nimenea.[8]

---

[1] Psalm 59, 11. [2] Psalm 39, 5.
[3] Numeri 14, 45; Deuteronom 1, 44.
[4] Filocalia: τοῖς εὐχομένοις. P. G. 90: τοῦς ἀρχομένους: celor începători.
[5] Psalm 106, 5. [6] Psalm 12, 5. [7] II Corinteni 5, 13.
[8] Iov 39, 5, 9.

Tot aşa mintea, care împărăţeşte peste fire şi peste raţiunile firii, râde de deşertăciunea gândurilor când se roagă, şi nu poate fi luată în stăpânire de nimic din cele supuse simţurilor.

183. Cel ce clatină bătul împotriva câinilor, îi întărâtă împotriva sa. La fel îi întărâtă pe draci, cel ce se sileşte să se roage curat.

184. Cel ce se nevoeşte, trebue să-şi strângă simţirea la un singur fel de hrană; iar mintea, la rugăciunea de un singur gând. Făcându-se astfel neatârnată de patimi, va ajunge acolo, ca să fie răpită la Domnul, în vremea rugăciunii.

185. Cei stăpâniţi de patima plăcerii, fiind pământeşti, când se roagă au gândurile ca nişte broaşte, cari îi fură. Cei cu patimile mai domolite, au contemplaţiile ca nişte privighetori, cari îi distrează prin sborul lor de pe-o creangă pe alta, adică dela o contemplaţie la alta. Iar cei nepătimitori au parte de tăcere şi de linişte multă dinspre gânduri, în vremea rugăciunii.

186. Odinioară Maria, sora lui Moise, privind căderea duşmanilor, ridicându-şi chimvalul a condus cântarea de biruinţă a cântăreţelor.[1] Iar acum cea mai mare dintre virtuţi, dragostea, ridicându-se ca să laude sufletul care a biruit patimile, se foloseşte de contemplaţie ca de o chitară, şi nu încetează să laude pe Dumnezeu, veselindu-se împreună cu cele din jurul ei.

187. Când cuvintele psalmilor sunt oprite în vremea rugăciunii din depănarea lor, în inima celui ce se roagă, atunci inima, ca un pământ bun, începe să arate roadele ei: vederea celor netrupeşti, asemenea unor roze; limpezimea trupurilor, asemenea unor crini; felu-

[1] Ieşire 15, 20.

rimea judecăţilor dumnezeeşti, anevoie de contemplat, asemenea unor viorele.

188. Flacăra înlănţuită în materie, se face purtătoare de lumină, iar sufletul deslegat din materie, ajunge purtător de Dumnezeu. Aceea creşte până la ardere; iar acesta, până la capătul dragostei dumnezeeşti.

189. Sufletul care s'a lepădat cu desăvârşire de sine şi s'a închinat în întregime rugăciunii, nu mai vine jos când vrea, odată ce se află deasupra zidirii, ci când va socoti că e drept, Cel ce poartă toate ale noastre cu cumpănă şi cu măsură.

190. Când e alungată din suflet lenea, şi e scuturată din cuget viclenia, mintea ajunsă goală, prin simplitate şi viaţă nemeşteşugită, şi nemai având niciun acoperemânt de ruşine, „cântă cântare nouă lui Dumnezeu", şi mulţumeşte cântând că veselie, sărbătorind astfel dinainte începutul vieţii viitoare.

191. Când sufletul care se roagă, începe să se afle sub o lucrare mai dumnezeească, grăeşte şi el, ca mireasa din Cântare către prietenele ei, unele ca acestea: „Frăţiorul meu şi-a trmis mâna prin fereastră şi inima mea a tresărit de El".[1]

192. Precum ostaşul slobozit dela războiu, se descarcă de povara armelor, aşa făptuitorul se descarcă de gânduri, venind la contemplaţie. Căci nici acela nu are trebuinţă de arme decât în războiu, şi nici acesta nu are trebuinţă de gânduri decât dacă se coboară la cele ce cad sub simţuri.

193. Făptuitorii privesc trupurile pentru a cunoaşte locul lor; iar contemplativii, pentru a cunoaşte firea lor. Dar numai cei ce se îndeletnicesc cu cunoaşterea [gnosticii] privesc raţiunile amândurora.

[1] Cântare 5, 4.

194. In raţiunile trupurilor se cunosc cele netrupeşti; iar în cele netrupeşti se cunoaşte Cuvântul [Raţiunea] cel mai presus de fiinţă, spre care se grăbeşte orice suflet strădalnic să fie slobozit.

195. Raţiunile celor netrupeşti sunt ca oasele, acoperite de cele supuse simţurilor. Pe ele nu le vede nimenea, dacă nu a ajuns afară de împătimirea după cele sensibile.

196. Ostaşul lapădă armele când părăseşte războiul; iar contemplativul, gândurile, când e slobozit spre Domnul.

197. Generalul, dacă rămâne fără pradă în război, e nemulţumit. Tot aşa făptuitorul, dacă rămâne în rugăciune fără vederea [contemplaţia] duhovnicească.

198. Cerbul aleargă la izvoarele apelor trupeşti, când e muşcat de o fiară; iar sufletul la razele celor netrupeşti, când e rănit de săgeata preadulce a rugăciunii.

199. Nici ochiul trupesc nu poate vedea grăuntele de grâu, nici mintea făptuitoare nu-şi poate vedea firea sa, de nu se vor desbrăca acela de hoaspe, iar aceasta de afecţiunea care o acopere.

200. Precum se ascund stelele când răsare soarele, aşa se sting gândurile când se întoarce mintea la împărăţia sa.

201. După sfârşitul făptuirii, contemplaţiile duhovniceşti, revărsându-se peste minte ca nişte raze ale soarelui, ce coboară din cer, par'că-i vin dinafară, deşi sunt ale sale; şi o învăluesc datorită curăţiei.

202. Mintea contemplativă, când coboară de sus din cer, adusă de trebuinţele firii, poate grăi ca şi acela care a zis: Ce este mai minunat, decât frumuseţea dumnezeească? Ce gând umple de bucurie mai mult, decât acela al măreţiei lui Dumnezeu? Ce dor

este atât de puternic şi de greu de purtat, ca acela care se naşte dela Dumnezeu în sufletul curăţit de tot păcatul şi care strigă din adâncul său: „Sunt rănit de dragoste"?[1]

203. Cel ce nu osteneşte mergând pe urmele lui Dumnezeu prin rugăciune, şi nu doreşte să vadă om, poate să zică: „S'a aprins inima înăuntrul meu şi foc va arde în cugetul meu".

204. Sufletul făptuitor să zică după lepădarea relelor, ca mireasa din Cântare, către dracii şi gândurile rele, cari o silesc să privească iarăşi la deşertăciuni şi la nebunii mincinoase: „Am desbrăcat haina mea, cum o voi îmbrăca iarăşi? Picioarele mi le-am spălat, cum le voiu murdări din nou?".[2]

205. Sufletul iubitor de Dumnezeu îndrăzneşte să-L întrebe: „Spune-mi, Păstorule cel bun, unde paşti oile Tale şi unde odihneşti la amiazi mieii Tăi? Ca urmând acestora, să nu rătăcesc de turmele prietenilor Tăi?".[3]

106. Sufletul făptuitor, căutând să ţină cuvântul rugăciunii şi neputând, strigă şi el, ca mireasa din Cântare: Noptile în pat l-am căutat pe iubitul meu; l-am căutat şi nu l-am aflat".[4] L-am strigat pe El şi nu m-a auzit. „Scula-mă-voiu" prin rugăciune mai străduitoare „şi cutreerând prin cetate, pe uliţi, prin pieţe, voiu căuta pe cel ce-L iubesc"; poate Il voiu afla pe Cel ce este în toate cele de aici şi afară de toate, şi mă voiu sătura când mi se va arăta slava Lui.

207. Când sufletul începe să fie întreg numai lacrimi din bucuria rugăciunii, îndrăznind şi el, strigă, asemenea miresei către mirele ei: „Să coboare fră-

[1] Cântare 2, 5; 5, 8.
[2] Cântare 5, 3.
[3] Cântare 1, 6.
[4] Cintare 3, 1—2.

ţiorul meu în grădina sa"; şi să mănânce mângăerea muncită a lacrimilor mele, ca pe nişte roade scumpe.[1]

208. Când sufletul făptuitor începe să cunoască, minunându-se, pe Făcător din măreţia şi frumuseţea făpturilor, şi să se desfăteze de bucuria pricinuită de ele, strigă şi el plin de uimire: „Cât de frumos te-ai făcut mirele meu,[2] raiu al Tatălui meu! Floare a câmpului şi cedru ca cedrii Libanului! Sub umbra Lui m-am dorit şi am şezut, şi rodul s'a arătat dulce în gâtlejul meu".[3]

209. Dacă cel ce primeşte un împărat în casa sa, e aşa de mândru, de veştit şi de plin de toată bucuria, cu cât mai mult sufletul care primeşte, după ce s'a curăţit, pe Impăratul împăraţilor, potrivit cu făgăduinţa nemincinoasă a Aceluia.[4] Dar un astfel de suflet e dator să se asigure cu evlavie, scoţând afară tot ce nu pare potrivit pentru odihna Aceluia şi aşezând înăuntru tot ce e spre plăcerea Lui.

210. Cel ce aşteaptă ca să fie mâne chemat de împăratul, ce altă grijă va avea, decât să cugete la cuvintele cari pot să fie pe placul aceluia? De aceasta grijindu-se sufletul, nu se va înfăţişa nepregătit la judecata de acolo.

211. Fericit este sufletul care, aşteptând pe Domnul său să vină mâne, nu ia în seamă osteneala zilei, nici a nopţii, ştiind că dimineaţă i se va arăta.

212. Dumnezeu îi vede pe toţi. Dar pe Dumnezeu Il văd numai cei ce nu contemplă nimic în vremea rugăciunii. Şi câţi îl văd pe Dumnezeu, sunt şi auziţi de El; iar câţi nu sunt auziţi, nu-L văd pe El. Dar fericit cel ce crede că e văzut de Dumnezeu. Piciorul lui nu se va clinti, silindu-se să-I placă Lui.

---

[1] Cântare 4, 16.
[2] Cântare 1, 15.
[3] Cântare 2, 3.
[4] Ioan 14, 23.

213. Bunătăţile Impărăţiei, care este înăuntrul nostru, pe cari ochiul iubitor de frumuseţe nu le-a văzut şi urechea iubitoare de cinste nu le-a auzit şi la inima goală de Duhul Sfânt nu s'au suit,[1] sunt arvuna bunătăţilor ce se vor da celor drepţi în împărăţia viitoare, de către Dumnezeu. Iar cel ce nu se desfătează cu acestea, cari sunt roadele duhului, nu va putea ajunge să se bucure de acelea.

214. Gândurile celor ce se îndeletnicesc cu făptuirea, sunt asemenea căprioarelor. Căci precum acelea sunt când sus în munţi, de teama vânătorilor, când jos în văi, de dorul celor de-acolo, aşa şi acestea nu pot să se afle totdeauna în contemplaţia duhovnicească, pentru puţinătatea lor, nici totdeauna în cea naturală, deoarece nu urmăresc pururea odihna. Dar ale celor contemplativi, dispreţuesc vederile de jos [contemplaţiile pedestre].

215. Picăturile de rouă îmbată brazdele pământului; iar suspinele înlăcrimate ce răsar din inimă, îmbată simţămintele sufletului în rugăciune.

216. Nimenea nu va ajunge la contemplarea dumnezeirii cugetată în Treime, de nu se va ridica deasupra doimii materiale şi a unităţii învecinate. Dar nu va ajunge mai sus de aceasta, dacă nu şi-a făcut mintea sa unitară în cele cugetate.

217. Nu este aşa de greu să fie oprit cursul râului ca să nu curgă în jos, cât e de greu celui ce se roagă să înfrâneze [când vrea năvala minţii, ca să nu se împrăştie în cele văzute, ci să se adune spre cele de sus şi înrudite, măcar că acest lucru e potrivit cu firea, pe când celalalt e potrivnic firii.

218. Cei ce s'au curăţit, trimiţându-şi mintea înăuntrul celor văzute se umplu de atâta uimire şi bu-

[1] I Corinteni 2, 9.

curie, încât nu pot să încapă nimic din cele pământeşti, chiar dacă s'ar îngrămădi în jurul lor toate cele ce par vrednice de săvârşit.

219. Legile firii e destul să fie spuse numai pentru a ne face să ne minunăm foarte. Dar înţelese, sunt ca nişte livezi înflorite ce scot din florile curate, ca dintr'un nectar ceresc, dulceaţa ospăţului duhovnicesc.

220. Printre florile înrourate ale livezilor albinele zumzue în jurul reginei roiului; iar puterile cugetătoare ale sufletului, ajuns la o neîncetată căinţă, înconjurându-l, ostenesc[1] împreună cu el pentru cele dorite.

221. In lumea văzută se vede omul ca o altă lume, iar în cea cugetată [inteligibilă], gândul. Căci omul este vestitorul cerului şi al pământului şi al celor din mijloc; iar gândul este tălmaciul minţii şi al simţirii şi al celor din jurul lor. Fără om şi fără gând, amândouă lumile ar fi mute.

222. Cel dus în robie pentru o vreme, nu se întoarce cu atâta bucurie când este slobozit, cum se întoarce mintea cu picioare vesele spre cele cereşti, ca spre ale sale, când e slobozită din legăturile [afecţiunile] materiale.

223. Cel ce nu se roagă cu luare aminte, ci împrăştiat, socoteşte psalmul barbar,[2] dar şi el e barbar pentru psalm; şi amândoi sunt socotiţi de draci nebunie.

224. Nu sunt una şi aceeaşi cei cărora lumea li s'a răstignit şi cei ce s'au răstignit lumii.[3] Celor dintâi le sunt cuie, postul şi privegherea; iar celorlalţi, neaverea şi dispreţuirea. Dar fără cele de al doilea, ostenelile pentru cele dintâi sunt fără folos.

---

[1] P. G. 90: doresc.
[2] I Cor. 14, 11: borboroseală.
[3] Galat. 4, 14.

225. Nimenea nu se poate ruga curat până e stăpânit de patima iubirii de frumuseţe şi a iubirii de cinste. Căci poftele [afecţiunile] şi gândurile deşertăciunii, mişcându-se cu familiaritate în jurul acestora, îl înfăşoară ca nişte funii, trăgând, ca pe o vrabie legată, mintea ce încearcă să sboare în vremea rugăciunii.

226. Este cu neputinţă minţii să aibă pace în vremea rugăciunii, dacă nu şi-a făcut prietene înfrânarea şi dragostea. Căci cea dintâi luptă să risipească duşmănia trupului împotriva sufletului, iar cea de-a doua, cea împotriva aproapelui, de dragul lui Dumnezeu. De aceea venind Pacea, care covârşeşte orice minte,[1] a făgăduit să-şi facă locaş în cel ce a făcut pace în sine.[2]

227. Cel ce se nevoeşte să între, în Impărăţia lui Dumnezeu, trebue să prisosească cu fapta dreptăţii în cele bune; în milostenii, dăruind din ceea ce îi lipseşte; iar în ostenelile pentru pace, furând răbdarea cea întru Domnul.

228. Nici cel ce e în lipsă cu virtutea, din negrijă, nici cel ce prisoseşte, din pricina părerii de sine, nu se vor afla înlăuntrul limanului nepătimirii. Căci nici unul nu a ajuns să se împărtăşească de bunătăţile din dreptate, stând la mijloc între ei şi acelea lipsa şi prisosinţa.

229. Pământul, care nu dărueşte plugarului sămânţa înmulţită, nu-l poate face pe acesta bogat, dându-i numai sămânţa, sau şi un mic adaos. La fel pe făptuitor nu-l poate face drept lucrul făcut, dacă nu-i va fi sârguinţa către Dumnezeu mai mare decât voia.

230, Nu toţi cei ce nu iubesc pe aproapele, îl pot şi urî; nici cei ce nu-l urăsc, îl pot şi iubi. Şi altceva

[1] Filip. 4, 7. [2] Ioan 14, 23.

este a pismui sporul aceluia, şi altceva a i împiedeca[1] sporirea. Dar cea mai de pe urmă treaptă a păcatului stă în a nu fi numai muşcat de darurile aceluia, ci în a şi cleveti însuşirile lui bune, că n'ar fi aşa.

231. Altele sunt patimile trupeşti şi altele cele sufleteşti; altele cele după fire şi altele cele potrivnice firii. Cei ce le lapădă pe cele dintâi, dar nu are grijă de cele din urmă, este asemenea omului care ridică îngrăditură înaltă şi groasă împotriva fiarelor, dar se bucură de pasările cari mănâncă strugurii viei raţionale, cei cu adevărat frumoşi.

232. Mai întâi sufletul îşi închipueşte răul, pe urmă îl poftește, apoi se pătrunde de plăcere sau de întristare, pe urmă îl vede cu simţurile şi apoi intră în atingere văzută sau nevăzută cu el. Toate acestea sunt întovărăşite de gânduri, afară de prima mişcare, care dacă nu e primită, tot răul de după ea va rămânea nelucrat.

233. Cei ce s'au apropiat de nepătimire, sunt clintiţi numai de năluciri; cei cu patimile domolite, de pofte; cei stăpâniţi de voluptate, de afecţiuni. In simţirea răului se află cei ce abuzează de cele trebuincioase, dar cu întristare; iar în atingere cu el, cei ce se însoţesc cu el fără întristare.

234. Plăcerea se sălăşlueşte în toate mădularele trupului. Dar nu tuturor se arată la fel de turburătoare. Ci unele se turbură mai mult de partea poftitoare a sufletului, altele de mânie şi iarăşi altele de cele cari ţin de cugetare. Cele dintâi sunt turburate de lăcomia pântecelui, cele de al doilea de furie, iar cele de al treilea de viclenie, pricina tuturor patimilor rele.

335. E de trebuinţă să se deschidă simţurile, asemenea porţilor cetăţii. Dar e de trebuinţă să nu

[1] In text: a nu-i împiedeca.

se îngădue să intre prin deschizătură, odată cu cele de lipsă, şi noroadele cari vreau pe duşmani şi se fac pricini de luptă.

336, Plăcerea este rodul poftei; furia, al iuţimii; iar răutatea, al pismei. Dar nu poate ajunge la pace cu cele din urmă, cel ce nu luptă împotriva căpeteniilor. Nici nu poate intra în limanul domolirii patimilor, cel ce împlineşte poruncile de silă.

237. Cei ce resping atacurile, nu lasă să intre gândurile la via raţională ca nişte fiare şi să facă pagubă în roadele ei. Iar cei ce se însoţesc fără să se îndulcească cu ele, le lasă simplu să intre, dar să nu se atingă nicidecum de roadele ei. Cei ce vorbesc dulce cu patimile prin gânduri, dar nu vin la încuviinţare, se aseamănă cu cei ce lasă fiara să intre înăuntrul ţarinii şi a îngrăditurii, dar nu-i îngădue să se sature din strugurii viei. Dar pe urmă o găsesc mai tare decât puterea lor, ajungând adeseori la încuviinţarea patimlor.[1]

238. Cel ce mai are lipsă de îngrijirea îngrăditurii prin înfrânare, încă n'a ajuns la simplitate. Căci cel desăvârşit, zice, nu se înfrânează [ci cel ce se luptă încă].[2] El se aseamănă cu cel ce are vie, sau ţarină, nu în mijlocul multor altor vii şi locuri, ci undeva într'un colţ. De aceea are lipsă de multă pază şi trezvie. Dar via celui ce a ajuns la simplitate, nu voate fi atinsă din nicio parte, întocmai ca a unui împărat sau a altui stăpânitor înfricoşat, care face să se cutremure hoţii şi trecătorii chiar şi numai la auzul lui.

239. Mulţi urcă pe crucea relei pătimiri, dar puţini primesc şi piroanele ei. Căci mulţi se supun

[1] Cele patru trepte ale lui Isichie: atac, însoţire, consimţire, faptă, devin aci cinci: atac, însoţire, convorbire, consimţire, faptă.

[2] Ce-i în paranteză numai în Filoc. gr.

ostenelilor şi necazurilor celor de bună voe, dar celor ce vin fără voe nu se supun decât cei ce au murit cu desăvârşire lumii acesteia şi odihnei din ea.[1]

240. Mulţi au desbrăcat toate hainele de piele. Dar pe cea din urmă, cea a slavei deşarte, numai cei ce au disprețuit pe maica ei, adică dorinţa de a-şi plăcea lor.

241. Cel ce respinge şi nu primeşte lauda oamenilor şi odihna trupului, s'a desbrăcat şi de ultima haină a slavei deşarte. Acesta s'a învrednicit să se îmbrace încă de aici în strălucirea locuinţii din cer, căutată cu multe suspine.

242. Altceva este lucrarea şi altceva lucrul săvârşit. Cel din urmă arată păcatul isprăvit; cea dintâi arată numai dulcea împătimire care se lucrează înăuntru, dar nu afară, ca cei ce nu s'au strămutat din pământul lor, dar plătesc bir stăpânitorilor, gândurile lor.

243 Dacă gustul e stăpânit de plăceri, e cu neputinţă să nu-l urmeze şi celelalte simţuri, chiar dacă cele de sub pântece ale celor mai reci par să fie liniştite, ca şi ale celor îmbătrâniţi, cari nu mai primesc înfocarea, din istoveală. Dar stearpa care preacurveşte nu va fi socotită neprihănită, prin aceea că nu naşte. Ci zicem că e neprihănit acela care nu pătimeşte înăuntru şi nu se rostogoleşte din pricina vederii.

244. Partea poftitoare a sufletului se vădeşte cum este, în mâncări, în înfăţişări şi în glas, în pornirile cu voia, sau altfel în gust, în vedere şi în auz, după cum se foloseşte bine sau rău de ele, sau se află la mijloc între acestea două.

---

[1] P. G. 90. In locul propoziţiei din urmă are: Mulţi sunt robii ascultării de bunăvoie, dar ai ruşinii fără de voie numai cei ce au stins iubirea de cinste.

245. In cei ce nu sunt povăţuiţi de temere, gândurile sunt în mare împrăştiere, ca oile cari n'au păstor.[1] Dar când sunt călăuzite, sau mânate din urmă de frică, gândurile se află în bună rânduială şi înăuntrul ocolului.

246. Frica e fiica credinţii şi păzitoarea poruncilor. Cel ce n'a câştigat pe maica ei, nu se va învrednici să fie oaia păscută după voia Domnului.

247. Unii au numai începuturile bunătăţilor, alţii şi mijlocul lor, iar alţii şi sfârşiturile lor. Fără acestea, fiecare se va afla ca un ostaş simplu, sau ca un slujbaş fără plată. Şi de aceea cel dintâi îşi păzeşte numai şi de abia casa sa de cei ce încearcă să o prade, iar celalalt nu are cinstea cuvenită în cele ce le face.

248. Cei ce ne îndeamnă să ne învoim cu plăcerile gâtlejului, până ce suntem nedesăvârşiţi, fac ceva asemănător cu cei ce ne poruncesc să sgâriem rănile aproape de vindecare, sau să scărpinăm bubele pentru plăcerea ce ne-o fac, sau să mâncăm bucate cari sporesc căldurile, sau să surpăm îngrăditura viei şi să lăsăm să intre, ca o fiară, cugetul trupului, care să strice gândurile cele bune ca pe nişte struguri. Acestora nu trebue să le dăm ascultare, nici să nu ne plecăm la linguşirile fără rost ale oamenilor şi ale patimilor. Ci mai degrabă să întărim îngrăditura înfrânării până vor înceta fiarele, adică patimile trupeşti, să urle, sau gândurile deşarte să coboare ca nişte pasări şi să vateme via, adică sufletul călăuzit de vederile cele în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia fie slava, în vecii vecilor, Amin.

[1] III Regi 22, 17.

Ticălosul monah pe nume Teofan

Scară

înfățișez a dumnezeeștilor daruri, care prin cercare s'a cunoscut de purtătorii de Duh

Mai întâi, rugăciunea preacurată pornește,
Dintru care o anumită căldură se ivește.
După aceea, e străina și sfânta lucrare.
Apoi lacrima dumnezeească a inimii izvorește.
După ea, o pace dinspre mulțimea gândurilor toate,
Dintru care a minții curăție odrăslește.
Cu vederea tainelor celor prea-înalte.
Și'n negrăit chip, după aceasta, o strălucire străină.
Iar din ea, a inimii nedestăinuită lumină.
Și de aci, mai departe, desăvârșirea nesfârșită.
Că treapta aceasta are o lățime nețărmurită,
Măcar că dintru'un stih e doar alcătuită.

*

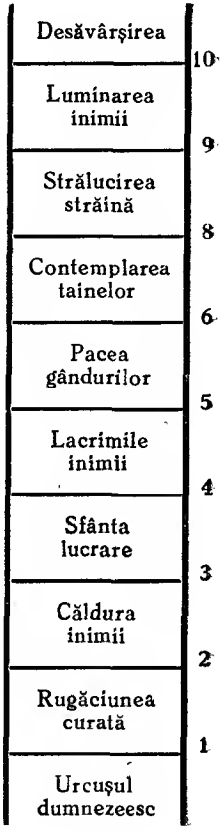

Așa la începutul scării, pe cea mai de jos treaptă,
Numai curata rugăciune vedem că se arată.
Dar ea este de foarte multe feluri.
Și pe acestea toate de-ai vrea să le numeri
La mare lungime cuvântul s'ar întinde.
Acelaș lucru să-l cugeți despre toate, iubite.
Dar dascăl în ele e numai cercarea mai sus de cuvinte.
Scara ce crește spre vârf, într'un chip atât de ciudat,
E o zecime de trepte, o înviorare a vieții în chip minunat,

O zecime de trepte ce vestejește viața din suflet.
Că unul din purtătorii de Duh, zice nouă așa:
Cel ce nu ostenește aci viața s'agonisească,
Cu deșartă nădejde să nu ne amăgească
Pre sine, că pre aceasta dincolo o va lua.
Zece trepte, filosofia'ndumnezeirii,
Zece trepte, rodul scripturilor toate,
Zece trepte, descoperirea desăvârșirii,
Zece trepte, înspre ceruri urcate,
Zece trepte ce fac să vedem pe Dumnezeu.
Scara prea scurtă ne pare, luată întru lungul său.
In inimă, însă, cu ea de va face omul cercare,
O bogăție neîncăpută'n lume pentru el va afla,
Un izvor dumnezeesc, izvorând străină viață.
Că scara aceasta ne este o învățătoare măreață.
Bine e măsurile sale, fiecare să-și vadă în gând,
Scara cea cu zece daruri cu luare aminte privind.
De socotești că statornic stai și tu pe ea,
Spune-ne pe care din trepte tu te descoperi a sta,
Spre folosire și nouă celor ce suntem departe de ea.
Insă, de vrei să înveți de preț despre acestea ceva,
Lasă grija de lucrurile toate,
De cele fără de rost, cât și de cele binecuvântate.
Că fără lepădarea de grije nimic nu poți învăța.
Și doar din cercare, nu din vorbă vine această cunoștință.
Iar pentru ținerea de minte îți dau acum spre știință,
Cuvântul acesta, păstrat dela Sfinții purtători de Dumnezeu,
Deși el cu greu va pătrunde până întru auzul tău.
Cel ce nu se află pe vreuna din treptele ce s'au amintit,
Sau nu totdeauna spre acestea cu gândul s'a străduit,
In clipele morții lui și în cumpăna de răposare,
Va fi de spaimă cuprins, cu tremur de'nfricoșare,
Și străin nu va fi de groaza din urmă cea mare.

*

Stihurile mi s'au sfârşit într'un cuvânt înfricoşat.
Dar e de mare folos dacă aşa s'a întâmplat.
Că cei ce nu se căesc şi nu fac cele bune,
Dintre care primul sunt eu, sărman de mine,
Pricină mare au să se teamă, precum se cuvine.
Iar cel ce are urechi de auzit, să audă bine.
Auzi şi înţelege şi tu, cel ce pre acestea le-ai scris.
Cum de ai îndrăznit acestea de le-ai zis,
Om care nu ai din ele nimică,
Cum de nu te-ai temut să înveţi despre ele fără frică?
N'ai auzit oare de Zan şi de cele ce el a pătimit,
Când a cutezat să ridice chivotul cel dumnezeesc?
Că nu spre învăţătura altora în chipul acesta grăesc,
Ci ca pre mine însumi mai greu să mă osândesc,
Cunoscând cununile înalte ale celor ce se nevoesc
Şi cum numai eu, întru toate, singur de rod mă lipsesc.

Stihuirea românească
de monachul Agaton

Unele greșeli de tipar

Pagina	rândul	în loc de	citește
71	2 de jos	că	cu
78	7 de sus	urmândă-I]	urmându-I
93	7 de sus	cât	câte
124	10 de sus	trupul	sufletul
134	9 de sus	căci	că
151	2 de sus	Pând	Până
151	10 de jos	barbarii	barbari
167	2 de sus	pe întins	de întins
167	5 de sus	nd zise: răspunzâ	răspunzând zise
193	1 de sus	pofta	pofta)
204	8 de jos	și blestemul de	de blestemul și
220	8 de jos	înșelătoare	neînșelătoare
222	7 de jos	haului	harului
238	18 de jos	e și îndată	e și ea îndoită

CUPRINSUL

	Pag.
Prefață	V-VII
Talasie Libianul, Viața	1
Talasie Libianul, Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte	3
Isichie Sinaitul, Viața	37
Isichie Sinaitul, Cuvânt. despre trezvie și virtute	41
Filotei Sinaitul, Viața	94
Filotei Sinaitul, Capete despre trezvie	99
Ioan Carpatiul, Viața	120
Ioan Carpatiul, Una sută capete de mângăiere	123
Ioan Carpatiul, Cuvânt ascetic	153
Avva Filimon, Viața	162
Despre Avva Filimon	163
Sf. Ioan Damaschin, Viața	182
Sf. Ioan Damaschin, Cuvânt de suflet folositor	186
Teodor al Edesei, Viața	198
Teodor al Edesei, Una sută capete	203
Teodor al Edesei. Cuvânt despre contemplație	235
Teognost, Viața	248
Teognost, Despre făptuire, contemplație și preoție	250
Ilie Ecdicul, Viața	276
Ilie Ecdicul, Culegere din sentințele înțelepților	281
Teofeu Monachul, Scară	323

Digitally signed by Apologeticum
DN: cn=Apologeticum, c=RO, o=Apologeticum, ou=Biblioteca teologica digitala, email=apologeticum2003@yahoo.com
Reason: I attest to the accuracy and integrity of this document
Location: Romania
Date: 2005.03.21 19:29:39 +02'00'